

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE BİLİM DALI**

**ABD'DE YÜRÜRLÜKTE OLAN GENEL KABUL
GÖRMÜŞ MUHASEBE PRENSİPLERİNİN
DETAYLI İNCELEMESİ VE TÜRKİYE'DE
BULUNAN ABD SERMAYELİ ŞİRKETLERDEKİ
MUHASEBE UYGULAMALARI İLE İLGİLİ BİR
ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

Mehmet Kerim KAZGAN

İSTANBUL / 2011

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE BİLİM DALI

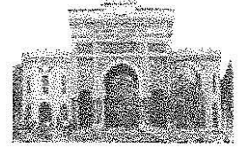
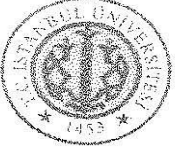
DOKTORA TEZİ

**ABD'DE YÜRÜRLÜKTE OLAN GENEL KABUL
GÖRMÜŞ MUHASEBE PRENSİPLERİNİN
DETAYLI İNCELEMESİ VE TÜRKİYE'DE
BULUNAN ABD SERMAYELİ ŞİRKETLERDEKİ
VE MUHASEBE UYGULAMALARI İLE İLGİLİ
BİR ARAŞTIRMA**

Mehmet Kerim KAZGAN
2502070196

Tez Danışmanı
Prof. Dr. M. Sema ÜLKER

İSTANBUL / 2011

TEZ ONAYI

Enstitümüz MUHASEBE Bilim Dalında 2502070196 numaralı MEHMET KERİM KAZGAN'IN hazırladığı "ABD'DE YÜRÜRLÜKTE OLAN GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE PRENSİPLERİNİN DETAYLI İNCELENMESİ VE TÜRKİYEDE BULUNAN ABD SERMAYELİ ŞİRKETLERDEKİ MUHASEBE UYGULAMALARI İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA." konulu ~~YÜKSEK LİSANS~~ / DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi 31.10.2011 PAZARTESİ günü saat: 14.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ~~.....KABUL.....~~'ne* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.CENGİZ ERDAMAR	Kabul	
PROF.DR.FAHİR BİLGİNOĞLU	Kabul	
PROF.DR.NEJAT BOZKURT	Kabul	
PROF.DR.SEMA ÜLKER	Kabul	
PROF.DR.SEVAL KARDEŞ SELİMOĞLU	Kabul	

ÖZ

ABD’DE YÜRÜRLÜKTE OLAN GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE PRENSİPLERİNİN DETAYLI İNCELEMESİ VE TÜRKİYE’DE BULUNAN ABD SERMAYELİ ŞİRKETLERDEKİ MUHASEBE UYGULAMALARI İLE İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA

Mehmet Kerim KAZGAN

Bu tez Amerika Birleşik Devletleri’nde geçerli olan US GAAP mevzuatını çok detaylı bir şekilde inceleme, örneklerle açıklama ve gerektiğinde UFRS ve/veya VUK ile karşılaştırmalı olarak anlatma amacındadır. Ayrıca Türkiye’de yerleşik ABD sermayeli şirketler kapsamında Muhasebe Uygulamaları ve Mali İşler Departmanlarına yönelik bir anket düzenlenmiştir.

1929 yılında New York Menkul Kıymetler Borsasında yaşanan çöküş, bilginin güvenilirliğini muhasebenin yeniden şekillendirilmesi sürecinde öne çıkarmıştır. 2001 yılında yaşanan Enron olayı, dünya ekonomisinin ve borsalarının globalleşmesi bilginin güvenilir olmasının yanı sıra bilgi standardizasyonunun önemini arttırmıştır.

US GAAP mevzuatı altında kayıt tutmanın amacı şirket varlık ve yükümlülükleri hakkında tam doğru bilgiyi sağlamaktır. Finansal tablolarda yer alan rakamların yeteri kadar şeffaf olmadığı düşünülmesi noktalarda bilginin dipnotlarla desteklenir olması bu konuya verilen önemin derecesini göstermektedir. Doğru, şeffaf ve kolay iletilebilir bilgi çağdaş muhasebe kavramının temelini oluşturmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin dünya üzerindeki artan yayılma hızı ve ekonomik faaliyetlere getirdiği çeşitlilik kayıt tutma tekniklerinin standartlaşmasını zorunlu kılmakta ve tek düzen muhasebe gerekliliğini artan oranda öne çıkartmaktadır. Günümüzde değişik ülkelerde faaliyet gösteren dolayısıyla birden fazla ülkede kayıt tutan firmaların sayısı az değildir ve bu sayı giderek artma eğilimindedir. Tek düzen

muhasebe kavramı sermayenin serbest dolaşımının alt yapısını oluşturan unsurların en önemlilerinden biridir. Ortak muhasebe standartları ulus ötesi şirketlerin, borsaların, yatırımcıların performanslarını ve şirket birleşmelerini olumlu yönde etkilemektedir.

ABD'deki kanun koyucular 2015 ve sonrasında US GAAP/IFRS birlikteliği konusunda IASB ile uzun süreli bir proje başlatmıştır. Bu Proje tam anlamıyla hayata geçtiği gün Muhasebe'nin Berlin Duvarı yıkılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: US GAAP, IFRS, IASB, Finansal Tablolar, Kapsamlı Gelir Tablosu, Bilanço, Seyretilmiş Hisse, Özkaynaklar, Konsolidasyon, Konsolide Finansal Tablolar, XBRL.

ABSTRACT

A DETAILED ANALYSIS AND REVIEW OF US GAAP WITH A STUDY CONDUCTED CONCERNING US BASED COMPANIES' ACCOUNTING APPLICATIONS IN TURKEY

Mehmet Kerim KAZGAN

This thesis aims to explain the US GAAP in detail, provide extensive examples and practical applications with comparison to IFRS and Turkish Tax Laws where applicable.

In addition, a research has been conducted for US based companies located in Turkey for their accounting applications and their accounting departments.

The 1929 Great Depression and its impacts on the NYSE forced the accounting profession to evolve and restructure itself. 2001 Enron crash and the globalization of the world economy has reinforced the importance of the reliability of information and its standardization.

The US GAAP's objective is to provide the reasonably correct information about companies' assets and obligations. Footnotes are an integral part of the financial statements. Correct, transparent and easily conveyable information form the basis of a contemporary accounting infrastructure.

The uniformity of financial reporting has gained a lot of ground in the recent years. The global world where capital has no nationality demands uniform accounting principles.

The lawmakers in the USA has made a lot of progress in the unification of US GAAP and IFRS. The writer of this thesis believes that this unification will be the Berlin Wall falling for the accounting world.

ÖNSÖZ

Türkiye dünya sermayesinin ilgi gösterdiği ülkeler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda ABD sermayeli şirketler de zaman içinde doğrudan yatırım veya şirket birleşmeleri ve ortaklıklar yoluyla ülkemize gelmektedir. Günümüzde ABD menşeli 100'ün üzerinde şirket ülkemizde faaliyet göstermektedir. Bu şirketler ana merkezlerinde konsolide edilecek şekilde US GAAP esaslı finansal tablolar hazırlamaktadır.

Ayrıca Türkiye'deki bazı şirketler, hisse senetlerini kote etme veya tahvil çıkartma yoluyla ABD'deki menkul kıymetler borsalarında işlem görmektedir. Bu şirketler Türk Vergi Usul Kanunu (VUK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Mevzuatı ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) esaslı hazırladıkları finansal tablolar yanında US GAAP esaslı finansal tablolar da hazırlamak durumundadırlar.

Bu uygulamaların yanında ortaklık yapılarını ABD ve diğer yabancı menşeli yatırımcılara açmak isteyen şirketler de finansal tablolarını US GAAP prensipleri dahilinde hazırlamaktadır. Bu nedenlerle son yıllarda US GAAP ülkemizde çok daha tanınır hale gelmiş ve önem kazanmıştır. Bu çalışmanın amacı da US GAAP prensiplerini hem kuramsal açıdan incelemek hem de pratik uygulamalarını örnekler eşliğinde göstermektir.

Ayrıca Türkiye'de yerleşmiş ABD sermayeli şirketler ile ilgili olarak muhasebe ve mali işler bölümlerine yönelik uygulamaları içeren bir anket yapılmış, bu anket bulguları SPSS (Statistical Package for Social Sciences) adlı istatistik programında işlenmiş ve çıkan sonuçlar çalışmanın son bölümünde yorumlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ONAY SAYFASI.....	Error! Bookmark not defined.
ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE PRENSİPLERİNİN (US GAAP) OLUŞUM SÜRECİ VE GÜNÜMÜZDEKİ YAPISI	3
1.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Muhasebe Prensipleri’nin Tarih Sürecinde Oluşumu	3
1.2. Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri’nde (US GAAP) 1 Temmuz 2009 Tarihine Kadar Geçerli Hiyerarşik Yapı	7
1.3. “Codification” /Kodlama Projesi ve US GAAP’ın 1 Temmuz 2009 Sonrası Değişen Yapısı.....	8
1.3.1. Giriş.....	8
1.3.2. Kodlamanın Gerekliliği	10
1.3.3. Kodlama Ne Yapar/Ne Yapmaz?	11
1.3.4. Kodlama ne içerir?	12
1.3.4.1. Kodlamaya Dahil Edilmeyen Esasa İlişkin Olmayan Maddeler	13
1.3.4.2 Kodlamaya Dahil Edilen Ancak Yasal Mevzuatta Bulunmayan İçerik	13
1.3.5. Tarihçe ve Hazırlık Süreci	14
1.3.6. Kodlamanın Yapısı.....	18
1.3.6.1. Alanlar	19
1.3.6.2. Başlıklar	19
1.3.6.3. Alt Başlıklar.....	24
1.3.6.4. Alt Başlıkların Numaralandırılması	24
1.3.6.5. Bölümler	25
1.3.6.6. Sınıflandırma Kodları	25
1.3.7. Kodlama ve SEC	31
1.4. Finansal Tablolar Bazında Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ve Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) Karşılaştırması	33
1.4.1. Kapsamlı Gelir Tablosu	35
1.4.2. Bilanço ve Dipnotları	38
1.4.3. Nakit Akım Tablosu ve Dipnotları	41

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL TABLOLAR VE GENEL PRENSİPLER	44
2.1. Finansal Tabloların Sunumu	44
Bir dönemin Finansal Tablolarından oluşan tam bir set şunları içermelidir: ..	44
Karşılaştırılabilirliği Etkileyen Değişiklikler	45
2.2. Bilanço	45
2.2.1. Cari Aktiflerin Sınıflandırılması	46
Dönen Varlıklar genellikle aşağıdaki kalemlerin tamamını içermektedir:	46
2.2.2. Kısa Vadeli Borçların Sınıflanması	48
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	49
2.3. Kapsamlı Gelir Tablosu	49
2.3.1. Kapsamlı Gelirin Sunumu	50
2.3.2. Kapsamlı Gelir Tablosunda Alternatif Formatlar	50
2.3.3. Bilançonun Özkaynaklar Bölümünde Diğer Kapsamlı Gelirlerin Bildirilmesi	51
2.3.4. Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri	51
2.4. Gelir Tablosu	61
2.5. Nakit Akım Tablosu	63
2.5.1. Nakit ve Nakit Benzerleri	64
2.5.2. Brüt ve Net Nakit Akışları	65
2.5.3. Yatırım Faaliyetlerinde Olağan Nakit Akışları	66
2.5.4. Finansman Faaliyetlerinden Doğan Nakit Akışları	67
2.5.5. İşletme Faaliyetlerinden Doğan Nakit Akışları	68
2.5.6. Birden Fazla Tür Nakit Akışı	69
2.5.7. İşletme, Yatırım ve Finansman Faaliyetlerinin Raporlanması	69
2.5.8. İşletme Faaliyetlerindeki Net Kâr ve Net Nakit Akışının Mutabakatı	71
2.6. Finansal Tablolara İlişkin Dipnotlar	75
2.7. Muhasebe Değişiklikleri ve Hata Düzeltmeleri	77
2.7.1. Muhasebe Değişiklikleri	78
2.7.2. Önceden Yayınlanmış Finansal Tablolardaki Hataların Düzeltilmesi	83
2.8. Enflasyon Muhasebesi	84
2.9. Hisse Başına Kâr (HBK)	85
2.9.1. Düz Hisse Başına Kâr	87
2.9.2. Seyreltilmiş Hisse Başına Kar ve İlgili Konular	89
2.10. Ara Dönem Raporlama	99
2.11. Sınırlı Sorumlu Kuruluşlar ve Raporlama	106
2.12. Kişisel Mali Durum Tabloları	109
2.12.1. Kişisel Finansal Tabloların Sunumunun Temel Özellikleri	109
2.12.2. Tabloların Şekli	109
2.13. Riskler ve Belirsizlikler	111
2.14. Bölüm Raporlaması	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİLANÇO KALEMLERİ İLE İLGİLİ MUHASEBE PRENSİPLERİ.....	120
3.1. Aktif Kalemler.....	120
3.1.1. Nakit ve Nakit Benzeri Kalemler	120
3.1.2. Alacaklar	121
3.1.3. Menkul Kıymetler	124
3.1.3.1. Satılmaya Hazır Menkul Kıymetler	126
3.1.3.2. Alım/Satımı Yapılan Menkul Kıymetler	126
3.1.3.3. Vadelerine Kadar Elde Tutulacak Menkul Kıymetler	131
3.1.3.4. Menkul Kıymetlerde Özkaynak Metodu Uygulaması	134
3.1.4. Özkaynak Metodu Uygulaması ve Bağlı Ortaklıklar.....	141
3.1.5. Stoklar	143
3.1.5.1. Stok Kayıt Sistemleri	144
3.1.5.2. Stok Değerleme Yöntemleri	145
3.1.5.3. Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensiplerinde (US GAAP) Stoklarla İlgili Özel Uygulama Alanları ve Kavramlar	160
3.1.5.4. Konsolide Tablolardaki Stoklarda Kalan Kârlar	162
3.1.6. Maddi Duran Varlıklar.....	166
3.1.6.1. İlk Edinme Maliyeti	166
3.1.6.2. Faiz Maliyeti.....	167
3.1.6.3. Sabit Kıymet Amortisman Yöntemleri	169
3.1.7. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	173
3.1.7.1. Şerefiye	174
3.1.7.2. Yazılım Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi	176
3.2. Borçlar ve Yükümlülükler	177
3.2.1. Cari Borçlar ve Yükümlülükler	177
3.2.1.1. Hem Tutar Hem Alacaklısı Bilinen Borçlar	178
3.2.1.2. Alacaklısı Bilinen Ancak Tutarı Tahmin Edilmesi Gereken Borçlar	179
3.2.1.3. Hem Alacaklısı Bilinmeyen Hem Tutarı Tahmin Edilmesi Gereken Borçlar	180
3.2.2. Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Belirsizlikler	182
3.2.3. Borçlar.....	183
3.3. Özkaynaklar.....	190
3.3.1. Ödenmiş Sermaye	190
3.3.1.1. Tercihli Hisse Senetleri	191
3.3.1.2. Hisse Senedi Taahhüdü.....	192
3.3.1.3. Emisyon Primi	193
3.3.2. Dağıtılmamış Kârlar / (Birikmiş Zararlar).....	197
3.3.2.1. Temettüleri	199
3.3.2.2. Şirketin Kendi Hisse Senetlerini Satın Alması (Treasury Stock).....	203

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KONSOLIDASYON	205
4.1. Konsolidasyonun Amaç ve Politikası	205

4.2. Mevcut Konsolidasyon ve Şirket Birleşmelerine Yönelik US GAAP Koşulları	205
4.3. Şirket Birleşmeleri ve Azınlık Hisseleri	207
4.3.1. Şirket Birleşmeleri.....	209
4.3.2. Azınlık Hisseleri.....	211
4.3.3. Şirket Birleşmelerinin Yapısı – Varlık Satın Alma ile Hisse Senedi Alımı Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	215
4.3.4. Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) Uygulamalarının Karşılaştırması	216
4.3.5. Satın Alma Yönteminin Uygulanması	218
4.3.5.1. Satın Alanın Tanımlanması	218
4.3.5.2. Satın Alma Tarihinin Tespit Edilmesi	219
4.3.5.3. Alım Bedelinin Tespit Edilmesi	220
4.3.5.4. Konsolide Finansal Tablolar.....	223

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. GELİRLERİN KAYDA ALINMASI.....	234
5.1. Gelirlerin Kayda Alınmasında Taksit Ve Maliyet Karşılama Yöntemleri	235
5.2. Teslimsiz Faturalama Anlaşmaları	235
5.3. Müşterinin Malı veya Hizmeti Kabulü	238
5.4. Lisans Ücreti Gelirleri.....	240
5.5. Taksitli Satış Anlaşmaları.....	241
5.6. Önceden Alınan İadesiz İşlem Bedelleri	242
5.6.1. Patent Anlaşmaları	248
5.7. Sabit veya Belirlenebilir Satış Fiyatı	248

ALTINCI BÖLÜM

6. TEKNOLOJİNİN RAPORLAMAYA YANSIMASI: GENİŞLETİLEBİLİR İŞLETME RAPORLAMA DİLİ / EXTENSIBLE REPORTING LANGUAGE (XBRL).....	260
6.1. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili'ne (XBRL) Giriş	260
6.2. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili'nin (XBRL) Tarihçesi.....	261
6.3. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL)'nin Tanımı	262
6.4. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL)'nin Yaygınlaşması	264
6.5. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili'nin (XBRL) Sınırları.....	265
6.6. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL) Uluslararası Konsorsiyumu	266
6.7. Ülke Bazında Genişletilebilir İşletme raporlama Dili'nde (XBRL) Durum .	267

YEDİNCİ BÖLÜM

7. TÜRKİYE'DE YERLEŞİK AMERİKAN SERMAYELİ ŞİRKETLERİN MUHASEBE UYGULAMALARI HAKKINDA ANKET ÇALIŞMASI	270
---	------------

7.1. Ana Kütle ve rneklem	270
7.2. Amaç, Yöntem, Kapsam	271
7.3. Verilere Ait Frekans Analizleri ve Yorumları	272
7.4. Ki-Kare Testleri ve Test Edilen Hipotezler	283
7.5. Düzeltme Kayıtları Sonuçları zerine Bir Anket alışması	299
SONUÇ	302
KAYNAKÇA	309
ZGEMİş	3081

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Yılsonu Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu (Alternatif 1)	55
Tablo 2: Yılsonu Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu (Alternatif 2)	56
Tablo 3: Yılsonu Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu	57
Tablo 4: Yılsonu Kapsamlı Gelir Tablosu	57
Tablo 5: Yılsonu Özkaynak Değişimleri Tablosu	59
Tablo 6: Yılsonu Özkaynak Değişiklikleri Tablosu	60
Tablo 7: Tüzel Kişilik A 31 Aralık 2010 Tarihinde Biten Yıl İçin Konsolide Nakit Akım Tablosu	74
Tablo 8: Olağanüstü Kalem Öncesinde Kâr (Zarar) Tablosu	96
Tablo 9: 2010 Yılı'nın Tamamı İçin Düz HBK Hesaplaması	97
Tablo 10: 2010 Yılı İçin Seyreltilmiş HBK Hesabı	98
Tablo 11: A Tüzel Kişinin HBK Verilerini Gelir Tablosunda Sunulması	99
Tablo 12: Ortalama Maliyet Yöntemi İçin Veriler	146
Tablo 13: Ortalama Maliyet Yöntemi – Periyoddaki Kayıt Sistemi	146
Tablo 14: Hareketli Ortalama Maliyet Yöntemi – Sürekli Kayıt Sistemi	147
Tablo 15: Sürekli Kayıt Yöntemi –FIFO (İlk Giren İlk Çıkar)	149
Tablo 16: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO)-Periyodik Kayıt Sistemi Tablosu	150
Tablo 17: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Periyodik Kayıt Sistemi Tablosu – Dönem Satışları	151
Tablo 18: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Periyodik Kayıt Sistemi Tablosu – LIFO Katmanları	151
Tablo 19: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) - Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu..	152
Tablo 20: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu - Endeksleme.....	154

Tablo 21: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu – LIFO Katman Hesabı 1	154
Tablo 22: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu – LIFO Katman Hesabı 2	155
Tablo 23: Perakende Metodu Tablosu	156
Tablo 24: Net Gerçekleşebilir Değer Uygulama Tablosu.....	158
Tablo 25: Lcm Test Tablosu	159
Tablo 26: Duran Varlıklar Faiz Aktifleştirme Tablosu.....	168
Tablo 27: Azalan Bakiyeler Yöntemi Tablosu (Çifte Hızlandırılmış).....	170
Tablo 28: Yıllık Katsayı Yöntemi Tablosu (Sum Of The Years' Digits).....	170
Tablo 29: Şerefiye Değer Düşüklüğü Hesaplama Tablosu.....	175
Tablo 30: Karşılık Ayırma Kriterleri Tablosu.....	183
Tablo 31: Eşit Taksitli Geri Ödeme Tablosu.....	189
Tablo 32: Treasury Stock Uygulama Tablosu – Geri Alım.....	204
Tablo 33: Treasury Stock Uygulama Tablosu – Tekrar Satım 1.....	204
Tablo 34: Treasury Stock Uygulama Tablosu – Tekrar Satım 2.....	204
Tablo 35: Ana Şirket ve İştirak Konsolide Çalışma Sayfası / 1 Ocak 2001	226
Tablo 36: Ana Şirket ve İştirak Konsolide Çalışma Sayfası / 31 Aralık 2001	229
Tablo 37: Ana Şirket ve İştirak Konsolide Çalışma Sayfası / 31 Aralık 2001	233
Tablo 38: Şirketteki Abd Kaynaklı Sermaye Oranı İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri Tablosu.....	272
Tablo 39: ABD'deki Ana Şirketin Halka Açık Olma Durumu İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri Tablosu	273
Tablo 40: Resmi Defterin Muhasebe Ay Kapanış Gününe Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	273
Tablo 41: US GAAP Bazında Tutulan Defterlerin Muhasebe Ay Kapanış Gününe Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu.....	274
Tablo 42: ABD'deki Ana Şirketinin Mali Yılıının Kapanış Ayına Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	274
Tablo 43: Türkiye'deki Şirketin Mali Yılıının Kapanış Ayına Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	275

Tablo 44: 2007 Mali Yılı İçin Şirketin Türkiye Cirosuna Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	276
Tablo 45: 2008 Mali Yılı İçin Şirketin Türkiye Cirosuna Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	276
Tablo 46: Şirketteki Toplam Çalışan Sayısına Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	277
Tablo 47: Şirketin Mali İşler Çalışan Sayısına Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	278
Tablo 48: Şirketin En Üst Düzey Mali İşler Finansman Bölümü Çalışanının Unvanına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	278
Tablo 49: Şirketin En Üst Düzey Mali İşler Finansman Bölümü Çalışanının Ülke Vatandaşlığına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	279
Tablo 50: Şirketin En Üst Düzey Mali İşler Finansman Bölümü Çalışanının Raporlama Yaptığı Kişiyeye İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	279
Tablo 51: Şirkette Kullanılan Muhasebe Programına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	280
Tablo 52: Şirketin Resmi Muhasebe Kayıtlarının Tutulduğu Ülkeye İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	280
Tablo 53: Düzeltme Kayıtlarının Tutulduğu Ülkeye İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	281
Tablo 54: Düzeltme Kayıtlarının Ne Sıklıkla Güncellendiğine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	281
Tablo 55: Us Gaap İçin \$ Para Birimine Çevrim Aracına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	282
Tablo 56: “Kapsamlı Gelir” Tablosunun Hazırlanmasına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	282
Tablo 57: Us Gaap Düzeltme Kaydının Yapılmasına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu	283
Tablo 58: Hipotez 1 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	284
Tablo 59: Hipotez 1 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	284
Tablo 60: Hipotez 2 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	285
Tablo 61: Hipotez 2 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu Tablosu.....	286

Tablo 62: Hipotez 3 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	287
Tablo 63: Hipotez 3 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	287
Tablo 64: Hipotez 4 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	288
Tablo 65: Hipotez 4 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	288
Tablo 66: Hipotez 5 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	289
Tablo 67: Hipotez 5 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	290
Tablo 68: Hipotez 6 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	291
Tablo 69: Hipotez 6 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	291
Tablo 70: Hipotez 7 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	292
Tablo 71: Hipotez 7 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	293
Tablo 72: Hipotez 8 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	294
Tablo 73: Hipotez 8 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	294
Tablo 74: Hipotez 9 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	295
Tablo 75: Hipotez 9 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	295
Tablo 76: Hipotez 10 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	296
Tablo 77: Hipotez 10 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	297
Tablo 78: Hipotez 11 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	297
Tablo 79: Hipotez 11 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	298
Tablo 80: Hipotez 12 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu	299
Tablo 81: Hipotez 12 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu	299
Tablo 82: Us Gaap Düzeltme Kayıtları.....	300

KISALTMALAR LİSTESİ

AICPA	American Institute of Certified Public Accountants / Amerika Yeminli Mali Müşavirler Odası
APB	Accounting Principles Board / Muhasebe Prensipleri Kurulu
ARB	Accounting Research Bulletins / Muhasebe Araştırma Bültenleri
CAP	Committee on Accounting Procedure / Muhasebe Prosedürleri Komitesi
CPA	Certified Public Accountant / Yeminli Mali Müşavir
CMA	Certified Management Accountant / Sertifikalı Yönetim Muhasebecisi
FAF	Financial Accounting Foundation / Finansal Muhasebe Vakfı
FAS/SFAS	Financial Accounting Standards / Finansal Raporlama Standartları
FASB	Financial Accounting Standards Board / Finansal Raporlama Standartları Kurulu
FDIC	Federal Deposit Insurance Corporation
FIN	FASB Interpretation Number / FASB Yorumları
FIX	Financial Information Exchange / Mali Bilgi Takas Protokolü
FTB	FASB Technical Bulletins / FASB Teknik Bültenleri
EITF	Emerging Issues Task Force / Yeni Durum İnceleme Ekibi

GAAP	Generally Accepted Accounting Principles / Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri
GAAS	Generally Accepted Auditing Standards / Genel Kabul Görmüş Denetleme Prensipleri
IAS	International Accounting Standards / Uluslararası Muhasebe Standartları
IASB	International Accounting Standards Board / Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFRS	International Financial Reporting Standarts / Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IFX	Interactive Financial Exchange / Etkileşimli Mali Takas
IPR&D	In Process Research and Development / Devam Eden ARGE Çalışmaları
SEC	Securities and Exchange Commission / Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu
SWIFT	Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları / International Financial Reporting Standards (IFRS)
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları / International Accounting Standards (IAS)
UMSK	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu / International Accounting Standards Board
XBRL	Extensible Business Reporting Language / Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili

XML Extensible Markup Language / Genişletilebilir İşaretleme Dili

GİRİŞ

Bu çalışma Amerika Birlesik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri / United States Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP) kuram ve uygulamalarının çok detaylı bir incelemesidir ve bu kapsamda ülkemizde bir ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Amerika Birlesik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri standartlarına duyulan gereksinimin çıkış nedenleri ve evrimi geniş biçimde yer almaktadır. Amerika Birlesik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri uygulamada yaşanan aksaklıklardan doğan gereksinimlere yönelik bir kavram, ilke ve standartlar bütünüdür.

Amerika Birlesik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri'nin 1 Temmuz 2009 sonrası Kodlama Projesi sayesinde daha kolay erişilebilir ve araştırılabilir hale gelmesi detaylı şekilde açıklanmış ve bu bilgilere nasıl erişilebileceği kapsamlı bir şekilde gösterilmiştir.

Amerika Birlesik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri "Öz'ün Önceliği" ve "Önemlilik Eşiği" prensipleri doğrultusunda Bilanço, Gelir Tablosu, Nakit Akım Tablosu ve Kapsamlı Gelir Tablosu detaylarında incelenmiş ve tüm detaylarla ilgili örnekler sunulmuştur.

Amerika Birlesik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri'nin ana hedeflerinden biri yatırımcının güvenliğini sağlamaktır. Bu çerçevede, üçüncü kişilerin sağlıklı bir şekilde bilgilendirilmesi çok önemsenir. Piyasadaki değişik ölçekli şirketlerin kendi aralarındaki ilişkilerin yatırımcılar açısından şeffaf olması gereklidir. Bu konuya verilen önem şirket birleşmelerinin çok ayrıntılı biçimde incelendiği ve 4. Bölümün konusunu oluşturan Konsolide Finansal Tablolar'da işlenmiştir. Aynı şekilde Amerika Birlesik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri yatırımcının güvenliği açısından gelirin ne zaman "gelir" olarak kayda alınabileceği konusunda çok ihtiyatlıdır; gelirin

olgunlaşmadan/kazanılmadan kaydedilmesi genellikle kabul edilmez. 5. Bölümde ele alınan Gelirlerin Kayda Alınması konusu örneklerle ayrıntılı biçimde sunulmaktadır.

Muhasebe sistemlerinde yakınlaşmanın önemli bir unsuru da kullanılan ortak dil olacaktır. 6. Bölümde yer alan Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili / Extensible Business Reporting Language (XBRL) bu konudaki eksikliği doldurma yolundadır. Bilginin eşzamanlı olarak hazırlanması, raporlanması ve analiz edilmesi muhasebedeki “zaman” kavramını temelden ve çok olumlu etkilemektedir.

Çalışmanın son ve 7. Bölümünde Türkiye’de yerleşik Amerikan şirketleriyle ilgili bir anket yer almaktadır. Verilerin Ki-Kare bağımsızlık testleriyle sınanmasından alınan sonuçlar 44 adet tablo eşliğinde sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE PRENSİPLERİNİN (US GAAP) OLUŞUM SÜRECİ VE GÜNÜMÜZDEKİ YAPISI

1.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Muhasebe Prensipleri'nin Tarih Sürecinde Oluşumu

Amerika topraklarında ilk İngiliz kolonilerinin yerleşmesi ile o zamanki adıyla “Defter Tutma” (Bookkeeping) ticaret hayatında etkisini çok kısa zamanda göstermiştir. Ancak Defter Tutma'nın Muhasebe'ye dönüşmesi için yaklaşık 200 yıl, bugünkü modern tanımıyla Muhasebe Mesleği'nin oluşması ve sağlam temeller üzerine oturması için ise 300 yıl geçmesi gerekmiştir.

Koloni Devri denilen dönemde, tutulan defter kayıtları son derece basit biçimdedir. Kayıtların büyük çoğunluğu borç/alacak mantığından uzak tek taraflı ve/veya sözel anlatımlarla ifade edilir şekilde yapılmıştır. Basit de olsalar bu kayıtlar çok önemlidir. Kolonilerin ekonomik altyapısı genellikle mal mübadelesi (Barter) şeklinde oluşmuştur. Bunun yanında ödeme vadelerinin uzun olması nedeniyle, bu tutulan kayıtlar hem takas edilen malların envanteri hem de ödenecek borçların dökümü açısından tek güvenilir kaynak olmak özelliğine sahiptirler.

19. yüzyılın son dönemlerine kadar, defter tutma ve muhasebe terimleri eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Bunun en önemli nedeni hazırlanan Yevmiye ve Defteri Kebir kayıtlarının iki kavram için de gerekli olmasıdır. “Finansal Tablo” kavramı henüz ortaya çıkmamış, böyle bir talep o süreçte oluşmamıştır. Bunda en önemli neden olarak şirket hissedarlarının en küçük detaydan bile bizzat haberlerinin olması ve basit defter tutma yöntemlerini yeterli görmeleri gösterilebilir.

19. yüzyılın başlarında, sayıları az da olsa banka ve büyük ölçekli şirketler faaliyet göstermeye başlamışlardır. 1820'lerin sonunda demiryollarının ortaya çıkmasıyla

şirket sayısı birden artış göstermiştir¹. Demiryolu şirketleri, hem kuruluş aşamasında hem de işletim esnasında düzgün yönetim amaçlı değişik göstergelere ve bilgilere ihtiyaç duymuşlardır. Bu gereksinimler; Maliyet Raporları, Üretim Raporları, işletme sonuçlarını gösteren basit Finansal Tablolar ve basit Rasyo Analizleri şeklinde ortaya çıkmış, var olan kayıtlara ek raporlar gerekmiştir. Bu kapsamda demiryolları birçok konuda öncülük yaptığı gibi bugünkü anlamda Muhasebe'nin oluşmasında da öncülük yapmıştır.

Şirket sayısının artması, finansal bilgi ihtiyacını arttırmış ve rakamlar “gösterge” özelliği kazanmaya başlamışlardır. İşletme hakkında doğrudan bilgisi olmayan her türlü yatırımcı veya üçüncü kişiler Finansal Tablolara ihtiyaç duymuş ve talep etmişlerdir. Finansal Tabloların hazırlanması için ise daha detaylı ve kapsamlı muhasebe prensiplerine gereksinim duyulmaya başlanmıştır. Böylece muhasebecilerin sorumluluğu sadece kayıt tutmanın ötesine geçmeye başlamış; Finansal Tablo hazırlama ve analiz etme kavramları ortaya çıkmıştır. Muhasebe mesleğinin gelişmesini araştıran birçok yazar için 19. Yüzyıl “Defter Tutma” olgusunun “Muhasebe”ye dönüştüğü yüzyıldır.

Şirketlerin gelişmesi zaman içinde nitelikli muhasebeciye olan talebi de doğurmuştur. Bu talep doğal olarak ticaret ve muhasebe alanlarında eğitimin önemini ortaya çıkarmıştır. O dönemlerde basılı muhasebe ve defter tutma ile ilgili eserler ve ticaret okullarının mevcudiyetine rağmen, önemli üniversiteler muhasebe eğitimini uzun süre programlarına almamışlardır. Bu anlamda 1883 yılı çok önemlidir. Bu tarihte, iki yıl önce kurulan “Wharton School of Finance and Economy” kendi bünyesinde bir muhasebe eğitim programı açmıştır². Bunu diğer büyük üniversiteler takip etmiş ve muhasebe eğitimi kısa sürede tüm ülke düzeyine yayılmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde, şirketlerde oluşmuş en büyük değişimlerden biri “Patron/Hissedar” ve “Yönetici” ayırımının belirginleşmesidir. Bu olgu ile ortaya çıkan en önemli gereksinimlerden biri bağımsız bir kişinin, Yöneticilerin hazırladığı

¹ James Ward, Rhetoric and Railroad Origins, Journal of the Early Republic, 1991

² Steven Sass, Getting Down to Business: The Development of the Commercial Curriculum at Wharton.

Finansal Tablolar hakkında hissedarlara ve diğler üçüncü ilgili kişilere bilgi vermesidir. Bu bağımsız kişinin Hissedarların çıkarlarını koruyacak şekilde, Yöneticilerin hazırladığı Finansal Tabloların şirketin gerçek durumunu yansıtır yansıtmadığını denetlemesi ve dolayısıyla Yöneticilerin görevlerini düzgün olarak yapıp yapmadıklarını kontrol edeceği beklentisi de oluşmaya başlamıştır.

Bağımsız gözlere duyulan ihtiyaç, 19. Yüzyılın sonlarında hızlanan büyük şirket birleşmelerinde şirketlerin açıklanan rakamlarının doğrulanabilmesi açısından daha da önem kazanmıştır. Böylece sorumluluğu Yöneticilere karşı değil, Hissedarlara ve Potansiyel Yatırımcılara olan “Bağımsız Denetçi” kavramı iyice şekillenmiş ve 20. yüzyıla girerken muhasebe mesleğinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Zaman içinde bu kişilerin sahip olması gereken teorik ve pratik bilgi birikimi de giderek artmaya başlamıştır.

1913 yılı, ABD’de muhasebe mesleği açısından önemli dönüm noktalarından biridir. Anayasa’ya yapılan 16. ek ile Federal Devlet seviyesinde Kurumlar Vergisi kavramı ortaya çıkmıştır. Her ne kadar bu tarihten önce kurumlardan alınan bir tür “Gelir Vergisi” ile şirketler vergilendiriyor olsa da Kurumlar Vergisi bu alanda ilk düzenli ve sistematik vergi sayılabilir. Bu düzenli vergi, şirketlerin muhasebe altyapılarını oturtmalarını ve düzenlemelerini zorunlu kılmıştır. Birçok şirket o ana kadar uygulamadıkları “amortisman” veya “karşılık esaslı muhasebe” kavramlarını uygulamaya koymuştur.

Vergi oranları yükseldikçe, bu alandaki hizmetler daha da önem kazanmış ve muhasebe denetim ve danışmanlık şirketleri hızla büyümeye başlamışlardır.

İlk olarak, 1896 yılında New York eyaleti “Certified Public Accountant (CPA)” - Türkiye’deki SMMM/YMM karşıtı- unvanını ortaya koymuş ve bu unvanın alınabilmesi için bir sınav sistemi düzenlemiştir. New York eyaletini kısa sürede diğler eyaletler takip etmiştir.

Günümüzde A.B.D.’deki tüm CPA’ların organizasyonu olan “American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)” ilk olarak 1887’de kurulmuş olup bugünkü ismini 1957’de almıştır. Buna ek olarak günümüzde tüm dünyada Yönetim

Muhasebesi konusunda beyin kabul edilen “Institute of Management Accountants (IMA)” 1919’da kurulmuştur. IMA günümüzde tüm dünyada Yönetim Muhasebesi alanında en geçerli yetkinlik göstergesi olarak kabul edilen “Certified Management Accountant (CMA)” sertifika programını da yönetmektedir.

1913 yılında Amerikan Merkez Bankası kuruluncaya kadar Amerikan Yönetimi tarafından muhasebe konusunda herhangi bir kural veya kanun çıkarılmamıştır. 1917 yılında Merkez Bankası’nın çıkardığı “Ortak Muhasebe” yayını bu alandaki ilk adımdır. 1918 yılında aynı eser geliştirilerek “Bilançoların Hazırlanmasında Uygulanması Gereken Yöntemler” adı altında tekrar çıkarılmıştır. Bu kitapçıkta bilanço ve kâr/zarar tablolarında uyulması gereken yöntemler belirtilmiştir. İlk aşamada tavsiye olarak çıkarılan bu yöntemler uygulamada fazla rağbet görmemiştir.

Kanunun oturması için bir kriz yaşanması gerekmiş, 1929 yılında hisse senedi piyasasının çöküşü ve “New York Menkul Kıymetler Borsası (NYSE)” bünyesinde tespit edilen büyük bir yolsuzluk, yıllarca mali piyasaları altüst etmiştir. Krizin ardından, günümüzde de halen geçerliliğini sürdüren “1933 Hisse Senetleri Kanunu” çıkartılmıştır. Bu kanunla, hisse senetleri borsada kote olan tüm şirketlere, bir CPA tarafından denetlenme zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca kanunla CPA’lara belli sorumluluklar yüklenmiştir. Hemen bir yıl sonra “1934 Hisse Senetleri Kanunu” yürürlüğe konmuştur. Bu kanunla, o günlerde yeni kurulan “Securities and Exchange Commission (SEC)” (Türkiye’deki SPK muadili) yeni muhasebe prensipleri çıkarma hakkını elde etmiştir.

1938 yılında SEC, muhasebe prensipleri yayınlama hakkını AICPA’ya devretmiş; AICPA bünyesinde de bu konularda yetki kullanmak üzere bir alt kuruluş olan Muhasebe Prosedürleri Komitesi (CAP) kurulmuştur. CAP 1959 yılında kapatılincaya kadar 51 adet Muhasebe Araştırma Bülteni (ARB) yayınlamıştır. 1959’da yine AICPA bünyesinde, Muhasebe Prensipleri Kurulu (APB) kurulmuş ve CAP’ın tüm yetkilerini devralmıştır. APB yetkilerini devredip kapatıldığı 1973 yılına “APB Opinions” diye adlandırılan otuz bir adet ilke yayınlamıştır.

1973 yılı, günümüzdeki “United States Generally Accepted Accounting Principles” (US GAAP)’ın bilinirliği ve uygulanırlığı açısından çok önemli bir yıldır. O yıl, AICPA’dan bağımsız olarak “Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB)” kurulmuştur. Bu kuruluş günümüzde de US GAAP’ın en yetkili kurumu olarak çalışmaktadır. FASB günümüze kadar 168 adet “Finansal Raporlama Standardı (FAS)” çıkartmıştır.

1.2. Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri’nde (US GAAP) 1 Temmuz 2009 Tarihine Kadar Geçerli Hiyerarşik Yapı

Birçok ülkede tek başlık altında yayınlanan Muhasebe Prensipleri’nin aksine US GAAP yukarıda bahsedilen organizasyonlar ve bazı alt kuruluşlar tarafından zaman içinde yayınlanmış veya uygulamada kabul görmüş prensiplerin tümüdür. AICPA yayınladığı “Genel Kabul Görmüş Denetleme Prensipleri (GAAS)”nin 69 sayılı tebliğiyle US GAAP’a açıklık getirmiş ve bir US GAAP hiyerarşisi yani öncelikler listesi belirlemiştir. Buna göre muhasebe alanında kural önceliği anlamında aşağıdaki sıralama geçerlidir³:

A Seviyesi:

- FASB Standartları,
- FASB Yorumları (FIN),
- APB Görüşleri,
- ARB Bültenleri.

³ Jan Williams, Miller GAAP Guide, Level A: Restatement & Analysis of Current FASB Standarts, 2009

B Seviyesi:

- FASB Teknik Bültenleri (FTB),
- AICPA Endüstri Spesifik Denetim ve Muhasebe Kılavuzları,
- AICPA Durum Raporları (SOP),
- Yönetim Kurulu Onaylı FASB Muktezalari.

C Seviyesi:

- Yeni Durum İnceleme Ekibi'nin Karar Bültenleri (EITF Positions),
- SEC ve FASB Kurullarının Özel Durumlarla İlgili Açıklamaları,
- AICPA'nın SEC Uygulama Bültenleri (AcSEC PB),
- Yönetim Kurulu Onaysız FASB Muktezalari.

D Seviyesi:

- AICPA Muhasebe Yorumları (AIN).

Herhangi bir tartışma veya belirsizlik durumunda bu sıralamaya göre üstte olan bilgi ve/veya açıklama uygulama açısından öncelik taşır.

1.3. "Codification" /Kodlama Projesi ve US GAAP'ın 1 Temmuz 2009 Sonrası Değişen Yapısı**1.3.1. Giriş**

FASB Muhasebe Standartları Kodlaması, 1 Temmuz 2009 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir. Dört yıl boyunca ilgili kuruluşlardaki iki yüzden fazla kişi, muhasebecilik mesleği ve finansal bilgi kullanıcıları için çok önemli olan bu projede çalışmıştır. 2008 yılı boyunca FASB üyeleri kodlamayı okuyup inceleme, içeriği, yapısı ve ileride doğurabileceği sonuçlar hakkında bir fikir sahibi olma olanağı bulmuştur. Yıl boyunca FASB üyelerinden, kodlamanın geçerli standartları uygun biçimde yansıtmıyorsa yansıtmadığı konusunda görüşleri istenmiştir. Bu süreç, üyelere yeni yapı ile ilgili bilgi vermek ve kodlama içeriği ile ilgili sorunlar varsa kodlama resmen geçerlilik kazanmadan geri bildirimlerinin elde edilmesi amacıyla tasarlanmıştır.

2008 yılının Ocak ayında açıklanan kodlama, Codification and Retrieval Project (Kodlama ve Erişim Projesi) ekibinin çabaları sonucunda gerçekleşmiştir. İsminden de tahmin edebileceğimiz üzere bu grubun öncelikli amacı, US GAAP'ın kodlandırılmasıydı. İkinci amaçları ise kodlama kullanıcılarının ihtiyaçları olan bilgiye ulaşabilmelerini kolaylaştıracak bir erişim sistemi tasarlamaktı.

Geçtiğimiz elli yıl içinde mevzuat olma niteliğine kavuşmuş US GAAP ilkeleri, standart belirleme işlevine sahip çeşitli kurumlar tarafından oluşturulmuştur. Bu standartlar arasında her zaman tutarlı ve mantıklı bir yapı bulunmayabilmektedir. Bunun yanı sıra son yirmi yıldaki mali raporlama standartlarının sayısında belirgin bir artış göze çarpmaktadır. Tüm bunlar, mali raporlama alanında çalışan kişilerin US GAAP kullanımında karşılaştıkları zorlukları daha da artırmaktadır.

İlgililer ve Financial Accounting Standards Advisory Council'in (FASAC - Mali Muhasebe Standartları Danışma Kurulu) bu konulardaki kaygılarını dile getirmeleri üzerine FASB, sorunların üstesinden gelebilmek için bu projeyi başlatmıştır. Projenin amacı US GAAP'ı kodlamak ve basitleştirmektir. Bu amaç doğrultusunda izlenen yöntemler şunlardır⁴:

- Muhasebeyle ilgili araştırmalarda çıkan sorunların çözümünde harcanan zamanı ve zahmeti azaltmak,
- Konuyla ilgili kaynakların kullanım imkânlarını geliştirerek standartlara uymama durumlarını azaltmak,
- Yeni standartlar yayınlandığında gerçek zamanlı güncellemelerle doğru bilgi sağlamak,
- Standart belirleme sürecinde gereken araştırmalar ve yakınsama çalışmalarında FASB'e destek vermek,

⁴ FASB Accounting Standards Codification™ Notice to Constituents (v 1.05), 2009, Financial Accounting Foundation

- Kodlamada yer almayan içeriğin resmi olmadığına anlaşılmasını sağlamak.

1.3.2. Kodlamanın Gerekliği

US GAAP’da 2005 yılına gelinceye kadar kullanım ve anlaşılma açısından zorluklar bulunmaktaydı.

US GAAP’ın bu dağınık yapısı nedeniyle, araştırmalar için gerekli ve ilgili kaynaklar bulunamayabilmekteydi. Kullanıcıların araştırdıkları konuda doğruyu bulduklarından emin olabilmeleri için oldukça fazla çaba göstermeleri gerekmekteydi. Hacmi, karmaşıklığı ve bütünsel bir yapıya sahip olmaması, profesyoneller için güncel gelişmeleri takip etmeyi ve yeni personel yetiştirmeyi zorlaştırmakta, dolayısıyla mali rapor risklerini arttırıp verimsizlik yaratarak maliyetlerin yükselmesine neden olmaktaydı.

Kodlama, FASB’nin standart belirleme sürecini birçok bakımdan basitleştirmektedir. İlgili literatürün tümünün tek bir yerde toplanmasıyla FASB aşağıda belirtilen konuları daha kolay uygulayabilecektir⁵:

1. 01 Temmuz 2009 tarihinde yürürlüğe giren kodlama tamamlandığında yeni bölümlerin eklenmesi,
2. İkelere ya da amaçlara daha çok dayalı bir modelin benimsenmesi,
3. IASB/International Accounting Standards Board (UMSK/Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) tarafından çıkarılan standartlarla farklılıkların belirlenmesi ve yakınlık sağlanması,
4. Yeni projeler için uygun yönlendirmelerin tanımlanması,
5. Güncelliğini yitirmiş mevzuatın belirlenerek kaldırılması,

⁵ FASB Accounting Standards Codification™ Notice to Constituents (v 1.05), 2009, Financial Accounting Foundation

6. Mevzuatın, birbiriyle ilişkili kısımlarının aralarındaki tutarsızlıkların belirlenmesi.

US GAAP mevzuatı birçok standart belirleyici kuruluşun elli yıllık çabalarının sonucudur. Dokümanların yapısı, kuruluşların her biri tarafından kullanılan farklı dizilimler ile sıralı numaralandırma standartlarını yansıtmaktadır. Kendi araştırmalarımızda da gördüğümüz gibi sıralı numaralandırma, araştırmayı ve bilgi erişimini güçleştirmektedir. Ayrıca değişik dokümanlar araştırmalarda elektronik veritabanı kullanımını da zorlaştırmaktadır.

1.3.3. Kodlama Ne Yapar/Ne Yapmaz?

a) Basitleştirir

FASB'ın projedeki ilk hedefi, belli bir başlığa ait "resmen geçerli" tüm mevzuatı bir yerde toplayarak ABD'nin tüm Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine (US GAAP) kullanıcı erişimini basitleştirmektir. "Resmen geçerli" ifadesi, standart koyucunun yayınladığı her düzeydeki A-D seviyesi US GAAP belgelerini içerir. Kodlama resmi geçerlilik kazandıktan sonra US GAAP'ın da resmi geçerlilik açısından sadece tek bir düzeyi olmuştur.

Kodlamaya, halka açık firmalara başvuru kolaylığı sağlamak açısından, SEC tarafından yayınlanan resmen geçerli içerik ve SEC uzmanlarının yorumları ile yönetim ile ilgili bilgiler de dahil edilmiştir.

b) Yeniden Yapılandırır

Kodlama, mevcut muhasebe ve raporlama standartlarının yapısını değiştirmektedir. Çeşitli standartların içeriği başlığa göre ve tek bir alanda yer almaktadır. Kodlama içerisinde araştırmalar, "varlıklar" gibi konularına göre ya da "inşaat" gibi sektörler göre yapılabilir. Kodlama, geçerli standartları sunduğu için kullanıcılara, kendi başlıklarını yazarken olabildiğince az kelime değiştirmeleri önerilmiştir.

Kodlama mevcut US GAAP üzerinde değişiklik yapmaz, yalnızca US GAAP'ı daha basit ve daha kolay kullanılabilir bir formatta yeniden düzenler.

1 Temmuz 2009 itibariyle kodlama resmen geçerlilik kazanmıştır. Test dönemi süresince kodlamanın içeriği yeni standartlara ve kullanıcı geri bildirimlerine göre değiştirilmiştir.

1.3.4. Kodlama ne içerir?

Kodlamada özel şirketler için çeşitli standart belirleyiciler tarafından yayınlanan aşağıdaki mevzuat yer alır⁶:

- Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB):

- Tablolar (FAS),
- Yorumlar (FIN),
- Teknik Bültenler (FTB),
- Geçici Muktezalar (FSP),

- Yeni Gelişen Konular Görev Birimi (EITF):

- Özetler,
- Başlık,
- Türev Uygulama Grubu (DIG) Konuları,
- Muhasebe İlkeleri Kurulu (APB) Görüşleri,
- Muhasebe Araştırma Bültenleri (ARB),
- Muhasebe Yorumları (AIN).

- AICPA Kaynakları:

- Durum Tablosu (SOP),

⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view.

- Denetim ve Muhasebe Kılavuzları (AAG) (yalnızca ek muhasebe kılavuzu),
- Uygulama Bülteni 1 tarafından Uygulama Bülteni statüsüne yükseltile uyarılar da dahil olmak üzere Uygulama Bültenleri (PB),
- Teknik Sorğu Hizmeti (TIS) (yalnızca yazılım gelirlerinin muhasebeleştirilmesi için).

1.3.4.1. Kodlamaya Dahil Edilmeyen Esasa İlişkin Olmayan Maddeler

Temel Finansal Tabloların alanı dışında kalan “Yönetim Değerlendirmesi ve Analizi” (MD&A) veya “Denetim ve Bağımsızlık” gibi konular mevzuatta yer almaz.

Kodlama ekibi kodlama üzerinde çalışırken, içeriği esasa ilişkin ve esasa ilişkin olmayan şekilde sınıflandırmıştır⁷. Esasa ilişkin olmayan içerikler; var olan standartların fazladan yapılmış özetleri, geçmiş ile ilgili içerik ve önceki uygulamaların değerlendirmeleri, üyelerin geri bildirim özetleri türünden içerikleri kapsar. Kodlama hazırlamanın amacı; esasa yönelik standartları ve uygulama içeriğini yakalamak ve sisteme bağlamaktır. Kodlama ekibi çalışmasında bazı içerikleri esasa ilişkin bazıları da esasa ilişkin olmayan olarak değerlendirmiştir. Esasa ilişkin olmayan materyaller kodlamaya dahil edilmemiştir.

1.3.4.2 Kodlamaya Dahil Edilen Ancak Yasal Mevzuatta Bulunmayan İçerik

Kodlamadaki içeriğin büyük bölümü, mevcut resmen geçerli muhasebe ve raporlama standartlarından alınmıştır. Kodlamaya dahil edilmiş olan bazı kalemler mevcut olan resmen geçerli standartlara henüz dahil edilmemiştir. Kodlama hazırlama süreci sırasında kodlama ekibi, muhasebe açısından çözüm gerektiren çeşitli teknik konular

⁷ FASB Accounting Standards Codification™ Notice to Constituents (v 1.05), 2009, Financial Accounting Foundation

belirlemiştir. Bu konuların bazıları kamuoyuna açık bir kurul toplantısına gerek kalmadan, kodlama ekibi ile FASB uzmanları ve FASB kurul üyelerinin resmi olmayan toplantılarında çözümlenmiştir.

1.3.5. Tarihçe ve Hazırlık Süreci

“Financial Accounting Foundation (FAF)” Mütevelli Heyeti bu konuları ele almak üzere Eylül 2004’te, “Codification and Retrieval Project” (Kodlama ve Bilgi Erişim Projesi)’ni onaylamıştır. Projenin ana amaçlarından biri güçlü ve araştırma süresini kısaltacak bir internet sitesi oluşturmaktır.

Başlangıç

FASB’in yaptığı ilk şeylerden biri çok sayıda paydaşı kapsayan bir araştırmaydı⁸. 1.400’den fazla kişinin yanıtladığı US GAAP ile ilgili bu araştırmada ulaşılan sonuçlar şunlardı:

- Katılımcıların % 80’i US GAAP’ın çok karmaşık olduğuna inanıyordu.
- Katılımcıların % 85’i gereken konuyu bulmak için aşırı seviyede ve gereksiz araştırma yapılmak zorunda kalındığına inanıyordu.
- Katılımcıların % 87’si yapılacak bir kodlamanın US GAAP’ı daha anlaşılır kılacağına inanıyordu.
- Katılımcıların % 96’sı yapılacak bir kodlamanın, araştırma yapılırken bilgi erişimini kolaylaştıracağına inanıyordu.
- Katılımcıların % 95’i FASB’in kodlama amacına yönelik çalışma yürütmesi gerektiğine inanıyordu.

⁸ FASB Accounting Standards Codification™ Notice to Constituents (v 1.05), 2009, Financial Accounting Foundation

Söz konusu projenin amacının kodlamayı oluşturmak ve son kullanıcılara yönelik bir elektronik araştırma ve geri bildirim sistemi geliştirmek olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle proje ekibi, katılımcılara, mevcut araştırma gereksinimleri ve gelecek beş yıldaki kullanım beklentileri üzerine sorular da yöneltmiştir. 3200'ün üzerinde kişiden alınan yanıtlardan çıkan bazı önemli sonuçlar şöyleydi:⁹

- Katılımcıların % 90'dan fazlası içeriğe, basılı kopyadan ziyade elektronik ortamda ulaşmayı umuyordu.
- Katılımcıların kullanmayı talep ettikleri arama teknikleri önem sırasına göre şunlardı:
 - Başlıklara göre taramak,
 - Arama yapmak,
 - Adrese gitmek (belirli bir yere hızlı ulaşım).
- Katılımcıların % 97'den fazlası kopyala, yapıştır ve yazdır fonksiyonlarının önemli özellikler olduğunu belirtti.

Kodlamayı anlayabilmek için kodlama biçimi ve dili ile ilgili verilen bazı kararları incelemek gerekmektedir. Projenin tamamına başlanmadan önce başlıklardan biri prototip olarak geliştirildi ve sonucun beklentileri karşılayıp karşılamadığı ve proje öngörülerinin makul olup olmadığı bu prototip üzerinden test edildi. Söz konusu test kapsamına böyle bir başlık için öngörülen bütün parametreler dahil edildi. SEC ile bağlantılı ve SEC dışındaki bütün içerik de bu kapsamda yer aldı.

Dil

FASB birçok standartta kullanılan pasif formulu İngilizce dil yapısına oranla daha düz, anlaşılır bir İngilizce formatı kullanımını da değerlendirdi. Düz ve anlaşılır bir İngilizcenin kullanımının uygulanamayacağı belirlendi çünkü var olan standartların dilinden edilgen (pasif) çatıyı kaldırmaya kalkışmak çok büyük bir yükün altına

⁹ FASB Accounting Standards Codification™ Notice to Constituents (v 1.05), 2009, Financial Accounting Foundation

girmek anlamına gelecekti ve daha büyük bir olasılıkla da US GAAP'ta tercih edilmeyen anlam değişikliklerine yol açabilecekti. Bu yüzden FASB kodlamanın içeriğini mümkün olduğunca özgün biçimine sadık kalarak korumaya; ancak birbiriyle uyumsuz bölümlerini iç tutarlılığa sahip bir bütün haline getirebilmek amacıyla bağlantı ifadeleri kullanmaya karar verdi¹⁰.

Başlık Yapısı

Prototip evresi boyunca FASB başlıklar, alt başlıklar ve bölümlerden oluşan daha ayrıntılı bir yapı geliştirdi. Proje ekibi geliştirilen yapıyı kullanıcıların görüşlerine sunduğunda, anket katılımcılarının % 97'sinin yeni geliştirilmiş başlık yapısının var olan US GAAP'a göre bir gelişme olduğunu düşündükleri ortaya çıktı. Bunun üzerine bir sistem geliştirme şirketi ile anlaşarak mevcut standartlar ve başlık yapısını model alan bir kodlama takip sistemi geliştirme görevi verildi.

Kodlamanın Geliştirilmesi

Bu projenin büyüklüğünü anlayabilmek için projeyi hayata geçiren kişi sayısı ve üstlendikleri görevlerin çeşitliliğine bakılmalıdır. Kodlama Projesinde yer alan kişiler tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışanlardan münferit başlıkları gözden geçirenlere kadar uzanmıştır. Kodlama projesinin kontrol aşamasına getirilmesine kadar ne tür çabalar harcandığı konusunda fikir vermek amacıyla projeye dahil olan gruplara bir göz atmakta fayda vardır¹¹:

- Projenin Çekirdek Kadrosu

- Proje mimarı: Genel tasarım, bütünleştirme ve ilgili işlerden sorumludur.
- Proje yönetimi: Kodlama projesinin idaresi ve tamamlanması ile sistem geliştirme süreçlerinden sorumludur.

¹⁰ FASB Accounting Standards Codification™ Notice to Constituents (v 1.05), 2009, Financial Accounting Foundation

¹¹ Lawrence Smith, The FASB Codification Project: A Critical Step Toward Simplification, The FASB Report, February 2009

- Teknik muhasebe uzmanları: Standartlardan başlıklara aktarılan içerik, başlıkların yapısı ve ilgili kalemlerin gözden geçirilmesinden sorumludurlar.
- Editoryal ekip: Kodlama içeriğinin üslup ve tutarlılık açısından gözden geçirilmesinden sorumludur.
- Prodüksiyon ekibi: İçeriğin işlenmesi, tamamlama noktalarının değerlendirilmesi ve ilgili işlerden sorumludur.

- **Kodlama Yapanlar**

Standartlardan kaynaklanan içeriğin eşleştirilmesinden ya da başlıkların kaleme alınmasından sorumludurlar. Aşağıdaki mesleki deneyimlere sahip kişiler danışmanlık bazında bu alanda görevlendirilmiştir:

- Muhasebe prensiplerini yazan profesyonel yazarlar,
- Bağımsız denetim şirketler ortakları ve yönetim kurulu üyeleri,
- Mali müşavirlik firmalarının yeni emekli olmuş ortakları,
- Profesörler,
- Yeni emekli olmuş CFO ve danışmanlar.

- **Gözden Geçirenler**

Yeni oluşturulan başlıkların teknik açıdan doğruluğunu gözden geçirmekten sorumludurlar. Bunlar;

- FASB'ın Kadrolu Uzmanları: FASB personelinden belirli bir başlığı gözden geçirmek üzere uzmanlıkları dikkate alınarak görevlendirilen kişilerdir.
- Editoryal Danışmanlık Ekibi Gözden Geçirenleri: Mali müşavirlik şirketleri ve çeşitli finans ve muhasebe kuruluşlarının değişik konularda uzmanlığa sahip üyeleridir.

- FASB Yönetim Kurulu: Kendilerine ayrılan başlıkları gözden geçirmekten sorumlu yönetim kurulu üyeleridir.

- **Bilgisayar Sistemleri**

- Kodlama izleme sistemini geliştiren firma : İçeriğin kodlanmasında kullanılan izleme sisteminin geliştirilmesinden sorumludur.
- Uygulama geliştiren firma : İçerik yönetimi, iş akışı ve web aktarım uygulamalarını geliştirmekten sorumludur.
- FAF Teknoloji Personeli : FAF ve sunucu ortam arasında bağlantıyı sağlamaktan sorumludur.

Ayrıca bir yazılım şirketi bir kodlama izleme sistemi geliştirmekle görevlendirilmiştir.

1.3.6. Kodlamanın Yapısı

Kodlamaya çevirim içi olarak iki şekilde erişim sağlanır:

a) Finansal Raporlama Standartları Kurulu (FASB) internet sitesi

FASB muhasebe standartları kodlamasına “www.asc.fasb.org” sitesine girilerek erişilebilir.

Burada üç görünümle karşılaşılır:

- Temel görünüm; ücretsizdir ancak işlevleri sınırlıdır,
- Profesyonel görünüm; yıllık bir abonelik ücreti vardır,
- Akademik görünüm; akademisyen ve öğrenciler için profesyonel görünüme ücretsiz erişim sağlamaktadır.

b) CPA2Biz

“CPA2Biz” web sitesinin abone servisi üzerinden FASB muhasebe kodlamasının bulunduğu AICPA Core Library adresine erişilebilir.

Kodlama; alanlar, başlıklar, alt başlıklar, bölümler ve altbölümler şeklinde yapılandırılmıştır. Kodlama yapısı FASB ASC olarak anılır (FASB Muhasebe Standartları Kodlamasının kısaltması) ve XXX-XX-XX-X (başlık, alt başlık, bölüm ve altbölüm) şeklindedir. İçeriğin daha önce içinde bulunduğu orijinal standartlar, yeni düzenlemede dikkate alınmamıştır.

1.3.6.1. Alanlar

Alanlar “Varlıklar” veya “Yükümlülükler” gibi geniş kategorilerdir ve başlık gruplarından oluşur.

1.3.6.2. Başlıklar

Başlıklar, ilgili mevzuat gruplarından oluşur ve UMSK tarafından çıkarılmış standartlarla çok yakın benzerlik içindedir. Başlıklar dört ana alanda toplanmıştır¹²:

- Genel İlkeler (Başlık Kodu 105) : Bu başlık, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleriyle ilgilidir.
- Sunum (Başlık Kodları 205-299) : Bu başlıklar, sadece Finansal Tablo sunum konularıyla ilgilidir ve tanımlama, ölçüm ve bilanço dışı konuları kapsamaz.
- Finansal Tablo Hesapları (Başlık Kodları 305 -700) : Kodlama başlıkları, Finansal Tablolardaki varlıklar, yükümlülükler, özsermaye, gelir ve gider gibi konuları bir sıralama içinde düzenler.

¹² FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view.

- Diğer İşlemler (Başlık Kodları 805 – 899) : Bu başlıklar daha karmaşık Finansal Tablo hesaplarıyla ilgilidir ve genellikle işlemlere yöneliktir. Başlıklar arasında Şirket Birleşmeleri, Türevler, Parasal Olmayan İşlemler ve benzerleri yer alır.
- Sektörler (Başlık Kodları 905-999) : Bu başlıklar, belli bir sektöre veya faaliyet türüne özgü muhasebe konularıyla ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda dört ana bölüm altındaki başlıklar ve başlık kodları yer almaktadır¹³:

Başlık Kodu	Başlık
<u>Genel İlkeler</u>	
105	Genel Kabul Görmüş İlkeler
<u>Sunum</u>	
205	Finansal Tabloların Sunumu
210	Bilanço
215	Özsermaye Tablosu
220	Kapsamlı Gelir Tablosu
225	Gelir Tablosu
230	Nakit Akım Tablosu
235	Finansal Tablo Dipnotları
250	Muhasebe Prensipler Değişiklikleri ve Hataların Düzeltilmesi
255	Enflasyon Muhasebesi
260	Hisse Başına Kâr
270	Ara Dönem Raporlama
275	Risk ve Belirsizlikler
280	Bölüm Raporlamaları

¹³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view.

Varlıklar

305 Nakit ve Nakit Benzerleri

Başlık Kodu

Başlık

310

Alacaklar

320

Menkul Kıymetler – Tahvil ve Hisse Senetleri

323

Menkul Kıymetler– Özkaynak Yöntemi ve Ortak Girişimler

325

Yatırımlar – Diğer

330

Stoklar

340

Ertelenmiş Maliyetler ve Diğer Varlıklar

350

Maddi Olmayan Varlıklar – Şerefiye ve Diğer

360

Sabit Kıymetler

Yükümlülükler

405

Yükümlülükler

410

Varlıkların Kaldırılması İçin Oluşan Çevresel Yükümlülükler

420

Elden Çıkarma veya İmha Bedelleri

430

Ertelenen Gelirler

440

Taahhütler

450

Gayri Nakdi Kredi ve Yükümlülükler

460

Teminatlar

470

Borçlar

480

Gelecek Yıllara Ait Gelirler

Özsermaye

505

Özsermaye

Gelir

605

Gelirin Tanınması

Giderler

705

Satış ve Hizmet Maliyetleri

710	Personel Hak ve Ücretleri - Genel
712	Personel Hak ve Ücretleri –İstihdam Sonrası Ödemeler (emeklilik dışı)
Başlık Kodu	Başlık
715	Personel Hak ve Ücretleri – Emekli İkramiyeleri
718	Personel Hak ve Ücretleri – Hisse Bazlı Ödeme
720	Diğer Giderler
730	Araştırma ve Geliştirme Giderleri
740	Kurumlar Vergisi
<u>Diğer İşlemler</u>	
805	Şirket Birleşmeleri
808	Ortak Girişimler
810	Konsolidasyon
815	Türev ve Hedge İşlemleri
820	Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü (Piyasa Değeri)
825	Finansal Araçlar
830	Yabancı Para Cinsinden Hareketler
835	Faiz
840	Kiralar
845	Parasal Olmayan İşlemler
850	İlişkili Kuruluşlarla İlgili Açıklamalar
852	Yeniden Yapılandırmalar
855	Bilanço Sonrası İşlemler
860	Barter ve Faktoring İşlemleri
<u>Sektör</u>	
905	Tarım
908	Havayolları
910	Müteahhitler – İnşaat Sektörü

912	Müteahhitler – Kamu
915	Kurulma Aşamasındaki Şirketler
920	Eğlence sektörü - Yayıncılar
Başlık Kodu	Başlık
922	Eğlence sektörü – Kablo Televizyon
924	Eğlence sektörü – Kumarhaneler
926	Eğlence sektörü – Filmler
928	Eğlence sektörü – Müzik
930	Doğal Kaynaklar – Madencilik
932	Doğal Kaynaklar – Petrol ve Gaz
940	Finansal Hizmetler – Aracılık
942	Finansal Hizmet Sektörü – Mevduat ve Kredi
944	Finansal Hizmet Sektörü – Sigorta
946	Finansal Hizmet Sektörü – Yatırım Şirketleri
948	Finansal Hizmet Sektörü – İpotek Bankacılığı
950	Finansal Hizmet Sektörü – Konut Sigortası
952	Franchising Verenler
954	Sağlık Kuruluşları
956	Sınırlı Sorumlu Kuruluşlar
958	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar (Vakıf vb.)
960	Maaş Esaslı Emeklilik Planı
962	Katkı Esaslı Emeklilik Planı
965	Sağlık ve Sosyal Yardım Planı
970	Gayrimenkul - Genel
972	Gayrimenkul – Ortak Amaçlı Gayrimenkul Birlikleri
974	Gayrimenkul - Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
976	Gayrimenkul – Arsa Satışları
978	Gayrimenkul – Devre Mülk Faaliyetleri

980	Resmi Düzenlemeye Tabi Faaliyetler
985	Yazılım Muhasebesi
995	ABD Denizcilik İşletmeleri

1.3.6.3. Alt Başlıklar

Alt başlıklar, bir başlığın alt kümelerini oluşturur¹⁴. Genel olarak türlerine veya kapsamlarına göre ayrılırlar. Örneğin “İşletme Kiralamaları” ve “Finansal Kiralamalar”, “Kiralamalar” başlığının kiralama cinsine göre ayrılmış iki alt başlığını teşkil eder.

Her başlığın içinde, o başlık için kapsamlı bir yol gösterici olarak hazırlanmış bir genel alt başlık vardır. Genel alt başlıkta içerilmeyen konular için başka alt başlıklar da oluşturulabilir. Bunun nasıl işlediği konusunda fikir vermek için şu örnek verilebilir: “Bilanço” başlığında iki alt başlık vardır; “Genel” ve “Muhasebeleşme”. Paragraf 05-2’de “Bilançodan söz edildiğinde genellikle Mali Durum Tablosuna işaret edilir, kodlandırma çerçevesinde her iki isim birbirinin yerine kullanılabilir” denilmektedir.

Bazı durumlarda, “Genel” alt başlığı genel rehberlik sağlar. Bazı başlıklarda genel rehberlik yerine diğer hiçbir alt başlığa uygun olmayan çeşitli içerikler sunulmuş olabilir.

1.3.6.4. Alt Başlıkların Numaralandırılması

Belli bir başlığın alt başlıkları için 00 ile 99 arasında sınıflandırma sayıları kullanılır¹⁵. Başlıklar, özellikle sektör başlıkları, genel başlıkları yansıtan alt başlıklar içerebilir. Örneğin “Genel Alacaklar” başlığı 310; “Genel Stoklar” başlığı 330 ve “Tarım” başlığı ise 905’tir. “Tarım” başlığı, alacaklar, stoklar, vb. gibi alt başlıklar içerebilir.

¹⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view.

¹⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view.

Alt başlık sınıflandırma numarası, ilgili başlığın sınıflandırma numarasıdır. Bu durumda;

- Tarım—Alacaklar 905-310'dur.
- Tarım—Stoklar 905-330'dur.

Bir diğer örneğe bakalım:

Finansal hizmet sektörü için "Nakit" alt başlığını bulmak istersek; önce Nakit ve Nakit Benzerlerine (305), sonra da Finansal Hizmet Sektörü—Mevduat ve Kredilere (942) bakmak gerekmektedir.

.

1.3.6.5. Bölümler

Bölümler tanımlama, ölçme, açıklama vb. gibi bir alt başlık içeriğinin niteliği hakkında bilgi sunar. Her alt başlıkta aynı bölümler yer alır; ancak belli bir bölüme uygun içerik bulunmuyorsa söz konusu bölüm, ilgili alt başlıkta yer almayabilir.

1.3.6.6. Sınıflandırma Kodları¹⁶

www.fasb.org sitesinde FASB sınıflandırma için aşağıdaki çok değişkenli sınıflandırma sistemini geliştirmiştir:

XXX-YY-ZZ-PP kodlamasında XXX = Başlık, YY = Alt başlık, ZZ = Bölüm, PP = Paragraf anlamına gelmektedir. SEC içeriklerinde bölüm numarasının önünde "S" bulunur.

Aşağıdaki tabloda her alt başlığın bölümlerinin isimleri yer almaktadır:

¹⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view.

<u>Alt başlığın Bölümü</u>	<u>İsim</u>
XXX-YY-00	Durum
XXX-YY-05	Genel Bakış ve Ortaya Çıkış Nedeni
XXX-YY-10	Amaçlar
XXX-YY-15	Kapsam ve İstisnalar
XXX-YY-20	Terimler Sözlüğü
XXX-YY-25	İlk Kayıt (Muhasebeleşme/Tanımlama)
XXX-YY-30	İlk Ölçümleme
XXX-YY-35	Sonraki Ölçümleme
XXX-YY-40	Bilançodan Çıkarma
XXX-YY-45	Sunumla İlgili Diğer Konular
XXX-YY-50	Açıklama
XXX-YY-55	Uygulama Kılavuzu ve Örnekli Açıklamalar
XXX-YY-60	İlişkiler
XXX-YY-65	Geçiş ve Açık Yürürlük Tarihi
XXX-YY-70	Kaldırılan Mevzuat
XXX-YY-75	XBRL Tanımları

Bölmelerin her birinde neler bulunduğunu inceleyecek olursak:

XXX-YY-00 Durum

Bu bölümde alt başlığı etkileyen kodlama sonrası yayınlanmış standartlara yapılan atıflar yer almaktadır.

XXX-YY-05 Genel Bakış ve Ortaya Çıkış Nedeni

Bu bölümde;

- Alt başlıkla ilgili bir genel bakış ve ortaya çıkış nedenine ilişkin açıklamalar bulunur.

- Standart koyucunun tarihi geçmişi, yöntem ve esasları veya benzeri konular yer almaz.
- Kullanıcının standardın gerektirdiği tipik durumları anlaması için genel olarak yararlı görülen bazı unsurları içerebilir.
- Alt başlığın gerekliliklerinin özeti yapılmaz.

XXX-YY-10 Amaçlar

Amaçlar bölümü varsa, bu bölümde alt başlığın önde gelen amaçları belirtilir ancak alt başlığın ana ilkeleri tartışılmaz.

XXX-YY-15 Kapsam ve İstisnalar

Bu bölümde alt başlıktaki mevzuatın geçerli olduğu veya olmadığı kalemler (Örneğin; şirketler, işlemler, araçlar veya olaylar) açıklanır. Bu bölüm gerçek muhasebe veya raporlama yönlendirmesini içermez. Birçok durumda temel standartlar, şirketlerle ilgili kapsam detayını vermemektedir. FASB, aksi belirtilmedikçe içeriğin bütün kuruluşlar için geçerli olduğunu belirtmiştir.

Eğer bir başlığın birden çok alt başlığı varsa, genel alt başlık çoğunlukla diğer alt başlıkları da içine alacak şekilde tüm başlığın yaygın kapsamını içerir. Geri kalan alt başlıklar, genel alt başlığa atıfta bulunur ve yaygın genel kapsamın özel istisnalarını ele alır.

Kodlamayı kullanırken, genel kapsam bölümünün bir özet olmadığını, diğer alt başlıkların temelini oluşturduğunu bilmek gerekir.

Dikkat edilmesi gereken başka bir alan da örtüşen veya kesişen içerikle ilgilidir. Bu durumda sektör alt başlıklarının çoğunluğu genel başlıklarla kesişir. Bu durumlarda kullanıcılar, sektör başlığının kapsamına ve ilgili genel başlık kapsamına dikkat etmelidir.

XXX-YY-20 Terimler Sözlüğü

Bu bölümde alt başlıkta kullanılan bütün terimler yer almaktadır. Birçok durumda terimler, özgün standartta yer alan Terimler Sözlüğü'nden alınmıştır. Bazı durumlarda ise terim, özgün standart metninin içine eklenmiştir. Kodlamanın içerisinde ayrıca Büyük Terimler Sözlüğü de bulunmakta ve böylelikle kullanıcıların standartlar üzerinden terimlere ulaşmasına olanak tanınmaktadır.

XXX-YY-25 İlk Kayıt

Bu bölümde, belirli bir kalemin ilk olarak kaydedilmesi için kriterler, zamanlama ve Finansal Tablolarda nerede gösterileceğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

XXX-YY-30 İlk Ölçümleme

İlk kayıt tarihinde belirli bir kalemin ölçülmesi için kullanılan kriterler ve tutarlar belirlenmektedir. Bölüm, en baştaki standartlardaki ilk ölçümlemede yer almayan kalemlerden dolayı bazen boş kalabilmektedir.

XXX-YY-35 Sonraki Ölçümleme

Sonraki ölçümleme özellikle varlıklar, yükümlülükler ve menkul kıymetlerle ilgilidir. Belirli bir varlığın, yükümlülüğün veya menkul kıymetin muhasebeleşmesinden sonraki bir tarihte ölçülenmesi (değer kaybı, nominal değişim, itfa, amortisman gibi) için kullanılan kriterler ve tutarlar yer almaktadır.

XXX-YY-40 Bilançodan Çıkarılma

Bu bölüm özellikle varlıklar, yükümlülükler ve menkul kıymetlerle ilgilidir. Belirli bir varlığın, yükümlülüğün ya da hisse kaleminin, oluşacak kâr/zararı belirleyecek şekilde bilançodan çıkarılabilmesi için gerekli kriterler, çıkarma dayanağı (miktarını belirleme yöntemi gibi) ve zamanlama yer almaktadır.

XXX-YY-45 Sunumla İlgili Diğer Konular

Bilanço sınıflaması, nakit akış gereksinimleri ve hisse başı kâr üzerindeki etkisi gibi alt başlıkla ilgili diğer sunum konularını içermektedir.

XXX-YY-50 Açıklama

Bu bölümde;

- Bir alt başlık için belirli “Açıklama Koşulları” yer almaktadır.
- Alt başlıkta tanımlanan kalemlerle ilgili genel açıklama koşullarına yönelik atıflar içerebilir. Örneğin; alacaklar alt başlığında, alacaklarla ilgili genel finansal uygulama koşullarına ilişkin link yer almaktadır.
- Finansal Tablo dipnotları ve sunumla ilgili diğer genel başlıklar içerisinde yer alabilecek “Açıklama Koşulları” bu bölümün konusu içinde değildir.

XXX-YY-55 Uygulama Kılavuzu ve Örnekli Açıklamalar

Bu bölümde;

- Standartların bir parçası olan uygulama kılavuzu ve açıklamalı örnekler yer almaktadır.
- Basitleştirilmiş ve genelleştirilmiş durumlarda uygulanacak standartlarla ilgili yol gösterilmektedir.
- İlgili bütün kalemlerin tutar açısından önemli olduğu varsayılmaktadır (Önemlilik Eşiği'nin üstünde olduğu varsayımı).

Kodlama, uygulama kılavuzunu ve örnekleri standartların ana metninden ayırmakta ancak her iki yönlü olarak gönderme yapmakta ve ilişkilendirmektedir.

Standartların gerçek durumlarda uygulanmasında, kullanıcıların muhakemelerini kullanmaları istenmekte, uygulama kılavuzu ve açıklamalı örnekler de bu muhakemenin kullanılmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Uygulama kılavuzu ve örnekli açıklamalar bütün olasılıkları karşılayamayacağından dolayı kullanıcılar, alt başlıktaki hükümleri uygularken gerçek durumların niteliğini ve koşullarını dikkatli bir şekilde değerlendirmek zorundadır.

XXX-YY-60 İlişkiler

Bu bölümde;

- Söz konusu alt başlıkla ilgili kılavuz bilgileri içeren diğer alt başlıklara göndermeler yer almaktadır. Referanslar bir başka başlık altında bulunan, bir başka başlığın unsuru olan veya söz konusu başlıkla bir şekilde ilişkili bir maddeyi işaret etmektedir.
- İlgili içeriğe basit göndermeler yapılmakta ancak aradaki bağlantının tam bir açıklamasını içermemektedir.
- Burada birbiriyle ilintili olabildiğince çok maddenin içerilmesi amaçlanırken, kullanıcıların bu listelerin her şeyi kapsadığını varsaymamaları gerekmektedir.

XXX-YY-65 Geçiş ve Açık Yürürlük Tarihi

Bu bölümde, başlık içerisinde geçiş dönemiyle ilgili içerik paragraflarına göndermeler yer almaktadır. Geçiş mevzuatı, standartlar bölümünün metninde detaylı bir şekilde gösterilir. Geçiş döneminin tamamlanmasının ardından Kodlama Araştırma Sistemi geçmiş mevzuatı çıkartacak ve yeni içeriği belirgin hale getirecektir.

XXX-YY-70 Kaldırılan Mevzuat

1 Temmuz 2009 itibariyle kaldırılan içerik için tanım, gönderme ve geçiş süreçleri yer almaktadır.

Kullanıcılar kaldırılan mevzuat için mutlaka özgün standartlara bakmalıdır.

XXX-YY-75 XBRL Tanımları

Bu bölüm, alt başlık için ilgili XBRL tanımlarını içermektedir. (Bkz. 6. Bölüm)

1.3.7. Kodlama ve SEC

SEC'in yayınladığı “resmen geçerli” içerikler kodlamaya dahil değildir¹⁷. Ancak, kodlamanın halka açık şirketler açısından daha kullanışlı bir hale getirilebilmesi için SEC'in yayınladığı içeriğin ilgili bölümleriyle seçilmiş SEC uzmanlarının yorumları ve yönetsel kılavuz bilgileri de referans amacıyla kodlamaya dahil edilmiştir¹⁸. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- S-X Düzenlemesi,
- Finansal Raporlama Açıklamaları (FRR) / Resmi Muhasebe Açıklamaları (Accounting Series Releases - ASR),
- Yorum Açıklamaları (IR),
- SEC Uzmanlarının Rehberlik Konuları:
 - Uzman Muhasebe Bültenleri (SAB),
 - EITF D Başlığı ve SEC Uzman Gözlemci Yorumları.

Kodlama bünyesindeki SEC adlı bölüm, SEC ile ilgili içeriğin nasıl sunulduğuna dair teknik bilgi sunar. SEC içeriğinin dahil edilmesi, kodlamanın halka açık şirketler için kullanım kolaylığını artırmak amacıyla yöneliktir. Kodlamadaki SEC bölümlerinin tüm SEC kurallarını, kararlarını, yorumlarını ve uzman rehberliğini içermediğini unutmamak gerekir. Örneğin; halka açık şirketlerin yayınlamakta zorunlu oldukları yönetim değerlendirmesi ve analizi (MD&A) veya denetim ve bağımsızlık konuları gibi temel Finansal Tabloların konusu dışındaki içerikler yer almaz.

Halka açık şirketler için kodlamanın kullanımını kolaylaştırmak amacıyla referans olarak SEC tarafından yayınlanan standartlar kapsama alınmıştır. Sistem, ilgili SEC içeriğini diğer tüm içerikler gibi aynı başlık ve alt başlıklara referans olarak yerleştirmiştir. SEC içeriği ilgili bölümlere yerleştirilirken, içeriği ayrıştırmak

¹⁷ Securities and Exchange Commission, Release No. August 2009

¹⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view.

amacıyla özel SEC bölüm kodları kullanılır. SEC bölüm kodlarının önünde “S” harfi yer alır.

Kodlandırma Araştırma Sistemi SEC içeriğini, SEC olmayan içeriğin ardından gelen ayrı bölümlerde gösterir.

(SEC) Bölümlerindeki İçerik Hakkında Uyarılar

Kodlamadaki SEC bölümlerinin kullanıcıları aşağıdaki hususları dikkate almalıdır¹⁹:

- SEC bölümlerindeki içeriğin, SEC ve uzmanlarının SEC tüzük, yönetmelik, yorumlama ve geçici muktezalarını normal değiştirme prosedürü uyarınca zaman içinde yenilenmesi beklenmelidir.
- SEC ve uzmanlarının normal mevzuat güncelleme prosedürleri, kodlamaya SEC içeriği eklenmesiyle değişmez. SEC ve uzmanlarının değişiklikleri ile kodlamadaki güncellemeler arasında gecikmeler olabilir.
- Kodlama, halka açık şirketlerin başvuruları için SEC ve uzmanları tarafından yayınlanan SEC mevzuatının yerine geçmez ya da mevzuatı etkilemez.
- SEC uzman rehberliği SEC'in tüzük ve yorumlamaları değildir yani resmi SEC onayı taşımaz.
- Birçok kuruluş SEC'e kayıtlı olmadığından, online Kodlama Araştırma Sistemi kullanıcılara, SEC'e ait olan ve olmayan mevzuatı ayrı bölümlerde gösterir.

¹⁹ Securities and Exchange Commission, Release No. August 2009

1.4. Finansal Tablolar Bazında Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ve Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) Karşılaştırması

FASB ve UMSK (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) ortak projesi standartların birleştirilmesi ile ilgilidir. FASB çeşitli uluslararası muhasebe kuruluşları ve UMSK ile beraber çeşitli projelerde çalışmakta ve aşağıdaki noktalara vurgu yapmaktadır²⁰:

FASB'ın uluslararası faaliyetlere katılmaktaki amacı uluslararası karşılaştırılabilirliği ve ABD'de uygulanan standartların kalitesini artırmaktır. Bu amaç, bilginin ulusal sınırları aşarak karşılaştırılabilir olmasından fayda sağlayan üyelerine karşı yükümlülükleri ile de uyumludur. FASB ve UMSK, diğer ulusal standart kurumları ile birlikte bu amacı paylaşmaktadır. FASB, uluslararası muhasebe standartları oluşturmanın ideal sonucunun, hem ulusal hem de sınır ötesi mali raporlamada bir dizi yüksek muhasebe standardının evrensel kullanımı olacağına inanmaktadır. Mevcut durumda bütün sermaye piyasalarında kabul görmüş nitelikli bir uluslararası muhasebe standardı bulunmamaktadır. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'nde SEC'e kayıtlı yerel şirketler, ABD'de genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine (US GAAP) göre mali raporlama yapmak zorundadır. SEC'e kayıtlı olan halka açık yabancı şirketler, kendi ülkelerinde uygulanan standartları veya uluslararası standartları uygulamasalar bile, raporlarını US GAAP ile uyumlu hale getirmek zorunda kalmışlardır.

SEC, 4 Mart 2008'den itibaren geçerli olmak üzere, yabancı halka açık şirketlerin kurula sunduğu ve International Financial Reporting Standards (IFRS)/Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)'na uygun olan ancak US GAAP standardıyla uyumlu olmayan mali raporların kabul edilmesinde dikkate alınmak üzere bazı kurallar uygulamaya başlamıştır²¹.

²⁰ FASB and IASB Joint Statement, November 2009

²¹ Securities and Exchange Commission, Release No. 33-8879

US GAAP ve UFRS arasındaki farklar aşağıda özetlenmiş olup ileride Bilanço uygulamaları içerisinde önemli görüldüğü durumlarda bu farklardan ayrıca bahsedilmiştir.

KONU	US GAAP	UFRS
Yaklaşım	Çok daha detaya yöneliktir	Prencip belirleyicidir.
Bilanço	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller sınıflaması yoktur.	UMS 40'a göre Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller olarak sınıflandırılabilir.
Bilanço/Sabit Kıymetler	Değerleme yoktur.	Değerleme yapılabilir.
Bilanço/Stoklar	LIFO uygulanabilir.	LIFO uygulanamaz..
Gelir Tablosu'nda Olağanüstü Kalemler	Vardır (Olağandışı ve Seyrek durumlarda)	Yoktur.
Nakit Akım Tablosu	Ödenen Faiz İşletme Faaliyeti olarak gösterilir.	Opsiyoneldir. İşletme/Finansman maliyeti olarak gösterilir.
Nakit Akım Tablosu	Doğrusal Metod'da Dolaylı Metodun da gösterilme zorunluluğu vardır.	Zorunluluk yoktur.

1.4.1. Kapsamlı Gelir Tablosu

UMS 1 uyarınca kapsamlı gelir tablosunda en az aşağıda yer alan kalemlerin sunulması gereklidir²²:

- Hasılatlar,
- Finansman maliyetleri (faiz gideri),
- Özkaynak yöntemi yatırımlarının kâr veya zarardaki hissesi (örneğin, ortaklıklar, ortak olarak kontrol edilen şirketler),
- Vergi giderleri,
- Durdurulan faaliyetlerden gelen kâr veya zarar ile ilgili varlıkların ya da varlık gruplarının elden çıkarılmasına ilişkin kâr ya da zararlar,
- Kâr veya zarar,
- Özkaynak yöntemi uygulanan iştiraklerde kapsamlı gelir kalemlerinin oransal yansımaları,
- Yapısına göre sınıflandırılmış olarak diğer kapsamlı gelir kalemlerinin her biri,
- Toplam kapsamlı gelir.

Bir şirket aynı zamanda şunlar ile ilgili ayrı kâr veya zarar ve toplam kapsamlı geliri göstermelidir:

- Azınlık Payı,
- Ana Şirketin Hissedarlarının Payları.

Bir şirketin dönem içindeki mali performansının iyi anlaşılabilmesi için ek kalemler, başlıklar ve ara toplamlarla ilgili bilgiler de sunulmalıdır. UMS 1 aynı zamanda bir şirketin kalemlerinin açıklamalarını düzeltmesini ve bu kararları alırken kalemlerin önem sırası, yapısı ve işlevleri gibi etkenleri göz önüne almasını önerir.

Bir şirket UFRS açısından gerekli olmadıkça veya izin verilmedikçe gelir ve gider kalemlerini mahsuplaştırma yoluyla denkleştiremez.

²² IAS 1, IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

UMS 1 herhangi bir kalemin, kapsamlı gelir tablosunda, ayrı bir gelir tablosunda veya dipnotlarda olağanüstü bir kalem olarak sunulmasını yasaklar. UMS 1 istisnai veya farklı kalemleri tanımlamaz. Durdurulmuş faaliyetler dışında gelir tablosundaki diğer tüm gelir ve gider kalemleri, gelir tablosu için sunulan ara toplam başlıklarına bakılmaksızın faaliyet kalemleri olarak kabul edilir. Pek çok denetim firması Finansal Tablolarda istisnai veya farklı deneyimlerini kullanarak kurumlar vergisi öncesindeki eklenmiş olan kalemler arasında farklılık oluşturur.

Bir şirket, UFRS mevzuatında aksi yönde bir yönlendirme olmadığı sürece tüm gelir ve gider kalemlerini kâr veya zararda göstermeli ve diğer kapsamlı gelir kalemleri ile ilgili yeniden sınıflandırma düzenlemelerini açıklamalıdır. Şirket diğer kapsamlı gelir kalemleri ile ilgili kurumlar vergisi tutarını da açıklamalıdır. Bunu da ya her kalem için ilgili verginin netini belirterek ya da her kalemin vergi öncesi tutarı ile toplam diğer kapsamlı gelir kalemleri ile ilişkili toplam vergi miktarını göstererek yapmalıdır.

US GAAP uyarınca bir şirket kapsamlı gelirin tüm kalemlerini Finansal Tablolarında açıklamalı ve diğer kapsamlı kalemlerinin raporlandığı Finansal Tabloda kapsamlı gelirin toplam tutarını göstermelidir. Şirket, bir kuruluşta azınlık hisse sahibi olduğunda, bağlı kuruluşta hem ana şirkete hem de azınlık hisseye düşebilecek kapsamlı gelir tutarlarını, ilgili Finansal Tabloda toplam birleştirilmiş kapsamlı gelir ile birlikte sunmalıdır. Ayrıca şirket kapsamlı gelir kalemlerini yapılarına göre sunmalıdır.

UFRS gibi US GAAP da Kapsamlı Gelir Tablosu, diğer Finansal Tablolarla aynı tarzda gösterildiği ve net kâr bu Finansal Tablodaki kapsamlı gelirin bir kalemi olarak sunulduğu sürece tek bir biçimi şart koşmaz. Ayrıca UFRS gibi US GAAP da bir şirketin kapsamlı gelir kalemlerini gelir tablosuna veya net kâr ile başlayan ayrı bir tabloya dahil etmesine izin verir ve şirketleri bu formatlardan birini kullanmaları için teşvik eder. UFRS'den farklı olarak US GAAP bir şirketin kapsamlı gelir kalemlerini aynı zamanda bir özsermaye değişim tablosunda göstermesine izin verir.

UFRS gibi US GAAP uyarınca da bir şirketin, kurumlar vergisi giderini veya her kapsamlı diğer gelir kalemine ayrılan kazancı, yeniden sınıflandırma düzeltmeleri de dahil olmak üzere ilgili tabloda açıklaması gerekir.

SEC “S-X Düzenlemesi Kural 5–03 Gelir Tabloları” mevzuatında halka açık şirketler için gelir tablosunun formatı belirlenmiş ve halka açık şirketlerin UFRS’de belirtilenlerden farklı olarak aşağıdaki kalemleri göstermeleri istenmiştir²³:

- Maddi ürünlerin net satışları (brüt satışlar eksi ıskontolar, iadeler ve indirimler),
- Kira gelirleri,
- Hizmet gelirleri,
- Diğer gelirler.

Bir şirket, bir kalemin geliri eğer tüm kalemlerin toplam miktarının yüzde 10’unu geçmiyorsa, bu kalemi başka bir kalem ile birleştirebilir. Gelir kalemleri birleştirildiği takdirde ilgili maliyet ve masrafların da birleştirilmesi gerekir. UFRS’de ise kapsamlı gelir tablosunda yer alması öngörülen kalemler için birleştirme ile ilgili sayısal bir eşik yoktur.

UFRS’den farklı olarak US GAAP aranan koşulların gerçekleşmiş olması kaydıyla, gelir tablosunda olağanüstü kalemlere de yer verir. “Olağanüstü Kalemler” alışlagelenin dışındaki nitelikleri ve seyrek olarak ortaya çıkmalarıyla ayırt edilen işlemler ve olaylardır. Buna ek olarak, olağanüstü kalemlerin etkileri, olağanüstü kalemlerden önceki kâr açısından veya yıllık kârın olağanüstü kalemlerden önceki önemlilik eşiği açısından ya da ilgili diğer kıstaslar açısından önemli olmalıdır. Yine UFRS’den farklı olarak, US GAAP bir şirketin ayrı olarak göstermesi gereken, vergiden arındırılmış olağanüstü kalemleri de içeren uzun bir maliyet ve giderlerle ilgili kalemler listesini de içerir. Bu kalemlerin bazıları dipnot açıklamalarında gösterilebilir.

²³ Securities and Exchange Commission, Regulation S-X Rule 5-03

UMS 1, tabloda veya dipnotlarda aşağıdaki ek bilgilerin sunulmasını gerektirir²⁴:

- Gelir ve gidere ilişkin maddi kalemlerin niteliği ve miktarı (örneğin; stoklardaki düşüşler, yeniden yapılandırma faaliyetleri, yatırımların tasfiyesi).
- Giderlerin niteliklerine ya da işlevlerine göre (örneğin; satış maliyetleri) analizi .

Burada konu hakkında daha fazla bilgi sağlayan kriter tercih edilir ve alt sınıflandırmalar bileşenlerdeki farklılıkları ortaya çıkarır (kâr veya zarar kaleminin oluşma sıklığı). Bir şirket giderleri işlevlerine göre sınıflandırdığı zaman giderlerin niteliklerini, özellikle amortisman ve itfa giderleri ve personel sosyal yardım harcamaları ile ilgili ek bilgileri de açıklamalıdır.

UMS 1, şirketleri bu analizleri dipnotlarda belirtmek yerine, gelir tablosu veya kapsamlı gelir tablosunda göstermeye teşvik etmektedir.

US GAAP'ta, olağanüstü kalemler olağan faaliyetlerin sonuçlarından ayrı tutulmalı, ilgili notlarda veya gelir tablosunda sunulan hisse başı kâr tutarlarını da kapsayan nitelik ve miktar açıklamalarıyla birlikte gelir tablosunda ayrıca gösterilmelidir.

1.4.2. Bilanço ve Dipnotları

“UMS 1, Finansal Tabloların Sunumu”, dönem sonunda, Finansal Tablolar seti kapsamında bir mali durum tablosu (bilanço) talep etmektedir²⁵. Standart, bu tablo için özel bir başlık öngörmez. “UMS 27, Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar”, bir şirketin bazı durumlar haricinde, kontrolünde bulunan tüm şirketleri de içine alan bir bilanço sunmasını gerektirir.

Finansal Tablolar setinin iki değişik tarihli bilançoğu içermesi gerekir; eğer UFRS başka bir türü gerektirmiyor ise, bunlar mevcut dönemin sonundaki bilanço ile karşılaştırmasının yapılacağı geçmiş döneme ait bilançolardır. Örneğin, bir şirket geriye dönük olarak muhasebe ilkelerinde değişiklik yaptığı zaman, Finansal

²⁴ IAS 1, IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

²⁵ IAS 1, IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

Tablolar seti arasında sunulan en eski dönemin başlangıcındaki bilanço da yer almalıdır.

Bir şirket bilanço kalemlerinin sunumu veya sınıflandırmasında değişiklik yaptığı takdirde, imkansız olması durumu dışında, karşılaştırılan döneme ait bilgileri de yeniden düzenlemelidir.

UMS 1, asgari olarak aşağıdaki kalemleri içeren bir bilanço talep eder²⁶:

- Finansal varlıklar,
 - Nakit ve nakit benzerleri
 - Ticari ve diğer çeşitli alacaklar
 - Özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen yatırımlar (örneğin iş ortaklıkları ve bazı ortak girişimler)
 - Diğer finansal varlıklar
- Stoklar,
- Maddi duran varlıklar,
- Yatırım amaçlı gayrimenkuller,
- Maddi olmayan duran varlıklar,
- Biyolojik varlıklar,
- “UFRS 5, Satılmak Üzere Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulmuş Faaliyetler” çerçevesinde “satılmak üzere elde tutulan” olarak sınıflandırılan ya da satılmak üzere elde tutulan sınıfı içindeki “elden çıkarılacaklar” grubu içinde sınıflandırılan varlık ve borçlar;
 - Satılmak üzere elde tutulan varlıklar ve elden çıkarılacaklar grubu içindeki varlıklar bütünü,
 - Elden çıkarılacaklar grubu içindeki yükümlülükler.
- “UMS 12, Kurumlar Vergisi”nde tanımlanan şekilde kurumlar vergisi varlık ve borçları;
 - Dönem vergisi varlık ve yükümlülükleri,
 - Ertelenmiş vergi varlık ve yükümlülükleri.

²⁶ IAS 1, IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

- Finansal borçlar;
 - Ticari ve diğer çeşitli borçlar,
 - Karşılıklar,
 - Diğer mali yükümlülükler,
 - Özsermaye içinde temsil edilen azınlık hissesi,
 - Ana şirketin hissedarlarına ayrılan çıkarılmış sermaye ve ihtiyaç akçeleri,
 - Sunumları ile şirketin mali durumunun anlaşılmasına katkıda bulunabilecek ek kalemler, başlıklar ve ara toplamlar .

UMS 1, likiditeye dayalı bir sunumun daha sağlıklı ve daha yerinde bilgi verildiği durumlar dışında, sınıflandırılmış bir bilanço gerektirir. Sınıflandırılmış bir bilanço cari ve cari olmayan varlık ve borçları ayrı ayrı gösterir.

US GAAP karşılaştırılabilir bilançoları tercih eder. SEC Düzenleme S-X, Kural 3 A-02, “Halka Açık Şirketin ve Bağlı Kuruluşlarının Konsolide Finansal Tabloları”, bazı şartlar altında birleştirilmiş Finansal Tablolara izin verse de genelde konsolide Finansal Tabloları talep eder. Halka açık şirketler, biri cari dönem ve biri karşılaştırılabilir dönem olmak üzere konsolide bilanço gerektirir. SEC düzenlemeleri, formatlar bağlamında UFRS’ye göre daha fazla kural koyucudur.

US GAAP sınıflandırılmış bir bilanço veya bilanço hesaplarının herhangi bir belli düzen içinde olmasını gerektirmez. Dönen varlıklar veya borçlarla ilgili tanımlar, UFRS’de olduğu gibi, şirket böyle bir sınıflandırma kullanmayı tercih ederse hazırlanır. UFRS talep edilen kalemler hususunda daha çok kural koyucudur.

UFRS’de şirketler, faaliyetlerine uygun olarak, gerekli ilgili kalemlerin ek alt kategorilerini bilançoda ya da dipnotlarda açıklamalıdır. Bununla birlikte, şirketler her sınıftan sermaye için aşağıdaki bilgileri açıklamak zorundadır²⁷:

- Taahhüt edilen hisse sayısı,
- İhraç edilen ve tamamen ödenmiş hisse sayısı,

²⁷ www.iasplus.com (IAS 1.79), Deloitte

- Nominal değerli olan ve olmayan hisseler,
- Söz konusu dönemin başında ve sonunda tedavülde olan hisse sayısının denkleştirilmesi,
- Haklar, rüçhan hakları ve sınırlamalar (temettü dağıtımlarına veya sermayenin geri ödenmesine yönelik sınırlamalar dahil),
- Hisse bazlı ödeme için ihraç edilmek üzere ayrılan hisseler veya satış sözleşmeleri (süreler ve tutarlar dahil).

Şirketler ayrıca her ihtiyat kaleminin mahiyetini ve amacını tanımlamalıdır. Sermayesi olmayan şirketler (örneğin vakıflar), mevzuatta belirtilen benzer bilgileri açıklamalıdır.

UFRS bilanço kalemlerine ilişkin ek açıklamalar gerektirebilir.

US GAAP da sermaye yapısı ve diğer bilanço kalemleriyle ilgili açıklamalar gerektirir. Belirli bir varlık, yükümlülük ya da sermaye hesabına bağlı olarak US GAAP, UFRS'ye göre daha fazla ya da az kuralcı olabilir. Örneğin, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller” US GAAP'ta yoktur, SEC'in düzenlemeleri de halka açık şirketler için Finansal Tablolar dışında ek gereklilikler içerir.

1.4.3. Nakit Akım Tablosu ve Dipnotları

“UMS 1, Finansal Tabloların Sunumu”, her bir dönem için Finansal Tablolar setinin ayrılmaz bir parçası olarak, Nakit Akım Tablosu gerektirir²⁸. “UMS 7, Nakit Akım Tablosu”, Nakit Akım Tablosunun hazırlanması ve sunulmasına ilişkin mevzuatı ortaya koyar.

Nakit Akım Tablosu, bilanço hesabı, nakit ve nakit benzerlerindeki değişiklikleri gösterir. UMS 7'de nakit, nakit mevcudu ve vadesiz mevduatlar olarak tanımlanır. Nakit benzerleri de kısa vadeli, değer değişimi riski düşük ve kolaylıkla nakde çevrilebilen yatırımlar olarak tanımlanır. Bir yatırımın kısa vadeli olarak

²⁸ IAS 1, IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

nitelendirilebilmesi için vade süresinin satın alma tarihinden itibaren üç ay veya daha az olması gerekir.

US GAAP' daki nakit ve nakit benzerleri tanımı, banka açık kredilerinin bu tanımın dışında tutulması ve her zaman bir finansman faaliyeti olarak sınıflandırılması dışında, UMS 7'de kullanılanın benzeridir. Bununla birlikte UFRS, menkul kıymetlerin nakit benzerlerine dahil edilmesi konusunda çok daha esnektir. Vade tarihi, rapor tarihinden itibaren üç aylık sürenin içinde yer alsa bile, US GAAP, bir menkul kıymetin nakit benzeri olarak sınıflandırılması için gerekli itfânın yapılmasını gerektirir.

Nakit Akım Tablosunun temel yapısı, hem UFRS hem de US GAAP'ta aynıdır. Nakit akışları işletme, finansman ve yatırım faaliyetleri olarak sınıflandırılmalıdır. US GAAP bu sınıflandırmada yer alanlara benzer örnek olayları içerir. Öte yandan US GAAP'a göre, şirketlerin ödenen faiz ile alınan faiz ve temettüleri işletme faaliyetleri olarak sınıflandırılır. UFRS'de ödenen faiz, finansman işlemi olarak sınıflandırılabilir. Yatırım veya finansman işlemi ile ilişkili olsa bile işletme faaliyetleri kapsamında ödenen kurumlar vergisi de aynı şekilde sınıflandırılır. Şirketler, ödenen temettüleri ise bir finansman faaliyeti olarak sınıflandırmalıdır.

UMS 7 şirketleri, Finansal Tabloların kullanıcılar tarafından daha iyi anlaşılması amacıyla aşağıdaki nakit akışı türleri hakkında ek bilgilendirme yapmaları yönünde teşvik eder²⁹:

- Kullanılmamış kredi limitleri,
- Oransal olarak konsolide edilen ortak girişimlerin toplam nakit akışları,
- Kapasite artışlarını gösteren toplam nakit akışlar,
- Bölümlerine göre işletme, yatırım ve finansman nakit akışları.

US GAAP ayrıca bir şirketin nakit ve nakit benzerlerine ilişkin politikasında ve geçmişe dönük uygulama ile muhasebe ilkesinde bir değişiklik yapılması veya

²⁹ IAS 7, IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

sunulan karşılaştırmalı dönemlerin yeniden şekillendirilmesi gibi her türlü değişikliğin nedenini açıklanmasını gerektirir.

US GAAP doğrultusunda raporlama yapan şirketler, aynı UFRS'deki gibi, işletme faaliyetlerini doğrudan ya da dolaylı yöntemi kullanarak sunabilirler. Öte yandan US GAAP, net kârın işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akışı ile denkleştirilmesini sağlamak üzere şirketlerin doğrudan yöntemi kullanması halinde bile dolaylı yöntemin de gösterilmesini talep eder. UMS 7'de, bu ek açıklama gerekliliği yoktur. US GAAP'ta duran faaliyetlere ilişkin nakit akışlarının ayrıca açıklanması gerekli değildir ancak SEC'in ek mevzuatı kendisine tabi halka açık şirketlere uygulanır.

US GAAP, Finansal Tablolarda hisse başına nakit akışı gösterimini yasaklar. UFRS'de hisse başına nakit akışı ele alınmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL TABLOLAR VE GENEL PRENSİPLER

2.1. Finansal Tabloların Sunumu

Karşılaştırmalı Finansal Tabloların yıllık ve diğer raporlarda sunulması, söz konusu raporların yararlılığını arttırmakta ve kurumu etkileyen güncel değişikliklerin niteliğini ve eğilimlerini daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu şekilde yapılan sunumlar, bir dizi döneme ilişkin tabloların, tek bir döneme ilişkin tablolardan çok daha etkili olduğu ve bir döneme ilişkin hesapların aslında süreklilik gösteren bir geçmişin sadece bir parçası olduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

Her bir yıl için istenilen; bilançonun, gelir tablosunun ve özkaynaklar değişim tablosunun cari yıl için sunulmasının yanı sıra bir önceki ya da daha eski yıllar için de sunulmasıdır³⁰. Önceki yılın rakamları, en güncel döneme ilişkin rakamlarla karşılaştırılabilir olmak durumundadır.

Karşılaştırmalı Finansal Tablolarda, önem taşımaya devam ettikleri ölçüde, Finansal Tablolara ilişkin notlar, açıklamalar ve denetçilerin önceki yıllara ilişkin tablolarla ilgili raporları tekrar edilir veya en azından bunlara göndermede bulunulur.

Bir dönemin Finansal Tablolarından oluşan tam bir set şunları içermelidir³¹:

- Dönem sonundaki mali durum (bilanço),
- Dönem gelirleri/giderleri (net kâr/zarar),
- Dönem içinde oluşan kapsamlı gelir kalemleri (özkaynaklarda şirketin hissedarı olmayan kişiler ile yapılan işlemler sonucu oluşan değişim),
- Dönem boyunca gerçekleşen nakit akışları,

³⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 205-subsection 10-15

³¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 205-10

- Dönem boyunca hissedarların şirkete sermaye koymaları ve hissedarlara yapılan tüm dağıtımlar.

Karşılaştırılabilirliği Etkileyen Değişiklikler

Yeniden sınıflandırma veya esasta değişikliklerin olması halinde, söz konusu değişikliği açıklayacak bilgi verilir. Bu prosedür, Finansal Tabloların karşılaştırılabilirliğini etkileyecek her türlü değişikliğin açıklanması gerektiğine dair ilkeye uygunluk gösterir.

2.2. Bilanço

“Bilanço” genel olarak “Mali Durum Tablosu” olarak anılmaktadır. Kodlandırma amaçlı olarak bu iki terim birbirinin yerine kullanılabilir. ³²

Tablo hazırlanırken mali durum, şirkete ait aktif ve pasif varlıkların sunumu çerçevesinde açıklanmaktadır. Üretim, ticaret ve hizmet kuruluşlarının tablolarında, bu aktif ve pasif varlıklar genel olarak sınıflanmış ve ayrılmıştır. Mantıksal olarak sınıflanmış olmaları halinde dönen varlıkların ve ödenmesi gereken kısa vadeli borçların toplamları, işletme sermayesinin hızlı bir şekilde tespit edilebilmesini sağlar.

Bir şirketin olağan operasyonları, işletme sermayesinin geçerli varlık grubu içindeki dolaşımını kapsamaktadır. Malzemeler, mamul ürünler, işletme stokları, işgücü ve diğer işletme hizmetleri için masraflar yapılmakta ve söz konusu giderler stok maliyeti olarak toplanmaktadır. Stok maliyetleri belirlenen ürünlerin satışının ardından, bu maliyetler ticari alacağa ve sonra da tekrar nakit varlıklara dönüştürülmektedir.

³² FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 205-10

2.2.1. Cari Aktiflerin Sınıflandırılması

Dönen Varlıklar genellikle aşağıdaki kalemlerin tamamını içermektedir³³:

- Cari işlemler için mevcut olan nakit ve nakit eşdeğeri kalemler,
- Ticari mal, hammadde, üretim safhasındaki mallar, mamul mallar, işletme malzemeleri ve olağan bakım malzeme ve parça stokları,
- Ticari alacaklar, alacak senetleri ve tahsildeki senetler ,
- Bir yıl içinde tahsil edilebilir olmaları halinde personel, iştirakler ve diğer kişi ve kurumlardan alacaklar,
- Normal ticari uygulamalar dahilindeki vadesi gelmemiş taksitler veya alacaklar ve alacak senetleri,
- Alım/Satım yapılan menkul kıymetler olarak sınıflanan, tahvil, hisse senedi yatırımları da dahil olmak üzere nakit yatırımını temsil eden hisse senetleri ve tahviller,
- Aşağıdakiler gibi gelecek dönemlere ait ödenmiş masraflar:
 - Sigorta,
 - Faiz,
 - Kiralar,
 - Vergiler,
 - Kullanılmamış işletim hakları,
 - Ödemesi yapılmış ama henüz alınmamış reklam hizmeti.

Yıl içinde birden çok işletim döngüsünün gerçekleştiği durumlarda, dönen varlıkların ayrılmasında bir yıllık dönem temel olarak alınır. Ancak işletim döngüsünün bütün, içki imalatı ve kereste endüstrisi sektörlerinde olduğu gibi 12 aydan fazla olması

³³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 210-subsection 05-15

halinde bunlara uygun olarak daha uzun dönemler kullanılır. Belirli bir şirketin açıkça tanımlanmış bir işletim döngüsü bulunmaması halinde bir yıl kuralı geçerli olur.

Dönen varlıkların niteliği kavramı, aşağıdaki kalemlerin söz konusu sınıflamadan hariç tutulmasını öngörmektedir:³⁴

- Cari olmayan varlıkların alınması veya oluşturulmasına ilişkin giderler ile uzun vadeli borçların tasfiyesi için ayrılmış olan nakitler veya nakit talepleri, (Özel hesaplarda ayrılmış olmamalarına rağmen uzun vadeli borçların tasfiyesi veya benzer amaçlarla yakın gelecekte kullanılacağı açık olan fonlar da bu bağlamda dönen varlıkların dışında bırakılır. Ancak bu gibi fonlar, kısa vadeli borç olarak düzenlenmiş vadesi gelmiş borçlara mahsup edilmeleri halinde, dönen varlık sınıflamasına dahil edilebilirler.)
- Menkul kıymetler (pazarlanabilir olanlar ve olmayanlar) ya da bir başka şirket üzerinde kontrol, ortaklık veya diğer bir süregelen iş avantajı amacıyla verilen avanslar,
- Olağandışı işlemlerden doğan ve 12 ay içinde tahsil edilmesi beklenmeyen alacaklar,
- Hayat sigortası poliçelerinin nakit iade değerleri (çok özel bir uygulamadır),
- Arazi ve diğer doğal kaynaklar,
- Amortisman tabi varlıklar,
- Birden çok yılın operasyonlarına ilişkin olan uzun vadeli ön ödemeler, uzun vadeli bir sözleşme altında gerçekleştirilen prim ödemeleri, fabrika yerleşiminin yeniden düzenlenme veya yeni bir konuma taşınma masrafları gibi ertelenmiş giderler.

³⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 210-subsection 05-15

2.2.2. Kısa Vadeli Borçların Sınıflanması

Kısa vadeli borçların toplamı, bilançolarda beyan edilir³⁵.

Kısa vadeli borçlar kavramı, yıl içinde bilinen yükümlülükler ve/veya yapılacak masraflar için gerekecek ve tutarları sadece yaklaşık olarak belirlenebilecek olan ya da ödemelerin yapılacağı kişi veya kişilerin henüz belirlenmediği tahmini karşılık ayrılması gereken tutarları kapsamaktadır.

Kısa vadeli borç olarak sınıflandırılabilir çeşitli borç kalemleri şunlardır:

- Geri çağrıldığında derhal ödenmesi gereken kredi anlaşmaları ,
- İhbarlı kredi anlaşmaları ,
- Kısa vadeli borçların yeniden kısa vadeli finansmanı.

İşletim Döngüsündeki Yükümlülükler

Kısa vadeli borç sınıflaması genel olarak aşağıdakiler gibi işletim döngüsüne girmiş olan kalemlere ilişkin yükümlülükleri içermektedir³⁶:

- Malların üretimi veya satışa sunulacak hizmetlerin temini için kullanılacak malzemelerin alımı sırasında girilen borçlar,
- Malların teslimatı veya hizmetlerin yerine getirilmesi öncesinde alınan avanslar, (Bu kısa vadeli borçlara örnek olarak, normalde olağan iş süreci içinde hizmetlerin teslimi ile gelir olarak tanınacak olan bilet satışlarına ilişkin avans tahsilatlarından doğan yükümlülükler gösterilebilir. Diğer yandan, malların veya hizmetlerin teslimatının uzun vadeli olarak ertelenmesini temsil eden yükümlülükler kısa vadeli borç olarak gösterilmez. Bu ikinci duruma ilişkin örnekler; uzun vadeli bir garanti verilmesi veya kira sözleşmesinin imzalanmasının koşulu olarak 10 yıllık kira dönemi için mal sahibi tarafından avans alınmasıdır.)

³⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 205-subsection 15-3

³⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 210 ve section 405

- İşletim döngüsüyle doğrudan bağlantılı işlemlerden doğan ücret, maaş, komisyon, kira, işletim hakları, kurumlar vergisi ve diğer vergilerin karşılıkları gibi borçlar.

Diğer Kısa Vadeli Borçlar

Tasfiyesinin genellikle 12 ay olmak üzere nispeten kısa bir süre içinde gerçekleşmesi beklenen aşağıdaki gibi diğer kısa vadeli borçlardır³⁷:

- Sabit kıymetlerin alınmasından doğan kısa vadeli borçlar,
- Uzun vadeli borçların yakın vadede ödenecek taksitleri ,
- Nakit veya diğer varlıkların üçüncü şahıslar hesabına tahsil veya kaydedilmesinden doğan ödeme yükümlülükleri,
- Vadeleri veya amaçları doğrultusunda 12 ay içinde geri ödeneceklerse kısa vadeli borç olarak sınıflanır.

2.3. Kapsamlı Gelir Tablosu

Kapsamlı gelir tablosunda amaç, gelir tablosunda kayda alınmış olanlar ve şirketin hissedarları ile yapılan işlemler hariç, bir şirketin özkaynaklarında, dönem içindeki diğer ekonomik faaliyetlerin sonucunda meydana gelen değişimlerin sonucunu göstermektir.

Finansal Tablolardaki diğer bilgiler ile birlikte kullanıldıkları takdirde, kapsamlı gelir tablosuyla sunulan bilgiler; yatırımcı, kredi verenler ve üçüncü kişilerin şirketin faaliyetleri ve gelecekteki nakit akışları hakkında değerlendirme yapmalarına yardımcı olur.

Toplam kapsamlı gelir, yararlı bir ölçü olmakla birlikte onu oluşturan bileşenler hakkındaki bilgiler de gereklidir. Sadece toplam kapsamlı gelir üzerinde odaklanmak, şirketin faaliyetleri hakkında sınırlı bir kavrayış sunar. Kapsamlı gelirin

³⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 210 ve section 405

bileşenleri hakkındaki bilgiler kapsamlı gelirin toplam meblağından daha önemli olabilir.

Mevzuat, kapsamlı gelir terimini, kapsamlı gelirin net kâr dahil olmak üzere bütün bileşenlerinin toplamını tanımlayacak şekilde kullanır.

2.3.1. Kapsamlı Gelirin Sunumu

Kapsamlı gelirin tanımına uyan bütün kalemlerin, kayıt edildikleri dönemin Finansal Tabloları içerisinde sunulmaları gerekir³⁸.

Bir şirketin başka bir şirkette çoğunluk oluşturmayan hissesi (azınlık hissesi) bulunuyorsa, hem ana şirketin kapsamlı gelirleri hem de azınlık hisselerinin kapsamlı gelirleri Finansal Tablo sayfasında konsolide bir şekilde yer alır.

2.3.2. Kapsamlı Gelir Tablosunda Alternatif Formatlar

Şirketler, tam bir set oluşturacak şekilde, diğer Finansal Tablolarla aynı önem sırasıyla gösterilen bir Finansal Tablo içinde kapsamlı gelirlerini ve bunun bileşenlerini göstereceklerdir. Mevzuat, bu Finansal Tablo için belli bir biçim getirmekte ve şirketlerin net kârlarını Finansal Tablo içinde kapsamlı gelirin bir bileşeni olarak göstermelerini gerektirmektedir³⁹.

Mevzuat, kapsamlı gelirler ve bileşenlerinin gösterilmesi için belli bir biçim getirmemekle birlikte şirketler, diğer kapsamlı gelirlerin bileşenleri ile toplam kapsamlı gelirleri, faaliyet sonuçlarını gösteren tablo içinde net kâr toplamının altında veya net kâr ile başlayan ayrı bir kapsamlı gelir tablosu içinde göstermeye teşvik edilmektedir.

Kapsamlı gelirlerin gelir tablosuna benzer bir formatta gösterilmesi, özkaynak değişimi tablosu içinde gösterilmesinden daha uygundur. Şirketler diğer kapsamlı

³⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 220

³⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 220, subsection 15

gelir bileşenlerini, vergi etkisinden arındırılmış olarak veya ilgili vergi öncesi bileşenler olarak gösterebilir. Toplam Kurumlar Vergisi gideri veya diğer kapsamlı gelir kalemlerine ait vergi giderleri ayrı ayrı gösterilmelidir.

Şirketler, diğer kapsamlı gelirlerin her bir bileşeni için Kurumlar Vergisi, gider veya gelir meblağını, sınıflandırma düzeltmeleri dahil olmak üzere tablonun bu bileşenlerinin gösterildiği sayfasında veya Finansal Tablolarının dipnotlarında açıklamalıdır.

2.3.3. Bilançonun Özkaynaklar Bölümünde Diğer Kapsamlı Gelirlerin Bildirilmesi

Belirli bir dönem için diğer kapsamlı gelirlerin toplamı, dönemin sonunda yayınlanacak bilançoda, dağıtılmamış kârlar ve hisse senedi emisyon priminden ayrı olarak gösterilen bir özkaynak bileşenine aktarılır. Bu özkaynak bileşeni için “birikmiş diğer kapsamlı gelirler” gibi tanımlayıcı bir başlık kullanılır. Şirketlerin, her sınıflama için birikmiş bakiyeleri, söz konusu ayrı özkaynak bileşeninin içinde, bir bilançonun ön sayfasında, bir özkaynak değişim tablosunda veya Finansal Tabloların dipnotları içinde açıklanır. Sınıflandırmalar, diğer kapsamlı gelirler bileşenleri için aynı Finansal Tablolar setinin başka yerlerinde kullanılan sınıflandırmalarla aynı olacaktır.

2.3.4. Yeniden Sınıflandırma Düzeltmeleri

Yeniden sınıflandırma düzeltmeleri, aynı veya daha önceki dönemlerde net kârın içinde gösterilmiş kapsamlı gelirler kalemlerinin çifte hesaplanmasını önlemek için yapılır. Örneğin; cari dönemde gerçekleştirilerek bu dönemin net kârı içinde gösterilmiş, ancak aynı zamanda ortaya çıktıkları dönemin diğer kapsamlı gelirlerine gerçekleşmemiş elde bulundurma kârı olarak dahil edilmiş olan menkul kıymet

yatırım kârı, iki defa kaydedilmeyi önlemek için net kâra dahil edildiği dönemin diğer kapsamlı gelirler bölümünden düşülmelidir⁴⁰.

Şirketler, yeniden sınıflandırma düzeltmelerini Finansal Tablolarında kapsamlı gelirlerin açıklandığı sayfada gösterebilirler veya Finansal Tabloların dipnotlarında açıklayabilirler. Bu nedenle, diğer kapsamlı gelirlerin bütün sınıflamalarını da Finansal Tablolarda brüt olarak gösterebilir ve brüt değişimi Finansal Tabloların dipnotlarında açıklayabilirler.

Brüt olarak açıklandığı takdirde, yeniden sınıflandırma düzeltmeleri ilgili bilançodaki diğer değişimlerde ayrıca bildirilir. Bu şekilde toplam değişim iki ayrı meblağ olarak bildirilmiş olur. Net olarak bildirildiği takdirde, yeniden sınıflandırma düzeltmeleri bilançoda başka değişikliklerle birleştirilir. Bu şekilde toplam değişim, tek bir meblağ olarak bildirilmiş olur.

Bu bölümde diğer kapsamlı gelirler olarak raporlanması gereken kalemlerin listesi ile diğer kapsamlı gelirlerin bileşeni olarak değerlendirilmeyen kalemlerin listesi ayrı ayrı verilmektedir⁴¹. Ayrıca kapsamlı gelirler, yapılması gerekli açıklamalar ve bunlara uygun bir bilanço da burada sunulmaktadır. Modeller sadece örnek oluşturma amaçlıdır ve tavsiye edilen formatların modellerini sunmaktadır.

Örneklerin basit olması amacıyla bilgiler sadece tek dönem için verilmiştir; ancak şirketlerin çoğunlukla karşılaştırmalı finansal tablolar sunmaları gerekmektedir.

Aşağıdaki kalemlerin diğer kapsamlı gelirler olarak sunulması gereklidir:

- Yabancı para çevrim düzeltmeleri,
- Yabancı bir şirkete yapılan net bir yatırım için ekonomik hedge olarak tasarlanan ve fiilen bu etkiyi gösteren yabancı para işlemlerinden kaynaklanan kâr ve zararlar (işlemlere karar verilme tarihinden itibaren),

⁴⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 220 ve section 225

⁴¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 220

- Şirketlerin kendi içlerindeki uzun vadeli döviz işlemlerindeki (öngörülebilir gelecekte işlemin kapatılmasının planlanmadığı durumlardaki) kâr ve zararlar (işleme taraf olan şirketlerin, açıklama yapan şirketlerin finansal tablolarında konsolide edilmiş, kombine edilmiş veya özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilmiş olmaları halinde),
- Nakit akışlarında hedge olarak tasarlanan ve fiilen bu işlevi gören türev araçlarının kâr ve zararları,
- Satılmaya hazır menkul kıymetlerin elde tutulmasından kaynaklanan gerçekleşmemiş kâr ve zararlar,
- Borçlanma kağıtlarının, vadeye kadar elde tutulan kategorisinden satılmaya hazır kategorisine aktarılmasından kaynaklanan, gerçekleşmemiş elde bulundurma kâr ve zararları,
- Satılmaya hazır veya vadeye kadar elde tutulmak üzere sınıflanmış borçlanma kağıtları için diğer kapsamlı gelirler içinde kaydedilmiş ve geçici olmayan değer değişiklikleri ile ilgili meblağlar (eğer değer değişikliğinin bir kısmı gelirler içinde kaydedilmemişse),
- Daha önce değer kaybı kaydedilmiş satılmaya hazır menkul kıymetlerin piyasa fiyatlarındaki daha sonra meydana gelen azalış (kalıcı bir değer değişikliği değilse) ve artışlar.

Aşağıdaki kalemler diğer kapsamlı gelirler bileşeni olmaya uygun değildir⁴²:

- Bir dönem içerisinde, sermaye artırımlarından veya hissedarlara yapılan dağıtımlardan kaynaklanan sermaye değişimleri,
- Ödenmiş sermaye ve dağıtılmayan kârları etkileyen aşağıdaki işlemler:

⁴² Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1006, John Wiley & Sons, Inc., 2009

- Çalışanlara hisse verme planları çerçevesinde özsermayede bir azalma,
- Ertelenmiş vergiler,
- Şirkete nakit veya hisse bazlı ödeme tercih yapma fırsatı tanıyan, bir sözleşmenin değerinin değişmesinden kaynaklanan işlemler.

Açıklamalı Örnekler

Örnek 1: Kapsamlı Gelir Sunumu için Muhtelif Formatlar

Bu örnekte, kapsamlı gelirler tablosunda kullanılabilecek çeşitli formatlar gösterilmektedir.

Sadece belirli sayıdaki esas toplamların değil bu toplamların bileşenlerinin de gösterilmesi gerekir. Örneğin, aşağıdaki kalemlerin gösterilmesi zorunludur⁴³;

- Satılmaya hazır menkul kıymetler üzerindeki gerçekleşmemiş kâr ve zarar,
- Yabancı para cinsinden kalemler,
- Emekli maaşı veya emeklilik sonrası diğer yan ödemelerle ilişkili kâr veya zararlar,
- Emekli maaşı veya emeklilik sonrası diğer yan ödemelerle ilişkili önceden yapılan hizmet giderleri veya yükümlülükler,
- Emekli maaşı sonrası diğer yan ödemelerle ilişkili geçiş dönemi varlık veya yükümlülükleri.

Tablolarda, kapsamlı gelirler terimi, net kâr da dahil olmak üzere kapsamlı gelirlerin bütün bileşenlerinin toplamı için kullanılmaktadır. Tablolarda kullanılan diğer kapsamlı gelirler terimi ise kapsamlı gelirlere dahil olan; ancak net kâra dahil edilmeyen gelir, gider, kâr ve zararları ifade etmektedir.

⁴³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 220, subsection 45

Biçim A: Tek Tablo Yaklaşımı

Aşağıda örnek olarak Yılısonu Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu gösterilmektedir.

Tablo 1: Yılısonu Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu (Alternatif 1)

Gelirler		140.000
Giderler		(25.000)
Diğer Kâr ve Zarar		8.000
Menkul Kıymet Satış Kârı		2.000
Vergi Öncesi Faaliyet Kârı		125.000
Kurumlar Vergisi Gideri		(31.250)
Olağandışı Kalem Öncesi Kâr		93.750
Olağandışı Kalem, Vergi Etkisi Dahil		(30.500)
Net Kâr		<u>63.250</u>
Diğer Kapsamlı Gelirler, Vergi Sonrası		
Yabancı Para Çevrim Düzeltmeleri (a)		8.000
Menkul Kıymetler Üzerinden Gerçekleşmemiş Kâr (b)		
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Gerçekleşmemiş Elde Bulundurma Kârı	13.000	
Eksi: Net Kâra Dâhil Edilen Diğer Kapsamlı Gelir İçin Yeniden Sınıflandırma Düzeltmesi	(1.500)	11.500
Belirlenmiş Emeklilik Planları (c)		
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Önceki Hizmet Maliyeti	(1.600)	
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Net Zarar	(1.000)	
Eksi: Net Dönem Emeklilik Maliyetine Dâhil Edilen Önceki Hizmet Maliyeti İtfası	100	(2.500)
Diğer Kapsamlı Gelirler		17.000
Kapsamlı net kâr		<u>80.250</u>

- (a) Yabancı şirketlere yapılan yatırımlarda satış veya tasfiye yapılmadığı varsayılmaktadır. Bu nedenle, bu dönem için herhangi bir yeniden sınıflandırma düzeltmesi gösterilmemektedir.
- (b) Burada brüt tutarlar verilmektedir. Buna alternatif olarak, finansal tablo notlarında brüt tutarlar (mevcut dönem kârı ve yeniden sınıflandırma düzeltmesi) verilmek kaydıyla burada net rakamlar da verilebilir.
- (c) Burada brüt tutarlar verilmektedir. Bunun bir alternatifi olarak, finansal tablolara iliştilen notlarda brüt tutarlar (maaş esaslı emeklilik planları için önceki dönem hizmet masrafları ve net zarar eksi önceki dönem hizmet masrafları itfası) verilmek kaydıyla burada net rakamlar da verilebilir.

Buna bir alternatif olarak, toplam Kurumlar Vergisi gider veya geliri için tek bir rakam verilmek suretiyle diğer kapsamlı gelir bileşenleri vergi öncesi olarak da verilebilir.

Tablo 2: Yılsonu Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu (Alternatif 2)

Diğer Kapsamlı Gelirler, Vergiden Önce:		
Yabancı Para Çevrim Düzeltmeleri (a)		10.666
Menkul Kıymetler Üzerinden Gerçekleşmemiş Kâr (b)		
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Gerçekleşmemiş Elde Bulundurma Kârı	17.333	
Eksi: Net Kâra Dâhil Edilen Kapsamlı Gelir İçin Yeniden Sınıflandırma Düzeltmesi	(2.000)	15.333
Belirlenmiş Emeklilik Planları (c)		
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Önceki Hizmet Maliyeti	(2.133)	
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Net Zarar	(1.333)	
Eksi: Net Dönem Emeklilik Maliyetine Dâhil Edilen Önceki Hizmet Maliyet İtfası	133	(3.333)
Diğer Kapsamlı Gelirler, Vergiden Önce		22.666
Diğer Kapsamlı Gelir Kalemleri İle İlgili Kurumlar Vergisi Gideri		(5.666)
Diğer Kapsamlı Gelirler, Vergi Sonrası		17.000

Biçim B: İki Tablo Yaklaşımı

Tablo 3: Yılsonu Gelir ve Kapsamlı Gelir Tablosu

Gelirler	140.000
Giderler	(25.000)
Diğer Kâr ve Zarar	8.000
Menkul Kıymet Satış Kârı	2.000
Vergi Öncesi Faaliyet Kârı	125.000
Kurumlar Vergisi Gideri	(31.250)
Olağandışı Kalem Öncesi Kâr	93.750
Olağandışı Kalem, Vergi Sonrası	(30.500)
Net Kâr	<u>63.250</u>

Tablo 4: Yılsonu Kapsamlı Gelir Tablosu

Net Kâr		63.250
Diğer Kapsamlı Gelirler, Vergi Hariç:		8.000
Yabancı Para Çevrim Düzeltmeleri (a)		
Menkul Kıymetler Üzerinden Gerçekleşmemiş Kâr (b)		11.500
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Gerçekleşmemiş Elde Bulundurma Kârı	13.000	
Eksi: Net Kâra Dâhil Edilen Kapsamlı Gelir İçin Yeniden Sınıflandırma Düzeltmesi	(1.500)	
Belirlenmiş Emeklilik Planları (c)		(2.500)
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Önceki Hizmet Maliyeti	(1.600)	
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Net Zarar	(1.000)	
Eksi: Net Dönem Emeklilik Maliyetine Dâhil Edilen Önceki Hizmet Maliyeti İtfası	100	
Diğer Kapsamlı Gelirler		17.000
Kapsamlı Kâr		<u>80.250</u>

- (a) Yabancı şirketlere yapılan yatırımlarda satış veya tasfiye yapılmadığı varsayılmaktadır. Bu nedenle, bu dönem için herhangi bir yeniden sınıflandırma düzeltmesi gösterilmemektedir.
- (b) Burada brüt tutarlar verilmektedir. Buna alternatif olarak, finansal tablo notlarında brüt tutarlar (mevcut dönem kârı ve yeniden sınıflandırma düzeltmesi) verilmek kaydıyla burada net rakamlar da verilebilir.
- (c) Burada brüt tutarlar verilmektedir. Bunun bir alternatifi olarak, finansal tablolara iliştilen notlarda brüt tutarlar (maaş esaslı emeklilik planları için önceki dönem hizmet masrafları ve net zarar eksi önceki dönem hizmet masrafları itfası) verilmek kaydıyla burada net rakamlar da verilebilir.

Buna bir alternatif olarak, diğer kapsamlı gelirlerin bileşenleri vergi öncesi olarak da verilebilir ve Biçim A'da gösterildiği gibi toplam Kurumlar Vergisi gider veya geliri için tek bir rakam gösterilebilir.

Bçim C: Özkaynak Değişimleri Tablosu Yaklaşımı (Alternatif 1)

Tablo 5: Yılsonu Özkaynak Değişimleri Tablosu

	Toplam	Kapsamlı Gelirler (a)	Dağıtılmamış Kâr	Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler	Düz Hisse	Ödenmiş Sermaye
Başlangıç Bakiye	561.500		88.500	23.000	150.000	300.000
Kapsamlı Gelirler						
Net Kâr	63.250	63.250	63.250			
Diğer Kapsamlı Gelirler Vergi						
Gerçekleşmemiş Menkul Kıymet Kârı, Vergi Sonrası						
Yeniden Sınıflandırma Düzeltmesi	11.500	11.500				
Yabancı Para Kur Düzeltmeleri	8.000	8.000				
Maaş Esaslı Emeklilik Planları						
Önceki Hizmet Net Maliyetleri	(1.500)	(1.500)				
Net Zarar	(1.000)	(1.000)				
Diğer Kapsamlı Gelirler	17.000			17.000		
Kapsamlı Gelirler	80.250					
Adi Hisse İhraçları	150.000				50.000	100.000
Adi Hisse Temettüleri	(10.000)		(10.000)			
Son Bakiye	781.750	80.250	141.750	40.000	200.000	400.000
Yeniden Sınıflandırma Meblağı Açıklaması^(b)						
Dönem İçi Gerçekleşmemiş Menkul Kıymet Kârı		13.000				
Eksi: Net Kâra Dahil Edilen Kâr İçin Yeniden Sınıflandırma Düzeltmesi		(1.500)				
Menkul Kıymetler Üzerinden Elde Edilen Gerçekleşmemiş Net Kâr		11.500				
Dönem İçi Plan Değişikliğine İlişkin Önceki Hizmet Giderleri		(1.600)				
Eksi: Dönemsel Emekli Maaşı Giderlerine Dahil Edilen Önceki Hizmet		100				
Dönem İçinde Ortaya Çıkan Net Önceki Servis Maliyetleri		(1.500)				
Net Dönem Zararı		(1.000)				
Maaş Esaslı Emeklilik Planları, Net		(2.500)				

(a) Buna bir alternatif olarak, Toplam sütununda kapsamlı gelir için toplam meblağı (80.250) vermek suretiyle Kapsamlı Gelir sütununa yazılabilir.

(b) Yabancı iştiraklerde satış veya tasfiye yapılmadığı varsayılmaktadır. Bu nedenle, bu dönem için herhangi bir yeniden sınıflandırma düzeltmesi gösterilmemektedir.

Biçim D: Özkaynak Değişimleri Tablosu Yaklaşımı (Alternatif 2)

Tablo 6: Yılsonu Özkaynak Değişiklikleri Tablosu

Dağıtılmamış Kâr			
	1 Ocak Tarihindeki Bakiye	88.500	
	Net Kâr	63.250	63.250
	Adi Hisse Temettüleri	(10.000)	
	31 Aralık İtibariyle Bakiye	141.750	
Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler (a)			
	1 Ocak İtibariyle Bakiye	23.000	
	Gerçekleşmemiş Menkul Kıymet Kârları, Yeniden Sınıflandırma Düzeltmesinden Sonra (Bkz. Açıklama)		11.500
	Yabancı Para Kur Düzeltmeleri		8.000
Maaş Esaslı Emeklilik Planları			
	Net Önceki Hizmet Maliyeti		(1.500)
	Net Zarar		(1.000)
	Diğer Kapsamlı Gelirler	17.000	17.000
	Kapsamlı Gelirler		<u>80.250</u>
	31 Aralık Tarihindeki Bakiye	40.000	
Düz Hisseler			
	1 Ocak Tarihindeki Bakiye	150.000	
	İhraç Edilen Hisse Senetleri	50.000	
	31 Aralık Tarihindeki Bakiye	200.000	
Ödenmiş Sermaye			
	1 Ocak Tarihindeki Bakiye	300.000	
	Düz Hisse İhraçları	100.000	
	31 Aralık Tarihindeki Bakiye	400.000	
	Toplam Özkaynaklar	<u>781.750</u>	
Yeniden Sınıflandırma Tutarının Açıklaması: (b)			
	Dönem İçinde Ortaya Çıkan Gerçekleşmemiş Kâr	13.000	
	Eksi: Net Kâra Dahil Edilen Kâr İçin Yeniden Sınıflandırma Düzeltmesi	(1.500)	
	Net Gerçekleşmeyen Menkul Kıymet Kârı	<u>(11.500)</u>	
	Dönem İçinde Plan Değişikliğinden Kaynaklı Önceki Hizmet Maliyeti	(1.600)	
	Eksi: Net Dönem Emeklilik Maliyetine Dâhil Edilen Önceki Hizmet		
	Önceki Hizmet Maliyeti İtfası	100	
	Dönem İçinde Ortaya Çıkan Net Önceki Hizmet Maliyeti	(1.500)	
	Net Dönem Zararı	(1.000)	
	Maaş Esaslı Emeklilik Planları, Net	<u>(2.500)</u>	

(a) Diğer kapsamlı gelire ilişkin bütün kalemler vergi sonrasıdır.

(b) Yabancı iştiraklerde satış veya tasfiye yapılmadığı varsayılmaktadır. Bu nedenle, bu dönem için herhangi bir yeniden sınıflandırma düzeltmesi gösterilmemektedir.

2.4. Gelir Tablosu

Net kâr, hata düzeltmeleri hariç olmak üzere dönem içinde tanınan bütün kâr ve zarar kalemlerini yansıtabacaktır.

Olağanüstü Kalemler

Olağanüstü kalemler, istisnai nitelikleri ve ender olarak ortaya çıkmaları yüzünden diğerlerinden belirgin farklılıklar içeren olay ve işlemlerdir. Bu nedenle, bir işlemin olağanüstü kalem olarak sınıflandırılabilmesi için aşağıdaki ölçütlerden ikisini de karşılaması gerekir⁴⁴:

- İstisnai nitelik: Söz konusu olay veya işlemin şirketin sıradan ve tipik faaliyetleriyle ilgisiz veya bunlarla sadece tesadüfen ilişkilendirilebilir nitelikte olması,
- Meydana gelme seyrekliği: Şirketin faaliyet gösterdiği ortam hesaba katıldığında, söz konusu olay veya işlemin, yakın bir gelecekte tekrar etmeyecek türde bir işlem olması.

Gelir tablosunda, olağanüstü kalem sayılabilecek işlemlerin etkilerinin ayrılması için doğru bir değerlendirmeye gerek vardır. Eldeki kanıtların mevzuat uyarınca olağandışı olarak tanımlanmasına açıkça izin vermediği olay veya işlemler, şirketin olağan ve sıradan faaliyetleri olarak kabul edilir ve bunların etkileri faaliyet gelirleri başlığı altına kaydedilir. Kalemler, olağandışı bir olay veya işlemin önemli olup olmadığına karar verilirken (önemlilik eşiği) topluca değil bireysel olarak değerlendirilir.

Bazı işlem sonuçları olağanüstü kalemler olarak kabul edilemez çünkü bunlar genellikle işin doğasından kaynaklanan hususlar olup alışıldık ve devam eden

⁴⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 225, subsection 20

faaliyetlerin bir sonucu olarak tekrar etmeleri beklenebilir. Bu kalemler aşağıdakileri içerir⁴⁵:

- Alacakların, stokların, başkalarına kiralanmış ekipmanların, ertelenen araştırma ve geliştirme maliyetlerinin veya diğer maddi olmayan duran varlıkların defter değerini azaltma (write-down) veya defterden silme (write-off),
- Büyük çapta oluşan kur düzeltmelerinden elde edilen kâr veya zararlar,
- Bir şirketin varlıklarının elden çıkarılmasından kaynaklanan kâr veya zararlar,
- İş amaçları için kullanılan mal, tesis veya ekipmanın satışından kaynaklanan diğer kâr veya zararlar,
- Rakip ve büyük tedarikçileri etkileyenler de dahil grevlerden kaynaklanan kâr ve zararlar,
- Uzun vadeli sözleşmelerde oluşan karşılık düzeltmeleri.

Durdurulan faaliyetlerin bulunmadığı bir ortamda, olağanüstü kalemler rapor edildiğinde gelir tablosunda aşağıdaki ana başlıklar görülür:

Olağandışı Kalemler Öncesi Vergi	
Sonrası Net Kâr	XXX
Olağandışı Kalemler (Eksi: Kurumlar Vergisi)	XXX
Net Kâr	<u>XXX</u>

Tanımlayıcı başlıklar ile münferit olağandışı olay veya işlemler tercihen ve mümkünse gelir tablosunun önyüzünde verilir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda bunların ilgili notlarda açıklanması da kabul edilebilir. Olağandışı bir olayın veya işlemin yapısı ve olağandışı kâr veya zararın belirlenmesine dahil edilen öncelikli kalemlerin tanımı verilir. Olağanüstü kalemlere uygulanacak Kurumlar Vergisi gelir

⁴⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 225, subsection 20

tablosunun önyüzünde açıklanır. Bunun bir alternatifi olarak ilgili dipnotlarda yapılacak açıklamalar da kabul edilebilir. Gelir tablosu olağandışı bir kalem içermiyorsa, “net kâr” başlığı yukarıdaki tabloda gösterilen üç başlığı da içerir.

Olağanüstü kalemler için Hisse Başına Kâr (HBK) verileri ya gelir tablosunun önyüzünde veya ilgili dipnotlarda verilir.

2.5. Nakit Akım Tablosu

Nakit Akım Tabloları başlığı genel amaçlı finansal tablolarda, nakit akışlarını raporlamak için kullanılan standartları açıklar⁴⁶:

- Nakit Akım Tabloları içinde yer alan nakit tahsilatların ve ödemelerin işletme faaliyetleri, yatırım faaliyetleri veya finansman faaliyetleri olarak sınıflandırılması,
- Nakit akış bilgilerini raporlamak için doğrudan ve dolaylı yöntemlerin uygulanması,
- Nakit dışı yatırım, finansman faaliyetleri ve diğer işlemler için gerekli bilgilerin sağlanması,
- Riskten korunma faaliyetleri ile ilgili nakit tahsilat ve ödemelerin sınıflandırılması.

Nakit Akım Tablosunun öncelikli amacı bir işletmenin belirli bir dönem içindeki nakit tahsilatları ve nakit ödemeleri hakkında bilgi sunmaktır.

Nakit Akım Tablosunda sunulan bilgiler, diğer finansal tablolardaki bilgiler ile birlikte kullanılırsa yatırımcılara, kredi verenlere ve üçüncü kişilere aşağıdaki konularda yardımcı olur:

- İşletmenin gelecekte pozitif net nakit akışı sağlayabilme yeteneğini gösterir.

⁴⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

- İşletmenin zorunluluklarını yerine getirme ve kâr payı ödeme yeteneği ile dış finansman ihtiyacını değerlendirir.
- Net kâr ve bununla ilişkili nakit tahsilatlar ve ödemeler arasındaki farkların nedenlerini değerlendirir.
- Dönem içinde işletmenin mali pozisyonunu hem nakit/gayri nakit yatırımları hem de gerçekleştirilen mali işlemler bakımından değerlendirir.

Bir Nakit Akım Tablosunda, işletmenin belli bir dönem boyunca gerçekleşen faaliyetleri, yatırım işlemleri ve finansman işlemlerinin nakit etkileri yer alır.

Tablolarda net kârın ve işletme faaliyetlerinden gelen net nakit akışının mutabakatı da sunulur. Bu, işlemlerin net etkileri, değişik dönemlerde net kârı ve işletme nakit akışını etkileyen diğer unsurlar hakkında bilgi sağlar.

Finansal tablolarda, hisse başına oluşan nakit akışı tutarı belirtilmez. Hem mali pozisyonunu hem de faaliyetlerinin sonucunu finansal tablolar halinde rapor eden kâr amacı gütmeyen kuruluşlar da Nakit Akım Tablosu hazırlamak durumundadır.

2.5.1. Nakit ve Nakit Benzerleri

Nakit Akım Tablosunda dönem içindeki nakit ve nakit benzerlerinin değişimi açıklanır. Tabloda fonlar gibi belirsiz deyimler yerine nakit veya nakit benzerleri gibi net deyimler kullanılır⁴⁷. Nakit Akım Tablosundaki dönem başı ve sonu nakit ve nakit benzerlerinin toplam tutarı, bu tarihlere ait finansal tablolardaki benzer başlık taşıyan kalemlere ya da alt toplamlara eşit olmalıdır.

Nakit benzeri olarak kabul edilen kalemlerin nakit alımları ve satışları genellikle şirketin işletme, yatırım veya finansman faaliyetlerinin değil, nakit yönetim faaliyetinin içindedir ve bu işlemlerin ayrıntıları Nakit Akım Tablosunda yer almaz.

⁴⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

Koşullara uyan tüm menkul kıymetlerin nakit benzeri olarak kabul edilmesi söz konusu değildir. Her şirket kısa vadeli, yüksek likiditeye sahip ve nakit benzeri tanımına uyan menkul kıymetlerinin hangilerinin nakit benzeri olarak işlem göreceğini belirleyen bir muhasebe politikası belirler. Örneğin; bankacılık işlemleri bulunan bir kuruluş alım satım dışında kalan ve koşullara uyan tüm menkul kıymetlerin nakit benzeri olarak işlem göreceğine karar verebilir. Buna karşın, faaliyetleri büyük ölçüde kısa vadeli ve yüksek likiditeye sahip menkul kıymetlerden oluşan bir kuruluş da tüm bu kalemlerin nakit benzerleri değil, menkul kıymetler olarak işlem göreceğine karar verebilir.

2.5.2. Brüt ve Net Nakit Akışları

Belirli bir dönemdeki nakit tahsilatlar ve nakit ödemelerin brüt tutarları ile ilgili bilgiler, nakit tahsilatlar ve ödemelerin net tutarları ile ilgili bilgilere göre daha önemli ve anlamlıdır.

Çoğu kalem için dönüş hızı çok yüksek, tutarlar büyük ve vadeler kısadır. Bazı kalemlerde, örneğin bir bankanın vadesiz mevduatlarında veya bir aracı-satıcının müşteri borç hesabında kuruluşlar, müşterileri adına önemli ölçüde nakit parayı elinde tutar ya da elden çıkartır. Dönem içinde bu durumdaki varlıkların ve yükümlülüklerin yalnızca net değişimlerinin raporlanması gereklidir; çünkü bunlarla ilgili brüt tahsilat ve ödeme bilgisi şirketin işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerini anlamak için yeterli olmayabilir.

Önceki paragrafta anılan nedenlerden dolayı varlığın ya da yükümlülüğün esas vadesinin üç ay veya daha kısa olması halinde aşağıdakilere ait nakit tahsilat ve ödemeler net tutara göre raporlanır⁴⁸:

- Menkul kıymetler (nakit benzerleri dışında),
- Kredi alacakları,

⁴⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

- Borçlar.

Burada, istenildiğinde ödenmesi gereken tutarların üç ay ve altında vadelere sahip olduğu varsayılmıştır. Kolaylık sağlamak açısından finansal hizmet faaliyetlerindeki kredi kartı alacakları da esas vadesi üç ay veya altında olan krediler olarak kabul edilir.

Bir Nakit Akım Tablosunda nakit tahsilatlar ve nakit ödemeler yatırım, finansman ve işletme faaliyetlerine göre sınıflanır.

2.5.3. Yatırım Faaliyetlerinde Olağan Nakit Akışları

Satılmaya hazır menkul kıymetlerin alımı, satımı ve vade sonunda oluşan nakit akışları, yatırım faaliyetleri olarak sınıflandırılır ve Nakit Akım Tablosunda brüt olarak yer alır.

Aşağıdakiler yatırım faaliyetleri ile ilgili nakit akışı girişleridir⁴⁹:

- Şirketin satın aldığı başka şirketlere ait tahvillerin itfası,
- Başka şirketlere ait özkaynak araçlarının (hisse senetleri) satışından ve bu araçlardaki yatırımların geri dönüşünden kaynaklanan tahsilatlar,
- Maddi duran varlık ve diğer üretime yönelik varlıkların satışından kaynaklanan tahsilatlar,
- Finans kuruluşlarında yeniden satış amacıyla alınmamış olan kredilerin satışından kaynaklanan gelirler. (Yani krediler elde tutulacak şekilde alınmışsa, bu kredilerin satışından gelen nakit, bu kredilerin elde tutulma amacının değişmiş olması dikkate alınmadan yatırım nakit akışı olarak sınıflandırılır.)

⁴⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

Aşağıdakiler yatırım faaliyetleri ile ilgili nakit akışı çıkışlarıdır⁵⁰:

- Şirket tarafından alınan krediler için yapılan masraflar ve başka şirketlerin tahvillerini almak için yapılan ödemeler,
- Başka kuruluşların özkaynak araçlarını almak için yapılan ödemeler,
- Maddi duran varlık ve diğer üretime dönük varlıkların satın alınması sırasında ya da hemen öncesinde veya sonrasında yapılan ödemeler. (Bu varlıkların maliyetinin bir parçası olarak malın maliyetine eklenen faizler de dahil edilir. Genel olarak yalnızca maddi duran varlık ve diğer üretime dönük varlıkların satın alınması sırasında ya da hemen öncesinde veya sonrasında yapılan avans ödemeleri, peşinat veya diğer ödemeler, yatırım faaliyetleri ile ilgili nakit akışı çıkışlarıdır. Öte yandan, satıcıya doğrudan borçlanma bir finansman işlemidir ve bu borca ait izleyen anapara ödemeleri de finansman ile ilgili nakit akışı çıkışlarıdır.)

2.5.4. Finansman Faaliyetlerinden Doğan Nakit Akışları

Aşağıdakiler finansman faaliyetleri ile ilgili nakit akışı girişleridir:

- Özkaynak araçları ihracından sağlanan para girişleri
- Tahviller, mortgage, senetler ve diğer kısa veya uzun vadeli borçlanmalardan sağlanan para girişleri,
- Başlangıçta ya da türev aracın vadesinde elde edilmiş, finansal öğeler içeren türev araçlardan sağlanan para girişleri.

Aşağıdakiler finansman faaliyetleri ile ilgili nakit akışı çıkışlarıdır:

- Şirketin hisse senetlerinin geri alınması için (“Treasury Stock”; bkz. 3.3.2.2) yapılan masraflar dahil olarak ortaklara yapılan temettü ve diğer ödemeler,

⁵⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

- Kredilerin geri ödemeleri,
- Uzun vadeli kredi verenlere yapılan diğer anapara ödemeleri (Faiz hariç),
- Tahvil ihracı masraf ödemeleri.

2.5.5. İşletme Faaliyetlerinden Doğan Nakit Akışları

Aşağıdakiler işletme faaliyetleri ile ilgili nakit akışı girişleridir⁵¹:

- Mal ve hizmetlerin satışından gelen nakit tahsilatlar,
- Başka kuruluşların borç araçlarından ve menkul kıymetlerden tahsil edilen nakitler, faiz ve temettüleri,
- Yatırım ya da finansman faaliyeti olarak tanımlanan bir işlemde kaynaklanmayan diğer tüm nakit girişleri. Örneğin; davalarda anlaşma karşılığı alınan tutarlar, bir binanın yıkılması gibi yatırım veya finansman faaliyetleri ile ilgili olmayan sigorta tazminatları, satıcılardan gelen iade tutarları.

Aşağıdakiler işletme faaliyetleri ile ilgili nakit akışı çıkışlarıdır:

- Üretim için malzeme ya da satış için ürün satın alımı amacıyla yapılan nakit ödemeler,
- Tedarikçilere ve personele diğer mal ve hizmetler için yapılan ödemeler,
- Devlete yapılan vergi, harç ve diğer ödemeler veya cezalar,
- Alacaklılara ve diğer kredi verenlere faiz için yapılan nakit ödemeler,
- Varlıkların hizmet dışı kalması yükümlülüğüne karşılık yapılan nakit ödemeler,

⁵¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

- Yatırım veya finansman faaliyeti olarak tanımlanmış işlemler dışındaki tüm diğer nakit ödemeler. Örneğin; davalar için yapılan ödemeler, hayır kurumlarına yapılan bağışlar ve müşterilere yapılan para iadeleri.

2.5.6. Birden Fazla Tür Nakit Akışı

Bazı nakit tahsilat ve ödemelerinde birden fazla tür nakit akışına ait özellikler bulunabilir. Örneğin; bir nakit ödemesi, stoklardaki bir kaleme veya üretime dönük bir varlığa ait kabul edilebilir⁵². Bu durumda uygun sınıflandırma, bu kalem için baskın görünen nakit akış kaynağına göre saptanır. Örneğin; şirket tarafından kullanılan ya da başkalarına kiraya verilen ekipmanların alımı ve satımı genellikle yatırım faaliyettir. Ancak, bazı durumlarda ekipman şirket tarafından kullanılmak ya da kiraya verilmek üzere kısa bir zaman için alınmış ya da üretilmiş ve ardından satılmış olabilir. Bu tür durumlarda bu varlıkların satın alımı veya üretimi ile onu izleyen satışı, işletme faaliyeti olarak kabul edilir.

Tahsilat ve ödemelerin birden fazla tür nakit akışı içerdiği başka bir örnek de borç verenin nakit akışının hem finansal öge hem de türev ile ilişkili olduğu durumdur. Piyasada mevcut bulunan ve ön ödemesi olmayan bir türeve dahil olan finansal ögeler hariç, başlangıçta kısmi olarak borç ile finanse edilmiş türev araçları için tüm nakit akış girişi ve çıkışları, borç verenin finansal faaliyetleri olarak kabul edilir.

2.5.7. İşletme, Yatırım ve Finansman Faaliyetlerinin Raporlanması

İşletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden sağlanan veya bu faaliyetlerde kullanılan net nakit ile bu akışların dönem başlangıç ve bitişindeki nakit ve nakit benzerleri Nakit Akım Tablosunda ayrı şekilde net olarak gösterilir. Olağanüstü kalemlere veya bu kategorilere yansıtılan durdurulmuş faaliyetlere ait nakit akışlarının ayrıca açıklanması gerekli değildir. Durdurulmuş faaliyetlere ait işletme nakit akışlarını ayrıca göstermeyi seçen bir şirket bunu faaliyetin tasfiyesinden

⁵² Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.118, John Wiley & Sons, Inc., 2009

sonraki dönemleri de kapsayabilecek şekilde, ilgili tüm dönemler için yapmak zorundadır.

İşletme faaliyetleri ile ilgili nakit akışlarını gösterirken, şirketlerin esas sınıflamalara ait brüt nakit tahsilatları ve brüt ödemeleri ile bunların aritmetik toplamlarını, yani işletme faaliyetlerindeki net nakit akışını (direkt yöntem) belirtmeleri önerilir. Bunu yapan şirketler en az aşağıdaki işletme nakit tahsilatı ve ödeme sınıflarını ayrı olarak raporlar⁵³:

- Müşterilerden (kiracılar ve lisans alanlar vb. dahil) toplanan nakit paralar,
- Alınan faizler ve temettüer,
- Eğer varsa, diğer işletme nakit girişleri,
- Çalışanlara ve sigorta, reklam gibi diğer mal ve hizmet tedarikçilerine ödenen nakit paralar,
- Ödenen faizler,
- Diğer işletme nakit ödemeleri.

Şirketlerin işletme nakit tahsilat ve ödemelerini anlamlı ve mümkün olduğu ölçüde detaylandırmaları tavsiye edilir. Örneğin; bir perakendeci veya üretici, çalışanlara ve tedarikçilere ödenen nakit parayı, depolama masrafları, genel ve idari giderleri daha fazla detaylandırmayı tercih edebilir.

Yatırım ve finansman nakit akışlarının girişleri ve çıkışları Nakit Akım Tablosunda ayrı olarak gösterilir. Örneğin; maddi duran varlık satın alınması için yapılan ödemeler bunların satışından ayrı olarak, borç alınan tutarlar borcun geri ödemesinden ayrı olarak ve hisse senedi ihracından gelen nakit kurumun hisselerini geri almak için yapılan ödemedan ayrı olarak belirtilir.

⁵³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

2.5.8. İşletme Faaliyetlerindeki Net Kâr ve Net Nakit Akışının Mutabakatı

Şirketler işletme nakit tahsilat ve ödemelerinin detayları hakkında direkt yöntemle bilgi vermeyi seçmeyebilirler. Bu durumda net kâr ile başlayıp net nakit akışı ile mutabakat sağlayacaklardır (dolaylı yöntem ya da mutabakat yöntemi). Net Kâr'dan İşletme Faaliyetlerinden Doğan Net Nakit Akışına yapılan mutabakat aşağıdaki kalemleri içerir:

- İşletme sermayesi kalemlerinde bilançoda taşınmış ve nakit hareketleri sonraki döneme sarkmış kalemler. Örneğin; dönem içindeki alacaklar ve borçlara ait değişiklikler.
- Net kâra dahil edilen ancak işletme faaliyetleri ile ilgili tahsilat ve ödemelere etki etmeyen tüm kalemler. Örneğin; maddi duran varlıkların amortismanı veya sınırlı ömre sahip maddi olmayan duran varlıkların itfası. Bu maddeye nakit etkileri, yatırım veya finansman nakit akışları ile ilgili olan tüm kalemler de dahildir. Örneğin maddi duran varlıkların satışından ve durdurulmuş faaliyetlerden kaynaklanan kârlar veya zararlar (yatırım faaliyetleri ile ilgili) ve borç itfasından kaynaklanan kârlar veya zararlar (finansman faaliyetleri ile ilgili).

İşletme Faaliyetleri ile ilgili olarak bir şirketin net kârının mutabakatı, işletme faaliyetleri ile ilgili nakit akışının doğrudan ya da dolaylı yöntemle raporlanmasından ayrı olarak sunulur⁵⁴. Bu mutabakatta mutabakat kalemlerine ait olan ilgili tüm esas sınıflar ayrı belirtilir. Örneğin; geçmişe ait ertelenmiş nakit tahsilat ve ödemelerin ana sınıfları ve gelecekte beklenen nakit tahsilat ve ödemelerin karşılıkları dönem içinde alacaklı hesaplarda, stoklarda veya borçlu hesaplarda değişiklik gösteriyorsa ayrıca belirtilir. Şirketlerin bu kategorilere anlamlı buldukları ölçüde yeni açılımlar eklemeleri tavsiye edilir. Örneğin; bir şirketin ürün ve hizmet satışları ile ilgili müşteri alacaklarındaki değişiklikler diğer işletme alacaklarından ayrı bildirilebilir.

⁵⁴ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.117, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Eğer şirket faaliyetleri ile ilgili net nakit akışını raporlamada direkt yöntem kullanılıyorsa, şirketin net kârının işletme faaliyetlerindeki net nakit akışı ile mutabakatı ayrı olarak sunulur.

Eğer dolaylı yöntem kullanılıyorsa mutabakat Nakit Akım Tablosunun içinde sunulabilir veya Nakit Akım Tablosu yalnızca işletme faaliyetlerinin nakit akışını gösterebilir ve mutabakat ayrıca verilebilir.

Eğer mutabakat Nakit Akım Tablosunda sunuluyorsa, işletme faaliyetlerindeki net nakit akışını saptamak üzere şirketin net kârına yapılan tüm düzeltmeler açıkça belirtilir ve mutabakat kalemleri olarak tanımlanır.

Nakit Benzerleri Politikası

Şirket hangi kalemlere “nakit benzerleri” olarak işlem yapıldığını saptamak için uyguladığı politikayı açıklar. Bu politikadaki her türlü değişiklik muhasebe prensibindeki değişikliktir ve geçmiş yıllardaki finansal tabloların karşılaştırmalarını yapmak için yeniden oluşturulmasını gerektirir.

Ödenen Faiz ve Kurumlar Vergisi

Eğer dolaylı yöntem kullanılıyorsa, dönem içinde ödenen faiz tutarları (aktifleştirilen net tutar dahil) ve ödenen Kurumlar Vergisi açıklanır.

Nakit Dışı Yatırım ve Finansman Faaliyetleri

Dönem içinde bir kuruluşun ilgili varlık ve yükümlülüklerini etkileyen ancak nakit tahsilatı ya da ödemesi ile sonuçlanmayan tüm yatırım ve finansman faaliyetleri hakkındaki bilgiler açıklanır. Bu açıklamalar metin şeklinde ya da bir tablo olarak özetlenebilir ve benzer kalemleri içeren işlemlerin nakit ve nakit dışı yönlerinin ilişkilerini açıkça gösterir.

Nakit dışı yatırım ve finansman işlemlerine örnek sayılabilecek kalemler aşağıdaki gibidir⁵⁵;

⁵⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 230

- Borcun özsermayeye dönüştürülmesi,
- Satıcıya ipotek ile borçlanarak bir bina satın alınması gibi doğrudan yükümlülükler üzerinden varlık elde edilmesi,
- Finansal kiralama ile bir varlık edinilmesi,
- Hediye olarak bir bina veya yatırım varlığı elde edilmesi,
- Nakit dışı varlık ve yükümlülüklerin başka nakit dışı varlık ve yükümlülüklerle takas edilmesi.

Bazı işlemler kısmen nakit, kısmen de nakit dışı olabilir. Nakit Akım Tablosunda yalnızca nakit kısmı gösterilir.

Eğer yalnızca birkaç tane nakit dışı işlem bulunuyorsa bunları Nakit Akım Tablosu ile aynı sayfaya yerleştirmek daha uygun olabilir. Aksi durumda, işlemler finansal tablolarda Nakit Akım Tablosuna açıkça gönderme yapılarak başka bir yerde gösterilir.

Örnek: Bir Üretim Kuruluşunda Direkt ve Dolaylı Yöntem

Bu örnekte, bir üretim kuruluşunun hem direkt hem de dolaylı yöntemle oluşturulan Nakit Akım Tablosu gösterilmektedir.

İşletme faaliyetlerinden elde edilen net kâr ile işletme faaliyetlerinden doğan net nakit akışının mutabakatının gösteriminde anlamlı bir sunum için fazla ayrıntı içeren bilgiler bulunabilir.

Aşağıda esas olarak üretim faaliyetlerinde bulunan A şirketine ait 31 Aralık 2010 sonu itibariyle hazırlanan bir Nakit Akım Tablosu sunulmuştur. Bu Nakit Akım Tablosunda işletme faaliyetlerinden gelen nakit akışının direkt yöntemle gösterilmesi de sunulmaktadır.

Tablo 7: Tüzel Kişilik A 31 Aralık 2010 Tarihinde Biten Yıl İçin Konsolide Nakit Akım Tablosu

Nakit ve Nakit Benzeri Kalemlerde Artış (Azalış)			
	Müşterilerden alınan nakit	13.850	
	Tedarikçilere ve personele ödenen nakit	(12.000)	
	İştiraktan alınan kâr payı	20	
	Alınan faiz	55	
	Ödenen faiz (aktifleştirilen tutar hariç)	(220)	
	Ödenen Kurumlar Vergisi	(325)	
	Alınan sigorta kazancı	15	
	Patent ihlal davalarının çözümü için ödenen nakit	(30)	
	İşletme faaliyetlerinden elde edilen net nakit		1.365
Yatırım faaliyetlerinden doğan nakit akışları:			
	Tesis satışından elde edilen kâr	600	
	Tesis satışı için senet üzerinden alınan ödeme	150	
	Sabit kıymet alımları	(1.000)	
	B Tüzel Kişiliğinin satın alınması için yapılan ödeme	(925)	
	Yatırım faaliyetlerinde kullanılan net nakit		(1.175)
Finansman faaliyetlerinden doğan nakit akışları:			
	Kredi sözleşmesi kapsamında net borçlanmalar	300	
	Aktifleştirilmiş Leasing sözleşmeleri kapsamında yapılan ödemeler	(125)	
	Uzun vadeli borçlanma ana para girişleri	400	
	Hisse senedi ihracından elde edilen nakit	500	
	Ödenen temettüleri	(200)	
	Finansman faaliyetlerinden elde edilen net nakit		875
	Nakit ve nakit benzeri kalemlerde net artış		1.065
	Yılbaşında nakit ve nakit benzeri kalemler		600
	Yılsonunda nakit ve nakit benzeri kalemler		\$1.665
İşletme faaliyetlerinden elde edilen net nakit akışının net kâr ile mutabakatı:			
	Net kâr		760
İşletme faaliyetlerinden elde edilen net nakit akışının net kâr ile mutabakatı için düzeltmeler:			
	Amortisman ve itfa payı	445	
	Şüpheli alacaklar için ayrılan karşılık	200	
	Sabit kıymet satışı üzerinden elde edilen kâr	(80)	
	Özkaynak metodu uygulanan iştirakin dağıtılmamış kârı	(25)	
	Stok satışı için taksitli alacak üzerinden alınan ödeme	100	
	Aktif ve borçlardaki değişiklikler; B Tüzel Kişiliğinin satın alınmasından doğan etkiler hariç:		
	Ticari alacaklardaki artış	(215)	
	Stoklardaki azalış	205	
	Peşin ödenmiş giderlerdeki artış	(25)	
	Borçlardaki ve gider karşılıklarındaki azalış	(250)	
	Ödenecek faiz ve kurumlar vergisindeki artış	50	
	Ertelenen vergilerdeki artış	150	
	Diğer borçlardaki artış	50	
	Toplam düzeltmeler		605
	İşletme faaliyetlerinden elde edilen net nakit		1.365

2.6. Finansal Tablolara İlişkin Dipnotlar

Şirketler finansal tablolarını doğru biçimde sunmak için en uygun görülen muhasebe politikalarını dipnotlarda açıklarlar.

Muhasebe Politikalarının Açıklanmasının Önemi

Bir şirketin muhasebe politikaları, şirket yönetimi tarafından mali durum, nakit akışları ve faaliyetlerin sonuçlarının US GAAP'a uygun bir şekilde sunulması için benimsenmiş özellikli muhasebe ilkeleri ve bu ilkeleri uygulama yöntemleridir.

Bir şirket tarafından benimsenmiş muhasebe politikaları, mali durum, nakit akışları ve faaliyet sonuçlarını önemli ölçüde etkileyebilir. Bu nedenle, şirket hakkında ekonomik kararlar alınmasında finansal tabloların yararlılığı, önemli ölçüde şirketin izlediği muhasebe politikalarının kullanıcılar tarafından anlaşılmasına bağlıdır.

Muhasebe Politikalarının Açıklanması

Bir şirket tarafından benimsenen muhasebe politikalarına ilişkin bilgiler, finansal tabloları kullananlar için temel öneme sahiptir. Yayınlanmış ya da yayınlanmaya hazır finansal tablolar; mali durum, nakit akışları ve faaliyet sonuçlarının US GAAP'a uygun ve doğru bir şekilde sunulması amacını taşır. Bu nedenle şirketin bütün önemli muhasebe politikalarının açıklanması, finansal tablolar içerisinde önemli bir konu olarak yer alır. Verilen bilgilerin US GAAP ilkeleri doğrultusunda ve doğru bir şekilde yer alması durumunda açıklanan finansal tablolar ilgili muhasebe politikalarını içermelidir⁵⁶:

- Ara Dönemlerde Muhasebe Politikalarının Açıklanması

Bir önceki paragrafta yer alan hükümler, finansal tablo açıklayan şirketin önceki mali yılda uyguladığı muhasebe politikalarını değiştirmemiş olması halinde, yıllık raporlama tarihlerinin arasında (örneğin üç aylık dönemlerde) açıklanan denetimden geçmemiş finansal tablolara uygulanmaz.

⁵⁶ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.133-137, John Wiley & Sons, Inc., 2009

- Açıklanması Gereken Konular

Muhasebe politikalarının açıklanması, şirketlerin takip ettiği muhasebe ilkelerini ve mali durum, nakit akışları ve faaliyet sonuçlarını ciddi ölçüde etkileyen politikaları tanımlar. Genel olarak açıklama, gelirlerin kaydedilmesi ve maliyetlerin cari ve gelecek dönemlerde kaydedilmesiyle ilgili ilkeler hakkında önemli yorumları da kapsar. Özellikle aşağıdakilerden herhangi birini içeren muhasebe ilke ve yöntemleri, açıklamaların kapsamına girer⁵⁷:

- Mevcut kabul edilebilir muhasebe uygulamaları arasından bir seçim yapıldıysa,
- Şirketin faaliyet gösterdiği sektöre özgü ilke ve yöntemler (Bu ilke ve yöntemler sektörün çoğunluğu tarafından kullanılmakta olsa bile açıklama bu konuyu kapsamalıdır),
- US GAAP ilkelerinin alışılmışın dışındaki ve yenilikçi uygulamaları.

Açıklama Örnekleri

Muhasebe politikalarıyla ilgili olarak şirketlerin yapması gerekli görülen açıklamalar arasında şu konular yer almaktadır⁵⁸:

- Konsolidasyon bazı,
- Amortisman yöntemleri,
- Maddi olmayan varlıkların itfası,
- Stok değerlendirme yöntemleri,
- Uzun vadeli kontrat işlemlerinde gelirin kaydedilmesine yönelik muhasebeleştirme yöntemi,

⁵⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 235

⁵⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 235

- Franchising ve finansal kiralama faaliyetlerinden elde edilen gelirin kaydedilme yöntemi.

Açıklamalarda Bilgilerin İki Defa Verilmesinin Önlenmesi

Finansal tablolarda muhasebe politikalarının açıklanmasının, finansal tablolar kapsamında başka yerlerde sunulmuş olan bilgilerin ikinci defa verilmesine yol açmaması gerekir. Bazı durumlarda muhasebe politikalarının açıklanması, finansal tabloların bir parçası olarak başka yerlerde sunulmuş bilgilere gönderme yapabilir. Açıklamanın, finansal tabloların dipnotlarının ardından gelen ayrı sunulmuş bir muhasebe politikaları özeti içerisinde yapılması veya benzer bir başlık altında ilk dipnot olarak yapılması tercih edilir.

2.7. Muhasebe Değişiklikleri ve Hata Düzeltmeleri

Mevzuat, muhasebe değişikliklerinin sunumu ve hataların düzeltilmesi konularında yol göstermektedir. Muhasebe değişikliği; muhasebe ilkelerinde, hesaplara ilişkin bir tahminde veya rapor yapan/yapılan şirkette meydana gelen bir değişiklik olabilir. Bu tip değişikliklerin her birine ilişkin olarak bölümlerde ayrı bir başlık altında açıklama sunulmaktadır. Hata düzeltmelerine ilişkin yol gösterici bilgiler ise her bölümde ayrı bir başlık altında verilmektedir⁵⁹.

Muhasebe İlke Değişiklikleri

Mevzuat, yeni kabul edilmiş muhasebe ilkesine özel olarak açıkça tanımlanmış geçiş dönemi şartları mevcut değilse, muhasebe ilkelerinde değişikliklerin sunumu konusunda yöntem olarak geçmişe dönük uygulamayı zorunlu kılmaktadır.

Mevzuat, değişikliklerin geçmişe dönük uygulanmasının mümkün olup olmadığına karar verilmesinde ve mümkün değilse sunumun nasıl yapılması gerektiği konularında da yol gösterici hükümler içermektedir.

⁵⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 250

Hata Düzeltmeleri

Daha önce yayınlanmış bir finansal tablodaki hatanın düzeltilmesi, bir muhasebe değişikliği değildir. Ancak, bir hata düzeltme yöntemi, bir muhasebe ilke değişikliği esnasında daha önce yayınlanmış finansal tablolardaki geçmişe dönük olarak yapılan düzeltmelere benzer düzeltmeleri içerir. Bu nedenle, daha önce yayınlanmış finansal tabloların yeniden oluşturulması suretiyle yapılan hata düzeltmeleri de mevzuatın kapsamına alınmıştır.

Mevzuat aynı zamanda:

- İki veya daha fazla döneme ilişkin karşılaştırmalı “tablolarla yapılan hata” düzeltmelerinin nasıl yapılması gerektiğini tanımlar,
- Daha önce yayınlanmış finansal tablolar düzeltilerek yeniden yayınlandığında yapılması gerekli açıklamaları tanımlar,
- Hata düzeltmelerinden etkilenen geçmiş ve istatistiksel mali özetlerin nasıl sunulması gerektiğine ilişkin tavsiyelerde bulunur⁶⁰.

2.7.1. Muhasebe Değişiklikleri

Muhasebe İlkelerinde Değişiklik

Kabul edilen ve uygulanan bir muhasebe ilkesinin, benzer tipteki olay ve işlemlerinin hesapları için süresiz ve değiştirilmeksizin kullanılacağı yönünde kesin bir kural yoktur ancak bütün hesap dönemlerinde aynı muhasebe ilkesinin kullanılması, karşılaştırmalı muhasebe verilerinin kullanıcılar tarafından anlaşılmasını ve analiz edilmesini kolaylaştırmak suretiyle finansal tabloların sunduğu faydaları artırır.

Aşağıdakilerden hiçbiri bir muhasebe ilkesi değişikliği anlamına gelmez:

- Bir muhasebe ilkesinin ilk kez meydana gelen veya daha önce önemsiz etkiye sahip olay veya işlemlerin ilk kez uygulanmasında,

⁶⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 250

- Önceden meydana gelmiş işlem veya olaylardan net bir şekilde farklı bir karaktere sahip işlem veya olayların gerekli kıldığı bir muhasebe ilkesinin benimsenmesi veya değiştirilmesinde.

Bir şirket, sadece aşağıdaki iki durumdan herhangi birisi meydana geldiğinde muhasebe ilkesinde değişiklik yapar:

- Mevzuatta yeni yayınlanan bir güncellemenin böyle bir değişikliği zorunlu kılması,
- Şirketin tercih edilebilir olduğu için alternatif bir muhasebe ilkesini kullanması.

Eğer mümkünse şirket, muhasebe ilkesi değişikliğinin uygulanmasını, yeni benimsenen muhasebe ilkesi ile bütün geçmiş dönemlere uygulayarak yapar. Geçmiş dönük uygulamada aşağıdaki hususlar zorunludur⁶¹:

- Yeni muhasebe ilkesinde yapılan değişikliğin önceki dönemler üzerindeki kümülatif etkisi, sunulan ilk dönem itibariyle bilanço kalemlerinin kayıtlı değerlerine yansıtılır.
- Bu düzeltmelerin karşı ayağı, varsa ilgili döneme ilişkin dağıtılmamış kârların başlangıç bakiyesinde yapılır.
- Geçmiş bütün ilgili dönemlere ilişkin finansal tablolar, yeni muhasebe ilkesinin uygulanmasının yaratacağı etkileri yansıtacak şekilde düzeltilir.

Muhasebe ilkesindeki değişikliğin önceki dönemlere uygulanmasının yaratacağı kümülatif etki belirlenebilir. Bu değişikliğin önceki dönemler üzerindeki “döneme özgü” etkilerinin belirlenmesi mümkün olmazsa, muhasebe ilkesindeki değişikliğin kümülatif etkisi yeni muhasebe ilkesinin uygulanabileceği en erken dönemin başlangıcı itibariyle bilanço kalemlerinin kayıtlı değerlerine tatbik edilir. Eğer bu şekilde bir düzeltme yapılıyorsa bu düzeltme, ilgili dönemin dağıtılmamış kârlarının başlangıç bakiyesine yapılır.

⁶¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 250, subsection 15

Muhasebe ilkesindeki değişikliğin herhangi bir geçmiş döneme uygulanmasının yaratacağı kümülatif etkinin belirlenmesi mümkün değilse, yeni muhasebe ilkesi, olabilecek en erken tarihten geleceğe doğru yapılmış gibi uygulanır.

Geçmiş dönük uygulama, kurumlar vergisi üzerindeki etki de dahil olmak üzere sadece muhasebe ilkesindeki değişikliğin doğrudan etkilerini içerir. Yeni kabul edilen muhasebe ilkesi önceki dönemlerde de uygulanırsa, ortaya çıkacak olan dolaylı etkiler geçmiş dönük uygulama kapsamına alınmaz. Dolaylı etkiler gerçekten de ortaya çıkar ve kabul edilirse, bunların uygulaması muhasebe değişikliğinin yapıldığı dönemde yapılıır.

Uygulanamazlık

Muhasebe ilkesindeki bir değişikliğin etkileri, sadece aşağıdaki koőullardan herhangi birisi geçerli ise geçmiş dönük olarak uygulanamaz olarak kabul edilir⁶²:

- Şirket, makul bütün çabaları göstermiő olmasına rağmen ilgili koşulu uygulamaya geirememiőse,
- Geçmiş dönük uygulama, yönetimin bağımsız bir kuruluş tarafından değerlendirilmeyen durum hakkında bazı varsayımlarda bulunulmasını gerektiriyorsa,
- Geçmiş dönük uygulama, tutarlara ilişkin önemli tahminler yapılmasını gerektiriyor ve bu tahminler yapılırken aşağıdaki bilgileri hakkında nesnel bir ayırım yapılması mümkün değil ise:
 - Geriye dönük uygulama kapsamında söz konusu meblağların tanındığı, ölçüldüğü veya açıklandığı tarih(ler) itibariyle var olan Őartlara ilişkin kanıt teşkil eden bilgiler,
 - Söz konusu geçmiş döneme ilişkin finansal tabloların yayımlandığı tarihte mevcut olabilecek bilgiler

⁶² FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 250, subsection 45-9

Söz konusu değişiklikten etkilenen işlem veya olaylara ilişkin önemli tahminlerin geliştirilmesi için gerekli olan mevcut bilgilerin, bu işlem veya tahminlerin finansal tablolarda ilk olarak yer aldığı tarih itibariyle temin edilebilir olup olmadığına karar verilmelidir. Bunu yaparken, bu tahminlerin geliştirilmesi kapsamında gerekli bilgilerin o dönemde de temin edilebilir olup olmadığına karar verebilmek için, değişiklikten etkilenen işlem veya olayın ilk olarak muhasebeleştiği tarihe ait evrakın muhafaza edilmiş olması gerekir.

Bir Muhasebe İlkesindeki Değişikliğin Gerekçelendirilmesi

Finansal tabloların hazırlanmasında, bir kez kabul edilmiş olan bir muhasebe ilkesi daha sonra ortaya çıkabilecek benzer olay ve işlemlerin muhasebesi için de devamlı olarak kullanılır.

Şirketler, kullandıkları bir muhasebe ilkesini, sadece mevzuatın izin verdiği ve daha tercih edilebilir bir muhasebe ilkesi ile gerekçelendirerek değiştirebilir. Bununla birlikte, geçmişte sonuçlanan veya tekrarı olmayan belli bir olay veya işlem tipi için önceden kabul edilmiş bulunan muhasebe yöntemi değiştirilmez. Örneğin; artık var olmayan bir vergi veya vergi iadesi için kullanılan bir muhasebe yöntemi değiştirilemez. Bunun yanı sıra, mevzuatta yapılan bir güncellemenin kabulü sırasında seçilen bir geçiş dönemi yöntemi daha sonra değiştirilmez⁶³.

Bir varlığın ekonomik ömründeki bir değişiklik, bir tahmin değişikliği olarak kabul edilir ve ona göre muhasebeleştirilir. Buna göre geçmiş dönemlerle ilgili bir düzeltme yapılmaz, cari ve ileriye yönelik dönemlerle ilgili düzeltmeler oluşur.

Yeni bir muhasebe ilkesinin kullanılmasını gerektiren, mevcut bir muhasebe ilkesine farklı bir yorum getiren veya belirli bir muhasebe ilkesini reddeden bir mevzuat güncellemesinin yayınlanması da şirketlerin kullandıkları muhasebe ilkelerini değiştirmesine gerekçe olabilir. Böyle bir güncellemenin yayınlanması, bu tür değişiklikler için yeterli bir gerekçe ve destek oluşturur.

⁶³ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.150, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Muhasebe Tahminlerinde Değişiklik

Muhasebe tahminlerinde meydana gelen bir değişiklik, sadece ilgili dönemi etkiliyorsa bu değişikliğin meydana geldiği dönemde, hem ilgili dönemi hem de gelecek dönemleri etkiliyorsa ikisinde de uygulamaya konur.⁶⁴ Muhasebe tahminlerinde meydana gelen bir değişiklik, önceki dönemlere ilişkin finansal tablolarda rapor edilen meblağların yeniden oluşturulması veya geçmişe dönük olarak uygulanması suretiyle muhasebeleştirilmez.

Muhasebe ilkesindeki bir değişiklikle muhasebe tahminlerindeki değişikliği birbirinden ayırmak her zaman kolay olmayabilir. Bazı durumlarda, muhasebe tahminlerindeki bir değişiklik muhasebe ilkesindeki bir değişikliğin sonucunda meydana gelir. Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar için amortisman ve itfa metodundaki değişiklikler, bu tür değişikliklere bir örnek olarak verilebilir. Yeni amortisman yöntemi, söz konusu varlıktan gelecekte temin edileceği tahmin edilen faydada, bu faydanın tüketilme yapısında veya bu faydaya ilişkin olarak şirketin temin edebileceği gelirlerde değişiklik olacağına kısmen veya tamamen kabul edilmesi olarak benimsenebilir. Muhasebe ilkesindeki değişikliğin veya bu ilkenin uygulamaya konma yöntemindeki değişikliğin etkisi, muhasebe tahminlerinde meydana gelecek etkiden ayrıştırılamaz nitelikte olabilir. Bu tip değişiklikler genellikle ilave bilgilerin elde edilmesi ve tahminlerin güncellenmesi süreciyle ilişkilendirilir ve bu nedenle de tahminlerde mevzuatın uygulanma amaçlarına ilişkin olarak yapılan değişiklikler olarak değerlendirilir.

Muhasebe ilkesinde meydana gelen bir değişiklik sonucu muhasebe tahminlerinde meydana gelen bir değişiklik sadece yeni muhasebe ilkesinin tercih edilebilir olmasıyla doğru seçim olabilir. Örneğin, bir maddi duran varlığın beklenen faydalarının, tüketim yapısının değiştiği sonucuna varan ve bu yeni yapıyı yeni bir amortisman yönteminin daha iyi yansıttığına karar veren bir şirket, muhasebe ilkesindeki bir değişiklik dolayısıyla meydana gelen bir muhasebe tahmini değişikliğinde bulunabilir.

⁶⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 250, subsection 45-17/20

Bununla birlikte özel tipte bir varlık normal amortisman metodu ile amortismanına tabi tutulurken ömründeki belli bir noktadan itibaren geri kalan ömrü için hızlandırılmış amortisman uygulanmasına karar verilebilir. Bu tür bir politikanın tutarlı bir şekilde uygulanması, muhasebe ilkesinde mevzuatın uygulanması amacıyla yapılan bir değişiklik sayılmaz.

Raporlama Yapan Kuruluşun Değişmesi

Konsolidasyon veya birleşme gibi bir nedenle raporlama yapan tüzel kişilik değişiyorsa bu değişiklik muhasebe ilkesinde değişiklik olarak kabul edilir. Bu tür değişiklik, raporlanan yeni şirketin bütün geçmiş dönem finansal tablolarına da geriye dönük olarak uygulanır ve önceden yayınlanmış olan ara mali bilgiler geçmişe dönük olarak sunulur. Bununla birlikte, muhasebe değişikliği geçmişe dönük olarak önceki dönemlerin finansal tablolarına uygulanırken, daha önce aktifleştirilen faiz giderlerinin tutarı değiştirilmez⁶⁵.

2.7.2. Önceden Yayınlanmış Finansal Tablolardaki Hataların Düzeltilmesi

Net dönem kârı, olasılıkların gerçekleşmesiyle ortaya çıkan tahmini gider karşılıkları da dahil olmak üzere dönem içerisinde kaydedilmiş bütün gelir ve gider kalemlerini içerecek ama önceki dönemlere ilişkin hataların düzeltmelerini içermeyecektir. Mevzuatta kullanıldığı haliyle “dönem ” terimi hem yıllık hem de ara dönemleri ifade eder.

Herhangi bir önceki döneme ilişkin finansal tablolarda, bunlar yayımlandıktan sonra keşfedilen her türlü hata, “hata düzeltimi” olarak bildirilir ve önceki dönemlere ilişkin finansal tablolarda gerekli değişiklikler yapılarak yeniden yayınlanır. Geçmiş döneme ilişkin finansal tabloların yeniden oluşturulması aşağıdaki şekilde yapılır⁶⁶:

⁶⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 250, subsection 45-21

⁶⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 250, subsection 45-22/24

- Hatanın, sunumu yapılan dönemlerden önceki dönemler üzerindeki kümülatif etkisi, sunumu yapılan ilk dönemin başlangıcı itibariyle bilanço kalemlerinin kayıtlı değerlerine yansıtılır.
- İlgili döneme ilişkin dağıtılmamış kârın açılış bakiyesinde bir düzeltme yapılır.
- Önceki dönemlerin her birine ilişkin finansal tablolar, hatanın ilgili dönem üzerindeki etkilerinin düzeltmesini yansıtacak şekilde düzeltilir.

Hata düzeltilmesi olarak bildiri yapılan kalemler, dağıtılmamış kârların açılış bakiyesinin düzeltmeleri olarak ilgili dönemlere yansıtılır. Karşılaştırmalı tablolar sunulduğunda, hata düzeltmelerini geçmişi de kapsayacak şekilde yansıtılabilmek için net kâr (ve bütün bileşenleri) ve dağıtılmamış kâr (yanı sıra etkilenen diğer bütün bakiyeler) tutarlarında da raporlanan dönemlerin her biri için ilgili düzeltmeler yapılmalıdır.

2.8. Enflasyon Muhasebesi

“Fiyat Değişimleri” başlığı; değişen fiyatların veya enflasyonun kuruluşların finansal tabloları üzerindeki etkilerinin raporlanması konusunda yol göstermektedir. Bu konu hem genel enflasyonu hem de belli bazı varlıklarda meydana gelen fiyat değişimlerini içermektedir.

Fiyat Değişimleri başlığı altındaki mevzuat aşağıdaki kuruluşlar için geçerlidir⁶⁷:

- Finansal tablolarını ABD doları cinsinden ve ABD’de genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri uyarınca (US GAAP) hazırlayan şirketler,
- Finansal tablolarını, faaliyetlerin rapor edildiği veya gerçekleştirildiği ülkenin veya hiper-enflasyon yaşanan ülkelerin para birimi cinsinden hazırlayan yabancı şirketler.

⁶⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 255, subsection 30

Yüksek Enflasyonlu Ülkelerdeki Bazı Kuruluşlar İçin Fiyat-Seviyesi Ayarlı Finansal Tablolar

Bazı ekonomilerdeki enflasyon veya deflasyon oranları öylesine yüksek olabilir ki, geleneksel finansal tablolar önemlerini kaybeder ve genel fiyat endeksli finansal tablolar daha anlamlı hale gelir. Genel fiyat endeksine göre düzeltilmiş finansal tabloların daha anlamlı hale geldiği enflasyon veya deflasyon seviyesi koşullara bağlanmıştır.

Mevzuat, yüksek enflasyonlu ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerin yabancı para bazlı finansal tablolarının sunulmasında, fiyat seviyesi ayarlı finansal tabloların kapsamlı uygulanmasına izin vermektedir. Bu uygulamanın, aktif ve pasiflerin parasal ve parasal olmayanlar olarak sınıflandırılması gibi “sabit maliyetli satın alma gücü muhasebesine” ilişkin mevzuat hükümleriyle tutarlı olması gerekmektedir.

Bu mevzuat sadece faaliyetlerin bildirildiği veya gerçekleştirildiği ülkenin para biriminde hazırlanan tablolar için geçerlidir.

Finansal tablolarını ABD doları cinsinden ve ABD’de genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri (US GAAP) uyarınca hazırlayan bir şirket, değişen fiyatların etkileri hakkında ilave bilgiler açıklamaya teşvik edilir; ama buna zorlanmaz.

2.9. Hisse Başına Kâr (HBK)

Hisse Başına Kârın (HBK) amacı, şirketin rapor dönemindeki performansının ölçülmesidir.

Hisse Başına Kâr başlığı altında verilen bilgiler; “düz (adi) hisse” veya “potansiyel düz hisse” (yani opsiyonlar, varantlar, dönüştürülebilir/konvertibl menkul kıymetler veya koşullu yeni hisse senedi çıkarma sözleşmeleri gibi menkul kıymetler) çıkarmış bütün şirketlerin, eğer yerel veya bölgesel bazda kote olmuş menkul kıymetler de dahil olmak üzere bu hisseleri borsa (yerli veya yabancı) veya “İkincil Piyasa” gibi halka açık bir piyasada işlem görüyorsa, Hisse Başına Kâr (HBK) açıklamasını da

şart koşmaktadır⁶⁸. Bu konudaki mevzuat, söz konusu menkul kıymetlerin halka açık bir piyasada satışına hazırlık olarak düzenleyici bir kuruluşa başvuruda bulunmuş veya başvuru süreci içinde bulunan şirketlerin da HBK açıklamasını zorunlu kılmıştır.

Bu bölümde, düz ve seyreltilmiş hisse başına kârın (HBK) açıklanmasına ilişkin tavsiyeler yer almaktadır.

Gelir Tablosunun Ön Yüzünde Hisse Başına Kar Açıklanması Koşulu

Basit sermaye yapısına sahip kuruluşlar, yani sadece düz hissesi olan kuruluşlar, devam eden faaliyetlerinden elde ettikleri kâr ve net kârları için düz hisse-başı tutarları, gelir tablolarının ön yüzünde göstermek zorundadır⁶⁹. Diğer bütün kuruluşlar da devam eden faaliyetlerinden elde ettikleri gelir ve net kâr için temel ve seyreltilmiş hisse başına tutarlarını gelir tablolarının ön yüzünde eşit derecede göze çarpacak bir şekilde belirtmek durumundadır.

Herhangi bir dönemde bir faaliyetini durdurduğunu veya olağandışı bir kalem açıklayan kuruluşlar, bu kaleme yönelik düz ve seyreltilmiş hisse başına tutarları, gelir tablolarının ön yüzünde veya finansal tablolarına iliştilirilecek dipnotlar bölümünde göstermelidir. Dönem içinde durdurulan bir faaliyet açıklamayan; ama olağandışı bir kalem açıklayan kuruluşlar, mevzuatta verilen tavsiyelerde, devam eden faaliyetlerden elde edilen ilgili kalem gelirine yapılan her atıfta bu kalemi (örneğin, olağanüstü kalemler öncesinde kârlar) kullanır.

Temel (Düz) HBK ve Seyreltilmiş HBK terimleri HBK'yı tanımlamakta kullanılan terimler olup, gelir tablosunda kullanılan başlıklardan birisi olmak durumunda değildir. Temel ve seyreltilmiş HBK'nin sunumunda kullanılacak terimlere ilişkin açıkça belirtilmiş bir koşul bulunmamaktadır. Sırasıyla; “düz hisse senedi başına kâr” ve “seyreltmeye müsait düz hisse senedi başına kâr” terimleri bunlar için kullanılabilir uygun terimlerdir.

⁶⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 260

⁶⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 260, subsection 15

HBK verileri, bir gelir tablosu veya kâr özeti yayınlanan bütün dönemler için hazırlanır. Seyreltilmiş HBK verileri en azından bir dönem yayınlanmışsa, temel HBK ile aynı tutarda olsalar bile bundan sonraki bütün dönemler için gösterilir. Temel ve seyreltilmiş HBK'nin aynı tutarda olması durumunda, gelir tablosunda bu ikisinin iki ayrı satır yerine tek bir satırda verilmesi de mümkündür.

2.9.1. Düz Hisse Başına Kâr

Düz Hisse Başına Kârın Hesaplanması

Düz HBK, dönem içinde “düz hisse sahiplerine düşen dağıtılabılır kârın (pay) düz hisselerin ağırlıklı ortalama sayısına (payda)” bölünmesiyle hesaplanır. Dönem içinde ihraç edilen hisseler, çıkarıldıkları güne göre ağırlıklandırılıp ortalama rakam bulunur.

Düz Hisse Sahiplerine Düşen Kâr ve Tercihli Temettü

Düz hisse senedi sahiplerine düşen net kâr; hem dönem içinde “tercihli hisseler” için duyurulan temettüler hem de kümülatif tercihli hisseler için açıklanan temettülerin net kârdan çıkarılmasıyla hesaplanır. Tercihli hisse temettüleri için net kâr veya zarar üzerinde yapılan düzeltmenin, ödeme şekline bakılmaksızın bütün tercihli hisse senetleri için yapılması gerekir. Kümülatif toplama dahil edilmesi hakedilmiş tercihli temettüler, hakedilmiş oldukları ölçüde kârdan düşülür.

HBK'nin (hem düz hem seyreltilmiş) konsolide finansal tablolar içinde hesaplanmasında, konsolide gruba yüzde 100'den daha düşük oranda sahip olunan iştirakler dahil edilmişse, devam eden faaliyetlerden elde edilen net kâr, iştiraklerde bulunan azınlık payına ait kârı içermeyecektir⁷⁰.

Belli durumlarda temettüler, ihraççının seçimine bağlı olarak düz hisse veya nakit olarak da ödenebilir. Bir şirketin kendi düz hisselerini vererek ödemeyi planladığı tercihli hisse temettüleri, hisse sahiplerine düşen kârın hesaplanmasında net kârdan

⁷⁰ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.1097, John Wiley & Sons, Inc., 2009

düşülür (veya net zarara eklenir). Hisse sahiplerine düşen kârın hesaplanmasında, ödenecek tercihli hisse temettüleri için net kâr (veya net zarar) üzerinde yapılacak düzeltme, mal veya hizmetler için ihraç edilen hisselerle yapılan işlemle benzerdir.

Ağırlıklı Ortalama Hisse Senedi Hesabında Koşula Bağlı Çıkarılabilir Hisse Senetleri

Bazı anlaşmalar belli koşullara bağlı olarak ilave düz hisse senetlerinin ihraç edilmesine dayanak oluşturur. Düz HBK'nin bir şirketin açıklanan belli bir dönem performansının ölçülmesinde bir enstrüman olarak kullanılması hedefi çerçevesinde, "koşula bağlı çıkarılabilir hisse senetleri", sadece bu hisselerin ihraç edilmesine engel olan koşulların oluşmaması ve düz HBK'nin değişen koşullar için değişmeyeceği durumlarda düz HBK'ye dahil edilmelidir.

Belirli koşulların oluşması kaydıyla, çok düşük veya sıfır nakit karşılığında ihraç edilebilir hisse senetleri (koşula bağlı çıkarılabilir hisse senetleri), gerekli bütün koşulların tamamlandığı tarih itibariyle düz hisse olarak kabul edilir ve düz HBK'nin hesaplanmasına dahil edilir. Koşula bağlı olarak iade edilebilir (yani geri çağırmaya tabi) olan düz hisseler, koşula bağlı hisse senetleriyle aynı muameleye tabi tutulur. Sonuç olarak, koşula bağlı çıkarılabilir hisse senetleri aşağıdaki kıstaslardan herhangi birisini karşılayan hisse senetlerini içerir:

- Belli koşullara bağlı olarak gelecekte ihraç edilmelidir.
- Bunlar emanete (escrow) yerleştirilmiş olup belirtilen koşullar gerçekleşmezse, bunların tamamı veya bir kısmı iade edilmelidir.
- İhraç edilmiş durumdadırlar ancak bunları ellerinde tutanlar, belli koşullar karşılanamazsa bunların tamamını veya bir kısmını iade etmelidir.

2.9.2. Seyreltilmiş Hisse Başına Kar ve İlgili Konular

Seyreltilmiş Hisse Başına Kârın Hesaplanması

Seyreltilmiş HBK'nin hesaplanması, düz HBK'nin hesaplanmasına benzer ancak seyreltilmiş HBK hesaplanırken kullanılan paydada, seyreltilmiş potansiyel düz hisse senetleri ihraç edilmiş gibi ilave düz hisselerin sayısının artacağı kabul edilir.⁷¹ Buna ek olarak, dönüştürülebilir menkul kıymetlerin seyreltme etkisi hesaplanırken pay, hisse senedine dönüştürülebilir borçlarla bağlantılı dönemdeki her türlü dönüştürülebilir tercihli temettüleri ve bunlar üzerindeki faizlerin vergi sonrası meblağlarını içerecek şekilde düzeltilir. Pay, kâr veya zararda, kâr payı giderleri gibi potansiyel düz hisselerde varsayılan değişikliklerden kaynaklanacak diğer her türlü değişikliği de içerecek şekilde ayrıca düzeltilir. İhraççı veya bu hisse senetlerini elinde tutanlara, ödeme yöntemleri arasından seçim yapma fırsatı veren belli sözleşmelerde de benzer düzeltmeler gerekli olabilir.

Seyreltme Etkisinin Olmaması

Seyreltilmiş HBK'nin hesaplanması esnasında seyreltme etkisi olmayan dönüştürülebilir hisse senetleri hesaba katılmaz. Gerçek dönüştürmeye, potansiyel düz hisselerin seyreltme etkisine sahip olduğu koşulların karşılanması, sırasıyla bu hisselerin dönüştürüldüğü, uygulandığı veya söz konusu koşulların karşılandığı tarihlerden başlayarak, hesaplama düz hisse senetleri dahil edilir. Potansiyel düz hisselerin seyreltici olup olmadığına karar verilirken, potansiyel düz hisselerin her bir ihracı veya ihraç serileri, topluca değil birbirinden ayrı olarak değerlendirilir.

Seyreltilmiş HBK hesaplanırken, dönüştürülebilir menkul kıymetler kendi başlarına seyreltici ancak diğer potansiyel düz hisselerle birleştirildiğinde seyreltici olmayabilir. Hesaplama azami potansiyel seyreltmenin yansıtılabilmesi için, potansiyel düz hisselerin her bir ihracı veya ihraç serileri, en seyreltici olandan en az seyreltici olana doğru giden bir sıra dahilinde dikkate alınır. Yani ek hisse başına en düşük kâr sağlayan seyreltici potansiyel düz hisseler, seyreltilmiş HBK'ye ek hisse

⁷¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 260, subsection 45-16

başına daha yüksek kâr sağlayanlardan daha önce dahil edilir. Uygulanan yöntem hesaplamadaki payda üzerinde herhangi bir etkide bulunmadığı için opsiyonlar ve varantlar hesaplamaya öncelikle dahil edilir⁷². Dönem içinde durdurulan bir faaliyet veya olağanüstü bir kalem bildiren bir kuruluş, bu potansiyel düz hisselerin seyreltici olup olmadığına karar verirken devam eden faaliyetlerden elde edilen kârı baz olarak kullanır. Yani devam eden faaliyetlerden elde edilen seyreltilmiş hisse başına kâr tutarının hesaplanmasında kullanılan potansiyel düz hisse sayısı, bu tutarlar ilgili düz hisse başına tutarlar için seyreltici olmayacaksa bile bildirilen bütün diğer seyreltilmiş hisse başına tutarların hesaplanmasında da kullanılır.

Potansiyel düz hisselerin devam eden faaliyetler için yapılan seyreltilmiş hisse başına hesaplamadaki paydaya dahil edilmesi, şirket devam eden faaliyetlerden zarar ettiğinde veya devam eden faaliyetlerden düz hisse senedi sahiplerine düşen bir zararı olduğunda, seyreltici olmayan hisse başına tutarın ortaya çıkmasına neden olur. Bu potansiyel düz hisselerin diğer seyreltici hisse başına hesaplamalara dahil edilmesi bunlarla karşılaştırılabilir hisse başına tutarları üzerinde seyreltici etki yaratsa bile, kuruluş net kâr açıklamış ama devam eden faaliyetlerden zarar etmişse, potansiyel düz hisseler hiçbir şekilde hesaplamaya dahil edilmez.

Potansiyel düz hisselerin seyreltilmiş HBK'ye dahil edilmesinin seyreltici olup olmayacağını belirlemede kullanılacak tutar, devam eden faaliyetlerden elde edilen kâr (veya net kârın üzerinde yer alan benzer bir kalem) olmalıdır. Sonuç olarak, devam eden faaliyetlerden zarar söz konusuysa, şirket durdurulan bir faaliyet veya olağandışı bir kalem için yapılacak düzeltmelerden sonra net kâra sahipse bile seyreltilmiş HBK'nin hesaplaması düz HBK'nin hesaplamasıyla aynı şekilde yapılır. Benzer bir şekilde, şirket devam eden faaliyetlerden kâr elde ediyor ancak düz hisse senedi sahiplerine düşen kârın hesaplanmasında yapılan tercihli temettü düzeltmesi sonucu devam eden faaliyetlerden zarar ediyorsa, seyreltilmiş HBK'nin hesaplaması düz HBK'nin hesaplamasıyla aynı şekilde yapılır.

⁷² Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1085, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Dönüştürme Oranı veya Uygulama Fiyatı

Seyreltilmiş HBK, menkul kıymeti elinde bulunduranın bakış açısından en avantajlı “dönüştürme oranı” veya “uygulama fiyatına” dayandırılır. Daha önce açıklanmış seyreltilmiş HBK verileri, sonradan yapılacak dönüşüm veya düz hissenin piyasa fiyatındaki daha sonraki değişimler nedeniyle geriye dönük olarak uygulanmaz.

Opsiyonlar, Varantlar ve Treasury Stock Yöntemi

İhraç edilmiş ve tedavülde olan alım opsiyonları ve varantların (ve benzer enstrümanlar) seyreltme etkisi, Treasury Stock Yöntemi uygulamasıyla seyreltilmiş HBK’ye de yansıtılır.

Treasury Stock yönteminde⁷³:

- Opsiyon ve varant uygulamasının dönemin başında yapıldığı (daha sonra ise ihraç tarihlerinde) ve düz hisselerin ihraç edildiği varsayılır.
- Bu uygulamadan elde edilen tahsilatlar, dönem içinde ortalama piyasa fiyatları üzerinden düz hisse alımında kullanılmış varsayılır.
- Ek hisseler (ihraç edildiği varsayılan hisselerin sayısı ile satın alındığı varsayılan hisselerin sayısı arasındaki fark), seyreltilmiş HBK hesaplamasındaki paydaya ilave edilir⁷⁴.

Dönüştürülebilir Menkul Kıymetler İçin Şartlı Seyreltme Metodu

Dönüştürülebilir menkul kıymetlerin seyreltici etkisi, ‘Şartlı Seyreltme’ yöntemi kullanılarak seyreltilmiş HBK’ye yansıtılır⁷⁵. Bu yöntem uyarınca:

- Şirketin dönüştürülebilir tercihli hissesi varsa, bu hisseler uygulanan tercihli temettüler paydaya geri ilave edilir. Geri ilave edilen tercihli temettü tutarı, düz hisse senedi sahiplerine düşen kârın hesaplanmasında devam eden

⁷³ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.1086, John Wiley & Sons, Inc., 2009

⁷⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 260, subsection 55

⁷⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 260, subsection 45-17/20

faaliyetlerden elde edilen gelirden (ve net kârdan) düşülen dönüştürülebilir tercihli hisseler için tercihli temettü tutarına eşittir.

- Şirketin Hisse Senedine Dönüştürülebilir Tahvilleri mevcutsa:
 - Dönüştürülebilir tahvillere ait faiz giderleri de paydaya geri ilave edilir.
 - Dönüştürülebilir tahvillerin üzerindeki faizlerin şarta bağlı olduğu durumlarda payda üzerinde gerekli düzeltmeler yapılır. Bu düzeltmeler, kâr paylaşımı ve royalty gibi dönem kârına (zararına) bağlı olarak hesaplanan tutarları içerir.
- Dönüştürülebilir tercihli hisseler veya dönüştürülebilir tahviller, dönem başında dönüştürülmüş kabul edilir (daha sonra ise ihraç tarihinde) ve bunun sonucunda ortaya çıkacak düz hisseler paydaya eklenir⁷⁶.

‘Şartlı Seyreltme’ metodu uygulanırken söz konusu hesabın etkisi seyreltmemek yönünde olacaksa, dönüştürme olmayacak varsayılır. Dönüşümün sonucu olarak elde edilebilir düz hisse başına hesaplanan HBK düz HBK tutarını aşıyorsa, dönüştürülebilir tercihli hissenin seyreltme etkisi yok demektir. Benzer bir şekilde, dönüştürülebilir tahvillerin dönüşümü sonucu ortaya çıkan düz hisseler başına kâr düz HBK’yi aşıyorsa, seyreltme etkisi yok demektir.

Dönem içinde ihraç edilmiş seyreltici menkul kıymetler ile o dönem içinde dönüştürme opsiyonları sona eren, tercihli hisseleri ödenen veya ilgili borçları sona eren seyreltici dönüştürülebilir tahviller, tedavülde oldukları dönemdeki seyreltilmiş HBK’nin paydasına dahil edilirler. Aynı şekilde, dönem içinde dönüştürülen seyreltici dönüştürülebilir menkul kıymetler, fiilen değiştirildikleri dönemden önceki dönem itibariyle paydaya eklenir. Fiili değişimden sonra ihraç edilen düz hisseler, değiştirilme tarihlerini izleyen dönem itibariyle paydaya eklenir. Sonuç olarak; ihraç edildikleri varsayılan hisseler dönüştürülebilir menkul kıymetlerin oluştuğu dönem itibariyle, fiilen ihraç edilmiş bulunan düz hisseler de çıkarıldıkları dönem itibariyle ağırlıklandırılır.

⁷⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 260, subsection 55

Hisse veya Senet Olarak Ödenebilen Sözleşmeler

Şirket, kendisinin veya söz konusu enstrümanı elinde bulunduran kişinin isteği üzerine düz hisse veya nakit olarak ödenebilen bir sözleşme ihraç ederse, bu sözleşmenin seyreltilmiş HBK'nin hesaplanmasında kullanılıp kullanılmayacağı kararı her dönemde açıklanacak veriler bazında hesaplanır. Sözleşmenin düz hisse olarak ödeneceği varsayılır ve bu sözleşme sonucunda ortaya çıkan potansiyel düz hisseler daha seyreltici bir etkiye sahipse seyreltilmiş HBK'ye dahil edilir⁷⁷. Şirketin veya çalışanının seçime bağlı olarak düz hisse veya nakit olarak ödenen hisse bazlı ücret ve hak ödemeleri de bu şekilde muhasebeleştirilir. Bu sözleşmeye örnek olarak sahibine düz hisse veya nakit ödeme seçeneğini veren yazılı satım opsiyonu verilebilir.

Muhasebe açısından dönem içinde bir hisse senedi enstrümanı olarak bildirilen bir sözleşme, ortaya çıkacak olan kâr veya zararda meydana gelecek olan her türlü değişiklik için bir düzeltme gerektirebilir. Bu düzeltme, hisse senedine dönüştürülebilir tahviller için yapılması gerekli düzeltmelere benzer. Geçmişteki deneyimler veya uygulanan bir politika, sözleşmenin kısmen veya tamamen nakit olarak ödeneceğine inanılmasını makul kılarsa, sözleşmenin düz hisse olarak ödeneceği varsayımı ortadan kalkabilir.

Koşula Bağlı Çıkarılabilir Senetler

İhraçları belli koşulların gerçekleşmesine bağlanmış hisse senetleri çıkarılmamış olarak kabul edilir ve seyreltilmiş HBK'nin hesaplanmasına aşağıdaki gibi katılır⁷⁸:

- Gerekli bütün şartlar dönemin sonuna kadar karşılanmışsa, bu hisseler hesaplamının yapılabilmesi için gerekli şartların olduğu dönemin başında (veya daha sonra karşılanmışsa, koşula bağlı hisse anlaşmasının başlangıcı itibarıyla) dahil edilir.

⁷⁷ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1094, John Wiley & Sons, Inc., 2009

⁷⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 260, subsection 45-12/13

- Gerekli bütün koşullar dönem sonuna kadar karşılanmadıysa; seyreltilmiş HBK'ye dahil edilen koşula bağlı hisse senetlerinin sayısı, (bildirim döneminin sonu koşullu dönemin sonu olsaydı ve sonuç seyreltici olsaydı) ihraç edilebilir hisselerin sayısına göre belirlenir. Örneğin, ihraç edilebilir hisse senetlerinin sayısı cari dönem kârı veya dönem sonu piyasa fiyatına bağlı olabilir. Koşula bağlı olarak ihraç edilebilir hisse senetleri, seyreltilmiş HBK'nin paydasına dönem başı itibariyle (veya daha geçse, koşula bağlı hisse anlaşmasının tarihi itibariyle) dahil edilir.

Yıl başından itibaren yapılan hesaplamalarda, koşula bağlı hisse senetleri hesaplamalara ağırlıklı ortalama bazında dahil edilir. Yani koşula bağlı hisse senetleri, seyreltilmiş HBK'nin hesaplanmasına dahil edildikleri ara dönemler için ağırlıklandırılır.

Örnek 1: Düz ve Seyreltilmiş Hisse Başına Karın Hesaplanması ve Gelir Tablosunun Sunumu

Bu örnekte, karmaşık bir sermaye yapısına sahip olan A Şirketi için 2010 yılındaki üç aylık ve yıllık düz ve seyreltilmiş HBK hesaplamaları verilmektedir. Bu örnekte kullanılan baz olağanüstü kalem öncesi kârdır çünkü A'nın durdurulan herhangi bir operasyonu yoktur. Varsayılan durum aşağıdaki gibidir:

- **Düz hissenin ortalama piyasa fiyatı:**

Düz hissenin 2010 takvim yılı için ortalama piyasa fiyatları aşağıdaki gibidir;

İlk çeyrek \$ 59

İkinci çeyrek \$ 70

Üçüncü çeyrek \$ 72

Dördüncü çeyrek \$ 72

1 Temmuz 2010'dan 1 Eylül 2010'a kadar ortalama düz hisse piyasa fiyatı 72 dolar olmuştur.

2010 başında düz hisselerin sayısı 3.300.000 olmuştur. 1 Mart 2010'da 100.000 düz hisse nakit karşılığı ihraç edilmiştir.

- **Dönüştürülebilir Tahviller:** 2009'un son çeyreğinde 20 yıl vadeli 10.000.000 dolar anapara tutarında yıllık % 4 faizli dönüştürülebilir tahvil, nakit 10.000.000 dolar karşılığında satılmıştır. Faizleri altı ayda bir olmak üzere 1 Kasım ve 1 Mayıs'ta ödenecektir. Her 1.000 dolarlık tahvil 20 düz hisseye dönüştürülebilmektedir. 2009 yılı içerisinde hiç tahvil dönüşümü olmamıştır. İhraç tutarının tamamı 1 Nisan 2010 tarihinde dönüştürülmüştür, çünkü ihraç A şirketi tarafından ödenerek kapatılmıştır.
- **Dönüştürülebilir Tercihli Hisse:** 2009 yılının ikinci çeyreğinde, 600.000 adet dönüştürülebilir tercihli hisse, bir satın alma işleminde sabit kıymet karşılığında ihraç edilmiştir. Bu dönüştürülebilir tercihli hissenin her bir hissesinin üç ayda bir dağıtılan temettüsü 0,05 dolar olup üç aylık dilimin sonunda ödenmektedir. Her bir tercihli hisse senedi, bir adet düz hisseye dönüştürülebilmektedir. Bu dönüştürülebilir tercihli hissenin 500.000 adedinin sahipleri 1 Haziran 2009 tarihinde tercihli hisselerini düz hisseye dönüştürmüştür.
- **Varantlar:** Hisse başına 60 dolar fiyat üzerinden 5 yıl süreyle 500.000 adet hisse senedi satın alma varantı 1 Ocak 2009'da ihraç edilmiştir. Bütün varantlar 1 Eylül 2009 tarihinde hisse senedine dönüştürülmüştür.
- **Opsiyonlar:** Hisse başına 85 dolar fiyat üzerinden, 10 yıl süreyle 1.000.000 adet hisse senedi satın alma opsiyonu 1 Temmuz 2001'de ihraç edilmiştir. 2001 yılında hiç opsiyon uygulaması olmamıştır; çünkü opsiyonların uygulama fiyatı düz hisselerin piyasa fiyatının üzerinde kalmıştır.
- **Vergi Oranı:** Kurumlar Vergisi oranı 2010 yılı için yüzde 40'dır.

Tablo 8: Olağanüstü Kalem Öncesinde Kâr (Zarar) Tablosu

Yıl 2010	Olağanüstü Kalem Öncesi Kâr (Zarar) (a)	Net Kâr (Zarar)
İlk Çeyrek	3.000.000	3.000.000
İkinci Çeyrek	4.500.000	4.500.000
Üçüncü Çeyrek	500.000	(1.500.000) (b)
Dördüncü Çeyrek	(500.000)	(500.000)
Tam Yıl	7.500.000	5.500.000

(a) Tercihli hisse senetlerine ödenen temettüler için düzeltme yapılmadan önce

(b) A Şirketinin, üçüncü çeyrekte 2 milyon dolar tutarında olağanüstü zararı vardır (vergi sonrası)

Aşağıdaki tabloda 2010 yılı için seyreltilmiş HBK hesabı gösterilmiştir.

Tablo 10: 2010 Yılı İçin Seyreltilmiş HBK Hesabı

Seyreltilmiş HBK Hesaplaması						
Düz Hissedarlara Dağıtılabilir Kâr						7.455.000
Artı: Varsayılan Dönüşümlerin Kâr Etkisi						
	Tercihli Hisse Temettüleri		45.000			
	Dönüştürülebilir Tahviller Üzerinden Faiz(10.000 x %4 x (1-0.4) x 3/12)		60.000			
Varsayılan Dönüşümlerin Etkisi						105.000
Düz Hissedarlara Dağıtılabilir Kâr + Kabul Edilen Dönüşümler						7.560.000
	Olağandışı Kalem					(2.000.000)
Düz Hissedarlara Dağıtılabilir Net Kâr + Kabul Edilen Dönüşümler						5.560.000
Ağırlıklı Ortalama Hisse Senetleri						3.991.666
Artı: Kabul Edilen Dönüşümlerden Ek Hisse Senetleri						
	Varantlar		30.768 (a)			
	Dönüştürülebilir Özel Haklara Sahip Hisse Senetleri		308.333 (b)			
	Dönüştürülebilir Tahviller		50.000 (c)			
Seyreltici Potansiyel Hisse Senetleri						389.101
Düzeltilmiş Ağırlıklı Ortalama Hisse Senetleri						4.380.767
Seyreltilmiş HBK						
	Olağandışı Kalem Öncesi Kâr		\$ 1,73			
	Olağandışı Kalem		\$ (0,46)			
	Net Kâr		\$ 1,27			
Seyreltilmiş HBK hesaplaması için denklem:						
Düz Hissedarlara Dağıtılabilir Kâr+ Kabul Edilen Dönüşümlerin Etkisi						
Ağırlıklı Ortalama Hisse Senetleri + Seyreltici Potansiyel Hisse Senetleri						
(a) (71.429 hisse x 3/12)+ (51.643 hisse x 3/12)						
(b) (600.000 hisse x 5/12) + (100.000 hisse x 7/12)						
(c) 200.000 hisse x 3/12						

Aşağıdaki tabloda A Tüzel Kişiliğinin HBK verilerini gelir tablosunda nasıl sunabileceği gösterilmiştir. Olağanüstü kalemler için hisse başı tutarın gelir tablosunda gösterilmesi gerekmez; dipnotlarda da gösterilebilir.

Tablo 11: A Tüzel Kişinin HBK Verilerini Gelir Tablosunda Sunulması

31 Aralık 2010 ‘da Biten Yıl İçin					
Hisse Başına Kâr					
Olağanüstü Kalem Öncesi Kâr					\$ 1,87
Olağanüstü Kalem					(0,50)
Net Kâr					\$ 1,37
Hisse Başına Kâr – Seyreltme Kabul Edilerek					
Olağanüstü Kalem Öncesi Kâr					\$ 1,73
Olağanüstü Kalem					(0,46)
Net Kâr					\$ 1,27

2.10. Ara Dönem Raporlama

“Ara Dönem Raporlama” başlığı, halka açık şirketlerin ara dönem finansal verilerinin raporlamalarına tatbik edilmesi konusunu içerir. Ara dönem finansal bilgiler, bir mali yılda mali durum hakkındaki cari verileri, faaliyet sonuçlarını, kapsamlı gelirleri ve nakit akışlarını içerebilir. Bu bilgiler, aylık veya üç aylık olarak veya başka aralıklarla yayımlanabilir ve tam bir finansal tablo veya özetlenmiş finansal veriler biçiminde olabilir. Ara dönem finansal bilgiler genelde her ara dönem için ayrı veya yılbaşından o güne kadar kümülatif olarak veya her iki şekilde sunulur⁷⁹.

Bir yıldan daha kısa aralıklarda yapılan faaliyetlerden anlamlı sonuçlar çıkarmanın doğal zorlukları vardır. Bazı şirketlerin gelirleri, mevsimsel faktörlerden dolayı ara dönemde büyük dalgalanmalar gösterirken, diğer bazı şirketlerin bir ara dönemdeki

⁷⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 270, subsection 45

ağır sabit maliyetleri, diğer dönemlerin lehine bir fark yaratabilir. Böyle durumlarda, tam bir yıldan daha az sureler için sağlanan mali bilgilerin yararı sınırlı olabilir. Tam bir yıldaki faaliyetlerle ilgili maliyet ve masraflar, yıl içinde düzenli olmayan aralıklarda oluşurlar ve ara dönem mali durum raporundan doğabilecek yanlış arpımalara bağlı tahminleri engellemek için, bunların imalat sürecindeki ürünlere veya diğer ara dönemlere yansıtılmaları gerekebilir. Eksiksiz bilgi sağlamak için gerekli zamanın sınırlı olması nedeniyle ara dönemlerde bildirilen maliyet ve masrafların çoğu tahmindir. Örneğin, ara dönem için stoklar kalemlerinin ayrıntılı olarak gözden geçirilmesi, uzun vadeli sözleşmelerdeki maliyet ve her ara dönem için kesin kurumlar vergisi hesaplamaları pratik olmayabilir. Bu tahminlerin, bir sonraki aşamada iyileştirilmesi veya düzeltilmesi, daha sonraki ara dönem işlemlerinin sonuçlarını bozabilir. Benzer biçimde, bir şirketin bir bolumnn elden çıkarılması ve olağanüstü, istisnai ve nadir oluşan etkinlik ve işlemlerin ara dönem faaliyet sonuçları üzerindeki etkileri, bir yılı kapsayan bir dönemin sonuçlarına olabilecek etkilerine göre çok daha dikkat çekici olacaktır. Bu kalemlerin ara dönemlerdeki finansal tablo açıklamaları üzerinde yapabileceği etkiye özel dikkat gösterilmelidir.

“Ara Dönem Raporlaması” nın esas hedefleri, ara döneme özgü muhasebe ve açıklamalar için yol göstermek ve halka açık şirketlerin ara dönem finansal tabloları ile ilgili asgari açıklama gereklerini tayin etmektir.

“Ara Dönem Raporlaması” başlığında sunulan yol gösterici bilgiler, şirketlerin ara dönem mali durum bilgilerini yayınlamalarında kullanılır. Genel olarak, kullanılan muhasebe ilkelerinin ara dönem mali durum bilgilerine uygulanması için yol gösterir ve bir yıldan daha kısa bir dönem için yapılması gerekli anlamlı açıklamaları belirtir.

Muhasebe İlkeleri ve Uygulamaları

Ara dönem mali bilgileri, şirketin mali durumu konusunda, yatırımcılar ve üçüncü kişiler için zamanında bilgi verilmesinin esasını oluşturur. Bu tür bilgilendirmenin yararı, yapılan faaliyetlerin yıllık sonuçları ile olan yakın ilgisine dayanır. Buna göre her ara döneme, öncelikle yıllık bir dönemin ayrılmaz bir parçası olarak bakılmalıdır.

Genelde her bir ara dönemin sonuçları, o yıl içinde muhasebe uygulamaları ve politikası ile ilgili bir değişiklik olmadıkça, bir şirketin en son yıllık bilançonun hazırlanmasında kullanılan muhasebe ilke ve uygulamalarına dayanır. Ancak yıllık raporlama amaçları için kullanılan bazı muhasebe ilke ve uygulamalarında, ara dönem için rapor edilen sonuçların yıllık dönem faaliyet sonuçları ile daha iyi ilişkilendirilmesi için ara dönem açıklama tarihleri üzerlerinde değişiklik yapılması gerekebilir.

Gelir

Satılan ürünler ve sunulan hizmetlerden elde edilen gelir, ara dönem için kazanılmış olarak kabul edilir ve burada yılın tamamı için izlenen muhasebe ilkeleri uygulanır. Örnek olarak; uzun vadeli inşaat türü sözleşmelerden gelen ve tamamlama yüzdesi yöntemi ile muhasebeleştirilen gelirler ara dönemlerde, tüm bir yıl için uygulanan esasta hesap edilir. Bu tür sözleşmelerde öngörülen zararların tamamı, zararın kesin hale geldiği ara dönemde kaydedilir.

Maliyetler ve Masraflar

Maliyetler ve masraflar, ara dönem raporlarında aşağıda sıralananlardan birine göre sınıflandırılabilirler⁸⁰:

- Gelirle bağlantılı maliyetler; satılan ürünlerle veya sunulan hizmetlerle doğrudan ilişkisi olan veya bunlara ait gelirin kabul edildiği ara dönemlerde gelir tablosuna yansıtılan maliyetler.
- Bütün diğer maliyet ve masraflar; satılan ürün veya sunulan hizmetlerle ilişkili olmayan ve oluştuğu ara mali dönemlerde gelir tablosuna yansıtılan veya zamanın ya da sağlanan faydanın fonksiyonu olarak ilgili ara dönemlere ait maliyet ve masraflar.

⁸⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 270, subsection 45

Gelirle Bağlantılı Maliyetler

Satılan ürünler ve verilen hizmetlerle yıllık raporlarda doğrudan bağlantılandırılan veya bunlarla bağlantılı olan maliyet ve masraflar (örnek olarak malzeme maliyetleri, ücretler, maaşlar, ek ücret ve haklar, imalat giderleri ve garantiler) ara dönem raporlarında aynı biçimde işlem görür.

Stok maliyetlerini hesaplamakta değişik yöntemler vardır. Örneğin, üretilen ürünlerin maliyetleri standart veya gerçek maliyete dayalı olarak hesaplanırken, stok maliyetleri ortalama maliyet, ilk giren ilk çıkar (FIFO) veya son giren ilk çıkar (LIFO) yöntemleri temel alınarak hesaplanabilir. Kuruluşlar, ara dönemlerde yıllık bazda kullanılan yöntemlerle stok hesaplarının bir kısmını gelir tablosuna yansıtabilirler. Ara dönem raporlarında aşağıdaki konuların uygulamasına dikkat edilir⁸¹:

- Bazı kuruluşlar, ara dönemlerde satılan ürünlerin maliyetini hesaplamak için tahmini brüt maliyet oranlarını veya yıl kapanış hesaplamalarından farklı yöntemler kullanırlar. Bu kuruluşlar, ara dönemde kullandıkları yöntemi ve yıllık fiziksel stoklar ile uzlaşması için uygulanan belli başlı ayarlamaları dipnotlarda açıklarlar.
- Son giren ilk çıkar (LIFO) yöntemini kullanan kuruluşlar, ara dönem tarihinde, baz dönem stoklarının tükendiği durumlarla karşılaşabilir. Bunun yıllık dönem sonunda değişmesi beklenebilir. Böyle durumlarda, ara dönem raporlama tarihindeki stoklar, son giren ilk çıkar uygulamasını etkilemez, ara dönem raporlama dönemindeki satış maliyetlerine, tasfiye edilmiş LIFO bazının değiştirilmesinin tahmini maliyeti dahil edilir.
- Piyasadaki fiyat düşüşlerinden kaynaklanan stok değer kayıpları, düşüşün olduğu ara dönemin ötesine ertelenmez. Bu tür kayıplar aynı yıl içinde, daha sonraki ara dönemlerde, piyasa fiyatındaki yükselme sayesinde, bir sonraki ara dönem kârı olarak kabul edilir. Bu tür kârlar, daha önce kabul

⁸¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 270, subsection 45

edilmiş zarar miktarlarını geçemezler. Ancak ara dönem tarihlerindeki bazı mal fiyatı düşüşlerinin, mali yıl içinde telafi edilmesi beklentisi varsa bu değer düşüşünün kaydı ertelenebilir. Bu tür düşüşlerin, ara dönem tarihinde dikkate alınmalarına ihtiyaç yoktur; çünkü mali yıl bazında bir zarar oluşması beklenmemektedir.

- Stok ve ürün maliyetlerini hesaplamada standart maliyet muhasebe sistemini kullanan kuruluşlar genelde hammadde fiyatının, ücretlerin ara dönem sonu ve bunu izleyen mali yıl sonundaki standart maliyetten olan verimlilik sapmalarının raporlanması için aynı yöntemleri kullanırlar. Yıllık dönem sonunda bünyede eritilmeleri planlanan ve beklenen satın alma fiyatı sapmaları hacim veya kapasite maliyeti sapmaları; normal olarak ara dönem raporlama tarihlerinde ertelenir. Ancak, planlanmamış veya beklenmeyen hammadde veya işçilik fiyatı veya hacim sapmaları, mali yılsonundaki yöntemler kullanılarak ara dönem sonunda hesaplanıp yansıtılır.

Mevsimsel Gelir, Maliyet veya Giderler

Bazı şirketlerin gelirleri önemli mevsimsel değişkenlikler gösterir. Önemli mevsimsel değişkenlikler içeren ara sonuçların, mali yılın tümüne ilişkin tahmin sonuçlar konusunda yeterli gösterge oluşturuyor gibi algılanması ihtimali vardır. Bu gibi durumlarda kurumlar faaliyetlerinin mevsimsel niteliğini açıklamalı ve ara açıklamalara ek olarak, ara açıklama tarihinde biten 12 aylık dönemler için cari yıl ve önceki yıllara ait bilgileri de açıklamayı göz önüne almalıdırlar.

Olağanüstü Kalemler, İstisnai ve Nadir Kalemler ve Varlıkların Elden Çıkarılması

Şirketin bir varlığının elden çıkarılmasında, istisnai ve nadiren gerçekleşen işlemler ve ara dönem faaliyet sonuçları açısından önemli olan ancak olağanüstü kalemler olarak belirtilmemiş gelişmeler ayrıca bildirilir⁸². Olağanüstü kalemler, şirketin bir

⁸² Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.948, John Wiley & Sons, Inc., 2009

varlığının elden çıkarılmasından kaynaklanan kâr veya zararlar ve istisnai ve nadir kalemler oluştukları ara dönemde kayda alınmalı ve mali yıla eşit olarak dağıtılmamalıdır.

Ara Dönemlerdeki Muhasebe Değişiklikleri

Aşağıdaki dönemlerden herhangi birinde uygulanan muhasebe ilke ve uygulamalarında herhangi bir değişiklik meydana gelmişse, bu değişiklik aşağıdaki ara dönem mali bilgilerine ilişkin her açıklamada belirtilir⁸³:

- Önceki mali yılın aynı ara dönemi,
- Cari yılın önceki ara dönemleri,
- Bir önceki yıllık rapor.

Yıllık vergi oranı tahminindeki değişiklikler dahil olmak üzere muhasebeyle ilgili tahminlerde meydana gelebilecek herhangi bir değişiklik, tahminlerdeki değişikliğin yapıldığı dönem içerisinde muhasebeleştirilir. Tahminlerdeki değişiklikler konusunda daha önce açıklanmış ara dönem bilgileri yeniden belirtilmez. Buna karşılık cari ara dönemde yapılan tahmin değişikliklerinin gelirlere etkisi, cari dönemde ve açıklama yapılan dönemde ciddi bir öneme sahip olduğu takdirde, sonraki ara dönemlerde bildirilir. Bu değişiklikler yanıltıcı karşılaştırmaları önlemek amacıyla, sonraki yılın ara dönem açıklamaları içinde gerektiği sürece yer alır.

Şirketler muhasebe değişikliklerini mümkün olduğu kadar mali yılın ilk ara döneminde yapmalıdır. Muhasebe ilke ve uygulamalarında bir mali yılın ilk ara döneminden sonra benimsenen değişiklikler, faaliyet sonuçlarının anlaşılmasını güçleştirir ve ara dönem mali bilgi açıklamalarının karmaşıklaşmasına neden olurlar.

Bir hatanın düzeltilmesinin bildirim konusunda, bunun önem derecesinin tespitinde tutarlar, tüm mali yılın tahmini kârının yanı sıra kâr trendine olan etkisi ile de ilişkilendirilmelidir. Bir ara döneme göre önemli fakat tüm mali yılın tahmini kârına

⁸³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 270, subsection 45

göre veya kâr trendine göre önemsiz olan değişiklikler ara dönemde ayrı olarak açıklanmalıdır.

Cari Mali Yılın Önceki Ara Dönemlerine İlişkin Düzeltmeler

Mevcut mali yılın önceki ara dönemlerine ilişkin düzeltmeler, dava veya tazminat taleplerinin sonuçlandırılması, kurumlar vergisi, müzakere süreçleri veya ücret ve fiyat belirleme sürecinde olan gelirlerle ilgili düzeltme ve hesap kapamalarıdır. Bu düzeltme ve hesap kapamaların yapılabilmesi için aşağıdaki koşulların yerine getirilmesi gerekir⁸⁴:

- Düzeltme veya hesaplama etkileri, cari mali yılın devam eden faaliyetlerinden elde edilen kârlar içinde devam eden faaliyetlerin kâr trendine göre veya uygun bir başka ölçüte göre önemli bir büyüklüğe sahip olmalıdır.
- Düzeltme veya kapamaların tamamı veya bir kısmı, cari mali yılın önceki ara dönemlerinden belirli bir tanesi içerisinde yapılan ekonomik faaliyetlerle spesifik olarak bağlantılandırılabilir veya doğrudan ilişkili olmalıdır.
- Düzeltme veya hesap kapama tutarları cari ara dönem öncesinde tahmin edilemezken, cari ara dönemde makul bir şekilde tahmin edilebilir hale gelmiş olmalıdır.

Olağanüstü Kalemler, gerçekleştikleri ara dönemde kayda alınır. Olağanüstü Kalemlerin önemli olup olmadığının belirlenmesinde, bu kalemler ile mali yılın tamamı için tahmin edilen kâr karşılaştırılır. Ayrıca istisnai mevsimsel sonuçlar, şirket birleşmeleri , ara dönem mali raporlarının doğru anlaşılmasını sağlamak için dipnotlarda açıklanır.

⁸⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 270, subsection 50

Olası Zararlar

Bir ara dönemde yapılan raporlamanın açıklamasının doğruluğunu etkileyebilecek olası zararlar ve diğer belirsizlikler, yıllık raporlar için gerekli olan şekilde ara dönem raporlarında açıklanır. Bu açıklamalar, zarar olasılığı ortadan kaldırılana, çözümlenene ve önemsiz hale gelene kadar bütün ara dönem ve yıllık raporlarda tekrar edilir. Olası bir zarar veya belirsizlik durumunun önemi yıllık finansal tablolara bakılarak kararlaştırılmalıdır. Bu kalemlerin açıklanması, bunlarla sınırlı kalmamak üzere, bir bağımsız denetçi raporunda bulunması gereken temel unsurları içermelidir.

2.11. Sınırlı Sorumlu Kuruluşlar ve Raporlama

Sınırlı sorumlu bir kuruluşun özellikleri, genel olarak aşağıda olduğu gibidir:⁸⁵

- İki veya daha fazla kişiden oluşan ve anonim olmayan bir tüzel kişiliktir.
- Kurucuların, kuruluşun yükümlülükleri veya borçları için sınırlı kişisel sorumlulukları vardır.
- Kurumlar Vergisi açısından bir ortaklık (“Partnership” - Komandit Şirket benzeri) olarak sınıflandırılmaktadır.

Sınırlı sorumlu kuruluşlar, hem ticari şirketlerin hem de ortaklıkların özelliklerine sahip olmakla birlikte, bazı konularda her ikisinden de ayrılırlar. Aşağıda incelenen durumda, pek çok tipik sınırlı sorumlu kuruluşun yapısı ticari şirketler veya ortaklıklarla karşılaştırılmakla birlikte, bu özellikler bütün sınırlı sorumlu kuruluş yapılarında bulunmayabilir.

Sınırlı sorumlu bir kuruluşun üyeleri (hissedarları) bir anonim şirkette olduğu gibi, genelde sınırlı sorumlu kuruluşun yükümlülüklerinden kişisel olarak sorumlu değildirler. Ancak sınırlı sorumlu kuruluşun üyeleri, bir ortaklıkta olduğu gibi

⁸⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 274, subsection 10

kuruluşun kendisinden ziyade hisseleri oranında vergilendirilirler. Sınırlı bir ortaklıktan farklı olarak hissedarlardan birinin, sınırlı sorumlu kuruluşun sorumluluklarıyla yükümlü olmasına genelde gerek yoktur (örneğin, sınırlı bir ortaklıkta sınırsız sorumlu ortak). Benzer şekilde, sınırsız sorumlu ortağın ortaklığı yönettiği sınırlı bir ortaklıktan ya da yönetim kurulu üyeleri ve komitelerinin operasyonları denetlediği ticari şirketlerden farklı olarak hissedarlar, sınırlı sorumlu bir kuruluşun yönetiminde yer alabilirler. Bu durumda sınırlı sorumlu kuruluş yapısının verdiği kişisel sorumluluktan korunma haklarını yitirmiş olmazlar.

Sınırlı bir ortaklığın sınırsız sorumlu ortağı kontrolü elinde bulundurur ancak sınırsız sorumluluğu vardır. Buna karşılık sınırlı ortakların sınırlı sorumlulukları vardır. Buna ek olarak, genel bir ortaklıkta bütün ortakların sınırsız sorumluluğu vardır. Aynen bir ortaklıkta olduğu gibi çoğu sınırlı sorumlu kuruluşta mali kararlar ancak bütün sınırlı sorumlu kuruluş üyelerinin onuru ile alınabilir. Bir ortaklıkta olduğu gibi çoğu sınırlı sorumlu kuruluş ancak ölüm, iflas veya üyelerden birinin geri çekilmesi ile dağılılabılır.

ABD'deki sınırlı sorumlu kuruluşlar ve sınırlı sorumlu ortaklıklar, oluştukları eyaletin yasalarına göre kurulurlar. Bu yasalar aynı olmadığından, sınırlı sorumlu kuruluşların özellikleri eyaletten eyalete değişiklikler gösterir. Bir sonraki paragrafta sıralanan özellikler, her eyaletin kendine özgü özelliklerini içermemektedir. Sınırlı sorumlu bir kuruluşun finansal tablolarını hazırlayanlar, kurulduğu eyaletteki lokal mevzuattan haberdar olmalıdırlar.

Kurumlar Vergisi açısından bir ortaklık olarak sınıflandırılabilme için sınırlı sorumlu bir kuruluşta, aşağıdaki kurum özelliklerinden en az ikisine ihtiyaç vardır⁸⁶:

- Sınırlı sorumluluk,
- Hisselerin serbest olarak devredilebilmesi,
- Merkezi yönetim,

⁸⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 274, subsection 45

- Varlığını sürdürmede zamana bağılı bir sınırın olmaması

Birçok eyalet, eyaletin gelir veya franchise / imtiyaz vergisi hedefleri için, sınırlı sorumlu kuruluşların ortaklık olarak sınıflandırılması maksadıyla benzer özellik gereklerini uygulamaya koymuşlardır. Bazı eyaletler ise, kurumlar vergisi gereklerini de içeren sınırlı sorumlu kuruluş mevzuatını kabul etmişlerdir.

Sınırlı sorumlu bir kuruluşun eksiksiz bir finansal tablolar seti aşağıdakilerin tamamını içermelidir⁸⁷:

- Raporlama dönemi sonu itibarıyla Bilanço,
- Gelir Tablosu,
- Nakit Akım Tablosu,
- Finansal tabloların dipnotları.

Sınırlı sorumlu kuruluş buna ek olarak, dönem içinde üyelerin net varlıklarındaki değişimleri gösteren bir tablo da sunar. Bu tablo gelir tablosuyla birleştirilmiş olarak ayrı bir tablo halinde veya dipnotlarda sunulabilir.

Sınırlı sorumlu bir kuruluşun finansal tablo başlıkları, sunulan finansal tablonun sınırlı sorumlu bir kuruluşa ait olduğunu açıkça belirtir

Bilançonun Özkaynaklar Bölümünün Sunumu

Sınırlı sorumlu bir kuruluşun mali durum tabloları, sunumları bakımından bir ortaklığın tablolarına benzer olacaktır. Bilançonun özkaynaklar bölümünün başlığı, ortakların özkaynakları olacaktır. Birden fazla sınıftan ortak ve her birinin değişken hakları, tercihleri ve imtiyazları varsa, sınırlı sorumlu kuruluşun özkaynaklar bölümünde ayrı olarak belirtilebilir.

Sınırlı sorumlu kuruluşlarda bilançoda özkaynaklar içinde her ortağın hesabı ayrı gösterilir. Eğer sınırlı sorumlu bir kuruluşun kayıtlarında ortakların sermaye katılım paylarından borçları varsa bu miktar özkaynaklar hesabından düşülmüş olarak gösterilir. Bu tür tutarları aktif varlık olarak göstermek uygun değildir ancak çok

⁸⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 274, subsection 15

sınırlı durumlarda, makul ve kısa bir sürede ödeme niyeti ve imkanının bulunduğuna dair sağlam kanıtlar olması buna istisnadır.

2.12. Kişisel Mali Durum Tabloları

2.12.1. Kişisel Finansal Tabloların Sunumunun Temel Özellikleri

Kişisel finansal tabloların öncelikli odak noktası, kişinin mal varlıkları ve mali yükümlülükleridir. Kişisel finansal tabloların öncelikli kullanıcıları, karar vermek için daha uygun olduğundan, geçmişe dayalı maliyet bilgilerinden çok, tahmini piyasa değeri bilgilerini dikkate alırlar. Borç verenler, aldıkları teminatları değerlendirebilmek için tahmini piyasa değeri bilgilerine ihtiyaç duyarlar. Çoğu kişisel borç başvurularında tahmini piyasa değeri bilgilerine gerek vardır. Aktif mal varlıkları hakkındaki tahmini gerçeğe uygun değer bilgilerine genel olarak eyalet veya federal devlet düzeyinde kamu hizmetine aday olanların dosya ve sicilleri için gerek duyulur.

Kişisel finansal tablolar şahıslar, eşler ve aileler için hazırlanabilir.

Kişisel finansal tablolarda varlıklar tahmini piyasa değerleri ile yükümlülükler ise finansal tablonun tarihindeki tahmini cari tutarları üzerinden gösterilir.⁸⁸

Tahmini gerçeğe uygun değerler ile tahmini güncel mali sorumlulukların miktarlarının karşılaştırılmasında kullanılan yöntemler, olgular ve koşullar, başka yöntemlerin kullanılmasını zorunlu kılmıyorsa, bir dönemden diğerine tutarlı bir biçimde izlenir.

2.12.2. Tabloların Şekli

Kişisel finansal tablolarda aşağıdakilerin tümü bulunur⁸⁹:

⁸⁸ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1160, John Wiley & Sons, Inc., 2009

⁸⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 274, subsection 45

Bilanço: Bilanço temel kişisel finansal tablodur ve aşağıdakilerin tümünü içerir:

- Varlıkların tahmini gerçeğe uygun değerleri,
- Yükümlülüklerin tahmini güncel tutarları,
- Varlıkların tahmini gerçeğe uygun değerleri ile yükümlülüklerin tahmini güncel tutarları arasındaki farklar ve ilgili vergi matrahlarına göre tahmini gelir vergisi,
- Belirli bir tarihteki net değer.

Net Değerdeki Değişikliklerin Tablosu: Net değerdeki değişikliklerin tablosunu vermek isteğe bağlıdır. Net değerdeki değişikliklerin tablosu aşağıdakilerden herhangi biri dahil olmak üzere net değerdeki artışları içerir⁹⁰:

- Gelir,
- Varlıkların tahmini gerçeğe uygun değerlerindeki artışlar,
- Yükümlülüklerin tahmini güncel tutarlarındaki azalmalar,
- Varlıkların tahmini gerçeğe uygun değerleri ile yükümlülüklerin tahmini güncel tutarları arasındaki farklar ve ilgili vergi matrahlarına göre tahmini gelir vergisindeki azalmalar.

Net değerde azalmaların kaynakları, aşağıdaki sebepler ve benzerleri olabilir:

- Masraflar,
- Varlıkların tahmini gerçeğe uygun değerlerindeki azalmalar,
- Yükümlülüklerin tahmini güncel tutarlarındaki artışlar,
- Varlıkların tahmini gerçeğe uygun değerleri ile yükümlülüklerin tahmini güncel tutarları arasındaki farklar ve ilgili vergi matrahlarına göre tahmini gelir vergisindeki artışlar.

⁹⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 274, subsection 50

Eğer finansal tablolar şirket ortağı olan bir kişi için hazırlanıyorsa, tablolarda yalnızca o kişinin hak sahibi olarak payı, yargı yetkisine sahip eyaletin mülkiyet yasalarıyla belirlendiği şekilde yer alır. Eğer mülk ortak mülkiyette olduğu gibi ortak kullanıma mahsus ise ya da benzer bir ortak sahiplik anlaşması mevcut ise, tarafların ayrı özvarlıklarının yasal durumu belirgin olmayabilir. Bu durumda, mülkün bir hissesinin kişinin varlıklarına dahil edilme ve geçerli eyalet kanunlarına göre mülkün uygun şekilde paylaşılması konuları için yasal danışmanlık istenebilir.

Bir kişinin toplam varlıklarının büyük bölümünü oluşturan şirket payları diğer yatırımlardan ayrı olarak gösterilir. Kapalı bir ortaklık veya şahıs şirketinde olduğu gibi ayrı bir şirketteki bir yatırımın tahmini gerçeğe uygun değeri eğer kuruluş kâr eden bir şirket olarak pazarlanabilir durumda ise tek bir tutar şeklinde gösterilir. Ayrı şirketin varlık ve yükümlülükleri, benzer kişisel kalemlerle birleştirilmez.

2.13. Riskler ve Belirsizlikler

Finansal tablolar, bazı mevcut koşullar ve eğilimler hakkında kullanıcılara bilgiler sağlar ve gelecekteki nakit akışları ve faaliyet sonuçlarını raporlayarak kullanıcıların öngörülerinde yardımcı olur. Kullanıcıların öngörülerinin niteliği, önemli ölçüde şirketin faaliyetlerinde mevcut bulunan risk ve belirsizliklerin değerlendirilmesi hakkında mali raporlamanın sunduğu bilgiye dayanır.

Mevzuattaki bilgi verme zorunluluğunun temel özelliği seçiciliktir. Belirlenen kıstaslar, tüm şirketleri etkileyen risk ve belirsizliklerden korunmaya yardımcı olur. Talep edilen açıklamalar, belli bir şirkete özgü konularla sınırlıdır. Açıklamalar, öncelikle şirketin cari dönem finansal tablolarında açıkladığı tutarları ya da yakın vadeli çalışmasını önemli ölçüde etkileyebilecek riskler ve belirsizliklere odaklanır. Mevzuatta belirtilen risk ve belirsizlikler aşağıdakilerin herhangi birinden kaynaklanabilir⁹¹:

⁹¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 275, subsection 15

- Şirketin faaliyetlerinin niteliği,
- Şirketin finansal tablolarının hazırlanmasında tahminlerin kullanımı,
- Şirketin faaliyetlerinin bazı yönlerindeki önemli yoğunlaşmalar

Faaliyetlerin Niteliği

Bir şirketin esas pazarlarının yerinin belirtilmesi, şirketin içinde faaliyet gösterdiği ortam ile ilgili risk ve belirsizliklerin değerlendirilmesi için yararlı bilgiler sağlar. A.B.D.'nin değişik bölgelerinde ürün ve hizmet satışı ile ilgili risk ve belirsizlikler, önemli ölçüde değişiklik gösterebilir⁹². Bunlar, A.B.D. dışında ürün ve hizmet satışı ile ilgili risk ve belirsizliklerden önemli ölçüde farklıdır. Bir şirketin ürünlerini sattığı veya hizmetlerini sunduğu ortamları tanımak, finansal tabloların kullanıcılarına günlük ulusal ve dünya olaylarından kaynaklanan risklerle ilgili değerlendirmelerinde yardımcı olur.

Raporlama yapan şirketlerin faaliyet gösterdiği çeşitli iş alanlarında, değişik çeşit ve ölçüde riskler bulunduğu faaliyetlerin yapısı hakkındaki bilgiler yararlıdır. Bu risklerin bazıları şirketin içinde olduğu işin yapısında mevcuttur. Bir finansal tablo kullanıcısı, bir şirketin faaliyetinin yapısını ve ürün ve hizmetlerinin esas pazarını tanıdığı anda bu işte yaygın olan riskler konusunda dolaylı olarak uyarılmış olur.

Finansal Tabloların Hazırlanmasında Tahminlerin Kullanımı

İşlem gördükleri şekliyle bazı varlıkların gerçek ve bazı durumlarda piyasa değerinin tahmin edilmesi de dahil olmak üzere mali bilgilerin hazırlanmasında tahminlerin kaçınılmaz olarak kullanılmasının sonuçta kesin tutarları değil ancak yaklaşık tutarları ortaya çıkardığı, mali raporlarda açık olarak belirtilmelidir. Eğer kullanıcılar finansal tabloların yapısında bulunan hassasiyet sınırlamalarını daha iyi anlarsa daha doğru karar verebilirler.

⁹² Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1130, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Mali raporlama sürecinin yapısında mevcut bulunan tahminler kaçınılmaz olarak gelecekteki olaylar hakkında varsayımlar içerir. Örneğin; uzun vadeli bir sözleşmede cari döneme ait gelir karşılığı ayırabilmek için sözleşmede kazanılacak toplam kârın tahmini gereklidir. Başka bir örnek olarak, stok alış fiyatı veya piyasa fiyatından düşük olan değer ile değerlendirme yöntemi, ürün için gelecekte eldeki miktarın zarara uğramadan satılabileceği düzeyde yeterli talep olacağı, eğer piyasa fiyatı kullanılırsa bunun öngörülebileceği varsayımına dayanır. Bu tür konular için güvenilir tahminler yapmak ekonomik istikrar dönemlerinde bile zordur. Ekonomik dalgalanma dönemlerinde ise tahmin yapmak daha da zorlaşır. Çoğu finansal tablo kullanıcısının mali raporlamanın bu yönünden haberdar olmasına karşılık, bazı kullanıcılar finansal tablolarındaki güvenilirlik seviyesini garanti edilenin de üzerinde algılayabilirler. Mevzuatın talep ettiği açıklama, bu tür hatalı beklentileri ortadan kaldırmaya yardımcı olur.

2.14. Bölüm Raporlaması

Mevzuat, halka açık şirketlere bütün finansal tablolarında ve ara dönemlerde hissedarlar için yayınlanan özet finansal tablolarda işletme bölümleri hakkında belli bilgileri nasıl raporlamaları gerektiği konusunda yol gösterici bilgiler sunmaktadır. Halka açık şirketlerin hizmetleri, faaliyette buldukları coğrafi alanlar ve belli başlı müşterileri hakkında da bazı bilgileri sunmalarını gerektirmektedir⁹³.

Halka açık şirketler bütün finansal tablolarını, ürün ve hizmetler, coğrafi bölge, tüzel kişilik veya müşteri tipi temelinde parçalanmış olarak hazırlayıp sunabilirler. Bununla birlikte, her bir finansal tablo setinde bütün bilgilerin verilmesi mümkün değildir. Genel amaçlı finansal tabloların tek bir sınıflandırma esasında sunulan seçilmiş bilgileri içermesi gerekir. Hangi bilgilerin açıklanacağıın belirlenmesinde kullanılan yöntem, yönetim yaklaşımı olarak adlandırılır. Yönetim yaklaşımı, halka açık kuruluşun işletme kararlarını vermesi ve performansı değerlendirmesi amacıyla çatısı altında bulunan bölümleri örgütleme biçimine dayanır. Sonuç olarak, halka

⁹³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 280

açık şirketin bölümleri, bu kuruluşun iç organizasyonunu yapılandırma şeklinde görülebilir ve finansal tabloları hazırlayanlar bunun için gerekli bilgileri etkin bir şekilde ve zamanında sunabilmelidir⁹⁴.

Yönetim yaklaşımı, yıllık raporlarda ve yayınlanan diğer muhtelif bilgilerde halka açık şirketin tutarlı tanımlarına yer vermelidir. Bu yaklaşım karar vericilerin, halka açık şirketin işletme konularında karar verirken kullanacakları mali bilgilere odaklanır. Yönetimin bu amaçla oluşturduğu parçalara İşletme Bölümleri denir.

Halka açık şirketler arasında karşılaştırılabilirliği sağlamak için, şirketin nasıl örgütlendiğine bakılmaksızın ürün ve hizmetlerin (veya benzer ürün ve hizmet gruplarının) her birinden elde ettiği kâr ve bu kârı elde ettiği ve varlıklarının bulunduğu ülkeler hakkında belli esasların açıklaması gerekir. Bunun bir sonucu olarak, bazı şirketlerin işletme kararlarını vermek ve performansını değerlendirmek için kullanılmayacak bilgileri sınırlı olarak vermeleri yeterli olur.

Bir halka açık şirketin bölümleri hakkında ve gerekli diğer konularda açıklamada bulunmasının şart koşulmasındaki amaç, halka açık kuruluşun iştirak ettiği farklı ticari faaliyet tipleri ve bulunduğu farklı ekonomik ortamlar hakkında bilgi sunulmasıdır. Bu bilgiler finansal tabloları kullananların aşağıdaki hususlardan yararlanmalarını sağlar⁹⁵;

- Halka açık şirketin performansının daha iyi anlaşılması,
- Gelecekteki net nakit akışına ilişkin olasılıkları daha iyi değerlendirme,
- Halka açık şirketin tamamı hakkında daha iyi bilgilendirilmiş yargılarda bulunmak.

Mevzuat, halka açık şirketin bölümlerinin nakit akışını raporlamasını gerektirmez. Ancak halka açık şirketin, işletme bölümlerinin nakit-üretme yeteneği veya nakit ihtiyaçları hakkında ipucu verebilecek başlıca kalemleri raporlarına dahil etmesi gerekir.

⁹⁴ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1121, John Wiley & Sons, Inc., 2009

⁹⁵ Georgiades George, GAAP Disclosures Manual, sy. 32-01, CCH 2009.

İşletme Bölümleri

Halka açık şirketin, aşağıdaki özelliklerin tümüne birden sahip olan parçalarına İşletme Bölümleri denir. İşletme bölümleri:

- Gelir elde edeceği ve masraf yapabileceği (aynı halka açık kuruluşun diğer parçalarıyla yapılan işlemlerden doğan gelir ve masraflar dahil) ticari faaliyetlerde bulunur.
- Faaliyet sonuçları, ilgili bölüme tahsis edilecek kaynakların belirlenmesi ve performansının değerlendirilmesi amacıyla halka açık şirketin işletme kararlarını veren yöneticisi tarafından düzenli olarak kontrol edilir.
- Kendisine ait ayrı mali bilgileri mevcuttur⁹⁶.

Bir işletme bölümü, söz konusu halka açık şirketin yönetim yapısının gerektirdiği üzere şirketin diğer işletme bölümlerine satış yapan parçalarını da içerir. Her bir üretim safhasında faaliyet gösteren bölümler hakkındaki bilgiler, örneğin petrol ve doğalgaz şirketleri gibi dikey olarak birleştirilmiş halka açık şirketler için önemlidir. Şirket içindeki farklı faaliyetler gelecekteki nakit akışı açısından birbirinden önemli derecede farklılıklar içerebileceği için bu bilgiler özellikle önem kazanır.

Bir işletme bölümü, henüz gelir elde etmediği (örneğin, işletmeye alma faaliyetleri herhangi bir kazanç elde etmeden önce de işletme bölümü olabilirler) ticari faaliyetlerle de iştigal edebilir.

Halka açık bir şirketin bütün parçaları mutlaka kendi başına bir işletme bölümü veya bir işletme bölümünün bir parçası olmak zorunda değildir. Örneğin; şirket merkezleri veya bazı fonksiyonel departmanlar herhangi bir kazanç elde etmeyebilir veya halka açık şirketin faaliyetleri bakımından ender oluşan bazı gelirler elde edebilirler; bunlar işletme bölümü olarak adlandırılmaz. Mevzuatta kullanılan, halka açık şirketin emekli maaşları ve diğer emeklilik sonrası ödeme planları da işletme bölümü olarak değerlendirilmezler.

⁹⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 280, subsection 15

“İşletme kararlarını veren yönetici” terimi özel unvanlı bir yöneticiden çok, bir fonksiyonun adıdır⁹⁷. Buradaki fonksiyon, halka açık şirketin bölümlerine kaynak tahsisi yapmak ve bunların performanslarını değerlendirmektir. Halka açık bir şirketin işletme kararlarını veren yöneticisi sıklıkla bu şirketin CEO’sudur; ama bu fonksiyon, halka açık şirketin başkanı, icradan sorumlu başkan yardımcısı ve diğerlerinden oluşan bir heyet tarafından da yerine getirilebilir.

Birçok halka açık şirkette, işletme bölümlerinin üç özelliği açıkça tek bir işletme bölümleri setini tanımlar. Bununla birlikte halka açık şirket, ticari faaliyetlerinin farklı şekilde sunulduğu raporlar da üretebilir. İşletme kararlarını veren yönetici birden fazla bölüm bilgisi seti kullanıyorsa, her bir parçanın ticari faaliyetlerinin yapısı, bunlardan sorumlu yöneticilerin varlığı ve yönetim kuruluna sunulan bilgiler de dahil olmak üzere diğer faktörler, halka açık şirketin işletme bölümlerinin bütün parçaları içeren tek bir setin tanımını verebilir.

Genelde işletme bölümlerinde, doğrudan kuruluşun işletme kararlarını veren yöneticiye karşı sorumlu olan ve işletme konularını, mali sonuçları, tahminleri veya bölüme yönelik planları konularında işletme kararlarını veren yöneticiyle düzenli bir şekilde irtibat halinde olan bir yönetici mevcuttur. “Bölüm Yöneticisi” terimi bir fonksiyonu tanımlar, spesifik bir ünvanı olan bir yöneticiyi tanımlamaz.

İşletme kararlarını veren yönetici, bazı işletme bölümlerinden sorumlu bölüm yöneticisi de olabilir. Tek bir yönetici, birden fazla işletme bölümünün yöneticiliğini yapabilir.

Sayısal Eşikler

Halka açık şirket, aşağıdaki sayısal eşiklerin herhangi birisini karşılayan işletme bölümü hakkında ayrıca bilgi sunar⁹⁸:

⁹⁷ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.1123, John Wiley & Sons, Inc., 2009

⁹⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 280, subsection 45

- Hem dış müşterilere yaptığı satışlar hem de bölümler arası satış veya transferler dahil olmak üzere, rapor ettiği gelirleri bütün işletme bölümlerinin birleşik – iç ve dış toplam - gelirinin yüzde 10’u veya daha fazlasıdır.
- Rapor ettiği kâr veya zararın mutlak değeri, aşağıdakilerden (mutlak değer olarak) yüksek miktarda olanının yüzde 10’u veya fazlasıdır;
 - Zarar açıklamayan bütün işletme bölümlerinin rapor ettiği birleşik kâr,
 - Zarar açıklayan bütün işletme bölümlerinin rapor ettiği birleşik zarar.
- Varlıkları, bütün işletme bölümlerinin birleşik varlıklarının yüzde 10’u veya fazlasıdır.

Yönetim, ilgili bölüm hakkındaki bilgilerin finansal tablo okuyucuları için faydalı olacağına inanırsa, bu nicel eşiklerin hiçbirisini karşılamayan işletme bölümleri de raporlanabilir.

İşletme bölümlerince raporlanan dış gelir, toplam konsolide gelirin yüzde 75’inden daha azını oluşturuyorsa, ilave işletme bölümleri, konsolide gelirin en az yüzde 75’i rapor edilebilir bölümlere dahil edilene kadar “Raporlanır Bölümler” olarak tanımlanır.

Açıklama Koşulları

Halka açık şirket, bir gelir tablosunun hazırlanıp sunulduğu her bir dönem için aşağıdaki hususların ikisini de açıklar⁹⁹:

- Raporlanabilir bölümlerini tanımlamak için kullanılan faktörleri (Örneğin; yönetimin halka açık kuruluşu ürün ve hizmetlerdeki, değişik kanunların geçerli olduğu coğrafi bölgelerdeki farklılıklara göre mi organize etmeyi tercih ettiği ve işletme bölümlerinin topluca mı ele alındığı) ,

⁹⁹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 42-07, CCH 2008

- Her bir raporlanabilir bölümün gelirlerini elde ettiği ürün ve hizmetlerin tipleri.

Kâr veya Zarar ve Aktifler Hakkında Bilgi

Halka açık şirket, raporlanabilir her bir bölüme, kâr veya zarar ve toplam varlıklara ilişkin bir ölçü bildirir. Halka açık şirket, bölümün işletme kararlarını veren yöneticisi tarafından kontrol edilen veya yöneticiye düzenli olarak sunulan kâr veya zarar ölçütüne dahilse, her bir bölüm hakkında aşağıdaki bilgilerin tümünü açıklar¹⁰⁰:

- Müşterilerden elde edilen gelirler,
- Aynı halka açık kuruluşun diğer işletme bölümleriyle yapılan işlemlerinden elde edilen gelirler,
- Faiz geliri,
- Faiz gideri,
- İtfa ve amortisman giderleri,
- Yatırım yapılan şirketlerin net kârından alınan pay (net pay yöntemiyle muhasebeleştirilir),
- Kurumlar vergisi gider veya gelirleri,
- Olağanüstü kalemler,
- İtfa ve amortisman giderleri hariç önemli nakit dışı kalemler.

Bölümün gelirlerinin çoğunluğu faizden elde edilmiyorsa ve işletme kararlarını veren yönetici bölümü değerlendirip tahsis edilecek kaynaklara karar verirken net faiz gelirlerini dikkate almıyorsa, halka açık şirket rapor edilebilir her bir bölüm için faiz geliri ve faiz giderini ayrı ayrı açıklar. Böyle bir durumda halka açık şirket, ilgili

¹⁰⁰ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 42-05, CCH 2008

bölümün faiz gelirini ve faiz giderini düştükten sonra net tutar olarak bildirebilir ve bunu açıklayabilir.

Raporlanan işletme bölümün kâr veya zararına dahil edilen faiz geliri ve faiz giderine ilişkin açıklama, bölümün finansal faaliyetleri hakkında bilgi sunulması niyetini taşımaktadır.

Bölüm asıl olarak bir finansal işletmeysen, faiz geliri muhtemelen bölüm gelirlerinin büyük bir kısmını oluşturur ve faiz gideri de bölüm gelirleri ile bölüm kâr veya zararı arasındaki farkın büyük bir kısmını oluşturur. Bölümün herhangi bir finansal faaliyeti bulunmuyorsa veya finansal faaliyeti sadece önemsiz bir tutardaysa, faiz hakkında bilgi verilmesine gerek yoktur.

Ölçüm

Bölüme yapılacak kaynak tahsisi kararını vermesi ve bölümün performansını değerlendirmesi için yöneticiye rapor edilecek bölüm faaliyet sonuçları, raporlanacak bölüm tutarlarının bazını oluşturur. Halka açık şirketin genel amaçlı finansal tablolarının hazırlanmasında yapılan düzeltme ve denkleştirmeler ile ayrılan karşılıklar, giderler ve kâr veya zarar, sadece işletme yöneticisi tarafından bölümün kâr veya zarar ölçütüne dahil ediliyorlarsa kâr veya zararının belirlenmesinde kullanılır. Benzer şekilde, sadece yönetici tarafından kullanılan bölüm varlıkları ölçütüne dahil edilen varlıklar o bölüm için raporlanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİLANÇO KALEMLERİ İLE İLGİLİ MUHASEBE PRENSİPLERİ

3.1. Aktif Kalemler

3.1.1. Nakit ve Nakit Benzeri Kalemler

Bilanço'da "Nakit" olarak gösterilebilen kalemler şunlardır¹⁰¹:

- Bankada bulunan ve herhangi bir kısıtlamaya tabi olmayan mevduatlar,
- Elde tutulan kağıt ve madeni paralar,
- Alınan çekler (ABD'de vadeli çek kavramı yoktur; dolayısıyla elde bulunan veya tahsile verilen çekler "Deposit-in-transit" şeklinde banka bakiyesine eklenir),
- Nakde döndürmede sorun olmayan ve vadesine üç aydan az süre bulunurken satın alınmış menkul kıymetler.

ABD'de birçok şirket hala çekle ödeme yapmaktadır. Çekle yapılan ödemelerde postaya verilen çekler nakit hesabından düşülür, daha postaya verilmemiş çekler ise muhasebeleştirilmez. Verilen çekler nedeniyle banka hesabı defterlerde alacak bakiye veriyorsa, bilançoda cari borçlar bölümünde gösterilir.

Bloke Mevduat

Bazı durumlarda bankalar kredi verdikleri şirketlerden belli bir miktarda bakiyeyi vadesiz mevduat hesabında tutmayı şart koşarlar. Bu tür zorunlu şekilde tutulan bakiyelere "Bloke Mevduat" (Compensating Balance) denir. Eğer bu tür bloke

¹⁰¹ Carcello Joseph, GAAP Guide Level A, sy.5-03, Miller 2005

mevduat bakiyesi varsa ve tutar bilanço büyüklüğü açısından önemli ise bilançoda ayrı olarak gösterilmesi gerekir.

3.1.2. Alacaklar

Alacaklar, satışlardan ve diğer işlemlerden doğar. Alacaklar bilançoda, net gerçekleşebilir değerlerin üzerinden gösterilir. Net gerçekleşebilir değer, brüt alacaklardan tahmini tahsil edilemeyecek şüpheli alacaklar bakiyesinin düşülmüş halidir.

Şüpheli alacaklar için US GAAP'ta bahsi geçen iki yöntem vardır¹⁰²:

-Doğrudan Silme Yöntemi (write-off)

Bu yöntem Türkiye'de Vergi Usul Kanunu uygulamalarıyla benzerlik gösterir. Satışlar ile oluşan potansiyel şüpheli alacakları aynı dönemde muhasebeleştirilmeyen bir yöntem olduğu için US GAAP tarafından kabul edilmeyen bir yöntemdir.

-Karşılık Metodu

US GAAP tarafından şart koşulan yöntemdir. Karşılık ayırma uygulamasında her dönem için şüpheli alacaklar belirlenir ve karşılık ayrılır. Bu yöntemde bakiyelerin tahsil edilemeyeceğinin belirlenmiş olması şart değildir. Genel olarak operasyonun niteliğine göre alacaklar bakiyesinin (yaşlandırma yaparak veya yapmayarak) veya o dönemde yapılmış satışların belirli bir yüzdesi olarak belirlenir ve karşılık her dönem ayrılır:

Şüpheli alacak gideri	xxxx	
Şüpheli alacaklar karşılığı		xxxx

¹⁰² Norton Curtis, Intermediate Accounting, sy.310-312, Houghton Mifflin, 2006

Daha sonra bir hesabın tahsil edilemeyeceği kesinleşince o bakiye aşağıdaki şekilde kapatılır:

Şüpheli alacaklar karşılığı	xxxx	
Alacaklar		xxxx

Şüpheli alacaklar karşılığı hesabı, borç bakiyesi vermediği sürece ayrılan karşılık yeterli gelmiş varsayılır. Alacak bakiyesinin sürekli büyümesi ise karşılığın fazla ayrıldığına işaret edebilir.

Faktoring

Faktoring bir şirketin alacaklarını rücu edilebilir veya gayri kabili rücu olarak üçüncü bir şahsa/kuruluşa satmasıdır. Rücu edilebilir şekilde satılmışsa, tahsil edilememe durumunda, sorumluluk satan şirkete aittir. Gayri kabili rücu durumunda ise, tahsil edememe sorumluluğu satın alan üçüncü şahsa aittir.

US GAAP'ta rücu edilebilir nitelikteki faktoring işlemleri aynen temlik edilmiş alacaklarla alınmış bir borç olarak nitelendirilir. Dolayısıyla alacaklar bilançoda gösterilir; dipnotlarda ise alacakların temlik edildiği ve buna karşılık borç alındığı belirtilir.

Gayri kabili rücu şeklindeki faktoring işlemi ise aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilir:

Banka	90	
Peşin ödenen faiz gideri	7	
Faktoring komisyonu	3	
Alacaklar		100

Faiz gideri, alacakların ortalama ömrü üzerinden giderleştirilir.

Uzun Vadeli Alacaklar

Bir alacağın vadesi bir seneden uzun ise, doğru değerlendirme metodu, bu alacaktan dolayı oluşacak olan tüm nakit akışlarının bu alacaktaki riskleri kapsayacak şekilde uygun bir ıskonto oranıyla hesaplanacak olan net bugünkü değerini bulmak olacaktır. Genellikle bu faiz oranı, alacaklıyla borçlu arasında önceden belirlenir. Bu oranın belli olmadığı ya da uygulanan oranın gerçek riski ve piyasa koşullarını yansıtmadığı durumlarda, alacak uygun bir ıskonto oranıyla reeskonta tabi tutulur. Bu reeskont bilançoda, bir değerlendirme karşılığı olarak alacağın net gerçekleşebilir değerini azaltırken, gelir tablosunda da satış gideri veya satış ıskontosu olarak muhasebeleştirilir. Tahsilata kadar geçen sürede bu reeskont, faiz geliri olarak dönem dönem muhasebeleştirilir. US GAAP, uygulanacak yöntem olarak Bileşik Faiz Metodunu şart koşmaktadır. Bu yöntemle göre, faiz geliri için reeskont oranı sabit tutulur; her dönem baz değiştiğinden yazılacak faiz geliri ise giderek artar.

Örnek: A Şirketi B Şirketi'ne 2 yıl sonra ödenecek şekilde 10.000 TL'lık bir mal satmıştır. Bu satış için alınan senette hiçbir faiz yoktur. Ancak A Şirketinin piyasadaki borçlanma oranı yıllık %8'dir. Bu durumda satış kaydı aşağıdaki şekilde yapılır:

Senetli Alacaklar	10.000	
Senet Reeskontu		1.427
Satışlar		8.573

8.573 TL, 10.000 TL'nin %8'den ıskonto edilmiş bugünkü değeridir. İleriye yönelik olarak ilk yıl 8.573 TL %8 ile 9.259 TL'ye getirilir ve aradaki 686 TL faiz geliri yazılır. İkinci senede de 9.259 TL ile 10.000 TL arasındaki fark olan 741 TL faiz

geliri yazılır ve senet tahsil edilir. Dolayısıyla satış sadece 8.573 TL olurken 1.427 TL faiz geliri olarak muhasebeleşir.

3.1.3. Menkul Kıymetler

Tahvil veya hisse senetlerinden oluşan menkul kıymetlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusundaki ilk önemli nokta, “Piyasa Değeri” kavramının uygulanma yöntemidir. US GAAP kapsamında menkul kıymetler konusunda yayınlanan standartlar şunlardır¹⁰³:

- **FAS 115**---Bazı Tahvil ve Hisse Senetlerinin Muhasebeleştirilmesi,
- **FAS 130**--- Geniş Kapsamlı Gelir Tablosu,
- **FAS 159**--- Finansal Aktif ve Pasifler için “Gerçeğe Uygun Değer” Uygulamaları.

Önemli Tanımlar:

Tahviller

Herhangi bir tüzel kişilikle borç ilişkisini gösteren menkul kıymet “Tahvil” kabul edilir. İsteğe bağlı veya talep üzerine iade edilmesi gereken senetler (“Redeemable Stock”) ve Tercihli Hisse Senetleri (“Preferred Stock”) de bu kapsama dahildir. Tahvil örnekleri şunlardır¹⁰⁴:

- ABD veya yabancı devlet tahvilleri,
- ABD Hükümetine bağlı kuruluşların çıkardığı tahviller,
- Yerel yönetimlerin çıkardığı tahviller,
- Kısa ve uzun vadeli şirket tahvilleri,
- Hisse senedine dönüşebilir tahviller.

¹⁰³ Carcello Joseph, GAAP Guide Level A, sy.28-01/02, Miller 2005

¹⁰⁴ Nikolai Loren, Intermediate Accounting, sy.590, Thomson, 1997

Opsiyon anlaşmaları, “Futures ve Forward” işlemleri ve Leasing sözleşmeleri bu kapsama dahil değildir.

Hisse Senedi

Bir tüzel kişiliğin sermayesinde ortaklık olduğunu gösteren menkul kıymet “Hisse Senedi”dir. Bu tanıma Hisse Senedi Opsiyonları ve satılıp alınabilen Rüçhan Hakları da dahildir.

Bileşik Faiz Metodu

US GAAP kapsamında tahvillerin alımı esnasında oluşan ıskonto/prim bakiyeleri, uzun vadeli alacaklar/borçlar veya nominal faiz oranları piyasa normallerinin altında olan her türlü senedin ıskonto edilmesinde her zaman Bileşik Faiz Metodu uygulanır. Bu metoda göre kullanılacak ıskonto oranı sabittir; dolayısıyla her döneme (ay/üç ay/bir yıl) isabet eden itfa payı değişir. US GAAP belirlenen toplam ıskonto veya prim bedelinin tüm dönemlere eşit bölünerek muhasebeleştirilmesine izin vermemektedir.

Diğer Kapsamlı Gelir (“Other Comprehensive Income”) Tablosu

US GAAP’ta, şirketlerin gelir tablolarında gözükmeyen; ancak özkaynaklarda değişime yol açan uygulamalar vardır. Bu kalemler, gelir tablosundan geçmeksizin doğrudan özkaynaklardaki özel hesaplara kaydedilirler. Bu hareketlerin sermaye hesaplarıyla ilişkili olmayanlarını gösteren tablonun adı Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu’dur.

FAS 115 kapsamında menkul kıymetlerdeki bazı değişimler, Gelir Tablosuna değil Diğer Kapsamlı Gelir Tablosuna kaydedilmektedir.

FAS 115 rayiç değerleri piyasada belirlenebilir hisse senetleri ile tüm tahvilleri kapsamaktadır.

Bir hisse senedinin FAS 115 kapsamına girebilmesi için A.B.D.’deki sermaye piyasalarında “Bid /Asked” fiyatlarının oluşması ya da yabancı ülkelerde benzer özelliklere sahip borsalarda işlem görmesi gerekmektedir.

“Özkaynak Metodu” ile muhasebeleştirilen veya konsolide edilen iştirakler, FAS 115 kapsamına girmezler. Aynı şekilde türev ürünleri ile tüm vakıf “Not-for-Profit” özellikli kuruluşların benzer menkul kıymetleri kapsam dışındadır.

FAS 115’e göre her alınan menkul kıymet, alındığı anda ve her raporlama döneminde (zorunlu üçer aylık) “Satılmaya Değer Menkul Kıymetler”, “Alım/Satımı Yapılan Menkul Kıymetler” ve “Vadelerine Kadar Elde Tutulacak Menkul Kıymetler” olmak üzere üç sınıfa ayrıştırılmak zorundadır. Buna göre, gerek kâr/zarar etkisinin hesaplanma metodu gerek nasıl muhasebeleştirileceği değişiklik göstermektedir.

3.1.3.1. Satılmaya Hazır Menkul Kıymetler

Satılmaya Hazır Menkul Kıymetler kategorisine, şirketin kısa dönemde satış amaçlı olmayan ancak vadesine kadar da beklemek zorunda olmadığı tahvilleri ile yine kısa vadeli satış amaçlı tutmadığı hisse senetleri dahil edilir. Bu kategorideki kağıtlar da aynen Alım/Satım Amaçlı Menkul Kıymetler gibi dönem sonlarında piyasa bedelleri üzerinden bilançoda gösterilirler. Ancak oluşan “realize edilmemiş yatırım kâr ve zararları”, Gelir Tablosunda değil “Diğer Kapsamlı Gelir Tablosunda” gösterilir. Yani doğrudan özkaynakların içindeki realize edilmemiş yatırım kâr ve zararları hesabına aktarılır.

Yukarıda, Alım/Satım Amaçlı Menkul Kıymetlerde gösterilen örnek, bu kategori için de aynen geçerlidir. Sadece piyasa değerine getirilmek için yapılan kayıtlar doğrudan özkaynaklara yapılır ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosunda yer alır.

3.1.3.2. Alım/Satımı Yapılan Menkul Kıymetler

Alım/Satımı Yapılan Menkul Kıymetler kategorisi, rayiç değerleri piyasada belirlenebilir borçlanma ve hisse senetlerini içerir. Bu kağıtlar bilançoda rayiç (piyasa) değerleri üzerinden gösterilirler. Bu kategorideki kağıtların;

- Kısa vadede satış amaçlı alınmış olmaları,

- Sürekli alınıp satılmaları ve bu işlemlerin fiyat değişimlerinden yararlanılacak şekilde kâr odaklı olması, gerekmektedir¹⁰⁵.

Örnek:

1 Ocak 2008 tarihinde A Şirketi B Şirketinin çıkardığı ve nominal değeri \$1.000.000 olan tahvillerden satın almıştır. Bu tahviller alındığı tarihten 5 yıl sonra itfa olacaktır ve kupon faizi %9'dur. Çıkarıldığı andaki piyasa koşulları nedeniyle B Şirketi tahvilleri %10 bileşik faiz getirecek şekilde fiyatlandırarak satışa çıkarmıştır. Dolayısıyla nominal değeri \$1.000.000 olan tahviller \$962.092'dan satışa çıkarılmıştır. \$962.092 aşağıdaki nakit akışının %10 bileşik faiz oranı ile bugüne indirgenmiş değeridir:

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler

	Nakit <u>Akışı</u>	Bugüne İndirgenmiş <u>Değer</u>	<u>Net Defter Değeri</u>
1 Ocak 2008	(\$962.092)		
31 Aralık 2008	\$90.000	\$81.818	\$968.301
31 Aralık 2009	\$90.000	\$74.380	\$975.132
31 Aralık 2010	\$90.000	\$67.618	\$982.645
31 Aralık 2011	\$90.000	\$61.471	\$990.909
31 Aralık 2012	\$1.090.000	<u>\$676.805</u>	\$1.000.000
		<u>\$962.092</u>	

A Şirketi ayrıca 1 Ocak 2008 tarihinde C Şirketinin piyasa fiyatı \$30 olan hisse senedinden 5.000 adet satın almıştır (\$150.000)

A Şirketinin elinde tuttuğu B Şirketinin tahvillerinin ve C Şirketinin hisse senetlerinin piyasa değerleri aşağıdaki gibidir:

¹⁰⁵ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 28-06, CCH 2008

2 Ocak 2010

	<u>31 Aralık 2008</u>	<u>31 Aralık 2009</u>
B Tahvilleri	\$980.000	\$975.000
C Hisse Senetleri	<u>\$155.000</u>	<u>\$149.000</u>
Toplam Piyasa Değerleri	<u>\$1.135.000</u>	<u>\$1.124.000</u>

A Şirketi, bu tahvilleri ve hisse senetlerini alım/satım amaçlı olarak almıştır ve bu nedenle 1 Ocak 2008 tarihinde şu muhasebe kaydını yapar:

1 Ocak 2008

1.

Alım Satım Yapılan Menkul Kıymetler	962.092	
Banka		962.092

2.

Alım Satım Yapılan Menkul Kıymetler	150.000	
Banka		150.000

31 Aralık 2008

1.

Alım Satım Yapılan Menkul Kıymetler	6.209	
Banka	90.000	
Faiz geliri		96.209

Tahvillerden elde edilen faiz geliri ile ıskontonun itfası için yapılan muhasebe kaydıdır.

Alım Satım Yapılan Menkul Kıymetler	16.699 (1.135.000-968.301-150.000)	
Tahsil Edilmemiş Yatırım Gelirleri		16.699

Piyasa Değerlerine getirmek için yapılan muhasebe kaydıdır.

31 Aralık 2009

1-

Alım Satım Yapılan Menkul Kıymetler	6.831	
Banka	90.000	
Faiz Geliri		96.831

Tahvillerden elde edilen faiz geliri ile ıskontonun itfası için yapılan muhasebe kayıdır.

2-

Realize Edilmemiş Yatırım Zararları	17.831 (1.124.000-1.135.000-6.831)	
Alım Satım Yapılan Menkul Kıymetler		17.831

Piyasa Değerlerine getirmek için yapılan muhasebe kayıdır.

2 Ocak 2010'da Şirket bu kağıtları satar ve aşağıdaki kayıtları yapar:

Banka	1.124.000	
Alım Satım Yapılan Menkul Kıymetler		1.124.000

Tüm kağıtlar piyasa değerine getirilmiş olduğu için, satış anında herhangi bir kâr/zarar oluşmaz.

3.1.3.3. Vadelerine Kadar Elde Tutulacak Menkul Kıymetler

Bu sınıflamaya adından anlaşılacağı şekilde sadece tahviller dahil edilir. Şirketin vade bitimine kadar elinde tutmayı planladığı ve de daha önemlisi nakit durumu ve likidite açısından da tutmasında herhangi bir problem yaşamayacağı menkul kıymetler bu kategoride değerlendirilir¹⁰⁶. Bu kategoride sınıflandırılan menkul kıymetler “İskonto Edilmiş Maliyet” (Amortized Cost) bedeli üzerinden muhasebeleştirilir. İskontonun itfası, tahsil edilen faiz geliri ile birlikte Gelir Tablosuna yansıtılır.

Örnek:

1 Ocak 2008 tarihinde A Şirketi B Şirketinin çıkardığı ve nominal değeri \$1.000.000 olan tahvillerden satın almıştır. Bu tahviller alındığı tarihten 5 yıl sonra itfa olacaktır ve kupon faizi %9’dur. Çıkarıldığı andaki piyasa koşulları nedeniyle B Şirketi tahvilleri %10 bileşik faiz getirecek şekilde fiyatlandırarak satışa çıkarmıştır. Dolayısıyla nominal değeri \$1.000.000 olan tahviller \$962.092’dan satışa çıkarılmıştır.

Not: \$962.092 aşağıdaki nakit akışının %10 bileşik faiz oranı ile bugüne indirgenmiş değeridir:

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler			
	Nakit	Bugüne İndirgenmiş	
	<u>Akışı</u>	<u>Değer</u>	<u>Net Defter Değeri</u>
1 Ocak 2008	(\$962.092)		
31 Aralık 2008	\$90.000	\$81.818	\$968.301
31 Aralık 2009	\$90.000	\$74.830	\$975.132
31 Aralık 2010	\$90.000	\$67.618	\$982.645
31 Aralık 2011	\$90.000	\$61.471	\$990.909
31 Aralık 2012	\$1.090.000	<u>\$676.805</u>	\$1.000.000
		<u>\$962.092</u>	(Tahsilattan [↑] hemen önce)

¹⁰⁶ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 28-05, CCH 2008

A Şirketi bu tahvilleri vade sonuna kadar elinde tutmayı planlamaktadır ve aynı zamanda tutabilecek likiditeye sahiptir. Buna göre, A şirketi 1 Ocak 2008 tarihinde tahvilleri aldığı anda şu muhasebe kaydını yapar:

1 Ocak 2008

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler	962.092	
Banka		962.092

İleriye yönelik faiz tahsilatıyla birlikte şu muhasebe kayıtları oluşturulur:

31 Aralık 2008

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler	6.209 (968.301-962.092)	
Banka	90.000	
Faiz Geliri		96.209

31 Aralık 2009

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler	6.831 (975.132-968.301)	
Banka	90.000	
Faiz Geliri		96.831

31 Aralık 2010

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler	7.513	
Banka	90.000	
Faiz Geliri		97.513

31 Aralık 2011

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler	8.264	
Banka	90.000	
Faiz Geliri		98.264

31 Aralık 2012

Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler	9.091	
Banka	90.000	
Faiz Geliri		99.091

Ve yine aynı tarihte tahvil itfa olur:

Banka	1.000.000	
Vade sonuna kadar tutulacak Menkul Kıymetler		1.000.000

3.1.3.4. Menkul Kıymetlerde Özkaynak Metodu Uygulaması

US GAAP'ta bu konuyla ilgili yayınlanan standartlar şunlardır:

-**APB 18**---Hisse Senedi İştiraklerinde Özkaynak Metodu Uygulaması,

-**FAS 94**--- Çoğunluk Hissesine Sahip Olunan Tüm İştiraklerin Konsolidasyonu,

-**FIN 35**--- Hisse Senedi İştiraklerinde Özkaynak Metodu Uygulamasının Detay Kriterleri.

- Özkaynak Metodu'nun Uygulanma Kriterleri:

US GAAP'ta bir Şirket %50 veya daha fazlasına sahip olduğu iştirak ya da iştiraklerini konsolide etmekle yükümlüdür. Diğer taraftan bu oran %50'nin altında ise muhasebeleştirme yöntemini belirleyen faktör, bu iştirakin operasyonları ve yönetimi üzerinde şirketin ne kadar yaptırım sahibi olduğudur. Eğer APB 18'de tanımlanan "Significant Influence" / "Etkin Yaptırım" gücü söz konusu ise şirket bu iştiraki özkaynak metodu ile muhasebeleştirir.

Etkin Yaptırım kıstaslarına örnek olarak şunlar gösterilebilir¹⁰⁷:

- Şirket, iştirakin yönetim kurulunda fiilen temsil edilmektedir,
- Şirket, iştirakin stratejik politikalarında söz sahibidir,
- Şirket ve iştirak arasında yüksek miktarda işlem söz konusudur,

¹⁰⁷ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 14-02, CCH 2008

- Şirket ve iştirak arasında yönetici alışverişi yapılabilmektedir,
- Diğer geniş tabanlı hissedarlara göre şirketin payı daha yüksektir.

Bu kıstasların ötesinde şirketin, iştirakindeki hisse oranı %20'nin üzerindeyse ve etkin yaptırım olmadığına dair özel durumlar söz konusu değilse özkaynak metodu uygulanmalıdır. Şirket iştirak oranı %20'nin altında bile olsa, etkin yaptırım söz konusu ise yine özkaynak metodu uygulanmalıdır. Dolayısıyla etkin yaptırım öncelikli kıstas olmakta, %20 sahiplik oranı ise sadece bir gösterge olarak kabul edilmektedir.

Özkaynak Metodu'nun Uygulanma Biçimi

İştirak, alım tarihindeki maliyetten kaydedilir. Şirket iştirakin kâr ve zararından kendi payına düşen kısmı gelir tablosunda "İştiraklerden Özkaynak Kârı/Zararı" olarak muhasebeleştirir ve iştirakin ilk kayıt değerini artırır (kâr durumunda) veya azaltır (zarar durumunda). Tahsil edilen temettüler, iştirak bedelini azaltarak muhasebeleştirilir.

Gelir tablosunda tek satır olarak gösterilen "İştiraklerden Özkaynak Kârı/Zararı" hesabı nedeniyle özkaynak metoduna "Tek-Satırlık Konsolidasyon" da denilmektedir. Özkaynak metodunda aşağıdaki uygulamalar yapılır¹⁰⁸:

- Eğer şirket ile iştiraki arasında aralarındaki alım satımdan dolayı bilançoda kalıp realize olmamış kâr veya zarar söz konusu ise, bu miktar şirketin ortaklık oranı çerçevesinde elimine edilir.
- Eğer iştirakin finansal tabloları çok geç çıkıyorsa, şirket bir önceki döneme ait finansal tabloları kullanarak özkaynak metodunu uygulayabilir. Bu noktada, her dönemde benzer uygulama yapılmasına dikkat edilmesi gerekir.

¹⁰⁸ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 14-06, CCH 2008

- İştirakin sürekli zarar etmesi halinde özkaynak metodu ile iştirak bakiyesi sıfırlanır; zararlar devam ederse, iştirak eksi bakiyeye düşürülmeyebilir. Eğer şirket iştirakinin zararlarını karşılamayı planlıyorsa veya herhangi bir diğer yükümlülük söz konusu ise, iştirak bakiyesi eksiye düşürülür ve bilançoda pasiflerin altında yükümlülük olarak gösterilir.

Örnek:

31 Aralık 2007’de ABC Şirketi XYZ Şirketinin %30 hissesini \$260.000’a almıştır. O tarihte XYZ Şirketinin özkaynaklarında \$500.000’lık kayıtlı sermaye ve \$250.000’lık dağıtılmamış kâr (retained earnings) mevcuttur.

2008 yılında XYZ 25 Nisan’da \$40.000 temettü öder ve yılı \$90.000 net kâr ile kapatır.

Aşağıdaki muhasebe kayıtları ABC Şirketinin muhasebe kayıtlarıdır:

31 Aralık 2007

Özkaynak Metoduyla

Muhasebeleşen XYZ İştiraki 260.000

(XYZ’nin toplam özkaynağı olan \$750.000’in %30’una tekabül eden \$225.000 ve fazladan ödenen \$35.000’lik Şerefiye (Goodwill) ayrı alt hesaplarda gösterilir)

Banka

260.000

25 Nisan 2008

Banka	12.000	
Özkaynak Metoduyla Muhasebeleşen XYZ İştiraki \$40.000’lık temettünün ABC’e düşen kısmı		12.000

31 Aralık 2008

Özkaynak Metoduyla Muhasebeleşen XYZ İştiraki	27.000	
İştiraklerden Özkaynak Kârı XYZ'in \$90.000'lik kârının ABC'ye düşen kısmı		27.000
Ertelenmiş Vergi Gideri	5.250	
Ertelenmiş Vergi Borcu		5.250

Tahsil edilen temettü ile özkaynak metoduyla yazılmış kârın ertelenmiş vergi etkisinin kaydedilmesi >>> $(\$27.000 - \$12.000) * 35\% = \$5.250$

Ayrıca 31 Aralık 2008'de şirket şu mutabakatı yapar ve hesapları kontrol eder:

XYZ'nin Özkaynak 31 Aralık 2007 bakiyesi	\$750.000
2008 Net kârı	90.000
Ödenen temettü	<u>(40.000)</u>
XYZ'nin Özkaynak 31 Aralık 2008 bakiyesi	<u>\$800.000</u>
ABC'nin Hisse oranı %30	\$240.000
Şerefiye	<u>35.000</u>
Özkaynak Metoduyla Muhasebeleşen XYZ İştiraki	<u>\$275.000</u>

Sonuçta özkaynak metoduyla muhasebeleşen XYZ iştirakinin bakiyesi (şerefiye hariç) XYZ'nin özkaynaklarının ABC'ye ait olan kısmına eşit olmalıdır.

US GAAP'ta şerefiye itfaya tabi değildir, ancak en az senede bir defa olmak kaydıyla "Değer Düşüklüğü" testine tabi tutulur. Eğer değer düşüklüğü tespit edilir ve bu düşüklüğün kısa vadeli olmadığı belirlenirse, şerefiye zarar yazılmak suretiyle

yeni oluşan değere düşürülür ve ileriye yönelik olarak bu değer temel olarak kabul edilir.

Etkin Yaptırım Gücünün Değişmesi

Şirket, iştiraki üzerindeki etkin yaptırım gücünü kaybederse, özkaynak metodu uygulamasından vazgeçmelidir¹⁰⁹. Bu takdirde o anki iştirak bakiyesi esas kabul edilir ve ileriye yönelik tahsil edilen temettüler normal menkul kıymetlerden tahsil edilen temettüler olarak Gelir Tablosuna yazılır. Ayrıca iştirak kalemi de Alım/Satım Yapılan Menkul Kıymetler veya Satılmaya Hazır Menkul Kıymetler kategorisinde gösterilip muhasebeleştirilir.

Şirket daha önceden etkin yaptırım gücü olmadığı için özkaynak metodunu uygulamadığı bir iştirakinde hisse alımı veya başka bir nedenle etkin yaptırıma sahip olursa, o andan itibaren özkaynak metodunu uygulamaya başlar. Buna ek olarak geçmiş senelerdeki finansal tablolar da sanki etkin yaptırım gücü varmış gibi yeniden hazırlanıp sunulur (Restatement).

Örnek:

ABC Şirketi 2004 yılı sonu itibariyle XYZ Şirketi'nin %10 hissesine sahiptir. 2006 yılında %7 daha hisse almıştır. 2007 yılı başında da bu oranı toplamda %25'e getirecek şekilde XYZ hisselerinden satın almıştır

2007 yılı denetiminde bağımsız denetçinin de onayıyla bu yıldan itibaren özkaynak metodu uygulamasına geçilmesine karar verilmiştir.

¹⁰⁹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 14-05, CCH 2008

XYZ'nin yıllık kârları ve dağıttığı temettüler aşağıdaki gibidir:

Yıl	Net Kâr	Dağıtılan Temettü
2004	\$72.500	\$30.000
2005	\$65.000	\$35.000
2006	\$68.800	\$38.000
2007	\$85.000	\$40.000

2004-2007 yılları arasında alınan temettüler "Temettü Geliri" olarak gelir tablosuna yansıtılmıştır.

2007 yılı sonunda şu kayıtlar yapılarak özkaynak metoduna göre düzeltme yapılır:

Temettü Geliri	10.000 (40.000 * %25)	
Özkaynak Metoduyla Muhasebeleşen XYZ İştiraki	23.736	
İştiraklerden Özkaynak Kârı		21.250
Birikmiş Kârlar (Retained Earnings)		12.486

Detay analiz aşağıdaki gibidir:

Yıl	Net Kâr		ABC Hissesi	Dağıtılan Temettü	ABC Hissesi
2004	\$72.500	%10	\$7.250	\$30.000	\$3.000
2005	\$65.000	%10	\$6.500	\$35.000	\$3.500
2006	\$68.800	%17	\$11.696	\$38.000	\$6.460
Ara Toplam			\$25.446		\$12.960
2007	\$85.000	%25	\$21.250	\$40.000	\$10.000

2006 yılı sonu itibariyle özkaynak metodu ile hesaplanan \$25.446 ile o ana kadar tahsil edilmiş \$12.960 temettü geliri arasındaki fark, “Birikmiş Kâr” hesabından düzeltilir. 2007 yılı temettü geliri ters çevrilir ve yine özkaynak metodu ile iştiraklerden özkaynak kârı yazılır.

Kategoriler Arası Transferlerdeki Uygulamalar

Menkul kıymetler, önceden de belirtildiği gibi üç kategoride sınıflandırılmaktadır. Eğer geçerli bir nedenle bir kategoriden diğerine transfer söz konusu ise aşağıdaki kurallar çerçevesinde muhasebeleştirme yapılır. Transfer yapıldıktan sonra yeni kategorinin kuralları geçerlidir¹¹⁰:

- Alım/Satım Yapılan Menkul Kıymetler kategorisinden yapılan transferlerde o ana kadar muhasebeleştirilen gerçekleşmemiş kâr/zararlar aynen bırakılır ve menkul kıymet o anki piyasa değerinden diğer kategoriye transfer edilir.
- Diğer iki kategoriden Alım/Satımı Yapılan Menkul Kıymetler kategorisine yapılan transferlerde, o günkü piyasa değerleri üzerinden hesaplanan gerçekleşmemiş kâr ya da zarar, gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Elbette bu durumda satılmaya hazır menkul kıymetler kategorisindeki kağıtlar için bu kâr ya da zarar, Diğer Kapsamlı Gelir Tablosundan geçerek özkaynaklar içinde ayrı bir hesapta duruyor olacaktır. Dolayısıyla bu transfer için o hesap kapatılıp doğrudan Gelir Tablosundaki hesaba kayıt yapılır.
- Vadelerine kadar elde tutulacak olan Menkul Kıymetlerden “Satılmaya Hazır Menkul Kıymetler” kategorisine sınıflandırılan kağıtlar, piyasa değerine getirilir ve bu fark Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu içindeki özel hesapta muhasebeleştirilir. Bu işlemin tam tersi olduğu zaman, Satılmaya Hazır Menkul Kıymetlere ait piyasa değerlemesi ters çevrilmez ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu içindeki özel hesapta bırakılır ve Gelir Tablosuna itfa edilmeye başlanır.

¹¹⁰ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.283, John Wiley & Sons, Inc., 2009

3.1.4. Özkaynak Metodu Uygulaması ve Bağlı Ortaklıklar

Özkaynak yöntemi, şirketlerin ellerinde tuttukları başka şirket hisse senetlerini muhasebeleştirme yöntemlerinden biridir. Bu yöntem konsolidasyon için bir alternatif değildir¹¹¹. Genel anlamda bir şirket elinde hisselerini tuttuğu bir başka şirketin operasyonlarında söz sahibi olduğu halde kontrolü elinde tutmuyorsa özkaynak yöntemi uygulanır. Bu kapsamda söz sahibi olmak ve kontrolü elinde tutmamak kavramlarına açıklık getirilmesi gerekmektedir. Her ne kadar çok özel istisnalar olsa da bir şirketin hisse senetlerinin %20'si ile %50'si arasında bir oranda sahiplik söz konusu ise o şirket özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilir. Bir başka deyişle sahiplik oranı %20'nin altında ise söz sahibi olma olasılığı yok kabul edilmekte, %50'nin üzerinde ise kontrol olduğu varsayıldığı için konsolide finansal tablolar hazırlanması koşulu ortaya çıkmaktadır.

Özkaynak yöntemi uygulayan şirket, iştirakinin cari dönem net kâr veya zararını, kendi ortaklık oranında iştirak geliri veya gideri olarak kaydeder ve iştirakinin bakiyesini artırır veya azaltır. Herhangi bir temettü alınması durumunda ise iştirak bedeli temettü miktarı kadar azaltılır.

Teorik olarak, özkaynak yöntemi uygulanmış veya konsolide edilmiş iştirakte oluşacak olan net kâr aynıdır. Bu nedenle iştirakin satın alındığı gündeki net aktiflerinin piyasa değeri belirlenmeli ve bu değer üstünde bir bedel ödenmişse ortaya çıkan şerefiye de aynen konsolidasyonda olduğu gibi muhasebeleştirilmelidir.

Örnek:

A şirketi B şirketinin % 40 hissesini 1.000 TL ödeyerek alır:

B iştiraki	1.000	
Banka		1.000

¹¹¹ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.539, John Wiley & Sons, Inc., 2009

B Şirketinin işlem sırasındaki bilançosunda 1.200 TL'si ödenmiş sermaye ve 800 TL'si dağıtılmamış kârlar olarak 2.000 TL'lik toplam özkaynak vardır. Ayrıca B'nin eski değerden duran bir arsasının piyasa değeri defter değerinden 120 TL daha yüksektir. Diğer bütün bilanço kalemleri için ise defter ve piyasa değerleri birbirine yakındır. Sonuç olarak B'nin net aktiflerinin piyasa değeri 2.120 TL'dir. Bu bedelin %40'ına sahip olmak için 1.000 TL ödenmiştir. Bir başka deyişle, 1000 TL:

480 TL Hisse Senetleri İçin ($1.200 * \%40$)

320 TL Dağıtılmamış Kârlar İçin ($800 * \%40$)

48 TL Arsanın Piyasa Değer Farkı İçin ($120 * \%40$)

848 TL Şerefiye Öncesi Ara Toplam

152 TL Şerefiye

şeklinde paylaşılır ve alt hesaplarda ayrı olarak tutulur.

B dönem sonunda 100 TL temettü dağıttığında alınan 40 TL temettü:

Banka	40	
B İştiraki-Dağıtılmamış Kârlar		40

şeklinde muhasebeleşir.

Dolayısıyla B İştiraki hesabında, şerefiye hariç bakiye her zaman için B'nin piyasa değerine göre düzeltilmiş bilançosunun %40'ını yansıtır:

Temettü öncesi >> $2.120 \text{ TL} * \%40$ >> 848 TL

Temettü sonrası >> $2.020 \text{ TL} * \%40$ >> 808 TL

Diğer taraftan B İştiraki Bakiyesi oluşan zararlardan dolayı eksiye düşebilir, bu durumda ortaya çıkacak herhangi bir yükümlülük için bilançoda borçlar altında bir

hesap oluşturulması, hissedar olarak hukuki zorunluluk ve/veya taahhüt olmasıyla bağlantılıdır.

3.1.5. Stoklar

Stokların değerlendirme metodları, maliyet kavramı ve tüm ilgili uygulamalar için US GAAP'ta hali hazırda geçerli olan standartlar şunlardır¹¹²:

- **ARB 43 /4. Bölüm:** Stok Fiyatlaması,
- **APB 28:** Ara Dönem Mali Raporlama Standartları,
- **FAS 2:** ARGE Masraflarının Muhasebeleştirilmesi,
- **FAS 151:** Stok Maliyetleri ve ARB 43/bölüm 4'te yapılan değişiklikler,
- **FIN-1:** Stoklarla İlgili Muhasebe Prensipleri Uygulama Değişiklikleri.

US GAAP'ta stoklar, aşağıdaki özelliklere sahip maddi varlıklar olarak tanımlanır:

- Bir şirketin normal faaliyetlerinde satılmak üzere alınanlar,
- Bir şirketin normal faaliyetlerinde satılmak üzere üretilen ve/veya üretim sürecinde yer alanlar.

Stoklar amortismanına tabi uzun vadeli aktifleri içermezler.

US GAAP'ta stokların muhasebeleştirme esası "Maliyet"tir. Maliyet, stoğu elde etmek (satın almak ve/veya üretmek) için ödenen/ödenecek para ya da verilen başka bir değerdir. Stokların muhasebeleştirilmesinde stok maliyetleri, yapılan direk veya dolaylı tüm harcamaların toplamından oluşur. Özellikle üretim ortamında ortaya çıkan yarı mamul ve mamul stokları üzerinde aktifleştirilen ve dağıtım yoluyla hesaplanan masraflar uygulamada zorluklar içerir. Örneğin; atıl kapasite giderleri, normalin üstünde oluşan fire, elden geçirme ve tamirat giderleri cari dönem gideri

¹¹² Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 27-02, CCH 2008

olarak kaydedilir ve stok maliyetine eklenmezler. Satış giderleri de dönem gideri olarak değerlendirilir ve stok maliyetine ilave edilmez.

Diğer taraftan US GAAP, sabit üretim giderlerinin stok maliyetine ilave edilmeyip dönem gideri olarak yazılmasına izin vermemektedir.

US GAAP'ta faiz ve kur farkı giderleri dönem gideri olarak değerlendirilir ve stok maliyetlerine ilave edilmez.

3.1.5.1. Stok Kayıt Sistemleri

US GAAP kapsamında şirketler stoklar için iki değişik kayıt sistemi kullanabilirler¹¹³:

1) Dönemsel (Periodic) Kayıt Sistemi

Stoklar fiziksel sayım yapılarak belirli bir gün itibariyle belirlenir. Gerekli raporlama dönemlerinde sayım yapıldığı sürece, detaylı stok kayıtları tutma zorunluluğu yoktur. Bilançoda gösterilen stok bakiyesi fiziksel sayım ile belirlenen miktarın, uygulanan stok değerlendirme metodu ile fiyatlandırılmasıyla belirlenir. Dönem başı ve dönem sonu stoku arasındaki fark, satılan malın maliyetinin hesaplanmasında kullanılır. Bu sistemde tüm satın alımlar “Alımlar (Purchases)” adlı bir hesaba kaydedilir. Dönem sonunda yapılan sayım ile dönem sonu stoku belirlenir.

Aşağıdaki kayıt ile stok ve satılan malın maliyeti hesapları düzeltilir:

Stoklar (Dönem sonu sayımına göre)	xxx	
Satılan Malın Maliyeti		xxx
Alımlar Hesabı	xxx	
Stoklar (Dönem Başı Bakiyesi)		xxx

¹¹³ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 27-03, CCH 2008

Bu sistem, pratikliği ile ön plana çıkmakta ve özellikle perakende sektöründe kullanılmaktadır. Kontrol açısından zayıf bir sistem olduğu için özellikle günümüzde orta ve büyük ölçekli firmalar tarafından kullanılmamaktadır.

2) Sürekli (Perpetual) Kayıt Sistemi

Sürekli Kayıt Sisteminde stok kayıtları kıymet ve miktar olarak her alım hem satım ile güncellenir. Teknoloji ile günümüzde bu tip kayıtların tutulması çok kolaylaşmıştır. Teorik olarak fiziksel sayım gerektirmese de US GAAP, fiziksel sayımın dönemsel olarak yapılmasını şart koşmuştur. Sürekli Kayıt Sisteminde alımlar ve satış anında çıkışlar aşağıdaki şekilde kaydedilir:

Stoklar	xxx	
Ticari Borçlar		xxx
Satılan Malın Maliyeti	xxx	
Stoklar		xxx

3.1.5.2. Stok Değerleme Yöntemleri

US GAAP birçok değişik stok değerlendirme yöntemine izin vermektedir. Şirketler için stok değerlendirme yöntemini seçerken en önemli kıstas, dönem kârının şirketin operasyonları ve içinde bulunduğu sektör açısından en doğru şekilde yansıtılmasıdır. Aşağıda verilen örnekte değişik stok değerlendirme yöntemleri uygulamalı olarak açıklanmakta ve karşılaştırılmaktadır:

Tablo 12: Ortalama Maliyet Yöntemi İçin Veriler

	<u>Miktar</u>	<u>Birim Fiyat</u>
31 Mart Stoklar	1000	\$12.50
14 Nisan Alımlar	2000	\$12.20
20 Nisan Satışlar	(1800)	
24 Nisan Alımlar	3200	\$12.60
28 Nisan Satışlar	(4000)	
30 Nisan Stoklar	400	

Bu kayıt sisteminde detay kayıtlar tutulmadığı için stok ve satılan maliyeti sadece dönem sonunda hesaplanır.

Tablo 13: Ortalama Maliyet Yöntemi – Periyoddaki Kayıt Sistemi

	<u>Miktar</u>	<u>Birim Fiyat</u>	<u>Toplam</u>
31 Mart Stoklar	1.000	12.50 \$	12.500 \$
14 Nisan Alımlar	2.000	12.20 \$	24.400 \$
24 Nisan Alımlar	<u>3.200</u>	12.60 \$	<u>40.320 \$</u>
Toplam Satışa Hazır	6.200		<u>77.220 \$</u>
20 Nisan Satışlar	(1.800)		
28 Nisan Satışlar	(4.000)		
30 Nisan Stoklar	<u>400</u>		

Satılan malların maliyeti şu şekilde hesaplanabilir:

Birim başına maliyet	77.220 / 6200 = \$12.45
Kapanış stokları	400 x 12.45 = \$4.980
Satışa hazır malların maliyeti	\$77.220
Eksi: Kapanış stokları	<u>(4.980)</u>
Satılan malların maliyeti	<u><u>\$72.240</u></u>

- Hareketli Ortalama Maliyet Yöntemi-Sürekli Kayıt Sistemi

Bu yöntemde, detaylı kayıtlar tutulur ve her alım satım sonrası yeni ortalama maliyet hesaplanır:

Tablo 14: Hareketli Ortalama Maliyet Yöntemi – Sürekli Kayıt Sistemi

	<u>Miktar</u>	<u>Birim Fiyat</u>	<u>Toplam</u>	<u>Bakiye</u>	<u>Kalan Miktar</u>	<u>Birim Başlı Maliyet</u>
31 Mart Stoklar	1.000	12.50 \$	12.500 \$	12.500 \$	1.000	12.50 \$
14 Nisan Alımlar	2.000	12.20 \$	24.400 \$	36.900 \$	3.000	12.30 \$
20 Nisan Satışlar	(1.800)	12.30 \$	(22.140) \$	14.760 \$	1.200	12.30 \$
24 Nisan Alımlar	3.200	12.60 \$	40.320 \$	55.080 \$	4.400	12.52 \$
28 Nisan Satışlar	(4.000)	12.52 \$	(50.080) \$	5.000 \$	400	12.50 \$

Satılan malların maliyeti şu şekilde hesaplanabilir:

Açılış stokları	\$12.500
+ Satın alımlar	<u>64.720</u>
Satışa hazır malların maliyeti	77.220
- Kapanış stokları	<u>(5.000)</u>
Satılan malların maliyeti	<u>\$72.220</u>

- İlk Giren İlk Çıkar Yöntemi (FIFO)

FIFO metodunda, adından da anlaşılacağı gibi stoklara önce giren malların önce satıldığı varsayılır. Dolayısıyla dönem sonu stoku, en son alımlardan oluşur. Bu yöntemin uygulamasında dönemsel veya sürekli kayıt sisteminde, aynı dönem sonu stoku ve satılan mal maliyeti rakamlarına ulaşılır. FIFO'nun avantajı, dönem sonu stoklarının cari fiyatlarla bilançoda yer almasıdır. Ancak buna karşın satılan malın maliyetinin, eski ve ucuz maliyetlerden oluşmuş olması, Gelir Tablosu açısından cüretli bir yöntem olarak ortaya çıkmasına neden olabilir.

Tablo 15: Sürekli Kayıt Yöntemi –FIFO (İlk Giren İlk Çıkar)

	Miktar	Birim Fiyat	Toplam	Kalan Miktar	Birim Başı Maliyet	Bakiye
31 Mart Stoklar	1.000	12.50 \$	12.500 \$	1.000	12.50 \$	12.500 \$
14 Nisan Alımlar	2.000	12.20 \$	24.400 \$	1.000	12.50 \$	12.500 \$
				<u>2.000</u>	12.20 \$	24.400 \$
				3.000		36.900 \$
20 Nisan Satışlar	(1.000)	12.50 \$	(12.500 \$)	0	12.50 \$	0 \$
	<u>(800)</u>	12.20 \$	<u>(9.760)</u>	<u>1.200</u>	12.20 \$	14.640 \$
	(1.800)		(22.260 \$)	1.200		14.640 \$
24 Nisan Alımlar	3.200	12.60 \$	40.320	1.200	12.20 \$	14.640 \$
				<u>3.200</u>	12.60 \$	40.320 \$
				4.400		54.960 \$
28 Nisan Satışlar	(1.200)	12.20 \$	(14.640 \$)	0	12.20 \$	0 \$
	<u>(2.800)</u>	12.60 \$	<u>(35.280)</u>	<u>400</u>	12.60 \$	5.040 \$
	(4.000)		(49.920 \$)	400		5.040 \$

Satışa hazır mallar, ortalama yöntemlerle hesaplanan mallarla aynıdır fakat kapanış stokları ve satılan malların maliyeti farklıdır:

Açılış stokları	\$12.500
+ Satın alımlar	<u>64.720</u>
Satışa hazır malların maliyeti	\$77.220
- Kapanış stokları	<u>(5.040)</u>
Satılan malların maliyeti	<u>\$72.180</u>

- Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO)-Periyodik Kayıt Sistemi

LIFO metodunda periyodik veya sürekli kayıt sisteminde en son alımların öncelikle satıldığı varsayılır. Dolayısıyla dönem sonu stokları, en eski alımlardan oluşur. İlk olarak periyodik sistemdeki LIFO örneğine bakalım:

-Öncelikle dönemin tüm satın alımları toplanır:

Tablo 16: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO)-Periyodik Kayıt Sistemi Tablosu

	<u>Birimler</u>	<u>Fiyat</u>	<u>Toplam</u>
31 Mart Stoklar	1.000	12.50 \$	12.500 \$
14 Nisan Alımlar	2.000	12.20 \$	24.400 \$
24 Nisan Alımlar	<u>3.200</u>	12.60 \$	<u>40.320 \$</u>
Toplam Satışa Hazır	<u>6.200</u>		<u>77.220 \$</u>

Sonra, dönemin satışları hesaba katılır:

Tablo 17: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Periyodik Kayıt Sistemi Tablosu – Dönem Satışları

20 Nisan Satışlar	(1.800)
28 Nisan Satışlar	<u>(4.000)</u>
Ayın Tüm Satışları	<u>(5.800)</u>

Son olarak, toplam satışlar LIFO katmanlarından çıkarılır:

Tablo 18: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Periyodik Kayıt Sistemi Tablosu – LIFO Katmanları

	<u>Başlangıç</u> <u>Miktarı</u>	<u>Satılan</u> <u>Miktar</u>	<u>Kapanış</u> <u>Miktarı</u>	<u>Birim</u> <u>Başına</u> <u>Maliyet</u>	<u>Bakiye</u>
31 Mart Katmanı	1.000	(1.000)	0	12.50 \$	0 \$
14 Nisan Katmanı	2.000	(2.000)	0	12.20 \$	0 \$
24 Nisan Katmanı	<u>3.200</u>	<u>(2.800)</u>	<u>400</u>	<u>12.60 \$</u>	<u>\$5.040</u>
Toplam	<u>6.200</u>	<u>(5.800)</u>	<u>400</u>		<u>\$5.040</u>

Satışa hazır mallar, diğer yöntemlerle hesaplanan mallarla aynıdır; fakat kapanış stokları ve satılan malların maliyeti farklıdır.

- Açılış stokları	\$12.500
+ Satın alımlar	<u>64.720</u>
Satışa hazır malların maliyeti	77.220
- Kapanış stokları	<u>(5.040)</u>
Satılan malların maliyeti	<u>\$72.180</u>

Tablo 19: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) - Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu

	Miktar	Birim Fiyat	Toplam	Stok Miktarı	Birim Başına Maliyet	Bakiye
31 Mart Stoklar	1.000	12.50	\$12.500	1.000	\$12.50	\$12.500
14 Nisan Alımlar	2.000	12.20	\$24.400	1.000	\$12.50	\$12.500
				<u>2.000</u>	\$12.20	<u>\$24.400</u>
				3.000		\$36.900
20 Nisan Satışlar	0	12.50	0	1.000	\$12.50	\$12.500
	<u>(1.800)</u>	12.20	<u>\$(21.960)</u>	<u>200</u>	\$12.20	<u>\$2.440</u>
	(1.800)		\$(21.960)	1.200		\$14.940
				1.000	\$12.50	\$12.500
				200	\$12.20	\$ 2.440
24 Nisan Alımlar	3.200	\$12.60	\$40.320	<u>3.200</u>	\$12.60	<u>\$40.320</u>
				4.400		\$55.260
28 Nisan Satışlar	(600)	\$12.50	\$(7.500)	400	\$12.50	\$5.000
	(200)	\$12.20	\$(2.440)	0	\$12.20	0
	<u>(3.200)</u>	\$12.60	<u>\$(40.320)</u>	<u>0</u>	\$12.60	0
	(4.000)		\$(50.260)	<u>400</u>		<u>\$5.000</u>

Yine, satışa hazır mallar aynıdır; fakat kapanış stokları ve satılan malların maliyeti farklıdır.

Açılış stokları	\$12.500
+ Satın alımlar	<u>64.720</u>
Satışa hazır malların maliyeti	\$77.220
- Kapanış stokları	<u>(5.000)</u>
Satılan malların maliyeti	<u>\$72.220</u>

Genel olarak LIFO'nun önemli avantajlarından biri, cari gelirlerle en son ürün maliyetlerini eşleştirmesidir.

Fiyatlar yükselirken cari maliyetler eski maliyetlerden daha yüksektir; bu da kârı düşürür. Daha düşük gelir daha düşük vergi anlamına gelir. Bu nedenle LIFO, geleneksel olarak bir vergi-erteleme aracı olarak kullanılmıştır¹¹⁴.

Ancak ürüne göre LIFO kayıtları tutmak, oldukça zaman alıcıdır. Dahası, yönetsel fiyatlandırma kararlarında nadiren kullanılır. Bu nedenle çoğu firmalar, LIFO'yu dış raporlama ve vergi amaçlarıyla kullanırken yönetsel kararlar için başka bir yöntem kullanır.

Bu tür iki stok yöntemi kullanan şirketler genellikle LIFO rezervi olarak isimlendirilen bir karşı stok hesabı kullanırlar. Dönem sonunda, LIFO ile diğer kullanılan yöntem arasındaki farkı (LIFO etkisi) yansıtacak şekilde ayarlanır:

Satılan Malların Maliyeti	xxx	
LIFO Rezervi		xxx

¹¹⁴ IFRS/US GAAP Comparison, sy.809, Ernst &Young, 3rd edition, 2005

- Dolar Değerli Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (Dollar Value LIFO)

Bu yöntem, miktar bazlı LIFO metodlarından farklı olarak bir baz yıl belirlendikten sonraki tüm stoklara ait fiyat indekslerini kullanır. Bu metod öncelikle petrol ve doğalgaz sektöründeki büyük firmalar tarafından kullanılmaktadır.

Aşağıdaki örnekte, bu yöntem gösterilmiştir:

- İlk olarak her yıl sonundaki stok, baz alınan yıl endeksine indirgenir:

Tablo 20: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu - Endeksleme

	<u>Yıl Sonu Fiyatı</u>	<u>Fiyat Endeksi</u>	<u>Baz Yıl Fiyatı</u>
1.Yıl Kapanış Stoğu	300.000 \$	1.00	300.000 \$
2. Yıl Kapanış Stoğu	374.000 \$	1.10	340.000 \$
3. Yıl Kapanış Stoğu	384.000 \$	1.20	320.000 \$
4. Yıl Kapanış Stoğu	455.000 \$	1.30	350.000 \$

Daha sonra LIFO bazlı katman hesabı yapılır:

Tablo 21: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu – LIFO Katman Hesabı 1

<u>1. Yıl Hesaplaması:</u>	Baz Yılda Fiyat	Fiyat Endeksi	LIFO Maliyeti
1. Yıl Katmanı	<u>300.000 \$</u>	1.00	<u>300.000 \$</u>
1. Yıl Kapanış Stoğu	<u>300.000 \$</u>		<u>300.000 \$</u>
<u>2. Yıl Hesaplaması:</u>	Baz Yılda Fiyat	Fiyat Endeksi	LIFO Maliyeti
1. Yıl Katmanı	300.000 \$	1.00	300.000 \$
2. Yıl Katmanı	<u>40.000 \$</u>	1.10	<u>44.000 \$</u>
2. Yıl Kapanış Stoğu	<u>340.000 \$</u>		<u>344.000 \$</u>

Herhangi bir yılda stok bakiyesi düştüğünde, en son yılın katmanının bir kısmının çıkarılması gerekir ve bu ters çevrilemez:

Tablo 22: Son Giren İlk Çıkar Yöntemi (LIFO) – Sürekli Kayıt Sistemi Tablosu – LIFO Katman Hesabı 2

<u>3. Yıl Hesaplaması:</u>	Baz Yılda Fiyat	Fiyat Endeksi	LIFO Maliyeti
1. Yıl Katmanı	300.000 \$	1.00	300.000 \$
2. Yıl Katmanı	<u>20.000 \$</u>	1.10	<u>22.000 \$</u>
3. Yıl Kapanış Stoğu	<u>320.000 \$</u>		<u>322.000 \$</u>
<u>4. Yıl Hesaplaması:</u>	Baz Yılda Fiyat	Fiyat Endeksi	LIFO Maliyeti
1. Yıl Katmanı	300.000 \$	1.00	300.000 \$
2. Yıl Katmanı	20.000 \$	1.10	<u>22.000 \$</u>
4. Yıl Katmanı	<u>30.000 \$</u>	1.30	<u>39.000 \$</u>
4. Yıl Kapanış Stoğu	<u>350.000 \$</u>		<u>361.000 \$</u>

Görüldüğü gibi 4. yılda stok, dolar bazlı LIFO yöntemi ile \$361.000 olmuştur. 3. yıl katmanı kalmamıştır.

- Perakende Stok Değerleme Yöntemi (Retail Method)

Bu yöntem genellikle perakende sektöründe kullanıldığı için bu adla anılır. Stok sayımı, satış fiyatları üzerinden yapılır. Yöntem olarak elektronik okuyucularla tüm mekanlardaki mal satış etiketleri okutulur ve toplam stokların satış değerine ulaşılır.

Daha sonra maliyet/satış fiyatı oranı kullanılarak maliyet bedeline ulaşılır. Kullanılan oran stok değerlendirme yöntemine göre değişir¹¹⁵:

- Ortalama maliyet kullanılıyorsa, rasyo tüm satışa hazır stokların maliyet değerinin satış fiyatına olan oranına eşittir.
- FIFO kullanılıyorsa rasyo, dönem içi satın alımlarının maliyetinin satış fiyatına olan oranına eşittir.
- LIFO kullanılıyorsa dönem sonu stoklarının değeri, dönem başı stok değeriyle bağlantılıdır. Eğer dönem sonu stokları dönem başına göre azalmışsa rasyo dönem başı maliyetinin satış değerine olan oranıdır. Eğer artış varsa bu artan kısmın rasyosu dönem içi satın alımlarının maliyetinin satış fiyatına olan oranına eşittir.
- Değer düşüklüğü kavramı (Lower of Cost or Market-LCM) perakende yönteminde de uygulanır. Bu yöntemde sonradan yapılan etiket fiyat artışları, satışa hazır mallar toplamının satış fiyatına eklenir. Etiket üstünden yapılan indirimler ise dahil edilmez. Böylece maliyet/satış fiyatı oranında, daha büyük bir payda ile sonuçta daha düşük (konservatif) bir stok maliyet bedeline ulaşılır.

Tablo 23: Perakende Metodu Tablosu

	Maliyet	Perakende Satış Fiyatı
Açılış Stokları	90.000 \$	130.000 \$
Satın Alımlar	330.000 \$	460.000 \$
Etiket Üstü Arttırmalar		10.000 \$
Etiket Azaltımlar		(40.000 \$)
Satışlar		(480.000 \$)
Dönem Sonu Stokları		80.000 \$

¹¹⁵ Carcello Joseph, GAAP Guide Level A, sy.27-10, Miller 2005

Bu durumda satış fiyatları üzerinden kapanış stoku \$80.000'dır

Ortalama maliyet yöntemi ile perakende yöntemi için maliyet/satış fiyatı oranı $420 / (90+330) = 560 / (130+460+10-40)$ 'dır. Dolayısıyla dönem sonu stokları $\$80.000 * (420/560) = \60.000 olur.

FIFO ile perakende yöntemi için maliyet/satış fiyatı oranı, $330 / (330) = 430 / (460+10-40)$ 'dır. Dolayısıyla dönem sonu stoku $\$80.000 * (330/430) = \61.395 olur. FIFO'da, tüm stok cari-dönem satın alımlarından gelir.

LIFO ile perakende yöntemi için maliyet/satış fiyatı oranı $90 / 130$ 'dur çünkü 80.000 \$'lık perakende kapanış stokları 130.000 \$'lık açılış stoklarının altındadır. Eğer stoklarda bir artış olmuş olsaydı, artış $330 / 430$ 'luk bir maliyet-perakende oranı kullanılarak değerlendirilecekti. Dolayısıyla dönem sonu stokları \$55.385 olur.

LCM altında perakende yöntemi için maliyet/satış fiyatı oranı, ağırlıklı ortalama varsayılarak $420 / 600$ 'dür çünkü yüzdenin hesaplanmasında arttırmalar dahil edilmiş ama azaltımlar dahil edilmemiştir. Bu yöntem özellikle LIFO kullanılmıyorsa kullanılır. Azaltımların oranların dışında tutulması, piyasa veya maliyet değerinin düşük olanı ilkesine yakın bir değerlendirme ile sonuçlanır. Bu yöntemle stok \$56.000 olur.

- Birebir Tanımlama Yöntemi (Specific Identification)

Bu en basit yöntem, sayıca az ama çok değerli stok kalemleri için kullanılır. Genellikle otomobil, yat, kuyumculuk ve inşaat makineleri sektöründe uygulanmaktadır. Satılan mal birebir maliyetlendirildiği için en uygun yöntem olarak ortaya çıkar.

- Stoklarda Değer Düşüklüğü ve Karşılık Hesaplamaları (Specific Identification)

US GAAP'ın en temel prensibi, aktif kalemlerin ileride yaratacakları net nakit akışının üstünde bir değerle bilançoda kaydına izin vermemesidir. Dolayısıyla stoklar, maliyetleri ne olursa olsun eğer bir değer düşüklüğü söz konusu ise bu düşüklük derhal hesaplanmalı ve stoklarda karşılık ayrılmalıdır. Bu değer düşüklüğü

malın bozulması, demode olması, piyasa fiyatlarındaki değişim gibi değişik nedenlerden kaynaklanabilir.

Değer düşüklüğü hesaplaması US GAAP'ta açıkça tanımlanmış ve "Lower of Cost or Market (LCM)" olarak tanımlanmıştır¹¹⁶. Öncelikle LCM tanımını inceleyelim:

LCM'deki "M" yani piyasa fiyatı o malın gerek satın alma gerek üretim yoluyla "İkame Değeridir". Bu değer Tavan (Ceiling) ve Taban (Floor) denen iki limitin içinde yer almak zorundadır. Eğer ikame değeri tavan değerinin üzerindeyse tavan değeri, eğer taban değerinin altında hesaplanırsa da taban değeri "M" olarak kullanılır.

Tavan değeri, stokların "Net Gerçekleşebilir Değeri"dir (Net Realizable Value-NRV). US GAAP'ta NRV o ürünün tahmini satış fiyatından satılması için oluşacak maliyetlerin düşülmesiyle hesaplanır.

Taban değeri ise NRV değerinden normal süreçte elde edilecek kâr marjı düşülerek hesaplanır.

Tavan değerinin kullanılma nedeni gelecek dönemlerde fazla zarar oluşmasını engellemek için taban değerinin kullanılma nedeni ise gelecek dönemlerde gereğinden fazla bir brüt kâr oluşmasını engellemek içindir.

Grafiksel uygulama:

Tablo 24: Net Gerçekleşebilir Değer Uygulama Tablosu

2.Durum: İkame Değeri (Replacement Cost)
_____Tavan=NRV_____
1.Durum: İkame Değeri (Replacement Cost)
_____Taban=Tavan-Normal Brüt Kâr Marjı_____
3.Durum: İkame Değeri (Replacement Cost)
1. durumda İkame Değeri LCM testindeki "M" olarak kullanılır. 2. durumda Tavan Değeri, 3. durumda ise Taban Değeri "M" olarak kullanılır.

¹¹⁶ Carcello Joseph, GAAP Guide Level A, sy.27-04, Miller 2005

Tablo 25: Lcm Test Tablosu

	Fiili Maliyet	İkame Değeri	NRV (Tavan)	Normal kâr marjı Düşülmüş NRV (Taban)	Belirlenen Piyasa Değeri	Piyasa ve Maliyet Değerinden Düşük Olanı (LCM)
Vida dişli çivi	12.45 \$	13.60 \$	14.40 \$	14.00 \$	14.00 \$	12.45 \$
Alçıpan vidası	15.15 \$	12.00 \$	11.55 \$	11.35 \$	11.55 \$	11.55 \$
Somunlu vida	16.00 \$	14.10 \$	15.00 \$	13.80 \$	14.10 \$	14.10 \$
Metal vidası	10.30 \$	8.75 \$	9.20 \$	8.45 \$	8.75 \$	8.75 \$
Ahşap vidası	8.90 \$	7.85 \$	8.20 \$	7.65 \$	7.85 \$	7.85 \$

LCM hesaplaması, yukarıda yapıldığı şekilde her stok kalemine ayrı ayrı uygulanabileceği gibi, stoklar mantıklı gruplar haline getirilip toplamalar üzerinden de uygulanabilir.

LCM muhasebe kaydında yaygın olarak kullanılan iki yöntem vardır: Direk Yöntemde, değer düşüşü doğrudan stoktan düşülür ve satılan malın maliyetine eklenir. Daha çok tercih edilen Karşılık Yönteminde ise değer düşüşü, stokların altında bir karşılık hesabına alacaklandırılır. Aynı mali yıl içinde ayrılan değer düşüklüğü karşılıkları ters çevrilebilir; ancak mali yıl kapandıktan sonra stokların yeni bazı olarak oluşur ve ters çevrilemez.

3.1.5.3. Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensiplerinde (US GAAP) Stoklarla İlgili Özel Uygulama Alanları ve Kavramlar¹¹⁷

US GAAP'ta stoklar hesabını direk veya dolaylı olarak etkileyen tüm özel uygulama alanlarını ve kavramları bu bölümde inceleyeceğiz:

- Ürün Satın Alım Taahhütleri

Şirketler, piyasa fiyatlarından etkilenmemek için hammadde ve benzeri stok alımları için iptal edilemez biçimlerde satın alım taahhütlerine girerler. Bu gibi durumlarda US GAAP'ta herhangi bir bilanço döneminde stokların piyasa değeri eğer anlaşmadaki taahhüt edilen alım fiyatının altına düşmüşse, fark o dönem karşılık ayrılarak gider yazılır. Örnek olarak; bir şirket 2007 Kasım ayında 2008 yılı için tonu \$1.000'dan 1000 ton mal almayı taahhüt etmiştir. 31 Aralık 2007 tarihinde bu malın piyasa değeri \$950'a düşmüştür. Bu durumda şirket, 31 Aralık itibariyle \$50.000 karşılık ayırır ve gider yazar. Bu aslında LCM uygulamasının stokların daha teslim alınmadan taahhüt kapsamında muhasebeleştirilmesidir.

- Durdurulmuş Faaliyetler (Discontinued Operations)

US GAAP, bir şirketin herhangi bir faaliyetini durdurma kararı sonrası o faaliyetle ilgili tüm kâr/zarar ve bilanço kalemlerinin, diğer devam eden faaliyetlerden ayrıştırılmasını ve ayrı olarak gösterilmesini kural olarak koymuştur. Bu kapsamda, durdurulan bir faaliyetle ilgili stoklara yapılan herhangi bir LCM düzeltmesinin etkisi, gelir tablosunda durdurulmuş faaliyetlerden oluşan net kâr/zarar kalemi içinde gösterilir.

- Ara Dönem Raporlamaları

US GAAP'ta üçer aylık dönemlerde hazırlanan ara dönem tablolarında genelde yılsonu prensiplerinin uygulanması gerekmektedir. Bu prensiplere istisna olarak şirketlerin ara dönem finansal tablolarında:

¹¹⁷ Carcello Joseph, GAAP Guide Level A, sy.27-15/20, Miller 2005

- Stok değerleme yöntemi olarak LIFO'nun kullanıldığı durumlarda LIFO katmanı yıl içinde kullanılmışsa ve yılsonuna kadar tekrar ilave edilmesi bekleniyorsa, bu eklenecek bedelin ikame değeri kullanılarak satılan malın maliyeti hesaplanabilir.
- LCM ile yazılan ara dönem zararları, aynı mali yıl içinde ters çevrilmek suretiyle belli dönemler için kâr doğurabilir ama hiç bir şekilde kümülatif bazda aynı mali yıl içinde net kâra yol açmaz.
- Ara dönemlerde şirketler, standart maliyet sistemiyle ulaşılan sonuçlar kullanılabilir. Bunun ön koşulu aynı mali yıl içindeki diğer dönemlerde ters çevrileceği ve etkisinin yok olacağı öngörülen satın alım fiyat, kapasite veya miktar sapmalarının oluştuğu dönemde dikkate alınmamasıdır.

- Şirket Birleşmeleri

US GAAP, şirket birleşmeleri sonucu elde edilen tüm stokların aşağıdaki şekilde değerlendirilmesini şart koşmuştur¹¹⁸:

- Hammaddeler; ikame değeri ile,
- Yarı mamuller; satılacak şekilde mamul hale getirilmeleri için gerekli tüm maliyetlerin ve makul bir brüt kârın, tahmini satış değerlerinden düşülmesiyle,
- Mamul maddeler; tahmini satış fiyatından satılmaları için gerekli tüm maliyetlerin ve makul bir brüt kârın, tahmini satış değerlerinden düşülmesiyle,

Böylece, gerek fiili birleşmelerde gerek hisse senedi alımı ile konsolide finansal tablo hazırlanması gereken durumlarda, stoklar yukarıdaki gibi değerlendirilir ve kayıtlı değerlerle arada oluşan fark hesaplanarak, şerefiyenin (goodwill)'in azalmasına veya artmasına yol açar.

¹¹⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 330, subsection 35

- İptal Edilen Anlaşmalar

Önceden kontratla belirlenen bir müşteri siparişi için alınan özel stoklar, bu anlaşma sonlandırılmışsa, derhal LCM testine tabi tutulmalı ve oluşan değer kaybı kontratın iptal edildiği dönemde zarar olarak yazılmalıdır¹¹⁹.

- Araştırma Geliştirme Giderleri

US GAAP, araştırma geliştirme (ARGE) giderlerinin istisnasız olarak dönem giderine yazılmasını şart koşmuştur. Bu kapsamda elde edilen ve ARGE kapsamında kullanılan stok kalemleri bilançoda belirtilmez ve ARGE gideri olarak muhasebeleştirilir¹²⁰. Bu stoklar şirketin normal faaliyetleri içinde kullanılabilir ve/veya satılabilir duruma dönüşürlerse, normal stoklar gibi muhasebeleştirilir.

3.1.5.4. Konsolide Tablolardaki Stoklarda Kalan Kârlar

Tüm konsolide edilen finansal tablolarda ve özkaynak metodu ile muhasebeleştirilen iştiraklerle yapılan alım/satımlarda, stoklarda kalan kârlar/zararlar (nadir de olsa zarar oluşabilir) bertaraf edilir. US GAAP, şirketler arası yapılan işlemlerden dolayı stoklar üzerinde kalan kârların detaylı olarak hesaplanıp gerek konsolide finansal tablolarda gerek özkaynak metoduyla muhasebeleşen iştirakler nedeniyle şirket finansal tablolarından çıkarılmasını ve bu düzeltmenin dönemsel olarak yapılmasını şart koşmaktadır¹²¹.

Yıllara Yayılan İnşaat İşleri Kapsamında Stoklar

US GAAP'a göre, gerek tamamlanmış kontrat yöntemi (Türkiye'de VUK'a göre kabul edilip uygulanan yöntemi) gerek yüzdesel tamamlanma yönteminde uygulanan (uygulamasını men eden bir durum yok ise yüzdesel tamamlanma yöntemi mecburidir) finansal tablolardaki oluşan maliyetlerin biriktirildiği hesap bir stok

¹¹⁹ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.376, John Wiley & Sons, Inc., 2009

¹²⁰ Carcello Joseph, GAAP Guide Level A, sy.27-19, Miller, 2005

¹²¹ Nikolai Loren, Intermediate Accounting, sy.612, Thomson, 1997

hesabıdır. Yüzdesel tamamlanmaya göre bu stok hesabından çıkışlar satılan malın maliyeti hesabına yapılır.

Stoklar ve Kurumlar Vergisi

US GAAP bazında uygulanan stok değerlendirme yöntemiyle, vergi amaçlı uygulanan stok değerlendirme yöntemi çoğu zaman aynı olmayabilir. Özellikle konsolide finansal tablo üreten çok uluslu büyük şirketlerde çok değişik vergi kuralları geçerlidir. Bu gibi durumlarda US GAAP esaslı hazırlanan finansal tablolardaki stok değeri ile vergi bazlı stok değeri arasında büyük farklar oluşabilmektedir. Bu farklar, gerek cari dönemde hesaplanan Kurumlar Vergisi hesabında gerek “Ertelenmiş Vergi” hesabında dikkate alınmaktadır. Bu farklar belirli nedenlerden dolayı sürekli ve etkisi kaybolmayacak farklar ise herhangi bir “Ertelenmiş Vergi” hesabı yapılmaz.

Barter Yapılan Stoklar ve Muhasebesi

Barter, US GAAP’ta detaylı olarak analiz edilen ve ilkeleri detaylı olarak açıklanmış bir işlem türüdür¹²².

Eğer iki şirket, birbirlerine normal operasyonları sonucunda satacakları malları verirse bu operasyonel sürecin tamamlanması olarak varsayılmaz ve iki şirket de aldıkları malı, verdikleri malın kayıtlı değerinden kaydederler (bilahare LCM testine tabi olmak şartıyla).

Bir barter işleminde eğer kısmi olarak nakit ödeme söz konusu ise o zaman uygulama farklılaşır. Kısmi nakdi ödeyen şirket, yeni stokları, verdiği stokların kayıtlı değeri ve verdiği nakdin toplamı olarak muhasebeleştirir.

Nakdi alan şirket ise nakit miktarının alınan stokların piyasa değeri ile nakit toplamının oranına göre kısmi bir kâr yazabilir.

¹²² Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.383, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Örnek:

A Şirketi B Şirketine verdiği ve kayıtlı değeri \$100 olan hammadde için \$25 nakit ve piyasa değeri \$90 olan bir hammadde almıştır. Bu durumda;

$$\text{Nakit}/(\text{Nakit}+\text{Alınan Stokların Piyasa Değeri})=25/(25+90)=\%22$$

$$\text{Potansiyel Kâr:} \quad \$25+\$90-\$100=\$15$$

$$\text{Hesaplanan Kâr:} \quad \$15*\%22=\$3.3$$

Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı:

Nakit	25.0	
Yeni Hammadde	78.3 (100+3.3-25)	
Barter Kârı (diğer gelirler)		3.3
Eski Hammadde		100.0

Barter işleminde ilginç olan nokta, yukarıda %22 olarak hesaplanan oranın %25 veya daha yukarı olması halinde hesaplanan tüm potansiyel kâr, gelir tablosuna kaydedilir ve alınan mal piyasa değeri üzerinden muhasebeleşir. Buradaki ana hedef, düşük nakit oranlı bir barter yoluyla gelir tablosu manipülasyonunun önüne geçmektir.

Stok ve Kârlar

Stokların üzerinde maliyetlerinin oluştuğu andan itibaren piyasa koşullarına göre maliyetlerinin veya satış fiyatlarının artması sonucu “hayali kârlar” birikebilir. US GAAP, bu kârları “olağandışı” olarak değerlendirmektedir¹²³. Stokların ikame değeri yükselmiştir ve bu hayali kârların ötesindeki gerçek marjlar azalmıştır. Bu durum özellikle yüksek enflasyonlu ortamlar için geçerlidir. US GAAP, üç yıl üst üste

¹²³ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 27-21, CCH 2008

birikimli olarak enflasyon oranı %100'ü geçmediği takdirde enflasyon muhasebesi uygulamasına izin vermemektedir (sanıldığı gibi aksine US GAAP'ta da enflasyon muhasebesi uygulaması vardır ancak ABD'de enflasyon oranları bu seviyelere çıkmadığı için gündeme gelmemektedir). Bu hayali kârların finansal tablolarda yanıltıcı olmalarını engellemek için SEC özellikle halka açık şirketlerde, eğer varsa dipnotlarda bu farkların açıklanmasını şart koşturmuştur.

Dönemler Arası Muhasebe Prensiplerindeki Değişiklikler

Şirketler, stok değerlendirme yöntemlerini değiştirdikleri takdirde geçmiş dönem finansal tablolarını (1 yıllık bilanço ve 2 yıllık gelir tablosu-halka açık şirketler için) bu yeni yöntem uygulaması ile düzeltip yeni baştan yayınlamak zorundadırlar. US GAAP, bu konuda tek istisnanın geçmişe yönelik düzeltmenin pratikte uygulanamazlık durumu olarak belirtmektedir.

Stoklar ile İlgili Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) Arasındaki Farklar

UFRS kapsamında “UMS 2” Stoklar ile ilgili prensiptir. Genelde UMS 2, US GAAP kadar detaylı olmasa da aynı prensipleri benimsemiştir. Ancak aşağıdaki konularda bir fark söz konusudur¹²⁴:

- UMS, LIFO uygulamasına izin vermemektedir.
- Yılsonlarından devreden LCM, değer düşüklüğü karşılıkları US GAAP'ta kesinlikle ters çevrilmez, UFRS ise orijinal değer düşüklüğü bedeline kadar ters çevrilmesine izin vermektedir.
- LCM kavramındaki “M” için uygulanan tavan/tabandan testleri UFRS'de yoktur. UFRS'deki test, maliyet ile “net gerçekleştirilebilir değer” arasında yapılır.

¹²⁴ Epstein, Barry, “IFRS 2007: Interpretation and Application of IFRS, sy.195, John Wiley & Sons, Inc., 2007

3.1.6. Maddi Duran Varlıklar

Maddi duran varlıklar US GAAP'ta değişik şekillerde adlandırılır:

- Fixed Assets,
- Property, Plant & Equipment,
- Tangible Long-Lived Assets,
- Plant Assets.

En basit anlamda, elle tutulabilir ve şirketin bir yıldan uzun sürede kullanıp yararlanabileceği sabit kıymetlerden oluşur. Bu kapsamda ilk edinme maliyeti, sonraki yapılan masraflar ve amortisman yöntemleri çok detaylı olarak US GAAP'ta yer alır.

3.1.6.1. İlk Edinme Maliyeti

Mal edinimi ile birlikte şirket, edinilen sabit kıymeti kullanılır hale getirmek ve bu yolda oluşan tüm maliyetleri mal bedeli ile birlikte aktifleştirmek zorundadır. Belli başlı maliyet kalemleri şunlardır¹²⁵:

- Alım esnasında oluşan tüm vergiler,
- İthalat söz konusu ise tüm ithalat masrafları,
- Ödenen komisyonlar,
- Taşıma maliyetleri ve taşıma esnasında oluşan sigorta giderleri,
- Depolama maliyetleri,
- Kurma ve çalıştırma maliyetleri,
- Test amaçlı yapılan üretimdeki tüm maliyetler.

¹²⁵ Norton Curtis, Intermediate Accounting, sy.157-158, Houghton Mifflin, 2006

Ayrıca alınan bir bina ise:

- Eğer bina yıkılıp yerine yenisi yapılacaksa tüm yıkma maliyetleri,
- İnşaatı yapacak yüklenicilere yapılan tüm ödemeler,
- Mimarlık ve mühendislik maliyetleri.

3.1.6.2. Faiz Maliyeti

US GAAP, faiz maliyetinin aktifleştirilmesine ancak bazı özelliklere sahip sabit kıymetler için olanak tanır. Şirketin kendi kullanımı için yaptığı/yaptırdığı bir bina veya satmak amaçlı yaptığı/yaptırdığı bir emlak projesinde oluşan faiz giderleri aktifleştirilir. Makineler üzerinde faiz aktifleştirilmez.

Aktifleştirme için uygulanacak faiz oranı, eğer yatırım için özel bir kredi alınmış ise bunun faizidir. Ancak özel bir borçlanma/kredi söz konusu değilse ya da yapılan harcamalar alınan özel yatırım kredisini aşıyorsa, şirketin bu yatırımı yapmaya başladıktan oluşan ağırlıklı ortalama ile hesaplanmış marjinal faiz oranı belirlenir ve aktifleştirmede bu oran kullanılır.

Faiz oranı belirlendikten sonra saptanması gereken bir diğer rakam da aktifleştirmeye temel olacak olan harcamalardır. US GAAP'ta bu harcamalar "Ortalama Birikmiş Harcamalar" (Average Accumulated Expenditures) olarak nitelendirilir¹²⁶.

Örnek:

1 Ocak 2009'da A Şirketi B Şirketiyle daha önceden almış olduğu bir arsa üzerinde bir bina yapmak üzere anlaşır. Binanın anahtar teslim fiyatı 2.000.000 TL'dir.

Ödemeler şu şekilde yapılır:

¹²⁶ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 24-05, CCH 2008

1 Ocak 2009	200.000 TL
31 Mart 2009	400.000 TL
30 Haziran 2009	610. 000 TL
30 Eylül 2009	440.000 TL
31 Aralık 2009	<u>350.000 TL</u>
Toplam	2.000.000 TL

A Şirketi'nin 31 Aralık 2009 tarihindeki bilançosunda yer alan krediler şunlardır:

- %12 faizli, 1 Ocak 2009 tarihinde alınmış, 3 ayda bir faizi anaparaya eklenen ve tüm faiz ve anaparası 31 Aralık 2012'de ödenecek yatırım kredisi-- 850.000 TL
- %10 faizli, 31 Aralık 2003'te alınmış, yıllık faiz ödemeli, 10 yıllık kredi-- 600.000 TL
- %12 faizli, 31 Aralık 2005'te alınmış, yıllık faiz ödemeli, 5 yıllık kredi-- 700.000 TL

Faiz aktifleştirmesi için Ortalama Birikmiş Harcamalar aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Tablo 26: Duran Varlıklar Faiz Aktifleştirme Tablosu

Tarih	Harcama	Aktifleştirme Süresi	Ortalama Birikmiş Harcama
1 Ocak 2009	200.000	12 ay	200.000
31 Mart 2009	400.000	9 ay	300.000
30 Haziran 2009	610.000	6 ay	305.000
30 Eylül 2009	440.000	3 ay	110.000
31 Aralık 2009	350.000	0 ay	0

Toplam	2.000.000	---	915.000
--------	-----------	-----	---------

Potansiyel Aktifleşebilecek Faiz Gideri Hesaplaması

$850.000 * \%12.551$ (%3 çeyrek dönem bazlı bileşik faizli) >> 106.684 TL

$65.000 * \%11.08$ $\{ \{ (600.000 * \%10) + (700.000 * \%12) \} / \{ 600.000 + 700.000 \} \}$ >> 7.202 TL

Toplam aktifleşebilecek faiz gideri 113.886 TL'dir.

Toplam oluşan faiz gideri 250.684 TL (106.684+60.000+84.000) olduğundan 113.886 TL aktifleştirilir.

Toplam aktifleşen faiz gideri, o dönem için oluşan faiz giderini aşamaz. Bir diğer deyişle şirket aktifleştirme yaparak net olarak faiz geliri kaydedemez.

Faiz aktifleştirilmesi, yatırım bitip kullanıma/satışa hazır hale geldiği anda sona erer.

3.1.6.3. Sabit Kıymet Amortisman Yöntemleri

US GAAP'ta sabit kıymetler, ekonomik ömürleri üzerinden amortisman tabi tutulurlar¹²⁷. Genel olarak uygulanacak amortisman yöntemi ya zamanın bir fonksiyonu olarak ya da fiziksel kullanım esas alınarak seçilir. Zamana bağlı olarak uygulanan yöntemler “Doğrusal Amortisman Yöntemi” ve “Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi”dir.

1 Ocak 2009'da 100.000 TL'ye mal edilip aynı tarihte hizmete konan, 10.000 TL ıskarta (hurda) değeri belirlenen ve ekonomik ömrü 5 yıl olarak saptanan bir makinenin değişik yöntemler ile amortisman hesabı aşağıda gösterilmiştir:

- Doğrusal Amortisman Metodu:

¹²⁷ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.489, John Wiley & Sons, Inc., 2009

$(100.000-10.000)*1/5= 18.000$ TL yıllık amortisman gideri ayrılır, 5 sene sonunda birikmiş amortisman hurda değerine ulaşınca amortisman durdurulur.

- Azalan Bakiyeler Yöntemi (Çifte Hızlandırılmış):

Tablo 27: Azalan Bakiyeler Yöntemi Tablosu (Çifte Hızlandırılmış)

Yıl	Net Defter Değeri- Yılbaşı	Amortisman Gideri	Net Defter Değeri- Yılsonu
1	100.000	40.000	60.000
2	60.000	24.000	36.000
3	36.000	14.400	21.600
4	21.600	8.640	12.960
5	12.960	2.960	10.000
Toplam		90.000	

Bu yöntemde hızlandırılmış olarak net defter değeri üzerinden amortisman ayrılır. Hesaplama hurda değeri dikkate alınmaz, sadece hurda değerine ulaşınca amortisman durdurulur.

- Yıllık Katsayı Yöntemi (Sum of The Years' Digits):

Bu yöntemde, ekonomik ömür kaç yıl ise o kadar yılın toplamı paydayı oluştururken, her yıl için ters yönden amortisman hesaplanır.

Tablo 28: Yıllık Katsayı Yöntemi Tablosu (Sum Of The Years' Digits)

Yıl	Kalan Ekonomik Ömür	Yılların Toplamı	Hesaplanan Yüzde	Yıllık Amortisman Gideri
1	5	15	% 33.33	30.000

2	4	15	% 26.67	24.000
3	3	15	% 20.00	18.000
4	2	15	% 13.33	12.000
5	1	15	% 6.67	6.000
Toplam			%100	90.000

Tabloda görüldüğü şekilde amortisman ayrılır. Hesaplama hurda değeri dikkate alınmaz, sadece hurda değerine ulaşıncaya kadar amortisman durdurulur.

- Fiziksel Kullanım Yöntemi:

Bu yöntemde, makine üzerinde toplam üretilecek ürün sayısı önceden belirlenir ve her dönem üretilen adet toplam adete oranı kadar o yıl için amortisman yazılır. Bu yöntemde doğrusal amortisman yönteminde olduğu gibi hurda değeri maliyetten düşülerek amortisman hesaplanır. Her yıl sonunda toplam üretilebilecek adet yeniden gözden geçirilir.

Bu yöntemlerin ötesinde, çok çeşitli makine ve/veya amortisman tabii araç gerecin olduğu durumlarda, gruplama yapıp gruplar üzerinden de amortisman ayrılabilir. Bu tür bir uygulamada satılan araç gereçler için kâr/zarar kaydedilmez, birikmiş amortisman hesabı çalıştırılır.

Doğal Kaynakların Muhasebeleştirilmesi ve Amortisman (Depletion)

Hesaplaması:

US GAAP'ta, doğal kaynakları elde etmek için yapılan tüm hafriyat, delme, sondaj maliyetleri aktifleştirilir¹²⁸.

Daha sonra bu doğal kaynaktan tüm ömrü boyunca tahminen elde edilecek ürün miktarı/toplam rezerv belirlenip her dönem elde edilen miktarın toplam rezerve olan

¹²⁸ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 11-15, CCH 2008

oranı oranı kadar amortisman yazılır. Her dönem sonunda tahmini rezerv miktarında bir değişim olursa ileriye yönelik olarak payda değiştirilir.

Hesaplanan dönemsel amortisman gideri, stok hesabına kaydedilir ve ürün satıldıkça satılan malın maliyeti olarak kaydedilir.

Sabit Kıymetlerde Değer Düşüklüğü Hesaplaması:

Değer Düşüklüğü, bir sabit kıymetin piyasa değerinin net defter değerinin altına düşmesi ile gündeme gelir. Bu durumda o aktifin normal kullanımı ve daha sonra elden çıkarılmasından dolayı oluşacak olan tüm net nakit akışlarının herhangi bir ıskonto işlemi yapılmadan toplamı dikkate alınır. Bu tanım çerçevesinde, bir aktifin piyasa değeri net defter değerinin altına düşse bile, kullanım sırasında ve elden çıkarırken elde edilecek toplam net nakit kayıtlı defter değerinin üzerindeyse herhangi bir değer düşüklüğü hesap edilmez.

US GAAP'de değer düşüklüğüne yol açabilecek durumlar şunlardır¹²⁹:

- Bir sabit kıymetin piyasa fiyatında önemli bir azalma,
- Sabit kıymetin kullanım yönteminde veya fiziksel durumunda önemli bir değişim,
- Kanunlar çerçevesinde sabit kıymetin kullanım biçiminin ciddi şekilde değişmesi,
- Sabit kıymetin tahmini maliyetinin çok üstünde para harcanmış olması,
- Şirketin cari dönemde hem zarar etmesi hem de nakit anlamında açık vermesi,
- Sabit kıymetin önceden belirlenmiş ekonomik ömründen önce elden çıkarılmasının planlanmış olması.

¹²⁹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 20-04, CCH 2008

Her dönem, ilgili sabit kıymet ve/veya sabit kıymet grupları için ileriye yönelik olarak yaratacakları nakit akış hesaplanır ve defter değerleri ile karşılaştırılır. Bu hesaplamalar karmaşık ve çok tahmin gerektiren dolayısıyla da dokümantasyonu önemli olan bir süreçtir. Eğer bu hesaplamalar sonucunda bir değer düşüklüğü belirlenmişse aşağıdaki şekilde kayıt yapılır:

Sabit Kıymetlerde Değer Düşüklüğü Gideri	xxx	
Birikmiş Amortisman		xxx

3.1.7. Maddi Olmayan Duran Varlıklar

US GAAP'ta, finansal yönü bulunmayan, şirkete geleceğe yönelik yarar getiren, fiziksel varlığı olmayan varlıklara "Maddi Olmayan Duran Varlıklar" denir.

Bu varlıklar ikiye ayrılır¹³⁰:

1. Ömrü sınırlı olanlar (itfaya tabidirler),
2. Ömrü sınırsız olanlar (itfa edilmezler, değer düşüklüğü testine tabi tutulurlar).

Patent, yayın hakları, acentelik hakları, tescillenmiş markalar tanımlanmış maddi olmayan duran varlıklardır. Bu tür belirgin özellikleri olmayan en bilinen maddi olmayan duran varlık, şerefiyedir.

Maddi olmayan duran varlıklar, satın alınarak veya şirket içerisinde yaratılarak ya da şirket birleşmelerinde ortaya çıkar.

Maddi olmayan duran varlıklar, gerçeğe uygun değer üzerinden kaydedilir ve bu değerden bilançoya taşınırlar. İtfa edilebilir olanları doğrusal amortisman metoduyla itfa edilir.

¹³⁰ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 23-05, CCH 2008

3.1.7.1. Şerefiye

US GAAP'ta şerefiye, şirket birleşmelerinde konsolide finansal tablolar hazırlanırken ve/veya özkaynak metodu ile muhasebeleştirilen iştiraklerde oluşur.

Şerefiye, birleşmede elde edilen net aktiflerin gerçeğe uygun değerlerinin üzerinde ödenen nakdi/ayni bedelden oluşur. Birleşme esnasında iştirak için bir gerçeğe uygun değerlerden bilanço hazırlanması esastır. Bu bilanço kayıtlı değerlerden farklı bir net aktif (özkaynak) değeri ortaya çıkarabilir ve şerefiye bu değer üzerinden hesaplanır.

Hesaplanan şerefiye, itfaya tabi tutulmaz. Buna karşılık yıllık olarak ya da aşağıdaki şartlardan biri gerçekleştiğinde değer düşüklüğü testine tabi tutulur¹³¹:

- Hukuki veya operasyonel anlamda negatif bir değişiklik,
- Kanuni olarak olumsuz bir yaptırımın ortaya çıkması,
- Beklenmeyen bir rekabet ortamının oluşması,
- Şirketin bir bölümünün satışa çıkartılması,
- Şirketin üst düzey yöneticilerinin işten ayrılması.

Değerleme testi şerefiyeyi doğuran net aktiflerin, dönem sonunda gerçeğe uygun değerlerinin kayıtlı değerlerinden düşük olup olmadığıyla test edilir.

Örnek:

A Şirketi 2008 yılı içinde B Şirketini satın almış ve 400 TL'lık şerefiye kaydetmiştir. 31 Aralık 2008 itibariyle B Şirketinin özet net aktifleri aşağıdaki gibidir:

Nakit	150
Ticari Alacaklar	500
Stoklar	200
Sabit Kıymetler, net	900
Şerefiye (B için ödenen)	400
Ticari Borçlar	(100)

¹³¹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 23-08/11, CCH 2008

Krediler (200)

Net aktifler **1.850**

Ayrıca 2008 yılında B 170 TL net kâr elde etmiştir.

Şerefiyenin değer düşüklüğü testi aşağıdaki şekilde yapılır:

- B'nin gerçeğe uygun değerinin (şerefiye dahil) kayıtlı değer ile karşılaştırılması yapılır. Yapılan çalışma sonrası B'ye benzer şirketlerin piyasada net kârlarının 10 katı kadar bir çarpanla fiyatlandığı saptanmıştır.
- Kayıtlı Değer olan 1.850 TL gerçeğe uygun değer olarak belirlenen 1.700 TL'den yüksek olduğu için şerefiyenin test edilmesi şartı ortaya çıkmıştır.

Test aşağıdaki şekilde yapılır:

Tablo 29: Şerefiye Değer Düşüklüğü Hesaplama Tablosu

	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer
Nakit	150	150
Ticari Alacaklar	500	500
Stoklar	200	190
Sabit Kıymetler, Net	900	750
Şerefiye (B için ödenen)	400	---
Belirlenebilen Maddi Olmayan Duran Varlıklar	--	100
Ticari Borçlar	(100)	(100)
Krediler	(200)	(200)

Net Aktifler	1.850	---
Bilanço Kalemlerinin Gerçeğe Uygun Değeri	---	1.390
B'nin Tahmini Gerçeğe Uygun Değeri		1.700
Şerefiye'nin Hesaplanmış Gerçeğe Uygun Değeri		310
Şerefiye'nin Kayıtlı Değeri		400
Değer Düşüklüğü		90

Hesaplanan 90 TL Değer Düşüklüğü aşağıdaki şekilde kaydedilir:

Şerefiye Değer Düşüklüğü Gideri	90	
Şerefiye		90

3.1.7.2. Yazılım Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi

Satış veya kullanım amaçlı yazılım maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi açısından en önemli evre, bu harcamaların operasyonel süreç içerisinde artık Araştırma & Geliştirme (“ARGE”) olarak değerlendirilemeyeceği noktadır. ARGE giderleri US GAAP'ta hiçbir istisna olmaksızın oluştukları dönemde gidere yazılır (bilindiği üzere UFRS'de geliştirme giderleri belli ölçütler gerçekleştiği takdirde aktifleştirirler, US GAAP'ta aktifleştirme yapılmaz).

ARGE sonrası oluşan maliyetler ise belirli kıstaslar doğrultusunda aktifleştirilir. Burada kritik olan konu, yazılımın geliştirilmesiyle ilgili olarak “Teknolojik Fizibilite” noktasına ulaşıp ulaşılmadığıdır.

Teknolojik fizibiliteye ulaşmış olabilmek için tüm planlama, tasarım, kodlama ve testlerin tamamlanmış olması gerekmektedir¹³². Bu süreçleri tamamlanmış bir yazılım teknolojik fizibiliteye ulaşmış sayılır ve bu noktadan sonraki ilgili maliyetler

¹³² Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.1193, John Wiley & Sons, Inc., 2009

aktifleştirilir. Bu maliyetlere yazılım uzmanlarının direk giderleri kadar, uygun endirekt maliyetler de dahil edilir. Aktifleştirme, yazılım satılmaya başlandığı ana kadar devam eder. Yazılımın satışa başlandığı andan sonra oluşan tüm maliyetler ise dönem gideri olarak yazılır.

Aktifleştirilen yazılım maliyetleri itfa yoluyla gelir tablosuna yansıtılır. İtfa ürün bazında yapılır. Hesaplanan dönemsel itfa miktarı aşağıdaki şıklardan hangisi büyükse o rakam üzerinden muhasebeleştirilir:

- Ürünün satışından elde edilecek gelirler,
- Doğrusal amortisman metodu ile hesaplanan itfa.

Örnek:

A Şirketi teknolojik fizibilite sonrası 30.000 TL'lık maliyeti aktifleştirmiştir. Yapılan projeksiyonlara göre şirket, önümüzdeki dört sene bu yazılımdan 5.100.000 TL gelir elde edecektir. İçinde bulunduğumuz yılın ikinci 6 aylık döneminde 600.000 TL gelir elde edilmiştir. Buna göre:

- $(600.000/5.100.000)*30.000 = 3.529$ TL itfa
- $(30.000/4)*(1/2 \text{ yıl}) = 3.750$ TL itfa

İki seçenekten büyüğü olan 3.750 TL itfa edilir. Her itfa dönemi aynı test yapılır.

Aktifleştirilmiş yazılım maliyetleri de net gerçekleşebilir değer testine tabidir. Eğer bir değer düşüklüğü yaşanırsa bu kayıp sonrası oluşan yeni değer itfaya esas olan yeni değer olur.

3.2. Borçlar ve Yükümlülükler

3.2.1. Cari Borçlar ve Yükümlülükler

US GAAP'ta cari borçlar aşağıdaki şekilde sınıflandırılır¹³³:

- Hem tutar hem de alacaklısı bilinen borçlar,
- Alacaklısı bilinen, ancak tutarı tahmin edilmesi gereken borçlar,
- Hem alacaklısı bilinmeyen hem de tutarı tahmin edilmesi gereken borçlar,
- Muhtemel bir yükümlülük nedeniyle oluşmuş borçlar.

3.2.1.1. Hem Tutar Hem Alacaklısı Bilinen Borçlar

- **Ticari Borçlar:** Mal ve hizmetlerin alımından doğar. US GAAP'ta normal operasyonlarla ilgili bu tür alımlar, ödeme vadesi bir yılın altında ise ödenecek bedel üzerinden bilançoda gösterilir ve net bugünkü değer hesabı yapılmaz.
- **Senetli Borçlar:** Aynı şekilde mal ve hizmet alımından doğmuş ancak ödeme vade ve biçimi daha resmi bir şekilde belirlenmiş borçlardır.
- **Ödenecek Temettüleri:** Şirketin yönetim kurulu nakit temettü ödenmesine karar verdiği anda oluşur.
- **Ertelenmiş Gelirler veya Avanslar:** Müşterilerin alacakları mal veya hizmete karşılık ön ödeme yapmalarından oluşur. Verilecek mal ve hizmetler bir yıl içinde gerçekleşecekse bu kalemler cari borçlar altında gösterilir.
- **Alınan Depozitolar:** Özellikle tekrar kullanılabilir şişe ve kutular için alınmış ve müşteri boş kutu veya şişeyi getirdiğinde geri ödenmesi gereken bakiyelerden oluşur.

¹³³ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy. 720/730, John Wiley & Sons, Inc., 2009

- **Borç Karşılıkları:** Karşılık esaslı muhasebe sisteminde, giderlerin doğru döneme yansıtılması için ayrılırlar. Belli başlı karşılıklı kalemleri, ödenecek maaşlar, vergiler ve kredi faizleridir.
- **Aracılık Borçları:** Şirketin kanuni olarak müşteri veya çalışanlarından tahsile ettiği ve ilgili merciye yatırmakla yükümlü olduğu tutarlardır. Bunlara örnek; muhtasar, satış vergileri (ABD’de KDV yoktur; eyalet bazında değişen satış vergileri vardır) gibi kalemlerdir.
- **Stok Finansman Borçları:** Şirketin stoklarını finanse etmek amacıyla bir banka/leasing kuruluşuna geri alma taahhüdü vererek sattığı zaman ortaya çıkar. Yapılan işlem faturalı bir satış gibi gözükse de satış olarak kaydedilmez, bilançoda borç olarak gösterilir.
- **Uzun Vadeli Kredilerin Cari Kısmı:** Şirketin ödemek için cari aktifleri kullanacağı kısımdır.

3.2.1.2. Alacaklısı Bilinen Ancak Tutarı Tahmin Edilmesi Gereken Borçlar

- **Ödenecek Vergiler:** Gerek şehir gerek eyalet gerekse de federal devlete ödenecek kurum vergilerinden oluşur ve yapılan tahmin ve varsayımlarla hesaplanır. Son ödemenin yapıldığı zaman belli düzeltmeler yapılması gerekebilir.
- **Ödenecek Emlak Vergileri:** Cari dönemde aylık bazda karşılık olarak ayrılır ve belli başlı varsayımlarla hesaplanır.
- **Ödenecek Prim ve Komisyonlar:** Şirketin performanslarına yönelik olarak çalışanlarına ödeyeceği ek tutarlardır. Belli başlı varsayımlarla dönemsel olarak kaydedilir ve ödeme esnasında fark oluşabilir.

- **İzin ve Benzeri Karşılıklar:** Çalışanların kanunlar çerçevesinde hak ettikleri ancak kullanmadıkları izin, kullanılmamış hastalık günleri, kullanılmamış resmi tatil günlerinden doğan yükümlülüktür. Şirketlerin bu kapsamda karşılık ayırmaları için US GAAP'ta aşağıdaki dört şartın gerçekleşmiş olması şarttır:
 - Çalışan, fiilen çalışmış olduğu günlerle ilgili olarak bu alacağa sahiptir,
 - Bu hak kanunen birikme ve bir sonraki yıllara devretme özelliğine sahiptir,
 - Ödeme yapılma olasılığı yüksektir,
 - Ödenecek miktar tahmin edilebilmektedir.

3.2.1.3. Hem Alacaklısı Bilinmeyen Hem Tutarı Tahmin Edilmesi Gereken Borçlar

- **Satış Teşvikleri:** Şirketler tarafından ürün satışlarını arttırmak için verilirler. Alıcı, mil, puan veya malı satın aldığına dair başka bir belgeyi biriktirmek zorundadır. Dönem sonlarında müşteriler tarafından talep edilmemiş nakit ve/veya benzeri kalemler tahmin yoluyla bilançoda cari borç olarak kaydedilir¹³⁴.
- **Garanti Karşılıkları:** Müşterilere aldıkları mal ve hizmet karşılığı verilmiş olan tamir etme/yeni mal veya hizmet verme taahhütleri nedeniyle ayrılırlar. Örnek; A şirketi çamaşır makinesi üretmektedir. Ay içinde 900.000 TL'lik satış yapmıştır. Geçmiş verileri göz önüne alarak satışın %2'sine karşılık ayırır:

Garanti Gideri	18.000	
Garanti Karşılığı		18.000

¹³⁴ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.729, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Bir sonraki ay garantiyle ilgili 14.500 TL’lik (10.000 TL işçilik; 4.500 TL parça) fiili masraf gerçekleşir:

Garanti Karşılığı	14.500	
İşçilik Gideri		10.000
Parça Gideri		4.500

Burada dikkat edilmesi gereken nokta karşılık hesabının borç bakiye vermemesidir. Borç bakiyeye dönen karşılık hesabı, karşılığın yeteri kadar ayrılmadığının göstergesi olur.

- **Mal İade Karşılıkları:** Müşterilere yapılan satışlarda müşterinin iade hakkının olduğu durumlarda ayrılır¹³⁵. Elbette kritik olan hesaplama satışlarının ne kadarının iade edilebileceğinin tahmin edilmesidir. Bu karşılık ayrılırken, satış bedeli ve ilgili satılan malın maliyeti için karşılık ayrılır ve neti bilançoda taşınır.
- **Çevresel Atık Karşılıkları:** Şirketlerin doğaya ve çevrelerine verdikleri zararları temizlemek için oluşacak maliyetleri dönemsel olarak finansal tablolara yansıtmak için ayrılır. Çevresel yükümlülükler kavramı US GAAP’ta tanımlanmıştır ve tahmini yükümlülüğün kaydedilmesi için aşağıdaki süreçlerden geçmiş olmak gerekir¹³⁶:
 - Potansiyel sorumlu olarak belirlenmiş olmak,
 - Kanuni olarak bir celp/emir almış olmak,
 - Çevre düzenleyici/temizleyici işi için fizibiliteye katkıda bulunmak,

¹³⁵ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.730, John Wiley & Sons, Inc., 2009

¹³⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 410-subsection 30

- Resmi kararın belirlenmesi,
- Temizleme/düzenleme işlemine başlanması.

Ayrılacak karşılığın içine tüm tahmini temizleme/düzenleme maliyetleri girer. Buna tüm hukuk, danışmanlık maliyetleri dahildir.

3.2.2. Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Belirsizlikler

Şarta bağlı yükümlülük, bir durumun ya da olgunun oluşması veya oluşmaması durumunda zarara yol açma durumudur. US GAAP bu tür yükümlülüklerin oluşması ihtimali yüzdesel olarak değil, ancak tanımsal olarak vermiştir¹³⁷:

- Muhtemel (“Probable”)---Gerçekleşme olasılığı yüksek...
- Mümkün (“Possible”)---Gerçekleşme olasılığı var...
- Düşük Olasılık (“Remote”)---Gerçekleşme olasılığı düşük...

Gelecekte oluşacak/belirlenecek bir olayı/sonucu önceden kestirmek elbette zordur ancak muhasebe açısından olayın gerçekleşme olasılığı yukarıdaki üç kategoriden birine dahil edilmelidir.

US GAAP şarta bağlı bir yükümlülüğe karşılık ayrılması için iki koşulun gerçekleşmesi gerektiğini belirtir¹³⁸:

- Büyük bir olasılıkla (muhtemel) bir aktif değer kaybetmiştir ya da bir borç doğmuştur.
- Oluşan zararın tutarı tahmin edilebilmektedir.

¹³⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 450-subsection 25

¹³⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 450-subsection 25-7

Bu iki şart gerçekleştiği an, finansal tablolarda karşılık ayrılması şarttır. Dolayısıyla şarta bağlı yükümlülüklerin bilançoya ve/veya dipnotlara yansıtılmasıyla ilgili aşağıdaki tablo oluşturulabilir:

Tablo 30: Karşılık Ayırma Kriterleri Tablosu

Olma olasılığı	Karşılık Ayırma	Dipnotlarda Açıklama
Muhtemel	Tutar tahmin edilebiliyorsa EVET	Tutar tahmin edilemiyorsa HAYIR
Mümkün	HAYIR	EVET
Düşük Olasılık	HAYIR	HAYIR

Bu kıstaslara bağlı olarak değerlendirilebilecek kalemlerden bazıları şunlardır¹³⁹:

1. Alacakların tahsilat olasılığı,
2. Garanti ve mal iade yükümlülükleri,
3. Doğal afetler, yangın sonrası oluşan zararlar,
4. Şirketin olduğu ülkenin siyasi koşullarındaki potansiyel değişim ve mallara el konma olasılığı,
5. Açılan davalar, vergi cezaları,
6. Verilen teminat/kefaletlerle ilgili oluşan durumlar.

Gerçekleşme ihtimali yüksek olarak değerlendirilen ancak tutarı tam olarak değil de iki değer aralığında belirlenebilen durumlarda bu aralığın düşük ucuna (UFRS’de ortalaması hesaplanır) karşılık ayrılır. Dipnotlarda ise potansiyel ödenebilecek maksimum tutar açıklanır¹⁴⁰.

3.2.3. Borçlar

¹³⁹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 8-03, CCH 2008

¹⁴⁰ Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.733, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Bir yıldan uzun vadede nakit veya aynı olarak kapatılacak borçlar “Uzun Vadeli Borçlar” olarak sınıflandırılır¹⁴¹.

Uzun vadeli borçların doğru değerlendirme yöntemi, ileride neden olacakları nakit çıkışlarının, sahip oldukları riske uygun bir oranla iskonto edilmesiyle bulunmasıdır. Çoğu zaman bu oran alacaklıyla borçlu arasında önceden belirlenir. Ancak bazı durumlarda, borç açıkça belirtilen bir faiz oranı içermeyebilir veya belirtilen faiz oranı borçlunun normal şartlarda ulaşabileceği bir faiz oranı olmayabilir. Bu durumda piyasa rayicine göre bir iskonto oranı belirlenir ve ileride oluşacak olan nakit çıkışları bu oranla reeskonta tabi tutulur. Oluşan iskonto (discount) veya prim (premium) borcun ömrü süresince itfa edilir.

Nakit Tahviller, nakit elde etme amaçlı çıkarılmış uzun vadeli borç senetleridir.

Örnek; A Şirketi 10 yıl vadeli, yılda iki kere ödemeli %10 kupon faizli 100.000 TL’lik tahvil çıkarmıştır. Piyasa beklentisi bu riskteki benzer kağıtlardan %12’dir. Dolayısıyla A Şirketi tahvil satışından 88.500 TL elde eder. 88.500 TL, altı ayda bir ödenecek 5.000 TL faizin ve 10. yıl sonunda ödenecek 100.000 TL anaparanın %12 ile net bugünkü değeridir:

Nakit	88.500	
Tahvil İskontoları	11.500	
Tahviller		100.000

Tahvil iskontoları “Bileşik Faiz Metodu” ile itfa edilir.

Gayri Menkul Karşılığı Verilmiş Uzun Vadeli Senet, satın alınan bir gayrimenkul karşılığında verilmiş uzun vadeli bir borçtur. Alınan gayrimenkulün piyasa değerinin tam olarak belirlenemediği durumlarda senedin piyasa rayici olan bir faiz oranı ile iskonto edilmesiyle kayıt yapılır.

¹⁴¹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy.31-01 , CCH 2008

Örnek; A Şirketi bir arsa satın almıştır; arsanın piyasa değeri tam olarak bilinmemektedir. Bu arsa karşılığı 20.000 TL’lik faiz içermeyen 3 sene vadeli bir senet vermiştir. A, bankalardan %10 faiz oranı ile borçlanmaktadır:

Arsa	15.026	
Senet Iskontoları	4.974	
Uzun Vadeli Senetler		20.000

4.974 TL 3 sene boyunca bileşik faiz metodu ile itfa edilir ve faiz gideri olarak kaydedilir.

Hisse Senedine Çevrilebilir Tahviller

Bu tahviller genellikle alan kişi/kuruluşun isteği doğrultusunda hisse senedine çevrilebilir özellikleriyle ihraç edilirler ve özellikle belli oranda fon ihtiyacı olduğunda doğrudan hisse senedi ihracına göre daha az hisse senedi karşılığı çıkarılırlar. Ayrıca, hisse senedine çevrilebilir özellikleri sayesinde faiz oranları normal borçlanmaya göre daha düşük olur ve tahvil ihracındaki kısıtlamalar/yaptırımlar daha sınırlıdır.

Muhasebe teorisi kapsamında hem borç hem hisse senedi özelliği taşımalarından dolayı bilançoda gösterilmeleri ilginç bir konuyu gündeme getirir¹⁴². Hisse senedi özelliğinin ekonomik değeri olduğu gerçeğiyle bu değer hesaplanıp özkaynaklar içerisinde gösterilmesi, özün önceliği ilkesi gereği daha uygundur.

Örnek:

A şirketi 1.000.000 TL’lik ve 5 sene sonra geri ödemeli hisse senedine çevrilebilir tahvil çıkarmıştır. Tahviller tanesi 40 TL’den hisse senedine dönüştürülebilmektedir. Hisse senedinin cari fiyatı 50 TL’dir. Bu durumda tahviller şöyle muhasebeleştirilir:

¹⁴² Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, sy.762, John Wiley & Sons, Inc., 2009

Banka	1.000.000	
Tahvil İskontoları	250.000	
Tahviller		1.000.000
Emisyon Primi		250.000 (50-40)*(1.000.000/40)

Tahvil ıskontoları, tahvilin ömrü boyunca faiz giderine bileşik faiz metodu ile itfa edilir.

Borçlarda Değişim ve Tasfiye Uygulamaları

Şirketler uzun vadeli borçlarını çeşitli nedenlerle vadesinden önce geri ödemek isteyebilir veya mecbur kalabilirler. Genellikle cari veya beklenen faiz oranlarındaki bir değişim bu tür erken kapamayı gündeme getirir.

Uzun vadeli tahvillerin çıkarılma koşullarına bağlı olarak dönem dönem belli bir hesaba fonların aktarılması mecburi olabilir. Bu tür yaptırımlar şirketlerin ödeme vadesi gelene kadar tahvil anaparalarını bir fonda biriktirmesini gerektirir (in-substance defeasance). US GAAP bu tür fonlarda biriktirilen paranın bilanço anlamında var olan tahvillerden netleştirilmesine izin vermez ve bu tahviller erken kapanmış sayılmaz¹⁴³.

Şirketlerin kapama anında borcun bilanço değeri ile kapama esnasında ödenen para arasındaki fark kâr/zarar olarak kaydedilir.

Örnek:

On yıllık %10 faiz ödemeli 200.000 TL'lik tahvil 1 Ocak 2005'te nominal değerinin %98'ine tekabül eden bir fiyatla çıkarılmıştır. Faiz yılda iki kere ödenecektir. Çıkarılan bu tahvillerle ilgili olarak 14.000 TL ihraç maliyeti oluşmuştur. Bu ihraç maliyeti yılda 1.400 TL'den itfa edilmektedir.

¹⁴³ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 3-17, CCH 2008

1 Ocak 2009 tarihinde tahvillerle ilgili itfa edilmemiş 2.858 TL'lik (%98 ile çıkarıldığı için %10.325 bileşik faiz oranı ile hesaplanmış) tahvil iskontosu bakiyesi mevcuttur.

4 yıl sonra 1 Ocak 2009'da, tüm tahviller nominal değerinin %102'sine tekabül eden bir değerle geri alındığında ve borç sonlandırıldığında şu kayıt yapılır:

Tahviller	200.000	
Tahvil erken itfa zararı	15.258	
Banka		204.000 (200.000 *%102)
Tahvil iskontoları		2.858
İtfa olmamış ihraç maliyetleri		8.400 (6 yıl * 1.400)

Tahvil erken itfa zararı olağanüstü kâr/zarar kalemlerine dahil edilmez. Faaliyet kârının bir parçası olarak diğer giderler içinde gösterilir.

Leasing Sözleşmelerinden Doğan Borçlar

Bir leasing sözleşmesi, bir gayrimenkulün kullanım hakkının belli bir dönem için alınmasıdır. Burada en önemli nokta ABD'de leasing sözleşmelerinin Türkiye'dekinin aksine anlaşma sonunda mülk devrini zorunlu kılmamasıdır. Ayrıca leasing sözleşmelerinde bir faiz oranı da bulunmayabilir. Bu nedenle leasing sözleşmelerinin muhasebesi farklılık gösterir.

Leasing sözleşmesinde kiracıya "Lessee" kiralayana ise "Lessor" denmektedir. Bu başlık altında leasing, kiracı açısından irdelenecektir.

US GAAP'ta leasing sözleşmeleri iki türlü muhasebeleştirilir¹⁴⁴:

- Finansal Leasing ("Capital Lease"),
- Operasyonel Leasing ("Operational Leasing").

Finansal leasing yönteminde, Türkiye'deki bütün leasing sözleşmelerinde olduğu gibi mülk ve borç karşılıklı olarak bilançoya yansıtılır.

¹⁴⁴ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 29-07/08, CCH 2008

Operasyonel leasing'de ise 2003 öncesi Türkiye'de uygulandığı şekilde ödemeler direk gider yazılır.

ABD'deki leasing sözleşmelerinde dönem sonunda mülk devri zorunlu olmadığı için bir leasing sözleşmesinin nasıl muhasebeleşeceğine dair bazı kıstaslar vardır ve bunlar test edilir. Bu test sonucunda finansal leasing olmadığına karar verilen sözleşmeler operasyonel leasing olarak muhasebeleştirilir.

Bir leasing sözleşmesinin finansal leasing olarak muhasebeleştirilebilmesi için aşağıdaki dört kıstastan en az birine sahip olması gerekir¹⁴⁵:

- Leasing sözleşmesinin sonunda mülkiyet kiracıya geçer (Türkiye'deki durum).
- Leasing sözleşmesi kiracının sözleşme sonunda makul bir fiyat ödeyerek mülkiyeti üstüne almasına olanak tanıyan bir madde içermektedir.
- Leasing sözleşmesinin süresi (Türkiye'deki gibi dört yıl zorunluluğu yoktur) kiralanan mülkün ekonomik ömrünün en az %75'ini (3/4'ünü) kapsamaktadır.
- Leasing sözleşmesinin yürürlüğe girdiği an, kiracının sözleşme sonuna kadar yükümlü olduğu tüm ödemelerin yine kiracının marjinal borçlanma oranı ile bugüne indirilmiş tutarı, mülkün bugünkü cari satış fiyatının %90'ı veya daha fazlasına tekabül etmektedir.

Bu dört kıstastan birine sahip leasing sözleşmesi finansal leasing olarak aktifleştirilir. Aktifleştirilen ve karşılığında leasing borcu olarak kaydedilen tutar kiracının sözleşme sonuna kadar yükümlü olduğu tüm ödemelerin yine kiracının marjinal borçlanma oranı ile bugüne indirilmiş tutarıdır. Bu noktada bir test daha uygulanır. Eğer yapılan net bugünkü değer hesabı mülkün cari fiyatının üzerindeyse, hiçbir

¹⁴⁵ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 29-14/15, CCH 2008

varlık net gerçekleşebilir değerinin üzerinden kaydedilemeyeceği için, net gerçekleşebilir değeri esas alınarak yeni bir leasing tablosu oluşturulur. Bu yeni tabloda ortaya çıkan faiz oranı, leasing sözleşmesinin bileşik faiz oranıdır.

Örnek:

A Şirketi yıllık 30.000 TL dönem başı ödemeli beş senelik bir leasing sözleşmesiyle bir makine kiralamıştır. Bu makinenin ekonomik ömrü 6 yıldır ve cari fiyatı 114.500 TL'dir. A Şirketinin marjinal borçlanma oranı %10'dur.

Dönem başı ödemeli beş yıl ödenecek 30.000 TL'nin %10'dan net bugünkü değeri 125.100 TL'ye tekabül etmektedir. Bu değer makinenin cari satış fiyatı 114.500 TL'nin bir hayli üstündedir; dolayısıyla leasing ödeme tablosunun, leasing sözleşmesini bugünkü değeri 114.500 TL'ye getiren bileşik faiz oranı ile hazırlanması gerekmektedir:

Tablo 31: Eşit Taksitli Geri Ödeme Tablosu

	Yıllık Ödeme	Faiz	Anapara	Kalan Anapara
			114.500 TL	
1	30.000 TL	-	30.000 TL	84.500 TL
2	30.000 TL	13.242 TL	16.758 TL	67.742 TL
3	30.000 TL	10.616 TL	19.384 TL	48.358 TL
4	30.000 TL	7.578 TL	22.422 TL	25.936 TL
5	30.000 TL	4.064 TL	25.936 TL	0 TL

Toplam	150.000 TL	35.500 TL	114.500 TL	
--------	------------	-----------	------------	--

A Şirketi'nin bu leasing sözleşmesi ile ödediği faiz oranı %15,7'dir. Bu hesaplama sonrası şu kayıt yapılır:

Leasing'li Makineler	114.500	
Leasing Borçları-Cari		46.758 (1 yıl içinde ödenecek olan)
Leasing Borçları-Uzun vadeli		67.742

3.3. Özkaynaklar

US GAAP'ta özkaynaklar "Bir tüzel kişiliğin varlıklarından tüm borçlarının çıkarılması ile elde edilen farktır." şeklinde ifade edilir. Bu bağlamda konulan sermaye ve dağıtılmamış kârlardan oluşur.

Özkaynaklar içinde 3 ana bölüm vardır:

- Ödenmiş Sermaye,
- Dağıtılmamış Kârlar/(Birikmiş zararlar)--(Retained Earnings/Accumulated Deficit),
- Diğer Kapsamlı Gelir Kalemleri (Other Comprehensive Income).

Özkaynaklar, ödenmiş sermayenin detayını gösterdiği için bilançoda değişik hesaplar kullanılır. Hisse senedi esaslı opsiyon planları için hazır tutulan hisse senetleri de ayrıca gösterilir.

3.3.1. Ödenmiş Sermaye

US GAAP'ta resmi sermaye, hissedarın yatırımının süresiz kalıcı olan kısmına denir¹⁴⁶. Bir şirketteki sahiplik göstergesi, hisse senetleri (Common Shares/Common Stock) ve tercihli senetlerden (Preferred Stock) oluşur.

Hisse senetlerinin çıkarıldığı andaki muhasebesi, bu senetlerin nominal ve/veya kayıtlı değerlerinin olup olmamasına bağlı olarak değişiklik gösterir. Eğer böyle bir değer varsa bu tutar hisse senedi hesabına kaydedilir. Bu bakiyenin üstündeki tutar ise Emisyon Primi (“Additional Paid-in-Capital”--- UFRS'deki “Share Premium”) hesabına alacak olarak kaydedilir.

Hisse senedi çıkarma işlemlerinde yüklü miktarda hukuki, kayıt ve underwriting maliyetleri oluşur. Bu maliyetler emisyon primi hesabından düşülür.

Örnek:

A Şirketi nominal değeri 5 TL olan 100.000 hisse senedini ederi 8 TL'dan çıkardığında:

Banka	800.000	
Hisse Senedi		500.000
Emisyon Primi		300.000

kaydı yapılır.

3.3.1.1. Tercihli Hisse Senetleri

Türkiye'de var olan intifa senetlerine benzerler ancak hukuki anlamda önemli farklılıklar gösterirler. Bu tür senet sahiplerinin diğer hisse senedi sahiplerine göre ayrıcalıkları vardır ancak oy hakları yoktur. Kâr dağıtımında öncelik hakkına sahiptirler. Genellikle nominal değerlerinin belirli bir yüzdesi kadar kâr payını dağıtım öncesi alırlar. Ayrıca herhangi bir iflas halinde hisse senetlerine göre öncelik

¹⁴⁶ Norton Curtis, Intermediate Accounting, sy.152-153, Houghton Mifflin, 2006

hakkına sahiptirler. Bunlara ek olarak tercihli hisse senetleri şu ek özelliklere de sahip olabilir¹⁴⁷:

- Katılımcı (Participating): Yüzdesele olarak aldıkları temettünün dışında hisse senetlerine dağıtılacak kâr payından da belli bir pay alırlar.
- Birikimci (Cumulative): Kâr payı dağıtılmadığı yıllarla ilgili hakları birikir (Dividends in arrears); kâr payının dağıtılacağı yılda geçmişe yönelik haklarını öncelikli olarak alırlar.
- Dönüştürülebilir (Convertible): Belirli koşullar gerçekleştiğinde hisse senedine dönüştürülebilirler.

3.3.1.2. Hisse Senedi Taahhüdü

Özellikle yeni oluşmuş şirketlerde, şirketle potansiyel yatırımcılar arasında belli sayıda hisse senedinin alımıyla ilgili bir anlaşma yapılır. Bu taahhütler normal hisse senedi alımından farklıdır ve değişik şekilde muhasebeleştirilir.

Taahhütten oluşan alacak, bilançoda süresine göre cari veya uzun vadeli hisse senedi taahhüt alacağı olarak gösterilebilirken, US GAAP'ta özellikle halka açık/açılmakta olan şirketlerde bu tutar özkaynakların içinde ayrı bir hesapta eksi olarak gösterilir¹⁴⁸. Böylece özkaynakların toplam bakiyesine etkisi olmaz.

Örnek: 50 TL nominal değerli 10.000 hisse senedi 65 TL'dan taahhüt edilmiş ve %10 peşin ödenmiştir:

Banka	65.000 (650.000*%10)	
-------	----------------------	--

¹⁴⁷ Norton Curtis, Intermediate Accounting, sy.161, Houghton Mifflin, 2006

¹⁴⁸ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 44-04, CCH 2008

Hisse Senedi Taahhüdü	585.000	
Taahhüt Edilmiş Hisse Senetleri		500.000 (10.000*50)
Emisyon Primi		150.000 (10.000*(65-50))

Bilahare tüm tahsilat yapıldığı zam

Banka	585.000	
Hisse Senedi Taahhüdü		585.000

Ve

Taahhüt Edilmiş Hisse Senetler	500.000	
Hisse Senetleri		500.000

kayıtları yapılır.

3.3.1.3. Emisyon Primi

Emisyon primi hesabı, bir şirkete konmuş resmi sermaye dışındaki tüm sermaye tutarını içerir. Bu hesap ayrıca aşağıdaki işlemler için de kullanılır¹⁴⁹:

- Şirketin satın almış olduğu kendi hisse senetlerini (Treasury Stock) tekrar sattığı zaman,
- Hisse senetlerini piyasadan toplayıp iptal ettiği zaman,
- Bedelsiz hisse senedi dağıtımında hisse senedinin piyasa değerine göre kayıt yapıldığı zaman,
- Hisse senedi varantlarının ve/veya taahhütlerinin yerine getirilmeden süresinin dolması ve şirketin alınmış avansları geri verme zorunluluğu olmadığı zaman,
- Tahvillerden ayrıştırılabilir varantlar olduğu zaman,
- Hisse senedine çevrilebilir tahviller çevrildiği zaman,
- Bazı hisse senedi opsiyon planlarında farklar olduğu zaman.

Örnek 1:

A Şirketi 2.000 tane 1 TL nominal değerli hisse senedini 4 TL'den çıkarmıştır:

Banka	8.000	
Hisse Senedi		2.000
Emisyon primi		6.000

Bir süre sonra 500 adet hisseyi tanesi 5 TL'dan geri alır:

¹⁴⁹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 44-08, CCH 2008

Treasury Stock	2.500 (Özkaynaklar içinde borç bakiye veren hesap)	
Banka		2.500

Bilahare bu hisselerin 300 adedini tanesi 6 TL'dan tekrar satar:

Banka	1.800	
Treasury Stock		1.500
Emisyon primi		300

Daha sonra da elinde tuttuğu 200 adet Treasury Stock'u iptal etmeye karar verir:

Hisse Senedi	200 (200*1)	
Emisyon primi	600 (200*(4-1))	
Dağıtılmamış Kârlar	200 (200*(5-4))	
Treasury Stock		1.000

Örnek 2:

A Şirketi 5.000 adet bedelsiz hisse senedi şeklinde temettü deklare etmiştir. Her hisse senedinin nominal değeri 1 TL, piyasa değeri ise 8 TL'dır:

Dağıtılmamış Kârlar	40.000 (5.000*8)	
Hisse Senedi		5.000
Emisyon Primi		35.000

Örnek 3:

A Şirketi'nin daha önceden çıkardığı 1.000 TL'lık Hisse Senedi opsiyonu kullanılmadan geçersiz hale gelmiştir:

Hisse Senedi Opsiyonları	1.000	
Emisyon Primi		1.000

Örnek 4:

A Şirketi nominal değeri 1.000 TL olan tahvillerden 2.000 tanesini ihraç etmiştir. Bu tahvillerde piyasa değeri 15 TL'dan 1'er adet varant mevcuttur:

Banka	2.000.000	
Tahvil İskontoları	29.600	
Tahviller		2.000.000
Emisyon Primi- Varantlar		29.600

Hesaplama: 2.000 Adet tahvil * 1.000 TL = 2.000.000 TL

Toplam Çıkarılan Varant değeri: 2.000 adet*15 =30.000 TL

Varantların Toplam Değere Oranı: $30.000/2.030.000 = \%1.48$

Toplam Alınan Nakdin Varantlara Ait Kısmı: $\%1.48*2.000.000 \text{ TL} = 29.600 \text{ TL}$

Tahvillerin Net Değeri: $2.000.000-29.600 \text{ (ıskonto)} = 1.971.400 \text{ TL}$

Örnek 5:

A Şirketi'nin tahvil sahipleri 40 TL'lık itfa edilmemiş primi bulunan ve piyasa değeri 1.016 TL olan 1.000 TL nominal değerli tahvili, önceden belirlenmiş şartlar çerçevesinde (çevrilme katsayısı 1'e 8 olacak şekilde) 1 TL nominal değerli hisse senedine çevirmeye karar vermiştir. Çevrilme esnasında şu kayıt yapılır:

Tahviller	1.000	
Tahvil Primi	40	
Hisse Senedi		127 (1.016/8=127 adet Hisse Senedi)
Emisyon Primi		913

3.3.2. Dağıtılmamış Kârlar / (Birikmiş Zararlar)

Şirketin dağıtmadığı kârlar veya oluşmuş zararları içeren hesaptır. ABD'de çok özel durumlar hariç herhangi bir karşılık ayrılması zorunluluğu yoktur. Dolayısıyla bu hesapta şirket kurulduğundan beri dağıtılmamış tüm kârlar bulunur¹⁵⁰.

Dönemsel kâr/zararların kapanması ve temettülerin ödenmesi dışında bu hesap şu işlemlerde kullanılır¹⁵¹:

¹⁵⁰ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1020, John Wiley & Sons, Inc., 2009

¹⁵¹ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 44-10 ve 44-16, CCH 2008

- Geri alınan hisselerin (Treasury Stock) geri alınma bedelinden daha düşük fiyatla satılması,
- İptal edilen hisse senetlerinin defter değerlerinin üzerinde bir değerden iptal edilmesi,
- Geçmiş dönem kayıt düzeltmeleri,
- Yeniden yapılanma kayıtları veya zarar oluşmuş ise zarar karşılama fonlaması.

Örnek 1:

A Şirketi 75.000 TL temettü deklare eder:

Dağıtılmamış Kârlar	75.000	
Ödenecek Temettü		75.000

Örnek 2:

A Şirketi nominal değeri 1 TL olan 3.000 adet hisse senedini tanesi 5 TL'dan geri alır ve bilahare 4 TL'dan satar:

Treasury Stock	15.000	
Banka		15.000

Banka	12.000	
Dağıtılmamış Kârlar	3.000	
Treasury Stock		15.000

Örnek 3:

A Şirketi geçmiş dönemdeki amortisman hesaplamasında 3.000 TL'lık fazla amortisman ayrıldığını fark etmiştir. Düzeltmeyi şu kayıtla yapar:

Birikmiş Amortisman	3.000	
Dağıtılmamış Kârlar		3.000

- Diğer

Dağıtılmamış kârlar hesabı aynı zamanda Yönetim Kurulunun aldığı bazı kararlarla da çalıştırılır. Şirketler YK kararları ile temettü ödemelerine belirli süre ile kısıtlama getirmek isterlerse, dağıtılmamış kârlar hesabını ayrıştırıp belirlenen tutarı bir süre ayrı hesapta tutabilirler (Appropriated Retained Earnings)¹⁵². Bu alt hesaba hiçbir şekilde ayrı kayıt işlenmez, kâr/zarar devri yapılamaz. Önceden belirlenen sürenin sonunda bu alt hesap ana hesaba katılarak kapatılır.

Şirketlerin kendi hisse senetleriyle ilgili işlemlerinden doğan bazı sonuçlar borç bakiye (zarar) veriyorsa dağıtılmamış kârlar hesabında muhasebeleştirilir. Alacak bakiye veren sonuçlar ise bu hesaba değil, emisyon primi hesabına eklenir.

3.3.2.1. Temettüler

Temettü dağıtımı şirket kârının, payları oranında hissedarlara dağıtılması işlemidir. Temettüler, YK karar verdiği anda finansal tablolara yansıtılır. Buna birikme özelliği olan tercihli hisse senedi temettüleri de dahildir. Özellikle halka açık şirketler çeyrek dönemlerde temettü deklare eder ve dağıtırlar.

¹⁵² Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 8-08 ve 8 -09, CCH 2008

Her ne kadar yeni kanunlarla Yönetim Kurullarına dağıtılmamış kârlar ve emisyon primi hesaplarının ötesinde resmi hisse senedi hesabından da temettü dağıtılmasına izin verilmişse de, genelde dağıtılan temettüler bu iki hesabın toplamıyla sınırlıdır.

Temettü dağıtımında dört tarih önemlidir¹⁵³:

- YK karar tarihi,
- Kayıtlı hisselerin kayıt tarihi,
- Borsa kayıt tarihi,
- Ödeme tarihi.

Yukarıdaki tarihler aşağıdaki yatay zaman çizelgesinde gösterilmiştir. Aşağıdaki örnekte de bu zaman çizelgesindeki rakamlar kullanılmıştır.

>>>>>_____1_____3_2_____4_____>>>>>

Örnek:

- A Şirketi 30 Nisan 2009 tarihinde hisse başına 1 TL temettü deklare eder ve şu muhasebe kaydını yapar:

Dağıtılmamış Kârlar	650.000 (650.000 adet hisse *1 TL)	
Ödenecek Temettüler		650.000

Alınan temettü kararında ayrıca şu detaylar belirtilir:

Temettü 25 Mayıs'ta ödenecektir ve 15 Mayıs tarihinde kayıtlı olarak hisse senedi sahibi görünen kişi/kuruluşlara yapılacaktır. Buna göre;

1. 15 Mayıs'ta kayıt yapılmaz. Borsalarda işlem sıklığından dolayı temettüyü dağıtacak şirket, 15 Mayısı kayıt tarihinde son gün olarak belirtilmiş olmasına

¹⁵³ Gleim Irvin, CMA Review, Part 2, Sy. 321-322, Gleim Flesher, 2010

rağmen, bu günden birkaç gün öncesine gelecek şekilde kendi son işlem sınırını koyabilir. Bu tarihe “ex-dividend” günü denir.

2. Ödeme günü olan 25 Mayıs’ ta şu kayıt yapılır:

Ödenecek Temettüleri	650.000	
Banka		650.000

- Aynı temettüleri:

Şirketler nakit yerine mal/gayrimenkul şeklinde de temettü dağıtabilirler. Bu durumda şirket öncelikle dağıtacağı gayrimenkulü/malı piyasa fiyatına getirir ve bu işlemten dolayı kâr/zarar kaydeder. Bilahare temettüyü dağıtır.

- Bedelsiz Hisse Senedi Olarak Verilen Temettüleri¹⁵⁴:

US GAAP’ta temettü olarak bedelsiz hisse senedi dağıtılması bir kâr dağıtımı olarak görülmez. Ancak bedelsiz hisse senedi dağıtımı öncesi çıkarılmış ve tedavülde olan hisse senetlerinin %20-25’inden daha az bir bedelsiz hisse senedi dağıtımı aynen bir temettü dağıtımı şeklinde muhasebeleştirilir. Dağıtılmamış kârlar hesabı, verilecek olan bedelsiz hisse senetlerinin piyasa değeri kadar borçlandırılır, karşılığında hisse senedi ve emisyon primi hesapları çalıştırılır. Aslında %20-25 oranı bilimsel olarak belirlenmemiş olmakla birlikte bu oranda verilen bedelsiz hisse senetlerinin genelde hisse senetlerinin piyasa değerini düşürmediği görülmüştür. Dolayısıyla bu tür muhasebe uygulaması uygun görülmektedir.

Buna karşılık, bedelsiz hisse senetleri daha yüksek oranda verildiği zaman, hisse senedi fiyatının düştüğü gözlemlenmiştir. Bu gibi durumlarda, bedelsiz hisse senedini bir kâr dağıtımı olarak görmek çok olası değildir. Dolayısıyla yüksek oranda

¹⁵⁴ Norton Curtis, Intermediate Accounting, sy.826-828, Houghton Mifflin, 2006

verilmiş bedelsiz hisse senetleri aynı bir hisse senedi bölünmesi (stock split) şeklinde değerlendirilir.

Şimdi bu iki durumu örneklerle açıklayalım:

1) %20-25 altı verilen bedelsiz hisse senetleri:

A Şirket'inin 1 TL nominal değerli çıkarılmış ve tedavülde olan 100.000 adet hisse senedi vardır ve 1 Kasım 2009'daki özkaynaklar hesabında şu bakiyeler mevcuttur:

Hisse Senedi 100.000

Emisyon Primi 1.000.000

Dağıtılmamış Kârlar 750.000

15 Kasım 2009'da A Şirketi temettü olarak %15 bedelsiz hisse senedi deklare etmiştir. Bu deklarasyon öncesi hisse senedinin piyasa değeri 23 TL'dir. %15'lik bedelsiz hisse senedi sonrası 23 TL'lık hisseler 20 TL olacaktır (23/1.15). Verilen bedelsiz hisseler, hisselerin piyasa değeri üzerinden kaydedilir:

Dağıtılmamış Kârlar	300.000 (15.000 hisse *20 TL)	
Hisse Senedi		15.000
Emisyon Primi		285.000

2) %20-25 üstü verilen bedelsiz hisse senetleri:

A Şirket'inin 15 Kasım 2009'da %50 bedelsiz hisse senedi deklare etmiştir:

Dağıtılmamış Kârlar veya Emisyon Primi	50.000	
Hisse Senedi		50.000

3.3.2.2. Şirketin Kendi Hisse Senetlerini Satın Alması (Treasury Stock)¹⁵⁵

Türk Ticaret Kanunu'nda uygulaması bulunmayan bir işlemdir. ABD'de şirketler çok sık olarak kendi hisse senetlerini piyasadan satın alırlar ve bilahare satar ya da tedavülden kaldırır. Kendi hisse senetlerini satın aldıkları zaman, bu hisse senetleri bilançoda özkaynaklar içinde borç bakiye veren Treasury Stock hesabında taşınır.

Bu hisse senetleri temettüden pay almazlar.

US GAAP'ta Treasury Stock üç değişik yöntemle muhasebeleştirilebilir¹⁵⁶:

- Maliyet Metodu,
- Nominal Değer Metodu,
- Tedavülden Kaldırma Metodu.

Şimdi örneklerle bu üç farklı uygulamayı açıklayalım.

Örnek:

A Şirketi 50 TL nominal değerli ve 60 TL değerle çıkarılmış 100 hissesini 70 TL'dan satın almıştır. Daha sonra tüm 100 hisse tanesi 75 TL'den tekrar satılmıştır.

¹⁵⁵ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy.1024, John Wiley & Sons, Inc., 2009

¹⁵⁶ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy. 1025-1026, John Wiley & Sons, Inc., 2009

İlk geri alım üç farklı şekilde şöyle kaydedilir:

Tablo 32: Treasury Stock Uygulama Tablosu – Geri Alım

Maliyet Metodu	Nominal Değer Metodu	Tedavülden Kaldırma Metodu
Treasury Stock 7.000	Treasury Stock 5.000 (50*100)	Hisse Senedi 5.000 (50*100)
Banka 7.000	Emisyon Primi 1.000 ((60-50)*100)	Emisyon Primi 1.000 ((60-50)*100)
	Dağ. Kârlar 1.000 ((70-60)*100)	Dağ. Kârlar 1.000 ((70-60)*100)
	Banka 7.000	Banka 7.000

Hisse senetleri tekrar satıldığında şu kayıtlar yapılır:

Tablo 33: Treasury Stock Uygulama Tablosu – Tekrar Satım 1

Maliyet Metodu	Nominal Değer Metodu	Tedavülden Kaldırma Metodu
Banka 7.500	Banka 7.500	Banka 7.500
Treasury Stock 7.000	Treasury Stock 5.000	Hisse Senedi 5.000
Emisyon Primi 500	Emisyon Primi 2.500	Emisyon Primi 2.500

Eğer Hisse Senetleri 75 TL değil de 65 TL'dan tekrar satılırsa şu kayıtlar yapılır:

Tablo 34: Treasury Stock Uygulama Tablosu – Tekrar Satım 2

Maliyet Metodu	Nominal Değer Metodu	Tedavülden Kaldırma Metodu
Banka 6.500	Banka 6.500	Banka 6.500
Dağ. Kârlar 500	Treasury Stock 5.000	Hisse Senedi 5.000
Treasury Stock 7.000	Emisyon Primi 1.500	Emisyon Primi 1.500

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KONSOLİDASYON

4.1. Konsolidasyonun Amaç ve Politikası

Konsolide finansal tabloların amacı esasen ana şirketin hissedarları ile alacaklılarının lehine olmak üzere faaliyet sonuçlarını, grubu sanki bir veya daha fazla şube veya bölüme sahip tek bir işletme gibi değerlendirerek, ana şirketin ve iştiraklerinin mali konumunu ortaya koymaktır. Konsolide finansal tabloların, gruptaki işletmelerden birinin diğer işletmeler üzerinde dolaylı veya dolaysız olarak kontrol edici bir mali çıkarının bulunduğu durumlarda doğru bir sunum için gerekli olduğu düşünülmektedir¹⁵⁷. Bir şirket, bir veya daha fazla iştirake sahipse sadece ana şirkete ait finansal tablolar yerine konsolide finansal tablolar kullanmak daha uygun olur.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasını sadece bilançoların basitçe eklenmesinden daha karmaşık kılan husus, konsolide grup içindeki şirketler arasında yatırım ve işlemlerin nasıl ilişkilendirildiğidir. Bu süreç, “Konsolide Finansal Tablolar” bölümü içinde detaylı biçimde ele alınacaktır.

4.2. Mevcut Konsolidasyon ve Şirket Birleşmelerine Yönelik US GAAP Koşulları

“FASB ASC 810, Konsolidasyon” (ARB 51, SFAS No.94 ve SFAS No.160), konsolidasyona ilişkin mevcut US GAAP Mevzuatı şunu belirtir;

Hissenin kontrol edici olarak nitelendirilebilmesi için genel koşul, çoğunluk oyuna sahip olmaktır. Bir şirketin mevcut oy hakkı olan hisselerinin %50’sinden daha fazlasına diğer bir şirket tarafından sahip olunması, dolaylı veya dolaysız olarak konsolidasyona işaret eden bir koşuldur. Kontrol daha küçük ortaklık yüzdesiyle de

¹⁵⁷ Williams Jan, GAAP Guide Level A, sy. 7-02, CCH 2008

sağlanabilir. Buna örnek olarak sözleşme, kiralama, diğer hissedarlarla anlaşma veya bir mahkeme kararı yoluyla oluşan durumlar gösterilebilir.

- İstisnalar

Bu kurala yönelik belirli istisnalar bulunmaktadır. Çoğunluk hissesine sahip olunan bir iştirake, kontrol çoğunluk hissesi sahibinde değilse, örneğin aşağıdaki şartlardan biri mevcutsa konsolidasyona gidilmez¹⁵⁸:

- Şirket yasal bir tekrar yapılandırma içindeyse,
- Şirket iflas sürecindeyse,
- Kambiyo kısıtlamaları, kontrolleri veya devlet tarafından uygulanan ve ana şirket tarafından kontrolü imkansızlaştıran bir belirsizlik durumu mevcut ise,
- Azınlık hissedarına verilen onay veya veto hakları (azınlık hakları) çoğunluk sahibinin kontrolünü ileri derecede sınırlandırıyor ise,
- Kontrolün, çoğunluk oyuna sahip olunması dışında başka yollarla sağlanıyor olması halinde.

Mali Dönemlerdeki Farklılık

Bir ana şirket ile iştirake ait mali dönemlerdeki farklılık, iştirakin konsolidasyon kapsamı dışında bırakılmasına gerekçe oluşturmaz. Genellikle konsolidasyon maksatları doğrultusunda iştirakin, ana şirketin mali dönemi ile çakışan veya en yakın olduğu döneme ilişkin finansal tablolarını hazırlaması olanak dahilindedir. Ancak, farklılık üç aydan daha fazla değilse konsolidasyon için iştirakin finansal tablolarının ana şirketin mali dönemi için kullanması kabul edilebilir. Bu yapıldığında, tabloya alma işlemi, mali durumu veya faaliyetlerin sonucunu madden etkileyen unsurlara yönelik bir açıklama ile birlikte yapılmalıdır.

¹⁵⁸ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.1.6, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

Politika Açıklaması

Konsolide Finansal Tablolar, izlenen konsolidasyon politikasını açıklar. Çoğu durumda konsolidasyon politikası finansal tabloların başlıklarında veya diğer bilgiler içinde gösterilir ancak bazı durumlarda bir dipnot gereklidir.

4.3. Şirket Birleşmeleri ve Azınlık Hisseleri

2005 yılında FASB ve UMSK, şirket birleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve konsolide finansal tablolarda azınlık hisselerinin raporlanmasını geliştirmek ve yakınsamak üzere ortak teklifler sunmuştur. Bu ortak çabanın ABD'deki sonucu, şirket birleşmeleri konusunda SFAS No.141(R) ve konsolide finansal tablolardaki azınlık hisseleri konusunda da SFAS No.160 mevzuatının yayınlanmasıdır. SFAS No.141(R) halihazırda "FASB ASC 805 Şirket Birleşmeleri" olarak ve SFAS No.160 ise "FASB ASC 810 Konsolidasyon" olarak kodlanmıştır.

Finansal Raporlama Standartları (FASB ASC 805), Şirket Birleşmeleri [SFAS No. 141(R)] ve Finansal Raporlama Standartları (FASB ASC 810), Konsolidasyon [SFAS No. 160]

4 Aralık 2007 tarihinde "SFAS No.141(R) Şirket Birleşmeleri ve SFAS No.160, Konsolide Finansal Tablolardaki Azınlık Hisseleri" yayınlanmıştır. 15 Aralık 2008'den sonra geçerli olmak üzere, bu standartların hedefleri şirket birleşmelerinin muhasebeleştirilmesini ve konsolide finansal tablolarda azınlık hisselerinin raporlanmasını geliştirmek, basitleştirmek ve uluslararası kapsamda ortak hale getirmektir.

"FASB ASC 805 [SFAS No. 141 (R)] ve FASB ASC 810 (SFAS No. 160)" olarak kodlanan bu standartlar varlıkları, yükümlülükleri, azınlık hisselerini ve gerçeğe uygun değer üzerinden şirket birleşmelerinde elde edilen şerefiyeyi konsolidasyonda zorunlu kılmaktadır. Bu standartlar ayrıca, azınlık hisse sahiplerinin haklarını özsermayenin bir bileşeni olarak raporlama zorunluluğu getirmiştir.

Şirket birleşmeleri ve konsolidasyonlara yönelik muhasebeleştirmelerde SFAS No.141(R) ve SFAS No.160 yeni muhasebe kavramları getirmiş ve bazı karmaşıklıklar yaratmıştır. İlaveten, gerçeğe uygun değerler bazlı muhasebenin kullanımını genişleterek bazı zorlukların ortaya çıkmasına neden olmuştur. SFAS No.141(R) ve SFAS No.160 tarafından getirilen kilit değişikliklerin en önemlileri şöyledir:

- İşlem maliyetleri ve yeniden yapılandırma masrafları, bir istisna dışında masraf yazılır. Borç veya menkul kıymetlerin ihracına yönelik maliyetler, yürürlükteki diğer US GAAP ilkeleri doğrultusunda muhasebeleştirilir.
- Bir satın almada edinilmiş varlıklara ve yükümlülüklerle ilişkin muhasebeleştirme önemli derecede değişmiştir. Bazı dikkate değer örnekler şöyle sıralanabilir; satın alınmış araştırma ve geliştirme varlıkları (IPR&D) aktifleştirilir, belirli şarta bağlı varlıklar ve yükümlülükler gerçeğe uygun değerleri üzerinden tabloya alınır ve satın alma tarihindeki bazı karşılıklar ters çevrilir.
- Şarta bağlı varlıklar veya yükümlülükler sonuçlanana kadar gerçeğe uygun değerden taşınır ve farklar dönemsel olarak gelir tablosuna yansıtılır.
- Kısmi satın almalarla bir şirkette kontrol ele geçirilirse hedef şirketin şerefiye dahil tamamı gerçeğe uygun değeri üzerinden satın alınmış gibi tabloya alınır ve muhasebeleştirilir.
- Kontrol elde tutulmaya devam edilirse, bir iştirake ait hisselerin satışı üzerindeki kârlar veya zararlar muhasebeleştirilmez.
- Ölçüm süresince, başlangıç satın alma muhasebesine yönelik oluşan önem eşliğinin üzerindeki düzeltmeler, geri dönülüp satın alma tarihi itibarıyla kaydedilir.

4.3.1. Şirket Birleşmeleri

“FASB ASC 805, Şirket Birleşmeleri [SFAS No.141(R)]” kapsamında kullanılan önemli terimler:

- **Satın Alınan:** Bir şirket birleşmesinde satın alanın kontrolünü elde ettiği şirket veya şirketlerdir.
- **Satın Alan:** Satın alınanın kontrolünü eline geçiren varlıktır. Bununla birlikte, değişken hak sahipliğine dayalı kuruluşun satın alındığı bir şirket birleşmesinde söz konusu kuruluştaki birincil hak sahibi, satın alan taraftır.
- **Satın Alma Tarihi:** Satın alanın satın alınanın kontrolünü eline geçirdiği tarihtir.
- **Şirket Birleşmesi:** Satın alan tarafın bir veya daha fazla şirketin kontrolünü ele geçirdiği bir işlem veya diğer olaydır.
- **Tazmin Karşılığı:** Gerektiğinde satın alanın satın alınanın eski sahiplerine, ilave varlıkları veya iştirak hisselerini satın alıandaki kontrol değişiminin bir parçası olarak devretme yükümlülüğüdür. Tazmin karşılığı ayrıca belirli şartlar karşılandığında önceden devredilen karşılığın iadesine yönelik olarak satın alana bir hak da verebilir.
- **Kontrol:** “FASB ASC 810-10-15, Konsolidasyon” (ARB 51, madde 2) 8. maddesindeki kontrol edici hisse ile aynı anlama sahiptir.

Kontrol eden mali bir çıkara ilişkin genel koşul, çoğunluk oyuna sahip olmaktır. Buna istinaden genel kural olarak diğer bir şirketin mevcut oylama hisselerinin %50'sinden daha fazlasına bir şirket tarafından sahip olunması, dolaylı veya dolaysız olarak konsolidasyon gerekliliğine işaret eden bir koşuldur. Kontrol yetkisi ayrıca daha küçük sahiplik yüzdesinde de olabilir.

- **İştirak Hisseleri:** Bu terim genel anlamda, yatırımcının sahip olduğu varlıkların sahiplik hisseleri ile müşterek varlıkların sahip, sınırlı ortak veya katılımcı hisseleri anlamına gelecek şekilde kullanılır.

- **Gerçeğe Uygun Değer:** Belirli bir tarihte, bir varlığın satılması veya piyasa katılımcıları arasında kurallara uygun bir işlem sonucunda, bir yükümlülüğün devredilmesi karşılığında ödenecek olan ücrettir.
- **Şerefiye:** Münferiden tanımlanmayan ve ayrıca tabloya alınmayan bir şirket birleşmesinde satın alınan diğer varlıklardan doğan, gelecek ekonomik faydaları temsil eden bir varlıktır.
- **Ayrıştırılabilir Varlık:** Bölünebilir, satılabilir, devredilebilir, lisansla verilebilir, kiralanabilir, münferiden veya ilgili bir sözleşme ile tanımlanabilir ayrıştırılabilir bir aktif kalemdir.
- **Maddi Olmayan Duran Varlık:** Fiziki olmayan bir varlıktır (mali varlıklar hariç). Maddi olmayan duran varlık terimi, şerefiye dışında maddi olmayan duran varlığa atıfta bulunmak için kullanılır.
- **Müşterek Varlık:** Temettü, düşük maliyet ve diğer ekonomik faydaları doğrudan ve orantılı olarak hissedarlarına, üyelerine veya katılımcılarına sağlayan yatırımcının, sahip olduğu varlık dışındaki bir varlıktır. Müşterek sigorta varlıkları, kredi birlikleri ve çiftlik ve kırsal elektrik kooperatifleri, müşterek varlıklara ait örneklerdir.
- **Azınlık Hissesi:** İştirak içinde bir ana şirkete doğrudan veya dolaylı olarak atfedilemeyen özsermayenin bir kısmıdır. Kontrol hakkı olmayan pay bazen azınlık hissesi olarak da adlandırılır.
- **Hissedarlar:** Bu terim genel anlamda, yatırımcı tarafından sahip olunan veya müşterek varlıkların sermayesindeki hisse sahiplerini içerecek biçimde kullanılır.

“FASB ASC 805 Şirket Birleşmeleri, [SFAS No.141(R)]” tüm şirket birleşmelerine, “FASB ASC 810 Konsolidasyon, [SFAS No.160]” azınlık hisselerinin muhasebeleştirilmesine ve konsolide finansal tablolardaki azınlık hisse sahiplerine ait işlemlere uygulanır. FASB ASC Terim Sözlüğü, şirket birleşmesini, bir satın alanın, bir veya daha fazla işletmenin kontrolünü ele geçirdiği bir işlem veya diğer olay

olarak tanımlar. Bazen gerçek birleşmeler veya eşitlerin birleşmesi olarak da adlandırılan işlemler de şirket birleşmeleri tanımına girer.

FASB ASC Terim Sözlüğü, Şirketi, yatırımcı veya diğer hissedarların, üyelerin veya katılımcıların faydalandığı temettü veya diğer ekonomik fayda biçiminde bir getiri sağlama amacıyla yönetilebilir bir dizi tümleşik faaliyet ve varlık olarak tanımlar. Bu nedenle bir dizi faaliyet ve varlık, hali hazırda müşterilere ulaşmasa veya "kuruluş aşamasındaki şirket" de olsa bir tüzel kişilik olarak değerlendirilebilir.

FASB ASC 805 [SFAS No.141(R)] ayrıca aralarında tüzel ilişki olmasa da konsolide edilmesi istenen/gereken durumlarda da uygulanır. Bunlara Kombine Edilmiş Finansal Tablolar adı verilir. Kuralları konsolidasyonla aynıdır, sadece sermaye ilişkisi olmadığı için sermaye/iştirak eliminasyonu yapılmaz.

FASB ASC 805 [SFAS No.141(R)], satın alma yöntemini uygulayarak tüm şirket birleşmelerinin muhasebeleştirilmesini zorunlu kılar. Satın alma yönteminin uygulanması için aşağıdaki uygulamaların yapılması gerekir:

- Satın alanın tanımlanması,
- Satın alma tarihi ve alım fiyatının tespit edilmesi,
- Satın alınmış varlıkların varsayılan yükümlülüklerin ve azınlık hisselerinin satın alma tarihindeki gerçeğe uygun değerlerinin mali tablolara alınması,
- Şerefiyenin hesaplanıp bilançoya alınması.

4.3.2. Azınlık Hisseleri

SFAS No.160, konsolide bir iştirakteki ana ve azınlık hisse sahipleri arasındaki mali raporlama şeklini değiştirmiştir (standartlar, azınlık hisse sahiplerine "azınlık hisseleri" olarak atıfta bulunmaktadır).

SFAS No.160'ın yayımlanması ile FASB, konsolide finansal tabloların ana şirket yatırımcıları ile azınlık yatırımcılarının, kısmen sahip olunan iştiraklerde tek bir

varlıkta benzer ekonomik çıkarlara sahipmiş gibi sunulabileceği görüşünü benimsemiştir¹⁵⁹. Buna istinaden azınlık hissedarları, konsolide raporlama yapan şirkette hisseye sahip olarak görülmektedir. Sonuçta, eski yöntemde borçlar ve özsermaye arasında gösterilen bu azınlık hissedarlarının payları, artık ana şirketin konsolide finansal tablolarında bir özsermaye kalemi olarak raporlanır (UFRS'deki gibi).

Azınlık hisselerinin işletmenin özsermayesi olarak değerlendirilmesi nedeniyle, ana şirket ve azınlık hissedarlar arasındaki işlemler, işlemlerin kontrolde bir değişiklik yaratmaması kaydıyla "hissedarlar arasındaki işlemler" olarak değerlendirilir. Bu, kontrol el değiştirmedeği sürece, ana şirket ile azınlık hissedarlar arasındaki işlemlerde oluşan kâr/zarar kalemlerinin mali tablolara yansıtılmayacağı anlamına gelmektedir¹⁶⁰. Bu prensipler esas olarak sadece sunumu değil, konsolide finansal tablolardaki azınlık hisselerinin muhasebeleştirilmesini de değiştirmektedir.

Tamamına sahip olunmayan iştirakte, kapsamlı gelire ait net kâr veya zarar ile ilgili her bir kalem, nispi sahiplik hisselerine dayalı olarak çoğunluk ve azınlık hisseleri arasında ayrılır. Ancak azınlık ve çoğunluk hisseleri arasında bir sözleşme ile belirlendiği takdirde, farklı bir kâr, zarar ve kapsamlı gelirin azınlık hissedarına borç kaydedilmesine izin verilebilir. Sonuç olarak azınlık payına düşen zararlar, konsolide finansal tablolarda azınlık hisselerini aşmaları durumunda bile azınlık hissesine borç kaydedilmeye devam edilir.

Örnek-1¹⁶¹ :

Varsayım

Bir çimento üreticisi olan A Şirketi, bir halı fabrikası olan B Şirketi'nin oy hakkı olan hisse senetlerinin tümünü satın almıştır. Yıllar sonra A Şirketi, B Şirketi haricinde işletmelerinin tümünü elden çıkarmıştır. A Şirketi, B Şirketi'nin gelecekteki büyüme ve kârlılık için iyi konumlandırıldığına inandığından B Şirketi'ni

¹⁵⁹ Madray, Russel : "AICPA's Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.1.9, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

¹⁶⁰ IFRS/US GAAP Comparison, sy.151-152, Ernst & Young, 3rd edition, 2005

¹⁶¹ AICPA Education Guide – Consolidation Purpose and Policy 2010

elinde tutmuştur. Ancak kaynaklarını sadece kendi ana faaliyet alanına yönlendiren kurumsal stratejisi nedeniyle, A Şirketi, B Şirketi'nin öngörülen büyümesini desteklemek üzere gerekli sermayeyi sağlamak konusunda isteksizdir. Bu nedenle A Şirketi, B Şirketi'nin ilk halka arzında kendi oy hakkı olan hisselerine ilave hisseleri ihraç etmesini tercih etmiştir. Arz öncesi B Şirketi, kendi 9 üyelik yönetim kuruluna dışarıdan iki yönetici eklemiştir.

İlk halka arzı takiben, B Şirketi'nin mevcut oy hakkına sahip toplam hisse senetlerinin %50'sinden azı A Şirketi'nin hisseleri tarafından temsil edilir duruma gelmiştir; ancak tek bir tarafça elde tutulan en büyük hisse bloğudur. Kalan hisseler, geniş bir yelpazede tutulmaktadır – hiçbir tek taraf B Şirketi'nin mevcut varlığının %3'ünden fazlasına sahip değildir-. B Şirketi başka cinsten hisse senedine veya opsiyon varant türü ihraç edilebilir oy hakkına sahip hisselerle sahip değildir. Bu durumda oluşabilecek iki alternatif durum aşağıda verilmektedir.

Birinci alternatifte, A Şirketi'nin hisse sahipliği %45'e düşer ancak büyük oranlı azınlık hissedarlığına ait oylama haklarının uygulanması sonucu B Şirketi'nin yönetim kurulunun çoğunluğunu seçebilmektedir. Geçerli oyların %85'inin kullanılmış olması A Şirketi'ne toplam kullanılan oylarda çoğunluğu sağlamıştır. A Şirketi'nin önerdiği B Şirketi yönetim kurulu adayları, kullanılan oyların %75'ini almış ve kurula seçilmiştir.

İkinci alternatifte, A Şirketi'nin hisse sahipliği %35'e düşer ancak diğer hissedarları, vekaletname alarak ve kendi adaylarına yönelik oy atmaları için ikna ederek yönetim kurulu seçiminde baskın hale gelebilir. A Şirketi'nin, B Şirketi'nin yönetim kurulu oluşumunda baskın olması esasen büyük oranlı azınlık hissedarlığı nedeniyle. A Şirketi tarafından aday gösterilen yöneticiler kullanılan oyların %75'ini almış ve kurula seçilmiştir.

Sorular 1-2

- 1) Her iki alternatif durumda da A Şirketi, B Şirketi üzerinde etkin bir kontrole sahip midir?
- 2) Bir işletmenin kontrolü elinde bulundurma durumu konsolidasyon için şart mıdır?

Cevaplar 1-2

1-) A Şirketi, her iki alternatifte çoğunluk oylama hissesine sahip olmasa bile, onun atadığı yöneticiler kurula seçilmiştir. Yasal kontrol olmadan etkin kontrole sahip olmanın tespitindeki en önemli etken, karar vericinin diğer hissedarlardan alabileceği yetkinin derecesidir. Mevcut bilgilere dayalı bir değerlendirme gereklidir ve A Şirketi yönetimi gerekli bilgileri toplama ve bu bilgileri değerlendirme konusunda en iyi konuma sahiptir.

Birinci alternatifte A Şirketi, yöneticilerin seçiminde kullanılan oylarda çoğunluk sağlamıştır. B Şirketi'nin yönetim kuruluna yönelik adayların gösterilmesi sürecinde baskın olma yeteneğini sergilemiş ve diğer hissedarların eylemsizliği nedeniyle yasal kontrol olmadan süreç ve seçim üzerinde de etkin olabilmıştır. Karşıt olarak zorlayıcı bir kanıt olmadığı durumda, A Şirketi'nin etkin bir kontrole sahip olduğu varsayılmaktadır. A Şirketi, B Şirketi'nin münferit varlıklarını, kendi gelecek net nakit girişlerini veya diğer işletme potansiyelini arttırmasına izin veren biçimde kullanabilmektedir.

İkinci alternatifte A Şirketi, oyların mutlak çoğunluğuna sahip olmamasına rağmen geçmişte oy çoğunluğuna sahip olması nedeniyle, B Şirketi'nin yönetimin kuruluna aday gösterilmesi sürecinde baskın olma yeteneğini sergilemiş ve en son seçimde oyların çoğunluğunu kendi lehine kullanılabilmek üzere yeteneğini göstermiştir. A Şirketi'nin diğer hissedarlardan vekalet alabilmesi ve yıllık toplantıya kendi adayları için oy kullanmak üzere gelen diğer hissedarları da ikna edebilmesi nedeniyle kendi adayları arasından seçilmiştir. Karşıt olarak zorlayıcı bir kanıt olmadığı durumda A Şirketi, B Şirketi üzerinde etkin bir kontrole sahiptir.

2-) FASB ASC 810 ve konsolidasyon (SFAS No.160), bir iştirakin bir kere konsolide edildiğinde ana şirketin kontrolünün varlığı sona erinceye kadar konsolidasyona devam edileceğini belirtmektedir. A Şirketi'nin mevcut hisselerinin sahipliği %50'nin altına düştüğünde, artık yasal olarak B Şirketi'nin kontrolüne sahip olmaz ve kontrolü devam ettirme yeteneği sorgulanabilir hale gelir. Ancak, bir işletmenin kontrolünü elinde bulundurma olgusu, konsolidasyon için şart değildir. İki alternatifin hiçbiri A Şirketi'nin etkin kontrole dair varsayımların üstesinden gelen kontrolü kaybettiğine dair bir kanıt teşkil etmemektedir.

4.3.3. Şirket Birleşmelerinin Yapısı – Varlık Satın Alma ile Hisse Senedi Alımı Yöntemlerinin Karşılaştırılması¹⁶²

Bir şirketin diğer bir şirketin kontrolünü ele geçirdiği işlemler, birçok olağandışı ve özel durumları ortaya çıkarır. Bir şirketin diğerini satın aldığı işlemler genellikle çok karmaşıktır. Bu işlemler, bir şirketin diğer bir şirkete ait varlıkları alması ve yükümlülükleri üstlenmesi şeklinde (varlık alımı) veya bir şirketin diğer şirketin kontrolünü mevcut oy hakkına sahip hissesinin çoğunluğunu ele geçirmesi şeklinde yapılandırılabilir (hisse alımı). Hibrit bir yapı ve borcun üstlenilmesi de bu işlemlerin parçası olabilir.

Bir işlemin varlık alımı veya hisse alımı şeklinde yapılandırılmasına karar verme konusunda birkaç husus dikkate alınır. Bu hususlar bir stratejinin parçası olabilir. Örneğin; hisse satın almak genellikle daha basittir ve esasen çoğu rekabetçi devralmalar hisse alımlarıdır.

Önemli bir konu da işlemin vergiye tabi olup olmamasıdır. Bazı işlemler, satın alınan şirketin hissedarlarını vergilendirilmeyecek biçimde yapılandırılabilir. Bu da bir satın alımın tasarlanmasında çok önemli bir konudur. Bir şirket birleşmesine dair vergi yansımalarının tespiti ile ilgili konular genellikle muhasebe konularından ayrıdır ve bu nedenle bu çalışmanın amacının dışındadır.

¹⁶² Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.2.5, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

İşlem ister varlık alımı ister hisse alımı ile gerçekleştirilsin, sonuç esasen aynıdır. Bir şirket diğeri üzerinde kontrol sahibi olur. Fiilen, diğeri bir varlığa ait oy hakkı hissesinin çoğunluğuna sahip olmak esasen doğrudan varlıklara sahip olmanın yoludur çünkü kontrolün niteliği her iki durum için de aynıdır. Dolayısıyla her bir muhasebeye ilişkin sonuçlar da aynı olmalıdır. Diğeri bir deyişle, bir varlığın satın alınımının kaydedilmesini takiben hazırlanan finansal tablolar da esasen bir hisse senedi alımını takiben hazırlanan finansal tablolara aynı olmalıdır.

Ortaya çıkan diğeri bir konu da net varlıklar için ödenen bedel ile net varlıkların gerçeğe uygun değeri arasındaki farklılığın nasıl açıklanacağıdır. Bu, “Şerefiye” olarak tanımlanır.

“FASB ASC 805, Şirket Birleşmeleri [SFAS No.141 (R)]” ve “FASB ASC 350, Maddi Olmayan Duran Varlıklar - Şerefiye ve Diğeri (SFAS No.142)” tarafından belirtilen şekilde şerefiye, bir şirket alındığında bir varlık olarak kaydedilir ve ardından periyodik değer kaybı testine tabi tutulur.

Satın alan tarafından alınan varlığın bir yatırım olması sebebiyle, satın alanın ayrı finansal tablolarında şerefiye görülmez. Şerefiyenin görüleceği tek yer, konsolide bilançodur.

4.3.4. Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) Uygulamalarının Karşılaştırması

Aşağıdaki hususlar, bu bölümün konularına uygulanabilir US GAAP ile UFRS mevzuatı arasındaki çeşitli farklılıkların kısa karşılaştırmalı bir tekrarıdır¹⁶³.

FASB ve UMSK, kendi müşterek projelerinde şirket birleşmeleri konusunda atıfta bulunulan pek çok noktada görüş birliğine varmışlardır. Ancak diğeri FASB veya UFRS standartları ile uyumlu şirket birleşmelerinin açıklanmasına yönelik rehberlik

¹⁶³ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.2.15, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

sağlamaya çalışan kurullardan çok sayıda farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların çoğu, mevcut projelerde değerlendirilmekte veya gelecekteki yakınsama projelerinde tartışılacak konuların arasındadır. Bu yüzden kurullar şimdilik bu farklılıkların sürmesine izin vermiştir.

Ana farklılıklar aşağıdaki gibidir:

Tazmin Karşılıkları :Tazmin karşılığının özsermaye olarak veya bir varlık olarak veya yükümlülük olarak sınıflandırılması US GAAP'ta UFRS'den farklılık gösterebilir.

Gerçeğe Uygun Değer: US GAAP gerçeğe uygun değer ölçümünü, bir çıkış değeri olarak tanımlar, bir gerçeğe uygun değer hiyerarşisi sağlar ve genel değerlendirme kılavuzu ile açıklama gerekliliklerini sunar¹⁶⁴. UFRS içindeki gerçeğe uygun değerlerin ölçümü konusunda genel bir kılavuz bulunurken, değerlendirme metodolojileri hakkında herhangi bir detaylı içerik bulunmamaktadır.

Azınlık Hisseleri: US GAAP'ta satın alan satın alma tarihinde, gerçeğe uygun değer üzerinden azınlık hisselerini ölçer. UFRS'de satın alan gerçeğe uygun değer üzerinden azınlık hisselerini veya satın alma muhasebeleştirilmesinde satın alınan varlıklar ile üstlenilen yükümlülüklerle atfedilen değerlerde kendi oransal hissesini hesaplar.

Aşağı Yönlü Muhasebeleştirme: Satın alınanın finansal tablolarına gerçeğe uygun değer denkleştirmelerinin alındığı aşağı yönlü muhasebeleştirme, belirli durumlarda SEC'e kayıt yaptıranlar için gerekebilir. UFRS bu yönetime izin vermemektedir.

¹⁶⁴ Madray, Russel : "AICPA's Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.2.15, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

4.3.5. Satın Alma Yönteminin Uygulanması

4.3.5.1. Satın Alanın Tanımlanması

FASB ASC Terimler Sözlüğü,"Satın Alan"ı, satın alınanın kontrolünü eline geçiren varlık olarak tanımlar. Oy hakkı hissesi varlığını satın alanı tanımlamada ilk adım, "FASB ASC 810, Konsolidasyon (SFAS No.160)" kapsamında kontrole yönelik olarak mevzuata bakmaktır. "FASB ASC 810 (SFAS No.160)" uygulaması, satın alanın birleşen şirketler içinde hangisi olacağını açıkça belirtmemektedir. Aşağıdaki etkenler dikkate alınmalıdır:

- Esas olarak nakit veya diğer varlıkların devredilmesiyle veya yükümlülükleri üstlenmek suretiyle yapılan bir şirket birleşmesinde, satın alan genellikle nakit veya varlık devreden ya da yükümlülükleri üstlenen varlıktır.
- Adi hisselerin değiştirilmesi yoluyla gerçekleştirilen bir şirket birleşmesinde, satın alan genellikle kendi hisselerini ihraç eden varlıktır. Ancak bu her zaman söz konusu olmayabilir (örneğin, ters satın alma). Aşağıdaki etkenler adi hisselerin değiştirilmesi yoluyla gerçekleştirilen bir şirket birleşmesinde dikkate alınmalıdır:
 - Şirket birleşmesinden sonra birleştirilen varlıktaki nispi oylama hakları; satın alan genellikle grup olarak birleştirilen varlıkta en büyük oylama hakkı payını elinde bulunduran veya alan varlığın sahibidir.
 - Birleştirilmiş varlıkta, diğer hissedarlara ait organize grubun önemli oy hakkına sahip hissesi bulunmuyorsa, büyük azınlık oy hakkına sahip hisse varlığı; satın alan genellikle birleştiren varlığın tek sahibi veya birleştirilen varlıkta en büyük azınlık oy hakkına sahip hisseleri elinde bulunduran hissedarların organize olmuş bir grubudur.
 - Birleştirilen varlığın yönetim organının oluşumu; satın alan genellikle grup olarak birleştirilen varlığın yönetim organı

üyelerinin çoğunluğunu seçme, atama veya azletme yetkisine sahip birleştiren varlığın sahipleridir.

- Birleştirilen varlığın üst yönetiminin oluşumu; satın alan eski yönetimi genellikle birleştirilen varlığın yönetiminde baskın olan varlıktır.
 - İştirak hisselerinin değişim şartları; satın alan genellikle diğer birleştirilen varlık veya varlıkların hisselerine ait birleşme öncesi piyasa bedelleri üzerinden bir prim ödeyen birleştiren varlıktır.
- Satın alanın ölçülen nispi boyutu, varlıklar, gelirler veya kârlar itibarıyla, diğer birleştiren varlıklardan önemli oranda daha fazla olacaktır.
 - İki varlıktan fazlasını içeren bir şirket birleşmesinde satın alanın tespit edilmesi, diğer hususların yanında hangi birleştiren varlığın birleşmeyi başlattığı, bunun yanı sıra birleştiren varlıkların nispi boyutuna ilişkin bir değerlendirmeyi içerecektir.
 - Yeni bir varlık, bir şirket birleşmesi gerçekleştirmek üzere hisselerini ihraç etmek üzere kurulursa, şirket birleşmesinden önce var olan birleştiren varlıkların biri, yukarıda detaylandırılan etkenleri dikkate alarak “satın alan” olarak tanımlanmalıdır. Tersine, karşılık olarak nakit veya diğer varlıkları devreden yeni varlık satın alan olabilir.

4.3.5.2. Satın Alma Tarihinin Tespit Edilmesi¹⁶⁵

Satın alan, satın alınan kontrolünün ele geçtiği tarih olan “Satın Alma Tarihi” tanımlanmalıdır. Satın alanın satılanın kontrolünü elde ettiği tarih genellikle, bedelin yasal olarak satın alanca ödendiği, varlıkların satın alındığı ve satın alınana ait yükümlülüklerin üstlenildiği tarihtir. Ancak satın alan, bu tarih dışındaki bir tarihte kontrolü elde edebilir. Örneğin; nadir durumlarda, satın alanın satın alınan

¹⁶⁵ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.3, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

kontrolünü daha önceki bir tarihte elde etmesini sağlayan yazılı bir anlaşma bulunuyorsa, satın alma tarihi ödeme tarihinden önce olabilir. Satın alma tarihinde, satın alan tüm bedelin ödendiğini (çıkarılan yeni hisselerle yapılan ödemeler de dahil), varlıkların satın alındığını ve yükümlülüklerin üstlenildiğini kabul etmelidir.

4.3.5.3. Alım Bedelinin Tespit Edilmesi

Satın alan, satın almak için verdiklerinin satın alma tarihindeki gerçeğe uygun değerini tespit etmelidir¹⁶⁶. Bu bedel, nakit, diğer varlıklar, kendi hisselerini ve tazmin karşılıklarını içerebilir. Bunların tümü satın alma tarihindeki piyasa değerlerinden ölçülür. İşlem masrafları, satın alma muhasebeleştirilmesinin kapsamı dışında tutulur ve mevzuat uyarınca muhasebeleştirilir.

Şirket Birleşmesi İşleminin Parçalarının Tespit Edilmesi

Bedelin ödenmesi, şirket birleşmesindeki diğer işlemlerin eşliğinde olabilir. Ayrıca satıcılar veya satın alınan, şirket birleşmesinden ayrı olarak tanımlanmalı ve açıklanmalıdır.

Satın almadan ayrı olarak açıklanması gereken işlemlerin tanımlanması, önemli değerlendirme ve analizi gerektirebilir. Mevzuat, değerlendirme sürecinde dikkate alınacak üç etkene işaret eder. Bu etkenler şunlardır¹⁶⁷:

- İşleme ilişkin nedenler,
- İşlemi kimin başlattığı,
- İşlemin zamanlaması.

Şirket birleşmesinden ayrı olarak tanımlanması gerektiği tespit edilen işlemler, yürürlükteki US GAAP mevzuatına göre açıklanmalıdır.

¹⁶⁶ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.4, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

¹⁶⁷ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.2, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

“FASB ASC 805 [SFAS No.141(R)]”, önceden mevcut olan ilişkiler, satın alınan satın alınan veya eski hissedarlar tarafından ödenen satın alma masraflarının ödemesi ve satın alınanın çalışanlarının veya eski hissedarlarının tazminatı dahil olmak üzere bir şirket birleşmesinden ayrı olan işlemlere ait örnekleri sunar.

Satın Alma İle İlgili Maliyetler

Bir şirket birleşmesinde satın alan, aracılık komisyonu, yasal danışmanlık, muhasebe, değerlendirme, danışmanlık ücretleri, genel ve idari maliyetler gibi satın alma ile ilgili maliyetleri yüklenecektir¹⁶⁸. Satın alma ile ilgili maliyetler ayrı işlemler olarak değerlendirilir ve masraf olarak kaydedilir. Bu, satın alma ile ilgili maliyetlerin işletmenin güncel değerinin parçası olmadığı ve kendi başlarına bir varlığı temsil etmedikleri anlayışına dayalıdır.

Bunun yerine, satın alma ile ilgili maliyetler, gerçekleşmiş ve satın alan tarafından kullanılmış hizmetleri temsil eder. Ancak, hisse senedi veya borç tahvillerinin ihraç edilmesine ilişkin maliyetler, diğer US GAAP kapsamında ayrıca muhasebeleştirilir.

Tasfiye ve Yeniden Yapılandırma Maliyetleri

Satın alınan şirkete ait yeniden yapılandırmalarla ilgili yükümlülükler veya tasfiye faaliyetleri, satın alınanın, mevzuat doğrultusunda bu faaliyetlerle bağlantılı maliyetleri üstlenme yükümlülüğü varsa, satın alma tarihinde kayda alınmalıdır. Aksi halde, yeniden yapılandırmalarla ilgili yükümlülükler veya tasfiye süreci ve ilgili gider, birleşme sonrası dönemde, “FASB ASC 420’ye (SFAS No.146)” ait tüm yürürlükteki kriterler oluştuğunda kaydedilmelidir¹⁶⁹.

Şirket birleşmesinin ilan tarihi ile kapanış tarihi arasında satın alınan tarafından başlatılan yeniden yapılandırma veya tasfiye faaliyetleri, bu faaliyetlerin ayrı bir işlem olarak tanımlanıp tanımlanmayacağını tespit etmek üzere analiz edilmelidir. Başlatılan yeniden yapılandırma veya tasfiye faaliyetlerinin sadece satın alınanın

¹⁶⁸ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.8, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

¹⁶⁹ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.5, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

faydasına olması bu faaliyetlerin ayrı bir işlem olarak kaydedilmesi için bir gösterge olur.

Ödenen Bedelin Tespit Edilmesi

Şirket birleşmesinde ödenen bedel (örneğin nakit, diğer varlıklar, üstlenilen yükümlülükler, tazmin karşılığı, düz veya tercihli hisse senetleri, opsiyonlar, teminatlar, ortaklıklardaki sınırlı ortak hisseleri) alıcı tarafından, satın alınan net varlıklar veya iştirak hisseleri için verilen miktardır. Satın alan tarafından ödenen tutar, satın alınan hisseye ait gerçeğe uygun değere dair en iyi kanıt olarak kabul edilir¹⁷⁰. Diğer taraftan, başka bir değerlendirme tekniği kullanılarak satın alınan hissese ait gerçeğe uygun değer saptanması ancak ödenen tutarın satın alınan hisseye ait gerçeğe uygun değere dair en iyi kanıt olmadığı durumunda yapılmalıdır. İlaveten, şirket birleşmesine ödenen toplam tutara dahil edilen satın alınanın çalışanlarının haklarıyla ilgili taahhütlerle takas edilen satın alınanın hisse bazlı ödeme taahhütlerinin herhangi bir kısmı, gerçeğe uygun değer yerine “FASB ASC 805 [SFAS No. 141(R)]” içindeki hisse-bazlı ödeme taahhütleri doğrultusunda ölçülür.

Satın alınanın belli varlıkları ve/veya yükümlülükleri, bazı şirket birleşmelerinde alım bedelinin bir parçası olarak devredilebilir. Satın alınanın diğer varlıkları veya yükümlülükleri ödenen bedelin parçası ise bunların gerçeğe uygun değeri ile taşıdıkları değer arasındaki farklılık, satın alma tarihinde satın alınanın finansal tablolarında kâr veya zarar oluşturacak şekilde muhasebeleştirilir. Ancak şirket birleşmesini takiben ödeme olarak aktarılmış varlıklar veya yükümlülükler bazen birleştirilmiş varlık dahilinde kalır ve bu nedenle satın alan bunların kontrolünü elinde bulundurur. Bu durumda, satın alan bu varlıkları ve yükümlülükleri satın alma tarihinin hemen öncesinde taşıdıkları miktarlar üzerinden ölçer ve gelir tablosunu etkileyecek bir kayıt yaratmaz¹⁷¹.

¹⁷⁰ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.5, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

¹⁷¹ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.6, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

Tazmin Karşılıkları

Tazmin Karşılıkları, gelecekte koşullar oluştuğunda, satış yapan hissedarlara yönelik ilave varlıkları veya iştirak hisselerini devretmek için satın alanın yükümlülüklerini temsil eder. Satın alan bu tür tazmin karşılıklarını, satın alma tarihi itibarıyla bunların piyasa bedelleri üzerinden muhasebeleştirir¹⁷².

Satın alan, yürürlükteki mevzuat doğrultusunda bu yükümlülüğünü ya borç ya da özkaynak olarak sınıflandırır. Birleşme sonrası dönemde tazmin karşılığının muhasebesi, satın alma tarihindeki muhasebeleştirilme biçimi doğrultusunda yapılır. Özsermayeye sınıflandırılmış tazmin karşılığı için, raporlama dönemlerinde herhangi bir yeniden ölçüm gerekmez. Ancak, yükümlülük olarak sınıflandırılan karşılıklar için satın alma tarihinde kaydedilen miktar, satın alma tarihini takiben her bir raporlama döneminde gerçeğe uygun değerlendirme için tekrar ölçülür.

4.3.5.4. Konsolide Finansal Tablolar

Bir ana şirket, başka bir şirketi satın aldığı anda, konsolidasyon için bir yöntem seçmelidir. Bu muhasebe yöntemi, konsolidasyon için gerekli muhasebe kaydının nasıl yapılacağına etki eder.

Konsolidasyondaki konulardan biri, iştirak hesabının konsolide finansal tablolarda asla görülmeyeceğidir. Konsolide finansal tabloların bir ekonomik varlığı ortaya koyması nedeniyle iştirak, şirketin kendi içinde bir yatırımı gibidir. Sonuç olarak, yatırıma ilişkin muhasebe yönteminin seçimi, konsolide finansal tablolarda bir etkiye sahip değildir. Böylece konsolide bir bakış açısıyla, US GAAP bu kapsamda hiçbir koşul öne sürmez. Sonuç olarak şirketler, iştirakleri göstermek için aşağıdaki belirtilen yöntemlerden birini kullanır¹⁷³.

¹⁷² Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.3.6, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

¹⁷³ Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues, sy.4.2, American Institute of Certified Public Accountants, 2010

a) Maliyet Yöntemi

Bu yöntem altında iştirak, orijinal maliyeti üzerinden ana şirketin defterlerinde gösterilir ve alınan temettüler gelir olarak kaydedilir. Ana şirket, iştirakin net kârına ait payı kaydetmez.

b) Basit Özkaynak Yöntemi

Bazen “Tek Satır Konsolidasyonu” olarak da tanımlanan bu yöntem altında, ana şirket iştirakin net kârı veya zararına ait kendi payını kaydeder ve alınan temettüler, önceden tablolara alınan kârın bir dağıtımı olarak kaydedilir ve iştiraki azaltır.

Uygulamada çoğu şirket, iştiraklerindeki yatırımları açıklamak üzere maliyet yöntemini kullanır çünkü devam eden kayıt tutma işlemi daha basittir. Az sayıda şirket basit özkaynak yöntemini kullanır. Karmaşık özkaynak yöntemi ise çok az sayıda şirket tarafından kullanır. Özkaynak yöntemi, sahiplik %20 fazla ise, konsolide edilmemiş iştirakler için kullanılmalıdır. Bu seviyenin altındakiler için maliyet yöntemi gereklidir (Bkz 3.1.3.4).

Örnek- 1:

Ana şirket (A Şirketi), iştirak şirketinin (B Şirketi) mevcut düz hisselerinin %100’ünü 15.000 \$’lık bir nakit ödemesi ile satın almıştır. Ana şirket ilk yatırımı kaydetmek için aşağıdaki muhasebe kaydını yapar:

İştirakler	15.000	
Nakit		15.000

İştirak 4.000 \$’lık bir temettü ödüyorsa, tüm temettü ana şirketin iştirakin hisselerinin tümüne sahip olması nedeniyle ana şirkete ödenir.

Ana şirket iştiraktan gelen temettü için aşağıdaki muhasebe kaydını yapar:

Nakit	4.000	
Temettü geliri		4.000

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasının amacı sanki tek bir varlık varmış gibi tabloları oluşturmaktır. Burada iki konu öne çıkar:

- Ana şirketin bilançosundaki iştirak kalemi konsolide bilançoda görülmemelidir.
- Tek bir varlığın finansal tablolarında, bu tür bir yatırım varlığın içinde yer alır ve görülmez.
- İştirake ait özsermaye hesapları, konsolide bilançoda gösterilmez.

Bu özsermaye fiili olarak ana şirketin mülkiyetindedir ve konsolide görüşe göre kendisinin mülkiyetini temsil etmektedir.

Esas olarak, bu sadece konsolide varlığın hissedarlarının ana şirketin hissedarları olduğunu anlatır. Bu yüzden ana şirketin kendi özsermaye hesapları konsolide bilançoda görülmelidir.

Bu kayıt Ana Şirketteki İştirak Hesabı ile iştirak edilen şirketin sermaye hesabının eliminasyonu için yapılır.

Muhasebe kaydı:

Düz hisse	3.000	
Emisyon primi	7.000	
Geçmiş yıllar kârları	5.000	
İştirakler		15.000

Bu kayıt yapılarak, ana şirketin yatırım ve iştirakin özsermaye hesapları kaldırılır ve iki şirket tek bir varlıkmiş gibi finansal tabloları bir konsolide bilançoda birleştirilir.

Bu, konsolide bilançonun, ana şirket ve iştirakin tüm faaliyetlerini tek bir muhasebe sisteminde kaydedilmiş gibi ortaya koyacağı anlamına gelir.

Tablo 35: Ana Şirket ve İştirak Konsolide Çalışma Sayfası / 1 Ocak 2001

	A Şirketi	B Şirketi	Eliminasyon Borç Alacak	Konsolide
Nakit	1.000	12.000		13.000
Ticari Alacak	2.000	1.000		3.000
Stoklar	3.000	1.000		4.000
Peşin Ödenmiş Giderler	2.000	1.000		3.000
Dönen Varlıklar Toplamı	8.000	15.000		23.000
Maddi Duran Varlıklar	10.000	15.000		25.000
Birikmiş Amortismanlar	(3.000)	(2.000)		(5.000)
Net Duran Varlıklar	7.000	13.000		20.000
İştirakler	15.000		(A) 15.000	
Diğer Varlıklar	1.000	1.000		2.000
Aktif (Varlıklar) Toplamı	<u>31.000</u>	<u>29.000</u>	<u>15.000</u>	<u>45.000</u>
Ödemeler Hesabı	5.000	4.000		9.000
Gider Karşılıkları	1.000	1.000		2.000
Diğer Cari Borçlar	1.000	1.000		2.000
Toplam Cari Borçlar	7.000	6.000		13.000
Uzun Vadeli Borçlar	10.000	8.000		18.000
Borç ve Yükümlülükler Toplamı	17.000	14.000		31.000
Hisse Senedi	1.000	3.000	(A) 3.000	1.000
Emisyon Primi	9.000	7.000	(A) 7.000	9.000
Geçmiş Yıl Kârları	4.000	5.000	(A) 5.000	4.000
Özkaynaklar Toplamı	14.000	15.000	15.000	14.000
Borç ve Özkaynaklar Toplamı	<u>31.000</u>	<u>29.000</u>	<u>15.000</u>	<u>45.000</u>

Örneğin ikinci kısmında, birinci kısım gibi aynı olgular kullanılır ancak konsolidasyonun tarihi satın alma tarihinden bir yıl sonra olarak değiştirilmiştir.

Sonuçta, konsolide bilançonun yanı sıra konsolide gelir tablosu da hazırlamak gerekmektedir.

Aşağıda kullanılan konsolide çalışma sayfasında (Tablo 36), gelir tablosu hesaplarının da konsolide edilmesi gerekeceği için bir açık geçici bilanço kullanılmıştır. Bu, gelir tablosu hesaplarının dahil olduğunu gösterir ve geçici bilançolardaki geçmiş yıllar kâr hesaplarının, yılbaşı itibarıyla olan bakiyeler olduğu anlamına gelir.

İlaveten, alacak bakiyeleri, borç ve alacak bakiyelerini ayırt etmeye yardımcı olmak üzere parantez içinde sunulmaktadır.

Bu konsolidasyonda, gelir tablosu hesaplarının da konsolide edilmesi gerekeceği için şirketler arası temettü elimine edilir.

Muhasebe Kayıtları

Konsolide finansal tablolar, sadece bir varlık varmış gibi hazırlandığı ve şirket kendi temettülerini ödemediği için aşağıdaki muhasebe kaydını zorunlu kılar:

A)

Temettü geliri	4.000	
İlan edilen temettüler		4.000

Buna ilaveten, ana şirketin yatırım hesabı ile iştirakin özsermaye hesapları halen ilgili geçici bakiyelerde mevcut olduğu için, ayrıca ortadan kaldırılmaları gerekir.

B)

Düz hisse	3.000	
Emisyon primi	7.000	
Geçmiş yıl kârları	5.000	
İştirakler		15.000

Bu ikinci kayıt, düzeltmeler hakkında çok önemli iki konuyu gösterir:

1. Her iki şirketin defterine de fiili olarak asla kaydedilmezler.
2. Fiili olarak asla kaydedilmedikleri için bir konsolidasyon hazırlandığında her seferinde tekrarlanmalıdırlar. Ana Şirket finansal tabloları her hazırlandığında bir konsolidasyonu zorunlu kılar.

Tablo 36: Ana Şirket ve İştirak Konsolide Çalışma Sayfası / 31 Aralık 2001

	A Şirketi	B Şirketi	Eliminasyon Borç Alacak	Konsolide
Nakit	5.000	10.000		15.000
Ticari Alacaklar	5.000	2.000		7.000
Stoklar	4.000	3.000		7.000
Peşin Ödenmiş Giderler	1.000	1.000		2.000
Dönen Varlıklar Toplamı	15.000	16.000		31.000
Maddi Duran Varlıklar	12.000	15.000		27.000
Birikmiş Amortisman	(4.000)	(2.000)		(6.000)
Net Duran Varlıklar	8.000	13.000		21.000
İştirakler	15.000		(B) 15.000	
Diğer Varlıklar	1.000	1.000		2.000
Aktif (Varlıklar) Toplamı	39.000	30.000	15.000	54.000
Ödemeler Hesabı	(6.000)	(5.000)		(11.000)
Gider Karşılıkları	(1.000)	(1.000)		(2.000)
Diğer Cari Borçlar	(1.000)	(1.000)		(2.000)
Toplam Cari Borçlar	(8.000)	(7.000)		(15.000)
Uzun Vadeli Borçlar	(11.000)	(7.000)		(18.000)
Borç ve Yükümlülükler Toplamı	(19.000)	(14.000)		(33.000)
Düz Hisse	(1.000)	(3.000)	(B) 3.000	(1.000)
Emisyon Primi	(9.000)	(7.000)	(B) 7.000	(9.000)
Geçmiş Yıl Kârları	(4.000)	(5.000)	(B) 5.000	(4.000)
Satış Gelirleri	(20.000)	(25.000)		(45.000)
Satışların Maliyeti	15.000	15.000		30.000
Genel ve İdari Masraflar	3.000	5.000		8.000
Temettü Geliri	(4.000)		(A) 4.000	
İlan Edilen Temettüler		4.000	(A) 4.000	
Borç ve Özkaynaklar Toplamı	(39.000)	(30.000)	19.000 4.000	(54.000)

Örnek- 2:

%80 Sahiplik ve Maliyet Yöntemi

Bu örnekte, konsolidasyon sürecinde, ana şirketin bir iştirakin mevcut düz hisselerinin %80'ine sahip olduğu durum gösterilmektedir. Konular, iştirakteki diğer %20'lik sahiplik hissesinin nasıl sunulacağı hususunun ortaya çıkması haricinde, %100 sahiplik durumu ile tıpatıp aynıdır.

FASB ASC Terimler Sözlüğü, Azınlık Hisselerini, iştirak içinde bir ana şirkete doğrudan veya dolaylı olarak atfedilemeyen özsermayenin bir kısmı (net varlıklar) olarak tanımlar. Kontrol hakkı olmayan pay, azınlık hissesi olarak da adlandırılır. Azınlık hissesi, konsolide bilançonun hissedar özsermayesi bölümünde, yükümlülük veya yükümlülük ve özsermaye arasında bir “mezzanin” ara finansman kalemi olarak değil ayrıca belirtilir. Üstelik tamamen sahip olunmayan iştirakte kapsamlı gelire ait net kâr veya zarar ile ilgili her bir kalem, nispi sahiplik hisselerine dayalı olarak çoğunluk ve azınlık hisseleri arasında ayrılır ancak azınlık ve çoğunluk hisseleri arasında bir sözleşme ile belirlendiği takdirde farklı bir kâr, zarar ve kapsamlı gelirin tahsisine izin verilebilir. Sonuç olarak, önceki uygulamadan farklı olarak zararlar, bu tür zararların net iştirak varlıklarında azınlık hisselerini aşması durumunda bile azınlık hissesine tahsis edilmeye devam edecektir.

Bu örnekte ana şirket (A) iştirak edilen şirketin (B) mevcut oy hakkına sahip hissesinin %80'ini 1 Ocak 2001 tarihinde 12.000 \$'a satın almıştır. Ana şirket iştirakteki yatırımını raporlamak için maliyet yöntemini kullanmıştır. Yıl esnasında, iştirak, 4.000 \$'lık bir temettü dağıtmış ve bunun %80'i veya 3.200 \$ ana şirkete ödenmiştir.

Bu konsolidasyona ilişkin Tablo 45'te yansıtılan şekilde kayıtlar ve ilgili açıklamalar aşağıdaki gibidir:

A)

Temettü geliri	3.200	
İlan edilen temettüler		3.200

(İştirak tarafından ana şirkete ödenen şirketler arası temettüleri ortadan kaldırmak için)

B)

Düz hisse –B Şirketi	2.400	
Emisyon primi – B Şirketi	5.600	
Geçmiş YıllarKârları – B Şirketi	4.000	
İştirakler		12.000

(Şirketler arası yatırım ve iştirakteki ana şirketin yatırımına atfedilebilir iştirakin özsermaye hesapların ait kısmın ortadan kaldırılması)

C)

Düz hisse –B Şirketi	600	
Emisyon primi – B Şirketi	1.400	
Geçmiş yıllar kârları – B Şirketi	1.000	
İlan edilen temettüler – B Şirketi		800
İştirakte azımlık hissesi		2.200

(Azınlık hissesine atfedilebilir iştirakin özsermaye hesaplarına ait kısmın ortadan kaldırılması ve dönem içinde azınlık hissesine dağıtılan miktar yoluyla azınlık hissesinin azaltılması)

D)

Azınlık hissesi-Gelir Tablosu	1.000	
Azınlık hissesi-Özkaynaklar		1.000

(Konsolide gelir tablosundan azınlık hissesine atfedilebilir gelir kısmının kaldırılması ve bunun azınlık hissesine atfedilebilir özsermaye miktarında bir artış olarak yansıtılması: bu miktar, azınlık hissesinin sahiplik yüzdesi ile iştirakin net kârı ile çarpılarak bulunur: $\$5.000 \times 20\% = \1.000)

Tablo 37: Ana Şirket ve İştirak Konsolide Çalışma Sayfası / 31 Aralık 2001

	A Şirketi	B Şirketi	Eliminasyon		Konsolide
			Borç	Alacak	
Nakit	7.200	10.000			17.200
Ticari alacaklar	5.000	2.000			7.000
Stoklar	4.000	3.000			7.000
Peşin ödenmiş giderler	1.000	1.000			2.000
Dönen varlıklar toplamı	17.200	16.000			33.200
Maddi duran varlıklar	12.000	15.000			27.000
Birikmiş amortisman	(4.000)	(2.000)			(6.000)
Net duran varlıklar	8.000	13.000			21.000
İştirakte yatırım	12.000			(B) 12.000	
Diğer varlıklar	1.000	1.000			2.000
Aktif (varlıklar) toplamı	38.200	30.000		12.000	56.200
Ödemeler hesabı	(6.000)	(5.000)			(11.000)
Gider karşılıkları	(1.000)	(1.000)			(2.000)
Diğer cari borçlar	(1.000)	(1.000)			(2.000)
Toplam cari borçlar	(8.000)	(7.000)			(15.000)
Uzun vadeli borçlar	(11.000)	(7.000)			(18.000)
Borç, Yükümlülükler Toplamı	(19.000)	(14.000)			(33.000)
Düz hisse	(1.000)	(3.000)	(B) 2.400 (C) 600		(1.000)
Emisyon Primi	(9.000)	(7.000)	(B) 5.600 (C) 1.400		(9.000)
Geçmiş Yıl Kârları	(4.000)	(5.000)	(B) 4.000 (C) 1.000		(4.000)
İştiraktaki azınlık hisseleri			(C) 2.200 (D) 1.000		(3.200)
Satış gelirleri	(20.000)	(25.000)			(45.000)
Satışların maliyeti	15.000	15.000			30.000
Genel ve idari masraflar	3.000	5.000			8.000
Temettü geliri	(3.200)		(A) 3.200		
Azınlık hissesi geliri			(D) 1.000		1.000
İlan edilen temettüler		4.000	(A) 3.200 (C) 800		
Borç ve Özkaynaklar Toplamı	(38.200)	(30.000)	19.200	7.200	(56.200)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. GELİRLERİN KAYDA ALINMASI

Bir kuruluşun bir dönem içindeki gelirlerinin ve kârlarının kayda alınması, aşağıdaki iki etken ile ilgilidir¹⁷⁴. Bunlardan bazen biri bazen de diğeri zaman içinde daha fazla önem kazanabilir.

a) Gerçekleşmiş Ya da Gerçekleşebilecek Olmak

Genellikle gelirler ve kârlar gerçekleşmeden veya gerçekleşebilir duruma gelmeden kayda alınamaz. Şirketlerin finansal tablolarında gelirler ve kârlar, ürünler (mal ve hizmetler), emtia veya diğeri varlıklar nakit ya da nakit alacaklar karşılığında takas edildiğinde gerçekleşir. FASB Kavramlar Açıklaması'nda gelirlerin ve kârların, ilgili olarak elde edilen veya elde tutulan varlıklar belirli tutarda nakit veya nakit alacaklara dönüştürülebilir duruma geldiğinde gerçekleşmiş olduğu belirtilir.

b) Kazanılmış Olmak

Gelirler kazanılıncaya kadar ticari kuruluşların finansal tablolarında kayda alınamazlar. Bir şirketin gelir kazandıran faaliyetleri, malların üretimi veya teslimatı, hizmetlerin sunumu veya süregelen esas veya merkezi işlemlerini oluşturan diğeri faaliyetleridir. Ayrıca şirketin gelirlerinin, şirket tarafından faaliyet sonucu elde edeceği kârlara hak kazanmak için yapması gerekenleri önemli ölçüde yerine getirildiğinde kazanılmış olduğu kabul edilir. FASB Kavramlar Açıklaması'nda, kârların genellikle işlemlerin ve kâr süreci ile ilgili olmayan diğeri olayların sonucu olarak ortaya çıktığı ve kârların kayda alınması açısından bakıldığında, kazanılmış olmasının gerçekleşmiş ya da gerçekleşebilir olmasından genellikle daha az önem taşıdığı belirtilir.

¹⁷⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10

5.1. Gelirlerin Kayda Alınmasında Taksit Ve Maliyet Karşılama Yöntemleri¹⁷⁵

Gelirler, tahsili mümkün olmayan hesaplar için uygun karşılık ayrılarak düzenli olarak işlenmelidir. Gelirler ve kârlar gerçekleşebilir duruma gelinceye kadar ve kazanılmadıkça kayda alınamaz. Buna göre, tahsilatı makul bir şekilde garanti edecek koşullar sağlanmadığı sürece gelirin kayda alınmasında taksit yöntemi kabul edilemez.

Bazı özel durumlarda alacakların uzun bir zaman süresi içinde tahsili söz konusu olabilir ve işlemlerin şartlarına ve diğer koşullara bağlı olarak tahsil edilebilirlik derecesini saptamak için makul bir kıstas olmayabilir. Bu tür durumlarda ve bu koşullar var olduğu süre boyunca taksit yöntemi veya muhasebe maliyet karşılama yöntemlerinden herhangi biri kullanılabilir. Taksit yönteminde elde edilen gelirler karşılanan maliyet ve kâr arasında paylaştırılır. Bu paylaşım satış değerine bağlı toplam maliyet ve toplam kârın oranı ile aynı oranda yapılır. Maliyet karşılama yönteminde tüm maliyet karşılanıncaya kadar gelir ve masraf eşit tutarlarda kayda alınır ve bu süre içinde kârın kayda alınması ertelenir.

5.2. Teslimsiz Faturalama Anlaşmaları

Teslimsiz Faturalama Anlaşmaları mal ve veya/hizmet tesliminin gerçekleşmediği durumlarda Gelir'in tanınıp tanınmayacağına ilişkin karar sürecini gerektirir. Bu konu son derece detay bir konu olup burada örneklerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Her örnek için önce bir vaka çalışması kapsamında Durum verilmiş ve bu durumla ilgili SEC'nin görüşleri belirtilmiştir.

Durum:

A Şirketi ürettiği ürünler için bir sipariş alır. Mali dönemin sonunda müşteri çeşitli nedenlerden dolayı ürünlerin teslimatı için hazır durumda değildir. Bunun nedenleri arasında stoklar için yeterince kullanılabilir yer olmaması, dağıtım kanallarında

¹⁷⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10

gerekli olandan fazla stok bulunması veya müşterilerinin üretim planlarındaki gecikmeler olabilir.

Soru:

A Şirketi ürünlerin üretimini tamamladıktan sonra ürünleri kendi ambarında kendi ürünlerinden ayırarak saklarsa ürün satışındaki gelirleri kayda alabilir mi?

A Şirketi ürünleri üçüncü bir tarafa ait bir ambara gönderir, ancak ürün A Şirketinin üzerinde kayıtlı kalır ve müşterinin ödemesi müşterinin belirttiği yere ürünün nihai olarak teslim edilmesine bağlı olur ise A Şirketi ürünlerinin satışı ile ilgili gelirleri kayda alabilir mi?

Cevap:

Genellikle hayır. SEC'in görüşüne göre, müşteri ürünleri üzerine almadan ve müşterinin sipariş emrinde veya satış anlaşmasında belirtilen ürünlere sahip olmanın risk ve faydalarını üstlenmeden teslimat genellikle gerçekleşmiş sayılmaz. Bu durum tipik olarak ürün müşterinin teslimat yerine teslim edildiğinde (satış koşulları "FOB varış noktası" ise) ya da ürün müşteriye sevk edildiğinde (koşullar "FOB sevkiyat yeri" ise) gerçekleşir.

SEC teslimat gerçekleşmeden gelirlerin kayda alınması için yerine getirilmesi gereken kıstasları belirlemiştir¹⁷⁶. Bunlar aşağıdaki gibidir:

1. Sahip olma ile ilgili riskler alıcıya geçmiş olmalıdır.
2. Müşteri ürünleri satın almak üzere tercihen yazılı olarak kesin bir taahhütte bulunmuş olmalıdır.
3. Satıcı değil, alıcı işlemin teslimsiz faturalama esasına göre yapılmasını talep etmelidir. Alıcının ürünleri teslimsiz faturalama esasına göre sipariş etmek için somut bir ticari amacı olmalıdır; bu tür taleplerin normalde alıcı tarafından yazılı olarak yapılması gerekir.

¹⁷⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

4. Ürünlerin teslimatı için belirlenmiş bir zamanlama olmalıdır. Teslimat tarihi makul ve alıcının ticari amacı ile uyumlu olmalıdır (örneğin sektördeki alışlagelmiş depolama süreleri).
5. Kazanç süreci tamamlanmamış olduğundan satıcının herhangi bir özel performans yükümlülüğü altına girmemiş olması gereklidir.
6. Sipariş edilen mallar satıcının stoklarından ayrılmış olmalı ve başka siparişleri karşılamak üzere kullanılmamalıdır.
7. Ürün tamamlanmış ve sevkiyata hazır durumda olmalıdır.

Yukarıda sıralanan koşullar amaçlanan her teslimsiz faturalamalı satışta uyulması gereken önemli kavramsal kriterlerdir. Bu bir kontrol listesi olarak düşünülmemelidir. Bazı durumlarda bir işlemde yukarıda listelenen tüm faktörler karşılanabilir ancak yinede gelirlerin kayda alınması ile ilgili gereklilikler karşılanmamış olabilir. SEC ayrıca yukarıdaki kıstasların amaçlanan bir teslimsiz faturalı satışa uygulanması sırasında finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu kişilerin aşağıdaki konulara da ayrıca dikkat etmeleri gerektiğini belirtmiştir¹⁷⁷:

- Satıcının ödemeyi öngördüğü tarih ve satıcının bu alıcı için normal faturalama ve kredi koşullarını değiştirip değiştirmediği, (bu kişiler eğer durum uygun ise ilgili alacağı iskonto etmenin gerekip gerekmediğini değerlendirmelidir)
- Satıcının teslimsiz faturalı işlemlerinin şekli ve ilgili geçmiş deneyimleri,
- Alıcının malların piyasa fiyatında bir düşme olduğu durumda beklenen zarar riskini üstlenip üstlenmediği,
- Satıcının gözetim risklerinin sigortalanmış ve sigortalanabilir olup olmadığı,
- Alıcının satılan malların kabulü ve ödemesi ile ilgili taahhüdünde hiç bir istisna kalmamasını garantilemek için ek prosedürler gerekip gerekmediği (yani teslimsiz faturalama ile ilgili ticari nedenlerin alıcının taahhüdünde beklenmedik bir durum oluşturmaması).

¹⁷⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

Genellikle ürün müşterinin işyerine veya müşteri tarafından belirtilen başka bir yere teslim edilmediği sürece teslimat gerçekleşmiş sayılmaz. Eğer müşteri bir ara bölge belirtmişse ve satış fiyatının önemli bir bölümü nihai bölgeye teslimat yapıncaya kadar ödenmeyecekse, gelirler nihai teslimat gerçekleşinceye kadar kayda alınmaz.

5.3. Müşterinin Malı veya Hizmeti Kabulü

Bir ürünün teslimatı veya bir hizmetin sunulması sonrasında müşterinin kabulü konusunda bir belirsizlik bulunuyorsa, kabul gerçekleşene kadar gelirler kayda alınmamalıdır. Müşteri kabul hükümleri, diğer nedenlerin yanı sıra, müşterinin aşağıdaki haklarını güçlendirmek için bir sözleşmeye dahil edilebilir¹⁷⁸:

- Teslim edilen ürünün test edilmesi,
- Satıcının ürünün teslimatı veya hizmetin sunulması sonrasında ilave hizmetleri yerine getirmesi (örneğin satıcının teslim edilen ekipmanı kurması veya çalışır duruma getirmesi istenebilir),
- Ürünün kabulünden önce yapılması gereken diğer çalışmaların belirlenmesi.

SEC bu tür sözleşmeye dayalı kabul hükümlerinin, bir anlaşmanın esasına yönelik ve üzerinde pazarlık yapılmış şartları olduğunu kabul etmektedir¹⁷⁹. Buna göre bu tür sözleşmeye dayalı müşteri kabul hükümleri var olduğunda SEC genellikle müşteri kabulü gerçekleşinceye veya kabul hükümlerinin geçerliliği sona erinceye kadar satıcının gelirleri kayda almaması gerektiğini düşünür.

Mevzuatta "kuruluş gelirlere hak kazanmak için yapması gerekenleri önemli ölçüde yerine getirdiğinde gelirlerin kazanılmış kabul edileceği" belirtilir¹⁸⁰. Eğer bir

¹⁷⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

¹⁷⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

¹⁸⁰ Epstein, Barry, "GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles", sy. 380, John Wiley & Sons, Inc., 2009

düzenleme özel olarak müşterinin kabulünü gerektiriyorsa ve özellikle de satıcı ilave çalışmalar gerçekleştirmek zorundaysa SEC genellikle müşterinin kabulünün, kuruluşun gelirlerin temsil ettiği kârlara hak kazanmak için yapması gerekenleri önemli ölçüde yerine getirmesinden önce gerçekleşmiş olması gerektiğini düşünür. Bir diğer deyişle müşterinin kabulü gelirin kaydedilmesi için olmazsa olmaz şart olarak değerlendirilir.

Eğer satıcı kabul hükümlerinde belirtilen kıstasların karşılandığını objektif olarak kanıtlıyorsa gelirlerin kayda alınması için resmi müşteri onayı her zaman gerekli değildir. Müşteri kabul hükümleri genellikle, eğer satıcı müşterinin henüz satın almayı kabul etmediği veya müşterinin siparişinde belirtilen özellikleri karşılamayan bir ürünü teslim ederse müşteriye anlaşmayı iptal etme imkânını verir. Bu tür durumlarda satış mevcut olmadığından gelirler kayda alınmamalıdır. Bu kavramı uygularken SEC müşteri kabul hükümlerinin normal olarak dört genel formdan birine uyduğunu gözlemlemiştir. Bu formlar ve SEC'in genellikle müşteri kabul hükümlerinin gelirlerin ertelenmesini gerektirip gerektirmediği konusunu nasıl değerlendirdiği aşağıda açıklanmaktadır:

- Deneme amaçlı alınan düzenlemelerdeki kabul hükümleri¹⁸¹:

Bu düzenlemelerde satıcı bir ürünü müşteriye teslim eder ve müşteri ürünü yalnızca teslim edilen ürünün kabulünden önce değerlendirebilme imkânı olduğu için almayı kabul eder. Müşteri teslim edilen ürünü kabul edinceye kadar satın almaya onay vermemiştir. Bazı durumlarda kabul hükümleri müşterinin teslim edilen ürünü reddetmemesiyle birlikte geçen zaman içinde geçerliliğini yitirir, diğer bazı durumlarda ise bir satış işleminin başlatılması için müşterinin olumlu yönde kabulü gereklidir. Genellikle müşteri kabulünden önce ürünün sahipliği aktarılmaz ve ödeme koşulları sağlanmış olmaz. Bu düzenlemeler esasen müşteri ürünü satıcı ile yapılan sözleşmede açıklandığı şekilde kabul edinceye kadar konsinye ürün düzenlemeleridir. Buna göre, ürünlerin deneme veya değerlendirme amacıyla teslim edildiği düzenlemelerde, gelirler kabulün gerçekleşmesi veya kabul hükümlerinin

¹⁸¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 15

geçerliliğini yitirmesi durumlarından ilkinin gerçekleşmesine kadar kayda alınmamalıdır.

Buna karşı başka düzenlemeler deneme ya da değerlendirme amaçlarına yönelik değildir. Bu durumlarda satıcı belirli bir ürünü müşterinin siparişine uygun olarak teslim eder, ödeme koşulları sağlanır ve ürünün sahipliği müşteriye geçer. Bununla birlikte satın alan tarafa kendisine teslim edilen ürünün siparişte ortaya konulan kıstasları karşılmasını garantiye alma imkânını verebilmek için anlaşmaya müşteri kabul hükümleri eklenebilir.

- Sübjektif Nedenlere Dayanarak İade veya Değişim Hakkı Tanıyan Kabul Hükümleri¹⁸²:

Bu tür bir hüküm örneği müşteriye üründen memnun kalmadığında ürünü iade etme hakkı tanıyan hükümlerdir. SEC bu hükümlerin genel iade hakkından farklı olmadığını ve iade hakkının süresi geçmeden gelirlerin kayda alınabilmesi için gelecekteki iadelerin tutarının makul bir şekilde öngörülebilir olmasını şart koşmaktadır. Eğer müşterinin kabulünün bağlı olduğu koşullar için geçmişe ait yeterince tecrübe bulunmuyorsa veya büyük tutarlarda ifade edilen benzer yapıdaki işlemler yoksa bu öngörü yapılamayabilir.

5.4. Lisans Ücreti Gelirleri

Lisans Ücretleri de özel inceleme ve analiz gerektiren kalemlerdir. Bu konuyla ilgili olarak da bir vaka gösterilmiştir:

Durum:

Fikri mülkiyetin fiziksel olarak teslim edildiğini ve ödemenin 20 Aralık tarihinde alındığını, şirketin müşterisinin fikri mülkiyetin kullanımı ile ilgili lisansı 1 Ocak tarihinde başlayan dönemde kullanabileceği şekilde anlaşmayı yaptığını varsayalım.

¹⁸² FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 15

Soru:

Lisans ücreti 31 Aralık tarihinde sona eren dönemde kayda alınmalı mıdır?

Cevap:

Hayır. Lisanslama ve benzer anlaşmalarda (örneğin filmler, yazılım, teknoloji ve diğer maddi olmayan ürünlere ait lisanslar) SEC gelirlerin kayda alınması açısından teslimatın lisans döneminin başlamasına kadar gerçekleşmemiş olduğunu kabul eder¹⁸³. Buna göre, lisanslı bir ürün veya teknoloji fiziksel olarak müşteriye teslim edilmiş ancak lisans dönemi henüz başlamamışsa gelirler lisans döneminin başlangıcından önce kayda alınmamalıdır. Gelirler, lisans döneminin başlamasından itibaren işlemin yapısı ve kazanç süreci ile uyumlu olarak kayda alınmalıdır.

5.5. Taksitli Satış Anlaşmaları

Taksitli Satış Anlaşmalarında Gelir'in tanınması için belli şartların gerçekleşmesi gereklidir. Bununla ilgili olarak da aşağıda bir vaka çalışması gösterilmiştir:

Durum:

R Şirketi müşterilerine taksitli satışlar yapan bir perakendecidir. R Şirketi ürünleri stoklarında bir kenara ayırarak elinde tutmakta ve müşteriden nakit para toplamaktadır. R Şirketi müşterisine satın alma işlemini sonuçlandırması için bir süre tanıyabilmekte ancak müşterinin peşinatı ile birlikte herhangi bir taksit senedi veya diğer sabit ödeme taahhüt ya da anlaşmasına girmesini talep etmemektedir. Ürün genellikle müşteri tüm satın alma bedelini ödeyene kadar müşteriye verilmemektedir. Müşterinin geri kalan satın alma bedelini ödeyemediği durumda müşteri yatırdığı parayı kaybeder. Ürünün kaybolması, hasar görmesi veya imha olması durumunda R Şirketi ya müşteriye yatırdığı nakit parayı iade eder ya da yerini tutacak bir ürün sağlar.

¹⁸³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

Soru:

SEC'in görüşüne göre, R Şirketi taksitli satış programına göre sattığı ürünlerin gelirlerini ne zaman kayda alabilir?

Cevap:

Gelirlerin kayda alınması ile ilgili diğer kıstasların de karşılanmasına bağlı olarak SEC, R Şirketinin taksitli satış programı kapsamındaki satışlarının gelirlerini ürünün müşteriye tesliminden sonra kayda alması gerektiğini düşünmektedir¹⁸⁴. O zamana kadar elde edilen nakit tutar "müşterilerden taksitli satışlar için toplanan para" veya benzer bir ad altında bir yükümlülük olarak görülmelidir. R Şirketi ürüne sahip olmanın risklerini üzerinde tuttuğundan, müşteriden yalnızca peşinat aldığından ve satış bedelinin geri kalanı için zorlayıcı bir hakkı olmadığından SEC, R Şirketinin yatırılan nakit karşılığında herhangi bir gelir kaydı yapmasını kabul etmez. Bu durum komisyonun teslimsiz faturalama ile ilgili kriterlerindeki 2. madde ile uyumludur. Maddede şöyle denilmektedir; "müşteri malları satın almak için kesin bir taahhütte bulunmuş olmalıdır."

5.6. Önceden Alınan İadesiz İşlem Bedelleri

Şirketler başlangıçta veya belli tarihler arasında iade edilmemek üzere ücret alacakları anlaşmalara girebilirler. Ücretler görünüşte özel ürünler veya hizmetlerin teslimatı ile ilgili olarak bir lisansın veya diğer maddi olmayan hakların aktarılması için alınmış olabilir. İşle ilgili çeşitli etkenler şirketin ve müşterinin ödeme koşullarını nasıl yapılandırdıklarını etkileyebilir. Örneğin, maddi olmayan bir hak için daha büyük bir peşin ücret karşılığında şirket gelecekte teslim edilecek ürünleri daha düşük birim bedel karşılığı almayı isteyebilir. Bazı durumlarda iadesiz ücret karşılığında verilen hak, ürün veya hizmetin alıcıya, şirketin anlaşma dahilindeki diğer öğeler ile ilgili performansından ayrı ve bağımsız olarak bir yararı yoktur.

¹⁸⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

Dolayısıyla şirketin anlaşma dahilindeki süregelen müdahalesi olmadığı durumda müşteri ücreti ödemeyecektir. Bu tür anlaşmaların örnekleri şöyledir¹⁸⁵:

- Şirket bir sağlık kulübüne yaşam boyu üyelik satmaktadır. İadesiz bir "giriş aidatı" ödedikten sonra müşteri ayrıca her ay ilave bir kullanım bedeli ödediği sürece sağlık kulübünden sınırsız olarak yararlanma iznine sahip olmaktadır. Tüm müşterilerden toplanan aylık kullanım ücretleri sağlık kulübünün işletme masraflarını karşılamaya yeterlidir.
- Biyoteknoloji endüstrisindeki bir şirket, bir müşterisine belli bir dönem için araştırma ve geliştirme faaliyetleri sağlama anlaşması yapmıştır. Müşterinin araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanmak üzere şirketin sahibi olduğu bazı teknolojileri kullanması gereklidir. Araştırma ve geliştirme faaliyetleri olmadan teknolojinin satışı veya lisanslanması söz konusu değildir. Anlaşmanın koşullarına göre müşterinin kontrat dönemi boyunca araştırma ve geliştirme faaliyetleri için yapacağı periyodik ödemelere ek olarak iadesiz bir "Teknoloji Erişim Ücreti" ödemesi gereklidir.
- Bir şirket telekomünikasyon hizmetleri sağlamak için sözleşme yaparken müşterisinin iadesiz bir "Aktivasyon Ücreti" ödemesini talep etmektedir. Sözleşmenin şartları, şirketin işletme masraflarını karşılamak üzere müşterinin aylık bir kullanım ücreti ödemesi yapmasını da gerektirmektedir. Telekomünikasyon hizmetinin aktivasyonu için nominal bir ücret alınmaktadır.
- Bir şirket özel veritabanları içeren web sayfasına erişim için kullanıcılardan ücret almaktadır. Ücret web sayfasına bir yıllık erişime izin vermektedir. Müşteriye bir kimlik numarası ve veritabanının kullanımı için eğitim verildikten sonra bu müşteriye verilen hizmet için ek bir maliyet yoktur.
- Bir şirket web sitesinin bazı sayfalarında kullanıcılardan satılık veya açık artırmadaki bir ürünün reklamı için para almaktadır. Şirket bir süre için

¹⁸⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

sitenin bakımını üstlenmeyi kabul etmiştir. Reklamın belirtilen süre için web sayfasındaki bakım maliyeti en alt düzeydedir.

- Bir şirket başka bir şirketin web sayfası için bir yıl boyunca barındırma hizmeti karşılığı bir ücret almaktadır. Anlaşma barındırma hizmeti veren şirketin sunucularının ya da diğer ekipmanlarından herhangi birinin özel olarak kullanılmasını içermemektedir. Yansıtılan maliyetin hemen hemen tamamı barınma hizmeti veren şirketin internet sunucusuna bilgilerin ilk kez yüklenmesi ve uygun bağlantılar ile ağ bağlantılarının ayarlanması içindir.

Soru:

Bu anlaşmaları gelir kaydı ertelenmiş satış işlemleri olarak varsayarsak bu tür anlaşmalardaki önceden alınan iadesiz işlem bedelleri ile ilgili gelirler ne zaman kayda alınmalıdır?

Burada, SEC'in peşin ücret ile ilişkilendirilen satıcı faaliyetlerinin, bunlar değerlendirilmesi gereken birer teslimat olarak kabul edilse bile müşteriye yalnız başına bir değer sunmayacağı düşüncesinde olduğunu belirtmek gerekir¹⁸⁶.

Cevap:

SEC, şirketlerin önceden alınan iadesiz işlem bedelleri için uygun muhasebeyi belirlemek üzere özel olguları ve durumları göz önünde tutmaları gerektiği görüşündedir. Peşin ücret ayrı bir kazanç sürecinin son aşamasını oluşturan ürün veya hizmetlerin sunumuna karşılık olmadığı sürece gelirlerin ertelenmesi uygundur¹⁸⁷.

Yukarıda açıklanan durumlarda SEC şirketlerin tamamladıkları faaliyetleri (yani üyelik satmak, sözleşme imzalamak, müşteriye kaydetmek, telekomünikasyon hizmetini etkinleştirmek veya ilk kurulum hizmetleri vermek) somut kazanç olayları olarak görmemektedir. Bu ücretlerin vadeleri, şartları ve tutarları tipik olarak

¹⁸⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

¹⁸⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

sözleşmedeki tüm öğelerin fiyatlandırması ile birlikte müzakere edilmiş ve şirketin kontratta bulunan diğer unsurlar üzerinde çalışmasının olmadığı durumda peşin ücret ile görünürde ilişkilendirilmiş olan öğelerin müşteri gözünde çok daha düşük değeri olacak, hatta belki de hiç bir değeri kalmayacaktır. Şirketlerin başlangıç haklarını, ürün ve hizmetleri ayrı olarak (yani şirketin sürekli katılımı olmadan) satmamaları da SEC'in görüşünü desteklemektedir. SEC müşterilerinin, şirketin sürekli katılımı ile sağlanan devam eden haklar, ürünler veya hizmetleri satın aldıkları görüşündedir. Ayrıca SEC kazanç sürecinin yalnızca gelir oluşturan bir sözleşme başlatarak değil, sözleşmelere göre faaliyet göstererek tamamlandığı düşüncesindedir.

Benzer bir durumda kredi verenler de kredi faaliyetleri ile ilgili olarak iadesiz kredi başlatma ücretleri tahsil edebilirler. FASB'ın 91 No'lu Açıklamasında vardığı sonuca göre kredi başlatma işlemi kredi verenin ayrı bir gelir getirici eylemi değildir, dolayısıyla kredi anlaşması başında tahsil edilen bu iadesiz ücretlerin kayda alınması ertelenerek tahsilat anında değil kredi süresi içinde yapılır.

Yukarıdaki telekomünikasyon örneğinde nominal bir başlangıç maliyetinin ortaya çıkması ayrı bir kâr olayının bulunmadığını göstermeye yardımcı olsa da, yine yukarıdaki web barındırma örneğindeki gibi esasa yönelik maliyetlerin ortaya çıkması da ayrı bir kazanç olayının varlığını göstermez. Ayrı bir kazanç olayının varlığı, durum bazında değerlendirilmelidir. Bu işlemlerde gelirlerin aktivasyon ile ortaya çıkan ilave doğrudan masraflar boyutunda kayda alınması ile ilgili sorular ortaya çıkmıştır. Ayrı bir teslimat ya da kazanç olayı olmadığından SEC mevzuatta belirtilenler dışında genellikle bu yaklaşıma karşı çıkar¹⁸⁸.

Destek veya hizmet işlemlerinde iadesiz bir başlangıç ücreti ve gelecekteki ürün veya hizmetler için bunu izleyen periyodik ödemeler yer alabilir. Başlangıç ödemeleri esasen gelecekteki ürün veya hizmetler için kısmen veya tamamen bir avans ödemesi niteliğini taşıyabilir. Yukarıdaki örneklerde sağlanan süregelen haklar veya hizmetler ya da teslim edilen ürünler, başlangıç ödemesinin beklenen faydasını alan müşteriler için temel önemdedir dolayısıyla başlangıç ödemesi ve sunulacak hizmetler ya da

¹⁸⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

teslim edilecek ürünler ile ilgili faaliyetin devam zorunluluğu bütün bir paket olarak değerlendirilir. Bu tür durumlarda SEC başlangıç ödemelerinin iadesiz de olsa ürünlerin ve/veya hizmetlerin teslim edildiği ve/veya gerçekleştirildiği sözleşmenin süresi boyunca veya beklenen faaliyet dönemi süresi boyunca kazanıldığını ve genellikle ertelenerek sistemli bir biçimde ücretlerin kazanıldığı dönemlere yayılarak kayda alınması gerektiği görüşündedir.

Eğer müşteri ile olan ilişkinin başlangıç döneminin ötesine uzaması bekleniyorsa ve müşteri başlangıç ödemesi ile sağladığı faydalardan yararlanmaya devam ederse (örneğin; izleyen yenilemelerin başlangıç fiyatından düşük olması) gelirlerin kayıt dönemi de başlangıçtaki sözleşme döneminden uzun olmalıdır.

Doğrusal sistematik bir yöntem de uygulanabilir ancak gelirlerin kazanıldığı veya yükümlülüklerin tamamlandığı farklı bir model söz konusu ise bu durumda bu model izlenmelidir.

Bazıları devam eden yükümlülüklerin çok az ya da sıfır maliyet içerdiği durumlarda bunların formalite gereği veya önemsiz sayılacağı dolayısıyla gelirlerin başlangıçtaki kurulum tamamlandıktan sonra kayda alınması gerektiğini öne sürmüştür. Ancak SEC bu işlemlerin her birinde satın alanın zamana yayılarak verilen bir hizmet için ödeme yaptığı anlamının yer aldığı görüşündedir¹⁸⁹. Dolayısıyla gelirlerin kayda alınması zaman içinde, hizmetin sağlanmasını yansıtacak şekilde yapılmalıdır.

Bu konuyla ilgili bir başka örnek durum da aşağıda gösterilmiştir:

Durum:

A Şirketi müşterilerine on yıl süreli işlem takibi veya benzer hizmetler sağlamaktadır (örneğin; emlak vergisi ödeme işlemi, vadesi geçmiş hesaplara uyarı mektuplarının gönderilmesi vb.). A Şirketi müşterilerinin anlaşmada belirtilen süre içindeki tüm hizmetler için peşin ödeme yapmasını talep etmektedir. Sağlanacak sürekli hizmetler başlangıçtaki ayarlama sonrasında genellikle otomatik olarak yürütülmektedir. Anlaşmanın başında A Şirketi müşterilere sürekli olarak vereceği hizmetin

¹⁸⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

teslimatını kolaylaştırmak için kurulum prosedürleri uygular. Bu prosedürler esas olarak A Şirketinin var olan bilgisayar sisteminde hizmet verebilmek için gerekli kayıtları ve dosyaları oluşturmaya dayanmaktadır. Başlangıçtaki müşteri kurulum işlemleri tamamlandıktan sonra A Şirketi anlaşmaya uygun olarak hizmetlerini sağlamaya başlar. Eğer müşteri hizmeti sonlandırır veya hakkı olan hizmetlerin hepsini kullanmazsa A Şirketi aldığı ücretin herhangi bir bölümünü iade etmek zorunda değildir. Ancak A Şirketi anlaşmayı vaktinden önce bitirecek olursa A Şirketinin bir iade ödemesi yapması gerekir. Bu anlaşmanın gelir kaydı ertelenmiş satış işlemi olduğunu varsayalım.

Soru:

A Şirketi hizmet gelirlerini ne zaman kayda almalıdır?

Cevap:

SEC'in görüşüne göre, gelirlerin kayda alınması ile ilgili diğer kıstasların da karşılanmasına bağlı olarak gelirlerin kazanıldığı veya yükümlülüklerin tamamlandığı farklı bir model söz konusu değilse, hizmet gelirleri doğrusal şekilde anlaşmanın kontratta belirtilen veya bu hizmetlerin verileceği tahmin edilen sürelerin hangisi daha uzun ise bu süreye yayılarak kayda alınmalıdır¹⁹⁰. Bu durumda müşteri kuruluş etkinlikleri için değil sürekli işlem takibi hizmeti için anlaşma yapmıştır. SEC, müşterinin kurulum hizmetlerini sürekli hizmetler olmadan ayrı olarak satın almayacağını ve alamayacağını ifade etmiştir. Anlaşmada belirtilen hizmetler kontrat dönemi boyunca sürekli olarak sunulmaktadır (izleyen yenilemeler de dahil). Dolayısıyla SEC'in görüşüne göre, gelirlerin kazanıldığı veya yükümlülüklerin tamamlandığı farklı bir model söz konusu olmadığı zaman A Şirketi gelirlerini doğrusal şekilde anlaşmanın kontratta belirtilen veya bu hizmetlerin verileceği tahmin edilen sürelerin hangisi daha uzun ise bu süreye yayarak kayda almalıdır.

Bu durumda, oluşan kurulum maliyetlerinin anlaşmada belirtilen hizmetlerin sunulması ile doğrudan ilişkisi olmadığından SEC, A Şirketinin gelirleri ortaya çıkan maliyetlerle orantılı olarak kayda almasını kabul etmez. SEC aynı zamanda

¹⁹⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

anlaşmanın başlangıcında geriye kalan masraflara karşılık ayırarak tüm ön ödemeyi gelirler olarak kayda almanın da kontratta talep edilen hizmetler henüz sunulmamış olduğundan uygun olmayacağı görüşündedir.

5.6.1. Patent Anlaşmaları

Bir şirketin (satıcı) fikri mülkiyetine ait bir patentini müşterilerine lisanslaması, satıcı lisans sahiplerine geçerli bir patentin temsilcisi olduğunu ve bu patenti savunacağını garantisini verse bile, SEC'e göre kendi başına bir teslimat sayılmaz.

Satıcının lisans anlaşmasına girerken yasal ve geçerli patentleri varsa fikri mülkiyet lisansları ile ilgili mevcut US GAAP'a göre geçerli patentleri savunma zorunluluğu, aksi durumda satış muhasebesi uygulanacak olan bir anlaşmada, anlaşmanın ücretinin bir bölümünün tahsis edilmesini gerektirecek ek bir teslimat anlamına gelmez¹⁹¹. Bu madde lisans vereni patentin savunulması ve desteği ile ilgili maliyetlere zorlayabilecek olsa da, bu zorunluluk müşteriye yapılacak ek bir teslimat oluşturmaz. Patentın savunulması genellikle satıcının lisansta yer alan bu patentin yasal ve geçerli olduğu yönündeki beyanı ile uyumludur. SEC bu tür bir maddenin anlaşmada ek bir teslimat anlamı taşıdığı düşüncesinde değildir¹⁹².

5.7. Sabit veya Belirlenebilir Satış Fiyatı

a) İadesi Mümkün Hizmet Ücretleri

Bir şirketin sözleşmeleri müşteri tarafından iptal veya sonlandırma maddeleri içerebilir. İptal veya sonlandırma hükümleri bir tanıtım dönemini veya aksi durumda tamamlanmamış durumda kalacak bir işlemi işaret edebilir. Mali yönetimin ve denetçilerin dikkat etmeleri gereken ve bu tür hükümler içeren işlemlere örnek olarak "yan" anlaşmalar ve alışılmamış süre ve koşullar içeren dikkat çekici işlemler

¹⁹¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

¹⁹² FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

sayılabilir. Bu sözleşme hükümleri satış fiyatının sabit mi yoksa yeniden belirlenebilir mi olduğu konusunda sorular ortaya çıkartır. Müşteri tarafından iptal edilebilen anlaşmalardaki satış fiyatı, iptal ayrıcalığının süresi geçene kadar ne sabittir, ne de yeniden belirlenebilir durumdadır. Eğer iptal etme ayrıcalığı sözleşmede belirtilen süreye oranlanabilir bir sürede son buluyorsa, satış fiyatının belirtilen süreye göre oranlanabilir şekilde belirlenebilir duruma geldiği kabul edilir. Kısa süreli iade hakları, örneğin otuz günlük para iade garantisi ve ürün iadesi ile ilgili diğer müşteri hakları, iptal etme ayrıcalığı olarak kabul edilmez.

SEC'in görüşüne göre bir şirketin üyelik ücretlerini fatura sonrasında veya giriş ücretinin tahsilatından sonra üyelik hizmetleri sağlamak için öngörülen masraflar için ayrılmış karşılıklar ile birlikte kazanılmış gelirler olarak kayda alması uygun değildir¹⁹³. Bu sonuç şirketin üyelik süresi boyunca hizmet verme konusundaki geri kalan ve tamamlanmamış kontrata dayalı yükümlülüklerine (yani indirimli fiyattan ürün temini ve satışa sunulması) dayanmaktadır. Dolayısıyla iptal etme maddesinin mevcudiyetinden bağlantısız olarak kazanç süreci tamamlanmamıştır.

Buna ek olarak, üyenin üyelik ücretini üyeliğinin son gününe kadar tamamen geri alabilmesi, ücretin sabit mi yoksa sözleşmenin sonundan önceki herhangi bir noktada belirlenebilir mi olduğu konusunda bir belirsizlik ortaya koymaktadır. SEC'in görüşüne göre, müşterinin sözleşmeyi tek yanlı olarak iptal etme veya sonlandırma ve para iadesi alma hakkı varsa satış fiyatı sabit veya belirlenebilir değildir. Gelecekteki olayların gerçekleşmesine kadar değişken olan bir satış fiyatı ya da ücreti gelecekteki olay gerçekleşene kadar genellikle sabit veya belirlenebilir değildir. Bu tür işlemlerde satış fiyatı veya ücreti sabit veya belirlenebilir bir duruma gelmedikçe gelirler kayda alınmamalıdır. Ayrıca gelirler, sözleşmenin önem taşıyan, ancak yerine getirilmemiş hükümlerinin gelecek bir zamanda yerine getirilme olasılığına dayanılarak kayda alınmamalıdır. Buna göre, bu tür işlemlerdeki gelirler iade ayrıcalığının süresi dolmadan kayda alınmamalıdır. Müşterilerden veya abonelerden gelen tutarlar "müşterilerin iade edilebilir ücretleri" gibi bir adı olan bir parasal yükümlülük hesabında tutulmalıdır.

¹⁹³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

SEC'in görüşüne göre eğer bir müşterinin tek yönlü olarak hem bir anlaşma kapsamında satıcıdan önemli bir hizmet temin etme (örneğin servis sağlamak veya ürün teslimi) hem de peşin yapılan ücret ödemeleri için para iadesi hakkı varsa önceden ödenen tutarlar parasal bir yükümlülük olarak kabul edilmelidir. Parasal yükümlülüğün bilançodan çıkarılıp çıkarılmaması ile ilgili olarak;

- Borçlunun alacaklıya ödeme yaparak yükümlülüğünden kurtulması (alacaklıya ödeme yapmak nakit paranın, diğer finansal varlıkların, malların ve hizmetlerin teslimini veya borçlunun senedini geri almasını içerir),
- Borçlunun, yükümlülük altındaki birinci sorumlu olmaktan, yasal olarak serbest bırakılması,

koşullarından birisinin gerçekleşmesi gerekir.

Bir müşterinin hem anlaşma kapsamında satıcıdan önemli bir hizmet temin etme ve önceden ödenen ücretler için para iadesi konularında tek yönlü olarak hakkı varsa iade alma zorunluluğu hizmetin veya ürünlerin teslimatı ile ortadan kalkmaz. Dahası, satıcının geri ödeme zorunluluğu ancak nakit iadesi ile ya da iade ayrıcalığının sona ermesiyle ortadan kalkar.

Bazıları, üyelik ya da diğer hizmet işlem bedellerinin iade imtiyazlarının süresi dolmadan önce gelir kalemi olarak gösterilmemesi yönündeki genel kurala sınırlı bir istisna olabileceğini öne sürmektedir¹⁹⁴. Alıcıya sunulan iptal imtiyazları çerçevesinde hizmet bedelinin bir kısmının ya da tamamının iade edilebilir olması durumunda hizmet gelirlerinin muhasebesine uygulanmayacak olmasına rağmen, belirli koşullar altında üyelik ücretlerinin de iade edilebileceğine inanılmaktadır. Müşterilere aynı tek taraflı iptal veya fesih hakkı tanıyan işlemlerin sayısının fazla olması ve bu hakkı kullanabilecek müşteri sayısının makul bir şekilde tahmin edilebilmesi gibi koşulların oluşması durumunda net tahmini iadelerle birlikte üyelik ücretlerinden gelecek gelirin de tanınabileceği öne sürülmektedir.

¹⁹⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

SEC, hizmetle ilgili düzenlemelerin, bu tarz sözleşmelerin fesih yükümlülükleri için en doğrudan hukuki dayanağın verilen servis bedelinden bağımsız olarak iade imtiyazının sözleşme döneminin sonuna kadar uzatılmasından dolayı, fesih ya da iptal olana ve ilgili iade imtiyazlarının süresi dolana kadar yükümlülüğün ortadan kaldırılamayacağına (ve dolayısıyla da gelirler kaleminde hiçbir hasılatın tanımlanamayacağına) işaret etmektedir¹⁹⁵.

FASB'ın bu alanda yeni adımlar atması beklenirken, SEC, aşağıdaki kıstasların tamamının karşılanması durumunda net tahmini iadelerle birlikte iade edilebilir üyelik ücretlerinin gelir olarak tanınmasına itiraz etmez;

- İptal ya da fesih ve iade edilen gelir tahminlerinin, benzer kalemleri (şart, dönem, benzer özellikleri taşıyan müşteri sınıfı ve hizmetin türü gibi benzer özellikler taşıyan üyelik veya diğer hizmet işlemleri gibi) içeren geniş bir havuz çerçevesinde yapılmış olması,
- İade tahminleri zamanında ve güvenilir bir şekilde yapılabilir olması. Mevzuat aşağıdaki iki unsurdan herhangi birinin gerçekleşmesini, güvenilir tahmin yapılamayacağına bir işareti olarak algılamaktadır:
 - Tahmini iade miktarı, gerçekleşen ve tahmin edilen iptal veya fesih oranları arasında sürekli olarak belirgin farklar bulunması (tahmini oran yüzde 25 iken, gerçekleşen iptal oranın % 40 olması gibi),
 - Çeyrek dönemlik ya da yıllık finansal tablolarda yer alan gelir veya net kâr kalemlerine konu iadelerin gerçekleşen miktarı ile tahmini miktarı arasında sürekli olarak farklar bulunması.

SEC, müşterinin iptali ya da feshi ve iade imtiyazları bir yılı geçerse güvenilir tahmin yapılamayacağını düşünmektedir¹⁹⁶.

¹⁹⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

¹⁹⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

- “Güvenilirlik” kavramının tanımı, “bilginin makul bir şekilde hatasız ve tarafsız olduğunu tam olarak temin eden bilgi kalitesi” olarak yapılmaktadır. Ayrıca “bilginin temsili olarak tam, doğrulanabilir ve tarafsız” olması gerektiği belirtilerek, güvenilirlik kavramının tanımı yeniden yapılmaktadır.
- Örneğin, beklenen iptal tahmini rakamının gerçekleşen tahminlerde yüzde 100 farklılık göstermesi ancak bu hatanın dolar cinsi değerinin konsolide finansal tablonun esasını etkilemeyecek miktarda olması durumunda, bazıları tahminin yine de güvenilir olarak görülebileceğini savunmaktadır. SEC, bu görüşe katılmamaktadır.
- Her şirketin iade tahminlerini dayandırabileceği kendilerine ait yeterli miktarda geçmiş deneyimleri bulunmakta ve şirketler, bu tecrübe nedeniyle geleceğe dönük tahminler yapabileceklerine inanmaktadır. SEC, bu noktaların değerlendirilmesinde, gelecekte meydana gelebilecek iade tahminlerinin yanı sıra hizmet türü ve müşteri tipiyle ilgili geçmiş deneyimler, geçmiş deneyimler içerisinde değişen eğilimler ve bunun dayanak noktaları (ekonomik koşullar gibi), rekabetçi ürün veya hizmetlerin etkisi ya da bunların piyasaya girmesi ve müşterinin iadeleri “geri alabilme” koşulları (müşterinin iade miktarını alabilmesindeki kolaylık) gibi diğer hususların da göz önünde bulundurulması gerektiğine inanmaktadır.
- Yeterli geçmiş deneyimin olmaması makul bir iade tahmininin yapılmasını etkileyebilir. SEC, klasik bir geçmiş deneyiminin bir şirketin bir hizmet ve / veya bir müşteri türüne yönelik eski deneyimlerine dayanmasını beklemektedir. SEC, genel olarak, makul ve güvenilir tahmin yapılabilmesi için yeni kurulmuş bir şirketin, yeni hizmetler sunmaya başlayan bir şirketin ya da yeni bir müşteri sınıfına hizmet sunmaya başlayan bir şirketin en az iki yıl deneyim sahibi olmasını beklemektedir.
- Müşterinin iade talep etmesinin dışında anlaşmanın başında belirlenen üyelik ücret bedeli de sözleşmeyle sabitleştirilmektedir.

- SEC, bir şirketin önceden belirlenen kriterlerin tamamına uymaması durumunda iptal imtiyazları ve iade haklarının süresi geçene kadar üyelik ücretlerinden elde edilen hasılatın gelirler kalemine eklenmemesi gerektiğini düşünmektedir¹⁹⁷.
- Hasılatın yukarıdaki kriterlere uygun bir biçimde üyelik süresi sırasında gelir kalemi olarak işlenmesi durumunda, müşteriden ya da aboneden ilk etapta alınan ücretin (örneğin, yukarıda belirtilen 35 \$'lık ödemenin) iki pasif hesaba aktarılması gerekmektedir. Tahmini iade ödemeleri için ayrılan abonelik ücret miktarı, “müşteri iade ödemeleri” adı altında bir pasif hesaba aktarılmalı ve ertelenmiş geliri temsil eden kalan miktar da “ertelenmiş gelirler” gibi pasif bir hesaba konmalıdır. Şirketlerin, sunulan her gelir tablosu içerisinde finansal tabloların dipnotlarında her bir dönemin başlangıcından itibaren ertelenmiş gelir ve iade yükümlülükleri miktarları ile müşterilerden alınan nakit miktarı, gelirler içerisinde kaydedilen ciro miktarı, ödenen iade miktarı, diğer düzenlemeler (sebebinin açıklamasıyla birlikte) ve ertelenmiş gelir ile iade yükümlülüklerinin nihai dengesini eklemeleri gerekmektedir.
- Üyelik dönemi sırasında elde edilen hasılatın gelirler kalemine yukarıdaki kriterlere uygun bir biçimde kaydedilmesi durumunda SEC, iade tahminlerindeki değişimlerle ilgili ayarlamaların, ertelenmiş gelirlerin ve iade yükümlülüklerinin her bilanço tarihinde düzeltilmesi ve yeniden ölçülmesi ve ayarlanması yoluyla yapılması gerektiğini düşünmektedir.
- SEC, ertelenmiş maliyetlerin, benzer bir şekilde ayarlanmış ertelenmiş gelirlerle uyumlu bir şekilde itfa edilmesi gerektiğine inanmaktadır¹⁹⁸.

b) Tahminler ve Tahminlerde Yapılan Değişiklikler

Çoğu durumda, gelir ve gelir maliyetleriyle ilgili muhasebe tahminleri yapılması gerekmekte ve zaman zaman da bu tahminlerde değişiklikler görülmektedir.

¹⁹⁷ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

¹⁹⁸ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

Şirketlerin, finansal tablolarında ve ayrıca notlarda gösterilecek şekilde tahminlerde yapılacak gerekli değişikliklerin zamanında tanımlanması için uygun iç denetim ve yeterli kanıtlara sahip olması gerekmektedir.

İade hakkının bulunduğunu satış işlemlerinde ürün iadesi konusunda makul bir tahmin yapılabilmesini engelleyecek bir dizi unsur bulunur. SEC açıklamalarında “diğer faktörler makul bir tahmin yapılmasını olanaksız kılmaktadır” ifadesi vardır.

Bu faktörler arasında;

- Ürünün teknolojik eskime ve talep değişimi gibi kayda değer dış etkenlere hassasiyeti,
- Belirli bir ürünün iadesi için öngörülen nispeten uzun süreler,
- Benzer ürünlerin benzer türlerde satışı konusunda geçmiş deneyim eksikliği veya satıcı şirketin pazarlama politikaların ve müşterileriyle ilişkilerinin değişmesi gibi değişen koşullar nedeniyle bu deneyimin kullanılamaması,
- Nispeten benzer işlemlerin büyük bir hacimlerde yapılmamış olması, yer almaktadır¹⁹⁹.

SEC, diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki etkenlerin de ürün iadesi konusunda makul ve güvenilir tahmin yapılabilmesini etkilediğini ya da engellediğini düşünmektedir²⁰⁰:

- Bir dağıtım kanalında stoklarda belirgin bir artış görülmesi ya da aşırı bir seviyeye ulaşılması (genellikle “satış kanalı tıkanması” olarak bahsedilir),
- Bir dağıtım kanalındaki stok seviyelerini ve son kullanıcıya yapılan satışların mevcut düzeyinin anlaşılması ya da izlenememesi veya bunun için gereken “görünürlüğün” olmaması,

¹⁹⁹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

²⁰⁰ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

- Kullanılan teknolojinin eskimesine ve mevcut ürünün beklenenden daha çok sayıda iade edilmesine neden olabilecek yeni ürünlerin piyasaya girme beklentisi,
- Belirli bir dağıtıcının, şirketin işinde, satışlarında ve pazarlamasında belirleyici olması,
- Ürünün yeniliği,
- Rakip ürünlerin daha üst bir teknolojiyle veya piyasada beklenenden daha büyük bir kabul görecektir şekilde piyasaya sürülmesi,
- Piyasadaki talep miktarını etkileyen diğer unsurlar ve şirketin ürünlerine olan talebi etkileyen eğilim değişimleri,

Şirketler ve denetçileri, şirketin ürün iadesi konusunda makul ve güvenilir tahminler yapabilmesini etkileyebilecek geçmiş verilerdeki trendler de dahil olmak üzere bütün unsurları dikkatli bir şekilde analiz etmelidir.

Finansal bilginin “güvenirliği” SEC Kavramlar Açıklaması’nda bahsi geçen muhasebe bilgilerinin niteliğinden birisidir²⁰¹. SEC’in tahminlerin güvenilir olması yönündeki beklentisi 48 numaralı Açıklama’daki mevcut koşulları değiştirmemektedir. Yönetim, yatırımcılar tarafından kullanılabilir kadar güvenilir bir tahmin geliştiremezse, SEC, bu standardın gerekliliklerini karşılayabilen makul bir tahmin yapılamadığı sonucuna varacaktır.

SEC, bir ürünle ilgili işlemlerde gereken belirgin bir sürenin olmadığına inanmaktadır. Ancak, 48 numaralı Açıklama’da iadelerin makul bir tahmine tâbi olduğu ifadesi yer almaktadır. Finansal tablo düzenleyicilerinin ve denetçilerin, belirli bir ürün sınıfının geçmişinin yakın olması, doğrulanabilir geçmiş deneyimin yetersiz düzeyde olduğu veya uygun geçmiş bilginin güvenilir ve güncel olmasını sağlayacak yeterli iç denetimin olmadığı durumlarda ürün iadesiyle ilgili tahminlere daha şüpheli bakmaları gerekmektedir. Yeni kurulmuş şirketler ve yeni ya da önemli

²⁰¹ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

ölçüde değiştirilmiş ürün satan şirketler, genellikle iade tahminlerini dayandıracak gerekli geçmiş verileri toplayamamaktadır.

Eğer ileriye dönük makul iade tahmini yapılamazsa, iade dönemi geçene ya da makul bir tahmin yapılana kadar gelir kaydı yapılamayacağı belirtilmektedir. Olası iade oranı aralığının üst sınırına dayanarak, gelir kaydı erteleme, SEC açıklamalarına aykırılık teşkil etmektedir.

c) Muhtemel Kira Geliri

Anlaşmaya bağlı olarak artıp azalabilen kira gelirlerinin muhasebeleşmesi detaylı analize gerektirebilir. Bu konuyla ilgili de bir örnek verilmiştir:

Durum:

A Şirketi, mülkiyetine sahip olduğu alanları perakendecilere kiraya vermektedir. A Şirketi (Kiraya Veren), bir müşterisiyle (Kiracı) var olan işletme kirası statüsündeki kira sözleşmesini yenilemektedir. Kira dönemi bir yıl olup kira tutarı her ayın birinci günü eşit taksitler halinde ödenmek üzere 1,2 milyon dolar artı kiracının kira dönemi boyunca net satışları 25 milyon doları aşarsa net satışların 25 milyon doları aşan kısmının yüzde biridir (yani muhtemel kira geliri). Kiracının, kiraya verilen alandaki yıllık net satışları geçmişte 25 milyon doların üzerinde gerçekleşmiş olup kiracının kira döneminde de 25 milyon doların üzerinde net satış üretmesi muhtemel görülmektedir.

Soru:

SEC'in görüşüne göre Kiraya Veren, Kiracı 25 milyon dolar tutarındaki net satış eşliğini fiilen aşmadan, Kiracının 25 milyon doları aşan net satış gelirinin yüzde birine tekabül etmek üzere herhangi bir kira geliri beyanında bulunmalı mıdır?

Cevap:

Hayır. SEC, muhtemel kira gelirinin, muhtemel kira ödemelerinin dayandığı faktör(ler)deki değişim fiilen ortaya çıktıktan sonra “kazanıldığına” (dolayısıyla gelir olarak beyanın da bu tarihte yapılması gerektiğine) inanmaktadır²⁰².

SEC açıklamalarında, Kiraya Verenlerin işletme kiralalarını aşağıdaki şekilde muhasebeleştirmeleri gerektiği belirtilmektedir²⁰³; "kira geliri, kira sözleşmesi uyarınca tahsil edilebilir olduğunda söz konusu kira dönemi için gelir olarak bildirilir. Ancak kira gelirinin kazanılması doğrusal şekilde gerçekleşmiyorsa, kiralanın mülkten elde edilen kullanım faydasının azalma gösterdiği zaman yapısını daha iyi temsil eden bir başka sistematik ve rasyonel bir esas mevcutsa, kira gelirinin tanınma ve bildiri bu esas uyarınca yapılır. Böyle bir esas mevcut değilse doğrusal metot uygulanır."

SEC, ayrıca şu açıklamayı getirmektedir; "Kira gelirinin doğmaya başladığı dönemin başlangıcında mevcut olmayan veya o an itibariyle ölçülebilir olmayan bir faktöre bağlı kira ödemeleri tamamen muhtemel gelir olarak kabul edilir ve buna göre minimum kira ödemelerinden hariç tutularak ve hak edilip kazanıldıklarında gelir tutarına ilave edilirler.²⁰⁴" Açıklama'larda muhtemel kira gelirinin belirlenmesine ilişkin olarak aşağıdaki örneklere yer verilmektedir:

- Bir kiralama sözleşmesi, kiraya konu bir perakende mağaza alanı için aylık baz kira ücreti olarak 200 \$ ve kira dönemi boyunca yapılacak aylık satış hacminin yüzde birinin dörtte biri oranında aylık ilave kira ödemesi hükmünü içerebilir. Bu kira sözleşmesi, son iki yıl boyunca ortalama aylık satışı 25.000 \$ olan bir mağaza alanının mevcut kira sözleşmesinin yenilenmesi için yapılıyor bile olsa, minimum kira ödemesi sadece 200 \$ tutarındaki aylık baz kiradan oluşacaktır; ilave kira ücreti, minimum kira ödemesinden hariç tutulan muhtemel kira bedelidir. Kira dönemi için gelecekte gerçekleşecek satışlar kiranın başlangıç tarihinde mevcut değildir

²⁰² FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

²⁰³ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

²⁰⁴ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

ve mağazanın kapanması ve ondan sonra hiç satışın olmaması halinde kira geliri sadece aylık 200 \$ ile sınırlı kalır.

- SEC açıklamalarında şöyle denmektedir: "Planlanmış kira artışlarının muhasebeye yansıtılmasında paranın zaman değeri, beklenen enflasyon veya gelecekte beklenen gelirler gibi faktörlerin kullanılması uygun değildir çünkü bunlar kiralanan gayrimenkulün fiziksel kullanımının zaman yapısıyla ilişkili değildir. Ancak kira sözleşmesinde minimum kira ödemelerinden hariç tutulan ve bu nedenle ayrıca muhasebeleştirilen muhtemel kira gelirleri bulunuyorsa, bunlara benzer faktörler periyodik olarak bildirilen kira gelirleri veya kira giderleri üzerinde etkili olabilir²⁰⁵." Planlı kira artışlarının neden doğrusal şekilde tanınması ve beyan edilmesi gerektiği konusunda zemin oluştururken FASB, planlı kira artışlarıyla muhtemel kira gelirlerini birbirinden ayırmaktadır. Buna göre "önceden belirlenmiş bazı gelecek olayların meydana gelmesine bağlı olarak oluşan kira gelirleriyle, gelecekte meydana gelen olaylardan etkilenmeyen planlanmış kira artışları arasında çok önemli ve esaslı bir fark bulunmaktadır. Kiraya Veren ve Kiracı, planlı kira artışlarını kabul etmek suretiyle farklı ödeme riskini bertaraf ederse, muhasebe bu farklı durumları yansıtmak durumundadır.²⁰⁶"

SEC muhtemel kira gelirlerinin dayandığı faktörlerde değişim meydana geldiğinde, kira gelirlerinin "kaydedilebilir" hale geldiğini ima etmektedir. Ayrıca işletme kiralardaki muhtemel kira gelirin planlı kira artışlarıyla benzer bir şekilde beyan edilmemesi gerektiğine işaret etmektedir; çünkü muhtemel kira gelirlerinin doğasında bulunan değişken ödeme riski planlı kira artışlarından temel farklılıklar içerir. SEC, muhtemel kira gelirleriyle bağdaştırılan değişken ödemelerin doğasında mevcut olan risklerin, planlı bir esas uyarınca düzeltilen kira ödemelerinden ayrı bir esas uyarınca finansal tablolara yansıtılması gerektiğini belirtir. Buna neden, muhtemel kiralarla bağlantılı kira gelirin zamanın geçmesiyle veya kiralanan gayrimenkul

²⁰⁵ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

²⁰⁶ FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view, section 605-subsection 10-S99

fiziksel olarak kullanıldıkça tanınmadığı ve beyan edilmediği sonucuna destek verdiği inandırıcıdır. Bunun yanı sıra, Kiracı muhtemel kira gelirine dayanak oluşturan hedeflere ulaşmadıkça, Kiraya Veren muhtemel kira tutarları üzerinde herhangi bir yasal hakka sahip olmayacaktır. Sonuç olarak, SEC, işletme kiralalarında muhtemel kira gelirine dayanak oluşturan faktörlerdeki değişiklikleri öngörmenin ve kira gelirine dayanak oluşturan olasılıklar meydana gelmeden kira gelirini tanımanın ve beyan etmenin doğru olmayacağına inanmaktadır.

A Şirketinin muhtemel kira geliri, koşula bağlı olduğu için gerçekleşme olasılığı bulunan bu muhtemel kira geliri, müşteri söz konusu 25 milyon \$ tutarındaki net satış hedefinin bilfiil üzerine çıkana kadar tanınmamalı ve finansal tablolara yansıtılmamalıdır. 25 milyon \$ tutarındaki bu eşik aşıldığında, söz konusu muhtemel kira geliri de kaydedilebilir hale geleceği ve müşteri de net satışlarını tanıyıp beyan edeceği için A Şirketi de muhtemel kira gelirini tanıyıp beyan edebilir. SEC, belli bir faktörün gerçekleşme olasılığına dayanarak bir gelirin tanınmasının ve beyan edilmesinin doğru olmadığına inanmaktadır. Muhtemel gelir, muhtemel gelire dayanak oluşturan şartın çözüme kavuştuğu dönem itibariyle kayıtlara geçirilmelidir.

ALTINCI BÖLÜM

6. TEKNOLOJİNİN RAPORLAMAYA YANSIMASI: GENİŞLETİLEBİLİR İŞLETME RAPORLAMA DİLİ / EXTENSIBLE REPORTING LANGUAGE (XBRL)

6.1. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili'ne (XBRL) Giriş

Enron'un çöküşü ve büyük kurumsal yolsuzluklardan sonra içinde bulunduğumuz on yılın başlarında yatırımcılar, düzenleyici kuruluşlar, çalışanlar ve bankalar, mali bilgilerin daha kapsamlı ve daha hızlı iletilmesi yönünde giderek artan taleplerde bulunmaya başlamışlardır. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL) işletme bilgisinin zamanlı, hassas ve erişilebilir olma özelliklerini iyileştirecek bir yol sunmaktadır. XBRL işletme bilgilerinin sistemler tarafından etiketlenmesi için hazırlanan uluslararası bir standarttır ve dünya çapında kabul görmektedir. Şirketler için önerilen esas fayda ise XBRL ile dahili raporlamanın kolaylaşması, verilerin yeni sistemlere aktarılmasının desteklenmesi ve verilerin platformlar ve konuşulan diller arasında bütünlüğünün sağlanmasıdır. XBRL kullanımı sanayi dalları arasında mali bilgilerin denetimini kolaylaştırır.

Doğru oluşturulmuş XBRL dosyaları işletme bilgisinin gerçek anlamının iletilmesine katkı sağlar. Dosyalarda dünya çapındaki bir hazırlama standardının izlenmesi (XBRL Standardı) ve böylece sistemlerin anlatılmak istenileni anında "anlaması" ek bir avantaj oluşturur. Bunu gerçekleştirmenin tek yolu profesyonel toplumda belirli iş kavramlarının ne anlama geldiği konusunda uzlaşma sağlamaktır. US GAAP sistematüğinde bu durum kullanıcı için tanımı ve çevirisi yapılan binlerce kavram anlamını taşır.

SEC, XBRL uygulamasını 1 Mart 2011 tarihi itibariyle kabul etmiştir. Halka açık şirketler 15 Haziran 2011 tarihinden sonra hazırlayacakları finansal tablolarını bu sistem aracılığıyla da bildirmek zorundadır.

Hassaslık

Sayıların veya diğer bilgilerin “resmi kanallarla” iletilmesi gerektiğinde (platformlar, yazılımlar, diller), çeviride bazı şeylerin kaybolması tehlikesi vardır. XBRL bu güçlüğü aşmaya yardımcı olacaktır. XBRL bu platform ve yazılım kopukluğu kargaşasının üzerinde yer almayı hedeflemektedir.

XBRL ile aynı zamanda kodun içine hesaplama kontrolleri de eklenebilir. Başka bir deyişle XBRL verileri sunmakla kalmaz, aynı zamanda doğruluğunu da sağlar. Bu oldukça güçlü bir özelliktir. Ayrıca, XBRL topluluğu üyeleri XBRL koduna formüller dahil edebilmek için gelişmiş yöntemler üzerinde çalışma yürütülmektedir.

Zamanlama

SEC'in hisse senedi opsiyonlarının ihraçlarında yaşadığı problemler zamanlamanın önemini göstermektedir. Zamanında gönderilen veriler, karar vermeye ve aynı zamanda sorunların ortaya çıkmasının engellenmesine yardımcı olur. Yatırımcı açısından bakılırsa XBRL, bir kuruluşun verilerini açıklamasından hemen sonra bir tuşa basarak kurumsal veriye erişilebilmesine yardımcı olacaktır. Bu uygulamanın, yatırım kararlarını almak ve şirketlere bilgilerini daha geniş bir piyasada paylaşabilmeleri için yeni fırsatlar oluşturacağı açıktır.

Erişilebilirlik

XBRL'in yatırımcılara, resmi kuruluşlara ve diğer hissedarlara işletme bilgilerini daha şeffaf, daha hassas ve daha zamanlı bir şekilde almakta yardımcı olabileceği oldukça açıktır. XBRL, sunulan işletme bilgilerine hızlı erişilebilirlik sağlar. Kullanıcıların XBRL'in sağladığı faydalardan yararlanmak için teknoloji uzmanı olmaları gerekmeyecektir.

6.2. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili'nin (XBRL) Tarihçesi

XBRL'in tarihçesi 1998 yılına, XML (Genişletilebilir İşaretleme Dili) kullanımı ile ilgili bir araştırma projesine destek veren AICPA girişimine dayanır. Bu ilk çabaların bir sonucu olarak XBRL Haziran 2000 tarihinde New York'ta bir toplantı ile resmi

olarak piyasaya tanıtılmıştır. 2001 yılında Birleşik Devletleri'ndeki girişim Dünya Çapındaki Ağ Konsorsiyumu (W3C) da dahil olmak üzere diğer uluslararası çalışmalar ile işbirliği içine girmiştir.

2001 yılında resmen kurulan “XBRL Uluslararası” bugün işletme raporlama sunum zinciri üyelerini temsil eden 600'den fazla sayıda üye kuruluşa sahiptir. Bunlar arasında kamu kurumları, düzenleyiciler, muhasebe firmaları, mali rapor hazırlayanlar ile özel ve kamu şirketleri bulunur. XBRL günümüzde dünyaya yayılmış bir olaydır ve ABD'deki mali raporlama sunum zinciri içinde de yayılmaktadır.

6.3. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL)'nin Tanımı

XBRL Genişletilebilir İşaret Dili ailesinin bir üyesidir ve internet üzerinde işletme bilgisini iletme konusunda bir standart oluşturur. İşaret Dilleri bilgisayar tarafından üretilen çıktıların denetimini ve biçimlendirilmesini sağlar ve XBRL uyumlu yazılımlar tarafından otomatik olarak okunabilir.

İşaret Dili bilgisayar tarafından üretilen çıktıların denetimi ve biçimlendirilmesi için kullanılan bir bilgisayar dilidir. XBRL kendisine uyumlu yazılımlar tarafından otomatik olarak okunabilen bir Genişletilebilir İşaret Dilidir (XML).

XML diğer protokolleri, tanımlamaları ve mali topluluktaki bilgi alışverişini de etkilemektedir:

- Mali Bilgi Takas Protokolü (FIX) özellikle hisse senedi işlemlerinin gerçek zamanlı elektronik takası için geliştirilmiş bir mesajlaşma standardıdır.
- Etkileşimli Mali Takas (IFX) fatura ibrazı ve ödemesi, kurumlar arası ve müşteri ile kurum arası bankacılık, ödemeler ve otomatik vezne (ATM) iletişimi gibi mali işlemler için bir tanımlamadır.
- Bankalar arası otomatik fon transferi (SWIFT) 8000'den fazla banka, menkul kıymet kuruluşu ve kurum arasında standart mali mesaj alışverişini sağlar.

XBRL kağıt temelli raporlamanın ötesine geçerek işletme bilgilerini aramak, ayıklamak, birleştirmek ve analiz etmek için bilgisayar destekli yöntemlere doğru bir yol sunar. İşletme bilgilerini makine tarafından okunabilir bir formatlarda etiketlemek için web uyumlu uluslararası bir standarttır. Kimileri bu etiketleme işlemini bilgiyi “barkodlamaya” benzetir. XBRL açık bir standarttır ve lisans ücreti yoktur. Çeşitli dillerde ve US GAAP ve Uluslararası Mali Raporlama Standartları (UFRS) gibi çeşitli standartlarda işletmelerin raporlamasını kolaylaştırır.

XBRL bugün ABD’de XBRL uyumlu veri toplama sistemi üzerinden FDIC’e üç aylık raporlar teslim eden 8,000’den fazla banka tarafından kullanılmaktadır. Yatırım şirketleri artık kendi istekleriyle fon maliyeti, risk ve geçmiş performans bilgilerini XBRL olarak SEC’e bildirmekte ve böylece bireysel yatırımcının daha iyi mali kararlar almasına olanak sağlanmaktadır. Şirketler için önerilen esas fayda ise XBRL ile dahili raporlamanın kolaylaşması, verilerin yeni sistemlere aktarılmasının desteklenmesi ve verilerin platformlar ve konuşulan diller arasında bütünlüğünün sağlanmasıdır. Kurumsal performans kıyaslaması ve sürekli denetim ortamlarının iyileştirilmesi için XBRL’den yararlanacak CPA’lar ve denetçiler için de yeni değerler yaratmaktadır.

Kamu İçin Yararları

XBRL devlete sunulan verilerin kalitesini iyileştirerek süregelen yönetim masraflarını azaltabilir. Kamu idaresi şu açılardan yarar sağlayabilir²⁰⁷:

- Uyumsuzluklar için yapılan masraflarda azalma,
- Devlet kuruluşları arasında veri alışverişi maliyetinde azalma,
- Devlet kuruluşları arasındaki işbirliğinin iyileşmesi,
- İşletme raporlama sorgulamaları için daha hızlı ve daha tutarlı bir çözüm,
- Daha etkili ve daha çok işe yarayan gelir tahsilatı ve düzenleyici gözlem,
- Elektronik raporlamanın artmasıyla kağıt masraflarında azalma ve aşağıya doğru bilgilerin tarama, depolama ve tekrar tuşlanmasıyla ilgili olarak muhtemel tasarruflar,

²⁰⁷ <http://www.xbrl.org> web sitesi

- Nitelikli bir politika geliştirme ve uygulama sürecine sürekli veri akışları.

Ekonomiye Yararları

Bazı analizlere göre bir bölge veya ülkede XBRL uygulamanın muhtemel faydaları aşağıdaki şekilde ifade edilir:

- Artan işletme çıktıları ve verimlilik,
- Rapor akışının yönetiminde etkinlik artışı,
- Daha etkili piyasalar,
- Özel sektörde yenilenme.

6.4. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL)'nin Yaygınlaşması

Yukarıda belirtildiği üzere XBRL Uluslararası Konsorsiyumu 600'den fazla şirket, organizasyon ve kurum içerir. Dünyada çok sayıdaki bölgesel yetki alanları için bir şemsiye organizasyonu işlevini görür.

XBRL Uluslararası Konsorsiyumu

XBRL Uluslararası'nın yönetim sorumluluğu Uluslararası Yürütme Komitesi'ne (ISC) aittir. Organizasyon içinde genel yönetime ve konsorsiyumun başarısına katkı sağlayan çok sayıda kurullar ve çalışma grupları yer alır. XBRL Uluslararası Standartlar Kurulu konsorsiyumun teknik materyallerin üretiminin yönetiminden sorumludur. Görevi XBRL'in dünya çapında kabul edilmesini hızlandırmak amacıyla yeni materyallerin üretimi için öncelikleri belirlemek ve tüm materyallerin aynı yüksek kaliteyi taşımasını sağlamaktır. Kurul, Uluslararası Yürütme Komitesi'ne bağlı çalışır.

XBRL Uluslararası En İyi Uygulamalar Kurulu'nun amacı XBRL tanımlamalarının başarılı bir şekilde geliştirilmesi, uygulanması, entegrasyonu ve kullanımı için gerekli çalışma ürünlerinin üretimi, yaygınlaştırılması ve sürekli iyileştirilmesini yönetmektir. Bu kurul da Uluslararası Yürütme Komitesi'ne bağlı çalışır.

XBRL Uluslararası şemsiyesi altında çalışan gruplar aşağıda belirtilmektedir²⁰⁸:

- Temel Tanımlama ve Kontrol,
- Formüllerin Oluşturulması,
- Uluslararası Fokus Gurubu,
- Yazılımların Uyumlaştırılması,
- Yerel Kanunlarla Uyumluluk,
- Genel Kabul Görmüş bir Hesap Düzeni,
- Sürüm Planlaması,
- Denetim Sürecine Entegrasyon,
- Muhasebe Altyapıları ile Entegrasyon.

ABD’de XBRL çalışmaları XBRL-United States (XBRL-US) tarafından yön verilir. Bu kuruluşun görevi ABD’deki kamu ve özel sektör kuruluşlarının kullanımı ile ilgili taksonomilerin geliştirilmesi ve böylelikle XBRL uygulanmasına destek vermek, sektörler arasındaki bir arada çalışabilirliği sağlama hedefiyle hareket etmek ve XBRL’nin tüm işletme raporlama sunum zinciri katılımcılarının işbirliği ile benimsenmesini teşvik etmektir.

Kurum bir direktörler kurulu tarafından yönetilir ve iletişim ve alan yönetim komiteleri ile tam zamanlı çalışanlar tarafından desteklenir.

6.5. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili’nin (XBRL) Sınırları

Eğer bir dipnot, açıklama olarak değil de örneğin özellikle anlaşılmaması amacıyla yazılmışsa XBRL’de kodlanmış olsa da anlaşılmaz olarak kalır.

XBRL daha büyük bir işletme raporlama topluluğunun bir bölümüdür. Tüm raporlama sorunlarını çözemese de, XBRL hem ABD’de hem de uluslararası alanda işletme raporlamanın süregelen iyileştirmelerine önemli katkı ve faydalar sağlamaktadır.

²⁰⁸ <http://www.xbrl.org> web sitesi

6.6. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL) Uluslararası Konsorsiyumu

XBRL Uluslararası Konsorsiyumu dünya çapında 600'den fazla şirket ve organizasyona yayılmış durumdadır. “Küresel düşün, yerel uygula” sözünün ruhuna uygun olarak XBRL esas olarak XBRL-US (ABD) gibi yetkili kurumlar tarafından yerel olarak uygulamaya konulan uluslararası bir standarttır. Ülke bazında başlıca yetkili kurumlar ařağıdadır²⁰⁹;

- Avustralya
- Belçika
- Kanada
- Danimarka
- Fransa
- Almanya
- İrlanda
- İtalya
- Japonya
- Kore
- Lüksemburg
- Hollanda
- Güney Afrika
- İspanya
- İsveç
- Birleşik Arap Emirlikleri
- İngiltere
- Amerika Birleşik Devletleri
- Çin
- Hindistan
- Polonya
- İsviçre

²⁰⁹ <http://www.xbrl.org> web sitesi

- Birleşik Arap Emirlikleri
- UMSK
- XBRL Avrupa (Bağı kuruluş statüsünde)

Diğer pek çok ülkede devam eden XBRL projeleri olmasına rağmen buralarda henüz resmi yetkili kurumlar oluşturulmamıştır. Bu durum hareketin görel olarak kısa bir süre içinde ne kadar büyük bir yayılma içinde olduğunu göstermektedir. Bu ülkelerin bazıları şunlardır:

- Arjantin
- Şili
- Kolombiya
- Yunanistan
- İsrail
- Pakistan
- Portekiz
- Singapur

6.7. Ülke Bazında Genişletilebilir İşletme raporlama Dili'nde (XBRL) Durum²¹⁰

- Avustralya – Hükümet 2010 yılında devreye girmesi beklenen ve vergi mükelleflerinin uyumluluk yüklerini önemli ölçüde azaltacak 350 milyon Avustralya Doları tutarındaki Standart İşletme Raporlama (SBR) projesini açıklamıştır.
- Belçika – Bankacılık, Maliye ve Sigortacılık Komisyon'u tüm bankaların periyodik raporlarını XML ve XBRL dosyası olarak sunmalarını istemektedir.
- Kanada – Menkul kıymet düzenleme kurumları gönüllü bir XBRL dosyalama programı çıkarmış ve Convergence Assistant adlı hesap grafiklerinin ve mizanların farklı taksonomilere göre standartlaştırılması ve dönüştürülmesini sağlayan web tabanlı uygulamaya destek vermiştir.

²¹⁰ <http://www.xbrl.org> web sitesi

- Çin – Çin Menkul Kıymet Düzenleme Komisyonu ve Şanghai Borsası kurallarına göre XBRL dosyalama zorunlu tutulmuştur. Şanghai ve Şenzen borsaları aynı zamanda yatırım fonu raporlamaları için de XBRL kullanılması zorunluluğunu getirmiştir.
- Hindistan – Hindistan Merkez Bankası Hindistan bankacılık sektörü için XBRL Basel II raporlamayı başlatmıştır.
- İsrail – Şirketler mali bilgilerini XBRL ve Uluslararası Mali Raporlama Standartlarını (UFRS) kullanarak raporlamaktadır.
- Japonya – FSA'ya göre XBRL tüm finansal tablo raporlamalarında zorunludur.
- Hollanda – Hollanda şirketleri ve mali kurumlar aynı XBRL etiketli verileri kullanarak Hollanda devlet birimine mali bilgilerini iletebilmektedirler. XBRL projesi raporlama yapan şirketlerin uyum masraflarında %25'lik bir tasarruf öngörmektedir.
- Yeni Zelanda – XBRL'yi Standart İşletme Raporlama girişiminin bir parçası olarak kullanma yönünde planlar mevcuttur.
- Polonya – Polonya Ulusal Bankası FINREP ve COREP taksonomilerinin kullanımını uygulamaya almıştır.
- Singapur –Yerli şirketler için finansal tabloların XBRL olarak düzenlenmesini zorunlu kılınmıştır.
- Güney Kore – Kore'deki tüm kamu kurumları finansal tablolarını FSS elektronik dosyalama sistemi altında XBRL kullanarak hazırlamak zorundadır. Korece bilmeyenler için sistem bir şirketin finansal tablolarını İngilizce olarak görmeye ve analiz etmeye imkan sağlamaktadır.
- İspanya – XBRL kullanılması devlet tarafından zorunlu kılınmıştır ve XBRL'in Hispano-Amerikan ülkelerinde yayılmasına da destek verilmektedir.
- İngiltere – Kraliyet Gelir ve Gümrük İdaresi kurumsal vergi teslimatlarını XBRL ile kabul etmektedir, ayrıca Birleşik Krallık Şirketler Dairesi de şirket bilgilerini XBRL ile kabul etmektedir. Şirket vergi iadelerinde ve hesaplarında zorunlu XBRL kullanımı 2011 yılında başlayacaktır.

Sonuç;

XBRL dünya çapında devlet düzenleyicileri ve yöneticiler tarafından kabul edilmekte ve kendi raporlama gereksinimlerine etkinlik ve verim getirmek üzere bu teknolojiyi kullanan şirket ve organizasyonlar tarafından giderek artan bir hızla benimsenmektedir. Küresel bir ekonomide XBRL, işletme raporlama sunum zincirinde iletişimi geliştirmede önemli bir rol oynayabilir.

Uluslararası Mali Raporlama Standartları (UFRS) şimdiden 100'ün üzerinde ülke tarafından benimsenmiş ve IASC Vakfı gibi kuruluşlar bu raporlama standardı altında etkin bir şekilde iletişim kurabilmek için XBRL taksonomileri ve destek materyalleri temin etmektedir.

Kendi başına küresel bir standart olan XBRL iş iletişimi için hızla "lingua franca" durumuna gelmektedir.

YEDİNCİ BÖLÜM

7. TÜRKİYE'DE YERLEŞİK AMERİKAN SERMAYELİ ŞİRKETLERİN MUHASEBE UYGULAMALARI HAKKINDA ANKET ÇALIŞMASI

Bu bölümde yapılan araştırma kapsamında Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin muhasebe uygulamaları, hazırlanan anket çalışması ile analiz edilmiştir.

7.1. Ana Kütle ve Örneklem

Yapılan araştırma sonucunda Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli 135 adet şirket tespit edilmiştir. Tespit edilen ve ana kütle sayısı olarak belirlenen 135 şirketten 20 tanesi ankette istenilen bilgileri kurum gizliliğine aykırı bularak cevaplamayacağını bildirmiştir. Türkiye'de faaliyet gösteren söz konusu 135 adet şirketten 50 şirket örneklem olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak belirlenen 50 adet şirketlerin isimleri aşağıdaki şekildedir:

Abott Laboratories Ltd., Aladdin Middle East Ltd., Alarko Carrier San. ve Tic. A.Ş., Askaynak Tekniği Welding, Becton Dickinson, Cargill, Citibank, Coca-Cola İçecek A.Ş., Computer Associates, Crown Bevcan Turkey, Delphi Otomotiv Sistemleri San. ve Tic. A.Ş., Eczacıbaşı-Baxter Hospital, Ege Fren A.Ş., EMC Computer Systems, Emerson Turkey, Ford, Frito Lay, Grace Yapı Kimyasalları San., Halliburton Co., Hilton İstanbul, Hilton İzmir, IBM Turkey Ltd., John Deere, Kerevitaş Gıda San. ve Tic. A.Ş., Korn/Ferry International, Management Center Türkiye, Manpower Turkey, McKinsey&Company, Mey İçki San. ve Tic., Motorola Kominikasyon, NCR Bilişim Sistemleri Ltd. Şti., Nike Hub Turkey, Office 1 Superstone, Ogilvy and Mather, Olmuksa International, Oracle Turkey, PPG Industries Kimya San, PWC, Saroz Dış Ticaret, SAS Institue, Singer Sewing Machine, Socotab Yaprak Tütün San. ve Tic.,

TBWA İstanbul, Trane Klima Tic., Tusaş Engine Industry Inc., VF Ege Giyim, Wachoiva Bank, White and Case Timken İstanbul Representative, Xerox Turkey.

Adı geçen 50 şirkete ait veriler, çalışmanın amacı doğrultusunda kullanılmıştır.

7.2. Amaç, Yöntem, Kapsam

Çalışmanın amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin muhasebe uygulamalarını analiz etmek ve bu şirketlerin mali yapılarından hareketle uyguladıkları muhasebe standartları ile Türkiye’ye ait muhasebe standartları arasındaki benzerlik ve farklılıkları yöneltilen anket sorularından elde edilen cevaplar doğrultusunda toplanan verilerle araştırmaktır.

Bu amaç doğrultusunda toplanan verilerden hareketle belirlenen hipotezler, bağımsızlık testleri olarak bilinen “Ki-Kare testleri” kullanılarak sınanmıştır. Çalışmada Ki-Kare bağımsızlık testlerinin kullanılmasının nedeni sadece belirlenen iki değişken arasında istatistiksel açıdan ilişki (bağımlılık) olup olmadığını belirlemeye çalışmak ve anket çalışmasında yöneltilen sorulardan elde edilen verilerin diğer istatistiksel karşılaştırmaların yapılmasına imkan vermeyen şekilde sıralı (ordinal) ve/veya sınıflama (nominal) şekilde elde edilmiş olmasıdır.

Ki-Kare bağımsızlık testi birbirinden bağımsız iki değişken (kriter) arasında istatistiksel açıdan ilişki olup olmadığının sınanmasında kullanılan testtir. Ki-Kare bağımsızlık testi, temel olarak niteliksel durumların istatistiksel olarak karşılaştırılmasında kullanılan, gözlenen frekanslar (G_{ij}) ile beklenen frekanslar (B_{ij}) arasındaki farkın istatistiksel olarak farklılığına dayanmaktadır²¹¹. Ki-Kare dağılımına uygunluk gösteren teste ait istatistik değeri aşağıda gösterildiği gibi hesaplanmaktadır:

$$\chi^2_{hes} = \sum_{j=1}^c \sum_{i=1}^r \frac{(G_{ij} - B_{ij})^2}{B_{ij}}$$

²¹¹ Newbold Paul, İşletme ve İktisat için İstatistik, sy.267-268, Literatür yayıncılık, 2000

Sıfır hipotezi olan iki değişkenin (kriterin) istatistiksel açıdan bağımsız (ilişkisiz) olması, χ^2_{hes} değerinin $\chi^2_{\alpha;(r-1)(c-1)}$ tablo değerinden büyük olması durumunda reddedilememektedir.

7.3. Verilere Ait Frekans Analizleri ve Yorumları

Çalışmanın bu kısmında anket çalışmasından elde edilen verilere ait frekans analizleri gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Bu aşamada anket sorularından elde edilen verilerin girişleri SPSS 13.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 38: Şirketteki Abd Kaynaklı Sermaye Oranı İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
0-25	5	10
26-50	8	16
51-75	0	0
76-99	4	8
100	26	52
Kayıp Değer	7	14
Toplam	50	100

Tablo 38’de gösterilen sonuçlardan hareketle, 50 şirketin %10’unun (5 şirket) %25 ve daha az, %16’sının (8 şirket) %26 ile %50 arasında, %0’ının (0 şirket) %51 ile %75 arasında, %8’inin (4 şirket) %76 ile %99 arasında ve %52’sinin (26 şirket) %100 oranında ABD kaynaklı sermayeye sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu 50 şirketten 7’si ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 39: ABD'deki Ana Şirketin Halka Açık Olma Durumu İçin Frekans Ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde(%)
Evet	12	24
Hayır	33	66
Kayıp Değer	5	10
Toplam	50	100

Tablo 39'da yer alan sonuçlara göre 50 şirketin %24'ünün (12 şirket) ABD'deki ana şirketi halka açırken, %66'sının (33 şirket) ABD'deki ana şirketi halka açık değildir. 5 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 40: Resmi Defterin Muhasebe Ay Kapanış Gününe Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
0-10	23	46
11-20	8	16
21-30	4	8
30+	2	4
Kayıp Değer	13	26
Toplam	50	100

Tablo 40'da yer alan sonuçlara göre 50 şirketten %46'sı (23 şirket) 10 günden az, %16'sı (8 şirket) 11 ile 20 gün arası, %8'i (4 şirket) 21 ile 30 gün arası ve son olarak %4'ü (2 şirket) 30 günden fazla zamanda resmi defterin muhasebe ay kapanışlarını gerçekleştirmektedir. 13 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 41: US GAAP Bazında Tutulan Defterlerin Muhasebe Ay Kapanış Gününe Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
0-10	30	60
11-20	2	4
21-30	0	0
30+	2	4
Kayıp Değer	16	32
Toplam	50	100

Tablo 41’de yer alan sonuçlara göre 50 şirketten %60’ı (30 şirket) 10 günden az, %4’ü (2 şirket) 11 ile 20 gün arası, %4’ü (2 şirket) 30 günden fazla zamanda US GAAP bazında tutulan defterlerin muhasebe ay kapanışlarını gerçekleştirmektedir. 16 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 42: ABD’deki Ana Şirketinin Mali Yılıının Kapanış Ayma Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Ocak	2	4
Mart	2	4
Nisan	1	2
Mayıs	2	4
Haziran	1	2
Eylül	3	6
Ekim	1	2
Kasım	1	2
Aralık	22	44
Kayıp Değer	15	30
Toplam	50	100

Tablo 42’de gösterilen sonuçlar, 50 şirketin ABD’deki ana şirketlerine ait mali yılın kapanış ayının %4’ünün (2’şer şirket) sırasıyla Ocak, Mart ve Mayıs ayları olduğunu, % 2’sinin (1’er şirket) sırasıyla Nisan, Haziran, Ekim ve Kasım ayları olduğunu, %6’sının (3 şirket) Eylül ayı olduğunu, %44’ünün (22 şirket) ise Aralık ayı olduğunu göstermektedir. 15 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 43: Türkiye’deki Şirketin Mali Yılıın Kapanış Ayına Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Ocak	1	2
Mart	2	4
Nisan	3	6
Mayıs	2	4
Haziran	1	2
Eylül	2	4
Ekim	1	2
Aralık	34	68
Kayıp Değer	4	8
Toplam	50	100

Tablo 43’te verilen sonuçlardan hareketle elde edilen bulgular, Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli 50 şirketten %2’si (1’er şirket) sırasıyla Ocak, Haziran, Ekim aylarını, %4’ü (2’şer şirket) sırasıyla Mart, Mayıs, Eylül aylarını, %6’sı (3 şirket) Nisan ayını ve %68’i (34 şirket) Aralık ayını mali yılın kapanış ayı olarak uygulamaktadır. 4 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 44: 2007 Mali Yılı İçin Şirketin Türkiye Cirosuna Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
0–10	5	10
11–50	13	26
51–100	8	16
101–150	2	4
150+	13	26
Kayıp Değer	9	18
Toplam	50	100

Tablo 44’de yer alan sonuçlar 2007 mali yılı için Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli 50 şirketten %10’unun (5 şirket) 10 milyon \$ ve daha az, %26’sının (13 şirket) 11 ile 50 milyon \$ arasında, % 16’sının (8 şirket) 51 ile 100 milyon \$ arasında, %4’ünün (2 şirket) 101 ile 150 milyon \$ arasında ve son olarak %26’sının (13 şirket) 150 milyon \$’dan fazla ciroya sahip olduğunu göstermektedir. 9 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 45: 2008 Mali Yılı İçin Şirketin Türkiye Cirosuna Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
0–10	5	10
11–50	12	24
51–100	7	14
101–150	3	6
150+	13	26
Kayıp Değer	10	20
Toplam	50	100

Tablo 45’te yer alan sonuçlardan hareketle 2008 mali yılında Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli 50 şirketten %10’unun (5 şirket) 10 milyon \$ ve daha az,

%24'ünün (12 şirket) 11 ile 50 milyon \$ arasında, % 14'ünün (7 şirket) 51 ile 100 milyon \$ arasında, %6'sının (3 şirket) 101 ile 150 milyon \$ arasında ve son olarak %26'sının (13 şirket) 150 milyon \$'dan fazla ciroya sahip olduğunu göstermektedir. 10 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 46: Şirketteki Toplam Çalışan Sayısına Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
0-50	13	26
51-100	3	6
101-200	5	10
201-300	3	6
301-400	2	4
400+	17	34
Kayıp Değer	7	14
Toplam	50	100

Şirketteki toplam çalışan sayısına ait frekans ve yüzde değerlerinin gösterildiği Tablo 46 'da 50 şirketin %26'sı (13 şirket) 50 ve daha az sayıda, %6'sı (3 şirket) 51 ile 100 arası, %10'u (5 şirket) 101 ile 200 arası , %6'sı (3 şirket) 201 ile 300 arası, %4'ü (2 şirket) 301 ile 400 arası ve %34'ü (17 şirket) 400'den fazla sayıda çalışana sahiptir. 7 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 47: Şirketin Mali İşler Çalışan Sayısına Ait Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
0–10	26	52
11–20	6	12
21–30	6	12
31–40	2	4
41–50	1	2
50+	4	8
Kayıp Değer	5	10
Toplam	50	100

Şirketin mali işler çalışan sayısına ait değerlerin verildiği Tablo 47’de görüldüğü üzere, 50 şirketin % 52’si (26 şirket) 10 ve daha az , %12’si, (6 şirket) 11 ile 20 arası, %12’si (6 şirket) 21 ile 30 arası, %4’ü (2 şirket) 31 ile 40 arası, %2’si (1 şirket) 41 ile 50 arası ve %8’i (4 şirket) 50’den fazla sayıda mali işler çalışanına sahiptir. 5 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 48: Şirketin En Üst Düzey Mali İşler Finansman Bölümü Çalışanının Unvanına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Mali	10	20
Finans	22	44
SMMM	2	4
CFO	12	24
Kayıp Değer	4	8
Toplam	50	100

Tablo 48’de verilen sonuçlara göre en üst düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının unvanı açısından 50 şirketin %20’si (10 şirket) Mali/İdari İşler

Koordinatörü/Direktörü/Müdürü unvanına, %44'ü (22 şirket) Finans Direktörü/Müdürü/Kontrolörü unvanına, %4'ü (2 şirket) Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir unvanına, %24'ü (12 şirket) CFO unvanına sahiptir. 4 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 49: Şirketin En Üst Düzey Mali İşler Finansman Bölümü Çalışanının Ülke Vatandaşlığına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Türkiye	38	76
ABD	4	8
Diğer	5	10
Kayıp Değer	3	6
Toplam	50	100

Tablo 49'da yer alan şirketin en üst düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının hangi ülke vatandaşı olduğuna dair sonuçlardan, 50 şirketin %76'sının (38 şirket) en üst düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının Türkiye vatandaşı olduğu, %8'inin (4 şirket) ABD vatandaşı olduğu, %10'unun (5 şirket) ise diğer ülke vatandaşları olduğu görülmektedir. 3 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 50: Şirketin En Üst Düzey Mali İşler Finansman Bölümü Çalışanının Raporlama Yaptığı Kişiye İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

	Frekans	Yüzde (%)
Bölge CFO	19	38
Lokal Genel Müdür	20	40
Diğer	7	14
Kayıp Değer	4	8
Toplam	50	100

Tablo 50'de yer alan, şirketin en üst düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının kime raporlama yaptığı ile ilgili sonuçlar, 50 şirketin en üst düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının %38'inin (19 şirket) Bölge CFO'suna, %40'ının (20

şirket) Lokal Genel Müdüre, %14'ünün (7 şirket) diğer kişilere raporlama yaptığını göstermektedir. 4 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 51: Şirkette Kullanılan Muhasebe Programına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

	Frekans	Yüzde (%)
SAP	11	22
Oracle	6	12
Lokal Yazılım	14	28
Şirkete Özel Yazılım	15	30
Kayıp Değer	4	8
Toplam	50	100

Tablo 51'de görüldüğü üzere, 50 şirketten %22'si (11 şirket) SAP programı, %12'si (6 şirket) Oracle programı, %28'i (14 şirket) lokal yazılım programı, %30'u (15 şirket) şirkete özel yazılım programı kullanmaktadır. 4 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 52: Şirketin Resmi Muhasebe Kayıtlarının Tutulduğu Ülkeye İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Türkiye	43	86
ABD	2	4
3. Ülke	1	2
Kayıp Değer	4	8
Toplam	50	100

Tablo 52'de yer alan sonuçlar, resmi muhasebe kayıtlarının, 50 şirketin %86'sının (43 şirket) Türkiye'de, %4'ünün (2 şirket) ABD'de, %2'sinin (1 şirket) ise üçüncü bir ülkede tutulduğunu göstermektedir. 4 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 53: Düzeltme Kayıtlarının Tutulduğu Ülkeye İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Türkiye	36	72
ABD	6	12
3. Ülke	2	4
Kayıp Değer	6	12
Toplam	50	100

Düzeltme kayıtlarının hangi ülkede tutulduğuna dair sonuçların gösterildiği Tablo 53'e göre, 50 şirketin %72'si (36 şirket) düzeltme kayıtlarını Türkiye'de, %12'si (6 şirket) ABD'de, %4'ü (2 şirket) ise üçüncü bir ülkede tutmaktadır. 6 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 54: Düzeltme Kayıtlarının Ne Sıklıkla Güncellendiğine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

	Frekans	Yüzde (%)
Aylık	32	64
3 Ayda Bir	8	16
6 Ayda Bir	0	0
Yıllık	2	4
Kayıp Değer	8	16
Toplam	50	100

Tablo 54'de görülen sonuçlara göre, 50 şirketten %64'ü (32 şirket) aylık olarak, %16'sı (8 şirket) 3 ayda bir, %4'ü (2 şirket) ise yıllık olarak düzeltme kayıtlarını güncellemektedir. 8 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 55: Us Gaap İçin \$ Para Birimine evrim Aracına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Otomatik	28	56
Manüel	14	28
Kayıp Değer	8	16
Toplam	50	100

Tablo 55’de yer alan sonuçlara göre, 50 şirketten %56’sı (28 şirket) US GAAP için \$ para birimine çevrim aracı olarak otomatik çevrim aracı, %28’i (14 şirket) ise manüel çevrim aracı kullanmaktadır. 8 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 56: “Kapsamlı Gelir” Tablosunun Hazırlanmasına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Evet	20	40
Hayır	24	48
Kayıp Değer	6	12
Toplam	50	100

Tablo 56’daki sonuçlara göre 50 şirketten %40’ı (20 şirket) “Kapsamlı Gelir” tablosu hazırlarken, %48’i (24 şirket) hazırlamamaktadır. 6 şirket ise bu konuyla ilgili görüş bildirmemiştir.

Tablo 57: Us Gaap Düzeltme Kaydının Yapılmasına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

	Frekans	Yüzde (%)
Evet	26	52
Hayır	24	48
Toplam	50	100

Tablo 57’de görülen sonuçlardan hareketle, 50 şirketten %52’sinin (26 şirket) US GAAP düzeltme kaydını yapmasına karşın, %48’inin (24 şirket) US GAAP düzeltme kaydını yapmadığı anlaşılmaktadır.

7.4. Ki-Kare Testleri ve Test Edilen Hipotezler

Çalışmanın bu kısmında belirlenen Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin muhasebe uygulamaları ve mali yapıları arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla oluşturulan hipotezler anket çalışmasından elde edilen veriler doğrultusunda Ki-Kare bağımsızlık testleri kullanılarak sınanmıştır.

Hipotez 1: Şirketteki Amerika Birleşik Devletleri Kaynaklı Sermaye Oranı ile Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Ana Şirketin Halka Açık Olması Durumunun Birbiriyle İlişkili Olup Olmaması:

Bu hipotez Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketin sermaye oranı ile ABD’deki ana şirketin halka açık olup olmadığının test edilmesi amacıyla oluşturulmuştur. 1 no.’lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 58’de ve Tablo 59’da verilmiştir.

Tablo 58: Hipotez 1 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Hayır	Evet	Toplam
0-25	Gözlenen	2	3	5
	Beklenen	1.25	3.75	5
26-50	Gözlenen	2	5	7
	Beklenen	1.75	5.25	7
76-99	Gözlenen	1	3	4
	Beklenen	1	3	4
100	Gözlenen	5	19	24
	Beklenen	6	18	24
Toplam	Gözlenen	10	30	40
	Beklenen	10	30	40

Tablo 59: Hipotez 1 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	0.86984*	3	0.83270
Benzerlik Oranı	0.81872*	3	0.84499
Toplam Gözlem Sayısı	40		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

Hipotez 1'in test edilmesi amacıyla yapılan Ki-Kare bağımsızlık testi sonucunda hesaplanan iki test istatistiği olan Pearson Ki-Kare ve Benzerlik oran istatistiklerinin %5 anlamlılık düzeyinde 3 serbestlik dereceli χ^2_{tablo} değeri olan 7.814 değerinden

küçüktür ve diğer taraftan ilgili test istatistiklerine ilişkin hesaplanan olasılık değerlerinin 0.05 değerinden büyük olması nedeniyle, Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketin sermaye oranı ile ABD’deki ana şirketin halka açık olması durumunun birbiriyle ilişkisiz olduğunu ifade eden sıfır hipotezi reddedilememektedir. Buna göre Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketin sermaye oranı ile ABD’deki ana şirketin halka açık olması durumunun istatistiksel açıdan birbiriyle ilişkisiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hipotez 2: Şirketteki Amerika Birleşik Devleti Kaynaklı Sermaye Oranı ile Resmi Defter Muhasebe Ay Kapanış Günü Arasında İlişki Olup Olmaması:

Bu hipotez Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketin sermaye oranı ile resmi defter muhasebe ay kapanış günü arasında ilişki olup olmadığının test edilmesi amacıyla oluşturulmuştur. 2 no.’lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 60’de ve Tablo 61’de verilmiştir.

Tablo 60: Hipotez 2 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		0-10	11-20	21-30	30+	Toplam
0-25	Gözlenen	1	2	0	0	3
	Beklenen	1.94	0.62	0.26	0.18	3
26-50	Gözlenen	7	1	0	0	8
	Beklenen	5.18	1.65	0.71	0.47	8
76-99	Gözlenen	3	1	0	0	4
	Beklenen	2.59	0.82	0.35	0.24	4
100	Gözlenen	11	3	3	2	19
	Beklenen	12.29	3.91	1.68	1.12	19
Toplam	Gözlenen	22	7	3	2	34
	Beklenen	22	7	3	2	34

Tablo 61: Hipotez 2 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu Tablosu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	8.84618*	9	0.45159
Benzerlik Oranı	9.65451*	9	0.37917
Toplam Gözlem Sayısı	34		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

Yapılan Ki-Kare bağımsızlık testi sonucuna göre, sıfır hipotez olan ABD sermayeli Şirketin sermaye oranı ile resmi defter muhasebe ay kapanış günü arasında ilişkinin yokluğu hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilememektedir. ABD sermayeli Şirketin sermaye oranı ile resmi defter muhasebe ay kapanış günü arasında ilişki tespit edilememiŐtir.

Hipotez 3: Şirketteki Amerika Birleşik Devleleri Kaynaklı Sermaye Oranı ile Amerika Birleşik Devletleri'nde Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) Muhasebe Ay Kapanış Günü Arasında İlişki Olup Olmaması:

Bu hipotez Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli Şirketin sermaye oranı ile US GAAP muhasebe ay kapanış günü arasında ilişki olup olmadığının test edilmesi amacıyla oluşturulmuştur. 3 no.'lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 62'de ve Tablo 63'de gösterilmiştir.

Tablo 62: Hipotez 3 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		0–10	11–20	21–30	Toplam
0–25	Gözlenen	1	1	0	2
	Beklenen	1.81	0.13	0.06	2
26–50	Gözlenen	6	0	0	6
	Beklenen	5.44	0.38	0.19	6
76–99	Gözlenen	4	0	0	4
	Beklenen	3.63	0.25	0.13	4
100	Gözlenen	18	1	1	20
	Beklenen	18.13	1.25	0.63	20
Toplam	Gözlenen	29	2	1	32
	Beklenen	29	2	1	32

Tablo 63: Hipotez 3 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	7.86207*	6	0.24838
Benzerlik Oranı	5.18285*	6	0.52058
Toplam Gözlem Sayısı	32		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

Tablo 63'te yer alan sonuçlardan hareketle, Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketin sermaye oranı ile US GAAP muhasebe ay kapanış günü arasında ilişki olmadığı hipotezi reddedilememektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketin sermaye oranı ile US GAAP muhasebe ay kapanış günü arasında istatistiksel açıdan bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Hipotez 4: Şirketin Resmi Muhasebe Kayıtlarının Tutulduğu Ülke ile Düzeltme Kayıtlarının Tutulduğu Ülke Arasında İlişki Olup Olmaması:

4 no.'lu hipotez, şirketin resmi muhasebe kayıtlarının tutulduğu ülke ile düzeltme kayıtlarının tutulduğu ülke arasında ilişki olup olmadığının test edilmesi amacıyla oluşturulmuştur. 4 no.'lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 64'te ve Tablo 65'te verilmiştir.

Tablo 64: Hipotez 4 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Türkiye	ABD	3. Ülke	Toplam
Türkiye	Gözlenen	36	4	0	40
	Beklenen	33.49	5.58	0.93	40
ABD	Gözlenen	0	2	0	2
	Beklenen	1.67	0.28	0.05	2
3. Ülke	Gözlenen	0	0	1	1
	Beklenen	0.84	0.14	0.02	1
Toplam	Gözlenen	36	6	1	43
	Beklenen	36	6	1	43

Tablo 65: Hipotez 4 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	55.90000	4	0.00000
Benzerlik Oranı	17.94209	4	0.00127
Toplam Gözlem Sayısı	43		

4 no.'lu hipotezin sınındığı Tablo 65'de yer alan Ki-Kare bağımsızlık testi sonucundan elde edilen sonuçlardan hareketle, %5 anlamlılık düzeyinde şirketin resmi muhasebe kayıtlarının tutulduğu ülke ile düzeltme kayıtlarının tutulduğu ülke arasında ilişkinin yokluğunu ifade eden sıfır hipotezi reddedilmektedir. Buna göre şirketin resmi muhasebe kayıtlarının tutulduğu ülke ile düzeltme kayıtlarının tutulduğu ülke arasında ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 5: Şirketin Mali İşler Çalışan Sayısı ile Düzeltme Kayıtlarının Tutulduğu Ülke Arasında İlişki Olup Olmaması:

Bu hipotezde ise Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin mali işler çalışan sayısı ile düzeltme kayıtlarının tutulduğu ülke arasında ilişkili olup olmadığı test edilmektedir. 5 no.'lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 66'da ve Tablo 67'de görülmektedir.

Tablo 66: Hipotez 5 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Türkiye	ABD	3. Ülke	Toplam
0-10	Gözlenen	20	3	1	24
	Beklenen	19.53	3.35	1.12	24
11-20	Gözlenen	5	0	1	6
	Beklenen	4.88	0.84	0.28	6
21-30	Gözlenen	5	1	0	6
	Beklenen	4.88	0.84	0.28	6
31-40	Gözlenen	1	1	0	2
	Beklenen	1.63	0.28	0.09	2
41-50	Gözlenen	1	0	0	1
	Beklenen	0.81	0.14	0.05	1
50+	Gözlenen	3	1	0	4
	Beklenen	3.26	0.56	0.19	4
Toplam	Gözlenen	35	6	2	43
	Beklenen	35	6	2	43

Tablo 67: Hipotez 5 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	6.05754*	10	0.81041
Benzerlik Oranı	6.10479*	10	0.80638
Toplam Gözlem Sayısı	43		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

Tablo 67’de gösterilen Ki-Kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre, % 5 anlamlılık düzeyinde Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin mali işler çalışan sayısı ile düzeltme kayıtlarının tutulduğu ülke arasında ilişkinin olmadığı sıfır hipotezi reddedilememektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin mali işler çalışan sayısı ile düzeltme kayıtlarının tutulduğu ülke arasında istatistiksel olarak herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 6: Şirketin Mali İşler Çalışan Sayısı ile Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) için \$ Para Birimine Çevirim Aracı Arasında İlişki Olup Olmaması:

6 no.’lu hipotezde Türkiye’de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin mali işler çalışan sayısı ile US GAAP için \$ para birimine çevirim aracı arasında ilişkili olup olmadığı test edilmektedir. 6 no.’lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 68’de ve Tablo 69’da verilmiştir.

Tablo 68: Hipotez 6 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Otomatik	Manüel	Toplam
0–10	Gözlenen	15	9	24
	Beklenen	15.80	8.20	24
11–20	Gözlenen	5	1	6
	Beklenen	3.95	2.05	6
21–30	Gözlenen	4	1	5
	Beklenen	3.29	1.71	5
31–40	Gözlenen	1	1	2
	Beklenen	1.32	0.68	2
50+	Gözlenen	2	2	4
	Beklenen	2.63	1.37	4
Toplam	Gözlenen	27	14	41
	Beklenen	27	14	41

Tablo 69: Hipotez 6 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	2.05090*	4	0.72640
Benzerlik Oranı	2.16055*	4	0.70626
Toplam Gözlem Sayısı	41		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

6 no.'lu hipotezi sınamak amacıyla yapılan Ki-Kare bağımsızlık testi sonuçlarının yer aldığı Tablo 69'dan hareketle, %5 anlamlılık düzeyinde Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin mali işler çalışan sayısı ile US GAAP için \$ para birimine çevirim aracı arasında ilişkinin olmadığı ifade eden sıfır hipotezinin reddedilemediği anlaşılmaktadır. Buna göre Türkiye'de faaliyet gösteren ABD sermayeli şirketlerin mali işler çalışan sayısı ile US GAAP için \$ para birimine çevirim aracı arasında ilişki yoktur.

Hipotez 7: En Üst Düzey Mali İşler, Finansman Bölümü Çalışanının Unvanı ile Bu Çalışanın Raporlama Yaptığı Kişi Arasında İlişki Olup Olmaması:

Bu hipotez ise şirketteki en üst düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının unvanı ile bu çalışanın raporlama yaptığı kişi arasında ilişki olup olmadığını belirlemeye amaçlanmaktadır. 7 no.'lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 70'de ve Tablo 71'de görülmektedir.

Tablo 70: Hipotez 7 için Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Bölge CFO	Lokal Genel Müdür	Diğer	Toplam
Mali	Gözlenen	4	6	0	10
	Beklenen	4.22	4.44	1.33	10
Finans	Gözlenen	12	7	3	22
	Beklenen	9.29	9.78	2.93	22
SMMM	Gözlenen	0	1	0	1
	Beklenen	0.42	0.44	0.13	1
CFO	Gözlenen	3	6	3	12
	Beklenen	5.07	5.33	1.60	12
Toplam	Gözlenen	19	20	6	45
	Beklenen	19	20	6	45

Tablo 71: Hipotez 7 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	6.87273*	6	0.33278
Benzerlik Oranı	8.43331*	6	0.20804
Toplam Gözlem Sayısı	45		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

%5 anlamlılık düzeyinde Şirketteki en st düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının unvanı ile bu çalışanın raporlama yaptığı kişi arasında ilişki olmadığının ifade edildiği sıfır hipotezinin reddedilemediği Tablo 71’de yer alan sonuçlardan anlaşılmaktadır. Şirketteki en st düzey mali işler, finansman bölümü çalışanının unvanı ile bu çalışanın raporlama yaptığı kişi arasında istatistiksel açıdan bir ilişki bulunmamaktadır.

Hipotez 8: Şirketin Toplam alıŐan Sayısı ile Mali İŞler alıŐan Sayısı Arasında İlişki Olup Olmaması:

8 no.’lu hipotez, Şirketin toplam çalışan sayısı ile mali işler çalışan sayısı arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla kurulmuştur. Bu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 72’de ve Tablo 73’de verilmiştir.

Tablo 72: Hipotez 8 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	50+	Toplam
0-10	Gözlenen	13	0	0	0	0	0	13
	Beklenen	7.56	1.51	1.81	0.60	0.30	1.21	13
11-20	Gözlenen	3	0	0	0	0	0	3
	Beklenen	1.74	0.35	0.42	0.14	0.07	0.28	3
21-30	Gözlenen	4	1	0	0	0	0	5
	Beklenen	2.91	0.58	0.70	0.23	0.12	0.47	5
31-40	Gözlenen	0	1	2	0	0	0	3
	Beklenen	1.74	0.35	0.42	0.14	0.07	0.28	3
41-50	Gözlenen	0	1	1	0	0	0	2
	Beklenen	1.16	0.23	0.28	0.09	0.05	0.19	2
50+	Gözlenen	5	2	3	2	1	4	17
	Beklenen	9.88	1.98	2.37	0.79	0.40	1.58	17
Toplam	Gözlenen	25	5	6	2	1	4	43
	Beklenen	25	5	6	2	1	4	43

Tablo 73: Hipotez 8 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	38.10250	25	0.04521
Benzerlik Oranı	42.45762	25	0.01604
Toplam Gözlem Sayısı	43		

Tablo 73’de yer alan sonuçlara göre, %5 anlamlılık seviyesinde şirketin toplam çalışan sayısı ile mali işler çalışan sayısı arasında ilişki olmadığını ifade eden sıfır hipotezinin reddedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre şirketin toplam çalışan sayısı ile mali işler çalışan sayısı arasında istatistiksel açıdan ilişki vardır.

Hipotez 9: Şirketin Mali İşler Çalışan Sayısı ile Düzeltme Kayıtlarının Güncellenme Sıklığı Arasında İlişki Olup Olmaması:

9 no.'lu hipotez ise şirketin mali işler çalışan sayısı ile düzeltme kayıtlarının güncellenme sıklığı arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla kurulmuştur. Bu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 74'de ve Tablo 75'de yer almaktadır.

Tablo 74: Hipotez 9 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Aylık	3 Ayda Bir	Yıllık	Toplam
0-10	Gözlenen	15	6	2	23
	Beklenen	17.39	4.49	1.12	23
11-20	Gözlenen	5	1	0	6
	Beklenen	4.54	1.17	0.29	6
21-30	Gözlenen	5	0	0	5
	Beklenen	3.78	0.98	0.24	5
31-40	Gözlenen	1	1	0	2
	Beklenen	1.51	0.39	0.10	2
41-50	Gözlenen	1	0	0	1
	Beklenen	0.76	0.20	0.05	1
50+	Gözlenen	4	0	0	4
	Beklenen	3.02	0.78	0.20	4
Toplam	Gözlenen	31	8	2	41
	Beklenen	31	8	2	41

Tablo 75: Hipotez 9 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	6.33976*	10	0.78596
Benzerlik Oranı	8.66520*	10	0.56414
Toplam Gözlem Sayısı	41		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

Tablo 80’de yer alan Ki-Kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre, mali işler çalışan sayısı ile düzeltme kayıtlarının güncellenme sıklığı arasında ilişki olmadığını ifade eden sıfır hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilememektedir. Mali işler çalışan sayısı ile düzeltme kayıtlarının güncellenme sıklığı arasında istatistiksel açıdan bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Hipotez 10: Şirketin Mali İşler Çalışan Sayısı ile “Kapsamlı Gelir Tablosu” Hazırlanması Arasında İlişki Olup Olmaması:

10. no’lu hipotez ile şirketin mali işler çalışan sayısı ile “Kapsamlı Gelir Tablosu” hazırlanması arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 76’da ve Tablo 77’de verilmiştir.

Tablo 76: Hipotez 10 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Evet	Hayır	Toplam
0–10	Gözlenen	6	19	25
	Beklenen	11.05	13.95	25
11–20	Gözlenen	5	1	6
	Beklenen	2.65	3.35	6
21–30	Gözlenen	2	3	5
	Beklenen	2.21	2.79	5
31–40	Gözlenen	1	1	2
	Beklenen	0.88	1.12	2
41–50	Gözlenen	1	0	1
	Beklenen	0.44	0.56	1
50+	Gözlenen	4	0	4
	Beklenen	1.77	2.23	4
Toplam	Gözlenen	19	24	43
	Beklenen	19	24	43

Tablo 77: Hipotez 10 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	14.23778	5	0.01417
Benzerlik Oranı	16.56451	5	0.00540
Toplam Gözlem Sayısı	43		

%5 anlamlılık seviyesinde Şirketin mali işler çalışan sayısı ile ‘‘Kapsamlı Gelir Tablosu’’ hazırlanması arasında ilişkinin olmadığını ifade eden sıfır hipotezi reddedilmektedir. Şirketin mali işler çalışan sayısı ile ‘‘Kapsamlı Gelir Tablosu’’ hazırlanması arasında istatistiksel açıdan ilişki bulunmaktadır.

Hipotez 11: Şirketin Mali İŞler alıŐan Sayısı ile Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri (US GAAP) Düzeltme Kayıtlarının Yapılması Arasında İlişki Olup Olmaması:

Bu hipotez ile Şirketin mali işler çalışan sayısı ile US GAAP düzeltme kayıtlarının yapılması arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. 11 no.’lu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 78’de ve Tablo 79’da yer almaktadır.

Tablo 78: Hipotez 11 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		Evet	Hayır	Toplam
0–10	Gözlenen	13	13	26
	Beklenen	14.44	11.56	26
11–20	Gözlenen	3	3	6
	Beklenen	3.33	2.67	6
21–30	Gözlenen	4	2	6
	Beklenen	3.33	2.67	6
31–40	Gözlenen	1	1	2
	Beklenen	1.11	0.89	2
41–50	Gözlenen	1	0	1
	Beklenen	0.56	0.44	1
50+	Gözlenen	3	1	4
	Beklenen	2.22	1.78	4
Toplam	Gözlenen	25	20	45
	Beklenen	25	20	45

Tablo 79: Hipotez 11 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	2.13750*	5	0.82981
Benzerlik Oranı	2.55568*	5	0.76809
Toplam Gözlem Sayısı	45		

Not: * %5 anlamlılık seviyesinde sıfır hipotezinin reddedilemediğini ifade etmektedir.

Tablo 79’da yer alan Ki-Kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre, Şirketin mali işler çalışan sayısı ile US GAAP düzeltme kayıtlarının yapılması arasında ilişki olmadığını gösteren sıfır hipotezinin %5 anlamlılık düzeyinde reddedilemediği anlaşılmaktadır. Buna göre Şirketin mali işler çalışan sayısı ile US GAAP düzeltme kayıtlarının yapılması arasında istatistiksel açıdan ilişki yoktur.

Hipotez 12: Şirketin 2007 Yılı Türkiye Ciroosu ile 2008 Yılı Türkiye Ciroosu Arasında İlişki Olup Olmaması:

12. no’lu hipotez ile Şirketin 2007 yılı Türkiye ciroosu ile 2008 yılı Türkiye ciroosu arasında ilişki olup olmadığını test etmeyi amaçlanmaktadır. Bu hipotezin sınanmasında kullanılan Ki-Kare bağımsızlık testine ait kontenjans tablosu ve hesaplanan test istatistiği sırasıyla Tablo 80’de ve Tablo 81’de verilmiştir.

Tablo 80: Hipotez 12 İçin Oluşturulan Kontenjans Tablosu

		0-10	11-50	51-100	101-150	150+	Toplam
0-10	Gözlenen	5	0	0	0	0	5
	Beklenen	0.63	1.50	0.88	0.38	1.63	5
11-50	Gözlenen	0	12	1	0	0	13
	Beklenen	1.63	3.90	2.28	0.98	4.23	13
51-100	Gözlenen	0	0	6	1	0	7
	Beklenen	0.88	2.10	1.23	0.53	2.28	7
101-150	Gözlenen	0	0	0	2	0	2
	Beklenen	0.25	0.60	0.35	0.15	0.65	2
150+	Gözlenen	0	0	0	0	13	13
	Beklenen	1.63	3.90	2.28	0.98	4.23	13
Toplam	Gözlenen	5	12	7	3	13	40
	Beklenen	5	12	7	3	13	40

Tablo 81: Hipotez 12 İçin Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonucu

	Değer	Serbestlik Derecesi	Olasılık
Pearson Ki-Kare	135.32182	16	0.00000
Benzerlik Oranı	106.06257	16	0.00000
Toplam Gözlem Sayısı	40		

Tablo 81'deki sonuçlar, şirketin 2007 yılı Türkiye cirosu ile 2008 yılı Türkiye cirosu arasında ilişkinin yokluğunu ifade eden sıfır hipotezinin %5 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir. Buna göre şirketin 2007 yılı Türkiye cirosu ile 2008 yılı Türkiye cirosu arasında istatistiksel açıdan ilişki bulunmamaktadır.

7.5. Düzeltme Kayıtları Sonuçları Üzerine Bir Anket Çalışması

Türkiye'de yerleşik Amerikan sermayeli şirketlerde Vergi Usulü Kanunu'na (VUK) göre tutulan kayıtların ardından çeşitli başlıklar altında "düzeltme kayıtları"

yapılmaktadır. Elde edilen kâr / zarar sonuçlarına göre de raporlar hazırlanır ve sunulur.

27 Şirket bazında yapılan anket sonuçlarına göre, yapılan düzeltme kayıtları ve bunun sonucunda elde edilen kâr / zarar sonuçları ve ilgili düzeltmenin toplam aktife oranları (on binde olarak) tabloda verilmiştir:

Tablo 82: Us Gaap Düzeltme Kayıtları

	İLGİLİ DÜZELTME KAYDI	GELİR TABLOSUNA ETKİSİ (yüzbinde)	BİLANÇOYA ETKİSİ (yüzbinde)
A	Şüpheli Alacak Karşılıklarının Etkisi	373,6	118,9
B	Cari Aktif / Cari Pasiflerin Piyasa Değer Farklarının Etkisi	90,2	117,5
C	Stok Değer Düşüklüğü Düzeltmesinin Etkisi	456,4	110,9
D	Duran Varlıklar Amortisman Metod ve Oran Farklarının Etkisi	545,4	683
E	Uzun Vadeli Aktiflerin Değer Düşüklüğü Etkisi	55	10
F	Tahmini Yükümlülükler İçin Ayrılan Karşılıkların Etkisi	729,8	197,5
G	Kıdem Tazminatı ve/veya Personel Emeklilik Fon Karşılıklarının Etkisi	334,6	133,3
H	Gelir Kaydetme Metodlarındaki Farkların Toplam Etkileri	503	1066
I	Konsolidasyon/Özkaynak Metodu Nedeniyle Oluşan Düzeltmelerin Etkisi	103,5	6,9
J	Ertelenmiş Vergi Uygulamasının Toplam Etkisi	378,1	141,7
K	Diğer US GAAP (Yoksa UFRS) Düzeltmelerinin Toplam Etkisi	549,3	132,9

Tablodan anlaşılacağı üzere düzeltme kalemlerinin hiçbirisi %1 eşliğini aşmamaktadır. Bir başka deyişle her bir kalemin kendi içindeki düzeltmelerin gelir tablosu ve bilanço üzerindeki etkileri önemlilik eşliğinin altında gözükmemektedir.

Ayrıca Şirket bazında toplam Gelir Tablosu ve Bilanço etkisi %3'ün üstünde çıkmamıştır.

Buradan çıkarılacak yorum ankete dahil olan şirketlerde yapılan US GAAP (yoksa UFRS) düzeltmelerinin Finansal tablolar üzerinde çok önemli bir etkisi olmadığıdır.

SONUÇ

Ekonomik küreselleşmenin ortaya çıkardığı sorunların önde gelenlerinden biri şirket performanslarının ortak standartlar çerçevesinde ölçülebilmesidir. Şirketlerin performanslarını ölçebilmenin en önemli yöntemlerinden biri de karşılaştırma yapabilmektir. Mali sonuçlar karşılaştırılırken ortaya çıkan ana sorun uygulanan Muhasebe Prensiplerinin farklı olmasından kaynaklanan ve aynı ekonomik olgunun veya özü aynı olan bir işlemin Mali Tablolarda değişik biçimlerde, bir önceki veya sonraki dönemde ve/veya aynı olmayan tutarlarda gösterilme durumudur. Buna en güzel örnek olarak kullanılan Gelir Kaydetme prensiplerindeki farklılık gösterilebilir (Bkz. 5.1).

Günümüz dünyasında tam hız yaşanan ekonomik küreselleşme sürecinde karşılaştırmalar sınırlar ötesi yapılmak durumundadır. Rekabet artık sınır tanımamaktadır ve şirketlerin kendi başarılarını ölçerken yalnız kendi ülke veya coğrafi bölgelerine bakmaları yetersiz kalmaktadır. İkinci dereceden öneme sahip bir borsadaki sarsıntı bile dünya ekonomisinde çalkantıya yol açabilmektedir. Sanal performansların belli aralıklarla dünya ekonomisini balon gibi şişirip patlatarak krizleri tetiklemesi yatırımcıların, ülke ekonomilerinin ve sade bireylerin büyük ölçekli mali kayıplara uğramasına neden olmaktadır. Şirket yöneticileri ve yatırımcılar dünyanın her yerinden aynı standart prensipler dahilinde değerlendirilmiş bilgilere gereksinim duymaktadırlar. Bu doğrultuda Muhasebe Prensiplerinin tüm ülkelerde aynı olma hayali artık hayalden öteye geçmiş bir zorunluluk haline gelmiştir.

Söz konusu süreç aslında UFRS'nin tüm dünyada en azından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı yayılımıyla da kendini göstermektedir.

Bu noktada ortaya çıkan en büyük soru işaretlerinden biri de US GAAP ile UFRS'nin nasıl bir platformda birleşeceği konusudur.

Dünyadaki konjonktür göze alındığında UFRS'nin tek global standart olarak kabul edilmesi için en önemli adımın ABD'de de kabul edilmesi gerekliliği olduğu çok

açıktır. Bu konuda en önde gelen unsur SEC tarafından verilecek onaydır. SEC UFRS'ye geçiş/kabul ediş konusunda yeni bir tavır takınmış durumdadır.

Bugün dünyadaki örneklerine baktığımızda UFRS'ye geçiş konusunda ülkeler iki ana yolu benimsemiş durumdadır. Bir grup ülke “Yakınsama” diye tercüme edebileceğimiz “Convergence” yaklaşımını seçmiştir. Bu yaklaşımdaki ülkeler UFRS'yi resmen benimsemiş değildirlir ancak zaman içinde kendi standartlarını UFRS'ye uyumlu yapma konusunda çalışmalar yapmaktadırlar. Bu ülkelere verilecek bir örnek yeni dünya ekonomisinde lokomotif olmasa da en önemli katarlardan birini oluşturan Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Çin bu konuda ciddi adımlar atmıştır ve atmaya da devam etmektedir. Çin'in uygulamaları Yakınlaşma metodolojisinin fiilen uygulandığının ve başarılı olduğunun bir göstergesi sayılabilir.

ABD'de de FASB, UMSK ile olan ilişkisini ve UFRS'ye olan yaklaşımını başından beri hep Yakınsama olarak tanımlamıştır. Ancak bu ilişkinin ayrıntılarına bakıldığında Yakınsama tanımından farklı bir etkileşim ortaya çıkmaktadır. FASB-UMSK ortak çalışması aslında direk olarak UFRS'ye de müdahale etmekte ve ortaya iki tarafça da benimsenebilecek bir standartlar bütünü çıkması hedeflenmektedir. Bunun en güzel örneği olarak son yıllarda çıkarılan UFRS mevzuatının neredeyse kelimesi kelimesine FASB standartlarına olan uyumluluğu gösterilebilir. Elbette bütün tez boyunca da altını çizmeye çalıştığımız gibi ABD'de muhasebe standartlarının ve mevzuatın en güçlü uygulamacısı olan SEC, Yakınsama'nın uygulamada pratik olamayacağını ve bunun düşünce olarak da doğru olmadığını belirtmekten geri kalmamaktadır. SEC'e göre özellikle Avrupa Birliği'ndeki bir çok ülke “Onaylama” olarak tercüme edebileceğimiz “Endorsement” yöntemini tercih etmiştir. Bu yöntemde zamanla belli UFRS standartları bu ülkelerin mevzuatı içine birebir alınmakta ve bu süreç belli bir takvim içerisinde sürdürülmektedir.

Çoğu gelişmiş ülke, sanıldığı aksine UFRS'i tercüme edip bire bir uygulamaktan kaçınmakta bilakis belli bir metodoloji ile sindire sindire bu süreci yaşamaktadır. Bundan da öte bir çok ülke kendi muhasebe mevzuatını değiştirme yetkisini hala bilfiil elinde tutmaktadır. Bazı ülkeler kendi ekonomik ve hukuki gerçeklerine uygun değişiklikler yapmaktadır.

SEC, gözlemleri sonrası bu süreci yeniden tanımlama ihtiyacını hissetmiş ve Yakınsama ile Onaylama metotlarının bir karışımı olan “Condorsement” kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu tanımlama “Yakınsama sonrası Onaylama” olarak ifade edilebilir. Buna göre FASB varlığını sürdürecektir ve önümüzdeki 6-7 yıllık süreçte UFRS’yi US GAAP’nin içine entegre edecektir. Bu süreç sonrasında da FASB ABD’de mevzuat koyucu olma özelliğini devam ettirecek ve UFRS’de yapılan değişikliklerin US GAAP’e entegre edilip edilmemesine karar verecektir. Sürecin en son aşamasında da mali tabloları US GAAP ile uyumlu olan bir şirketin söz konusu mali tabloları aynı zamanda UFRS’ye de uyumlu hale gelmiş olacaktır. Ancak bu süreçte FASB’nin tek yetkili karar mercii olmayacağı aşikardır; buna en basit örnek olarak UFRS’de olmayan ancak ABD’de sıklıkça kullanılan LIFO yönteminin kaldırılmasının doğuracağı ciddi raporlama farklılıklarının politik bir süreç gerektireceği gösterilebilir. Yapılan son plana göre FASB ilk olarak UMSK’yı ekonomik şartların ve ABD’deki piyasaların gerektirdiği yeni mevzuat konusunda yönlendirecek ve bu gerekli değişiklikler UFRS içinde yapılamazsa aşağıdaki yollara başvuracaktır:

- UFRS ile uyumlu olacak şekilde dipnot açıklamaları ile ABD’de gerekli görülen açıklamaları yapmak,
- UFRS’de birden fazla alternatifi olan mevzuat uygulamalarında ABD’de hangi yöntemin uygulanacağını belirlemek,
- UFRS tarafından kapsama alınmamış spesifik konularla ilgili genel UFRS mevzuatıyla çelişmeyen özel uygulamalar sunmak.

Elbette bu tür hassas ayarlamalar US GAAP’ın UFRS’nin üzerinde bir standart olarak algılanmasına yol açabilir ancak SEC bu tür istisnaların çok az olacağına inanmaktadır ve sonuçta ana amacın US GAAP’nin IFRS ile tam uyumlu hale gelmesinin olduğunun üstüne basmaktadır.

Bu süreçteki en önemli sonuçlardan biri FASB’nin artık US GAAP’de direkt mevzuat yayınlamayı bırakması olacaktır. Bu aşamada UFRS’nin Kodlama’nın içine entegrasyonu da çok ciddi bir proje olarak kendini ortaya çıkarmaktadır. Bu

entegrasyonun çok kolay olmaması ve bir çok konuda uyum problemi çıkması beklenebilir. Ancak SEC zaman içerisinde bu uyum sorunlarının da aşılacağını öngörmektedir.

AICPA da bu konuda geri kalmamış ve yakın zaman önce SEC'ye bir mektup göndererek fikirlerini sunmuştur. Kamuoyu ile paylaşılan bu mektupta AICPA üstü kapalı da olsa SEC'nin UFRS'yi ABD'de kabul etme metodolojisini eleştirmekte ve şirketlere bağımsız bir şekilde UFRS'yi uygulama yetkisinin verilmesinin de uygun bir yöntem olduğunu belirtmektedir. AICPA'ya göre bu tür özerk uygulamalar SEC'nin sürecini herhangi bir şekilde engellemeyecek ve uygulamada ortaya çıkan pratik sorunlar ve bu sorunlar için üretilecek çözümler de uzun vadede geçiş sürecine yardımcı olacaktır. Diğer taraftan geçiş sürecinde ortaya ilginç bir paradoks çıkmaktadır. Bilindiği gibi UFRS'ye göre ilk defa UFRS mevzuatını uygulayan şirketler, bu uygulamayı makul sayılabilecek bir geçmiş dönemden itibaren başlatmak zorundadırlar. Bu da ABD'deki tüm şirketler göz önüne alındığında ciddi hatta tahmin edilemeyecek büyüklükte bir emek gerektirecektir. AICPA aynı şekilde UFRS'ye geçiş ile tüm hukuki ve denetim altyapılarının değişilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. UFRS'nin US GAAP'ye göre daha az detaylı ve daha çok teknik yoruma açık olduğu gerçeğini vurgulayan AICPA, geçiş sürecinde belli standardizasyonun oturmasının önemini de vurgulamıştır. Birazdan aşağıda bahsedeceğimiz şekilde ülkemizde yeni Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) yürürlüğe girme süreci aslında çok benzer bir süreçtir ve en azından kuramsal olarak doğru adımı attığımızın göstergesidir.

Sonuç olarak US GAAP-UFRS entegrasyonu önümüzdeki 10 yıllık süreç içerisinde gerçekleşecek ve tüm dünyada geçerli Uluslararası Ortak Muhasebe Düzeni hayali yolunda çok önemli bir adım atılmış olacaktır. Ancak ABD'deki iş dünyasının ekonomik ve politik gücünün etkileri göze alındığında bu süreçte UFRS'nin önce biraz daha US GAAP'leşip ondan sonra Uluslararası Ortak Muhasebe Mevzuatı haline geleceğini öngörmek çok da büyük kehanet değildir.

Ülkemizdeki duruma baktığımızda daha da karmaşık bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bugün itibarıyla Vergi Usul Kanunu (VUK), SPK Mevzuatı ve TMSK'nun

yayınladığı (tercüme ettiği) UFRS (Türkiye'deki adıyla Türkiye Muhasebe Standartları-TMS) bazında hazırlanan değişik mali tablolar mevcuttur. TTK'nın getireceği en önemli değişikliklerden biri de Türkiye'de tüm şirketlerin TMS bazlı mali tablolar hazırlama gereğidir. Başlı başına bu ihtiyaç bile 2012 sonrasında Türkiye'de muhasebe mesleği açısından çok hareketli geçeceğini göstermektedir. Elbette TMS bazlı hazırlanmış mali tablolara Kurumlar Vergisi hesaplamalarında VUK düzeltmeleri yapılacak ve bu da ciddi bir altyapı ve işgücü gerektirecektir. Aslında oluşacak yapı ABD'de ve diğer gelişmiş ülkelerde olan yapıyla çok sayıda benzerlik taşımaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir konu, TMS'nın henüz gerçek anlamda test edilmemiş olmasıdır. Bugün UFRS bazında mali tablo hazırlayan şirketler altyapılarını çifte raporlama yapabilecek şekilde hazırlamış durumdadır. Ancak binlerce küçük ortaklı şirket için bu altyapıyı hazırlamak hem zaman hem de kaynak olarak çok ciddi yükler getirecektir. Bizim bu çalışmada yayınladığımız anket her ne kadar sadece Amerikan sermayeli şirketlere yönelik olsa da, söz konusu şirketlerde çifte raporlama amaçlı ciddi bir kaynak ayrıldığı gerek altyapı sorularına verilen cevaplardan gerek muhasebe departmanlarının yapısıyla ilgili aldığımız cevaplardan anlaşılmaktadır. Muhasebe departmanları hem lokal mevzuatla kapanış yapmakta hem de US GAAP raporlaması gereklilikleri çerçevesinde US GAAP bazlı mali tablolar bilgileri hazırlamaktadır. Elbette ek raporlar ek kaynak ve zaman gerektirmektedir.

Diğer taraftan, yaptığımız anket araştırmasındaki en önemli bulgularımızdan biri VUK mevzuatına uygun tutulan defterlere US GAAP bazında rapor çıkarabilmek için yapılan düzeltme kayıtlarının, genel anlamda kabul görmüş "Önemlilik Eşiği" seviyelerinin altında etki yaratıyor olmalarıdır. Benzer bir çalışmanın UFRS bazlı defter tutan şirketlerde yapılması halinde çıkacak sonuçlar yeni TTK uygulanmaya başlandıktan sonra yaşanabilecek sorunları önceden görme konusunda ışık tutabilir. Yapılan düzeltme kayıtlarının çoğunluğu da şirket bazında standartlaşmış ve tekrar eden tipte kayıtlardır. Genel olarak bu kayıtlar çeşitli sapmaların, karşılık ayırma yoluyla mali tablolara VUK felsefesinde daha tahakkuk etmeden yansıtılmalarından oluşmaktadır. Yeni TTK sonrası, ülkemizde UFRS mali tablo hazırlanırken

muhasebe prensipleri kapsamında en çok yaşayacağımız değişim karşılıklar muhasebesi kavramıdır. Klasik muhasebe kültürümüzün “tahakkuk” kavramından birkaç adım önce kayıt atılma gereğinin tüm ülke genelinde meslek mensuplarınca benimsenmesi önümüzdeki yıllarda ilginç bir muhasebe kültürü değişimi süreci olarak yaşanacaktır.

Yeni TTK ve UFRS uygulaması ile birlikte ortaya çıkacak bir başka zorluk ise Konsolide Mali Tablolar hazırlama zorunluluğudur. Günümüzde sadece VUK bazlı Mali Tablo hazırlayan gruplar için UFRS bazlı mali tablolar hazırlamaları yeterli olmayacak, bunun yanında Konsolide Mali Tablolar hazırlama gereği doğacaktır. Bu gereklilik yaratacağı zorluklar nedeniyle grup şirketlerinin sermaye yapılarında değişikliklere neden olabilecek ve sonuçta yine muhasebe mesleği açısından ciddi bir potansiyel iş yükü doğacaktır.

Yaptığımız araştırmada ortaya çıkan bir başka bulgu da günümüzde özellikle birden çok para birimli defter tutan şirketler açısından ERP sistemlerinin gerekliliğidir. Gerek bilgi ve rapor üretmedeki zaman darlığı gerek kayıt sayısının fazlalığı ve bilginin birden fazla yerde üretilmesi nedeniyle ERP sistemleri zaten orta ve büyük ölçekli şirketler için olmazsa olmaz bir altyapıdır. Özellikle de yurt dışı bağlantıları nedeniyle yabancı para birimi ile de raporlama yapan şirketlerde çevrimin otomatik ve anlık olarak yapılması vazgeçilmez bir gereksinimdir. Bu tür çevrimler de ancak sağlam altyapı ile kurulmuş ve TL kayıtları anında günlük kurlardan yabancı para birimlerine çeviren ve bu yabancı para cinsinden oluşan kayıtları da yıllara yayılan bir şekilde tutabilen sistemler tarafından gerçekleştirilebilmektedir.

Yeni TTK ile UFRS'nin Fonksiyonel Para Birimi TL olmayan şirketler için birden çok para birimli raporlama zorunluluk haline gelecektir. Bu kapsamda yerli şirketlerden çeşitli nedenlerle fonksiyonel para birimi TL olmayanlar için çok para birimli raporlama kendiliğinden kaçınılmaz olacaktır.

Son olarak bahsedilmesi gereken belki de en önemli konu tüm dünyada Tek Düzen Mevzuat ilkesi çerçevesinde yüksek öğretim ve sonrasındaki meslek eğitimlerinin ortak bir altyapıya kavuşmasıdır. Bu tahmin edileceği gibi dil, kültür, ekonomik çevre farklılıkları düşünüldüğünde belki de bu sürecin en zor halkasıdır. Ülkemizde

de özellikle üniversitelerimizde muhasebe ağırlıklı lisans/yüksek lisans/doktora programlarına ağırlık verilmesi ve bu programların yurt dışındaki benzer programlarla uyumlu hale getirilmesi ihtiyacı ortadadır.

KAYNAKÇA

Carcello Joseph, **GAAP Guide Level A**, Miller 2005

Epstein, Barry, “GAAP 2010: Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles”, **John Wiley & Sons, Inc.**, 2009

FASB Accounting Standards Codification™ Notice to Constituents (v 1.05), 2009, Financial Accounting

FASB Codification, <http://asc.fasb.org>, 2010 professional view oundation

FASB and IASB Joint Statement, November 2009

Georgiades George, GAAP Disclosures Manual, CCH 2009.

Gleim Irvin, CMA Review, Part 2, Gleim Flesher, 2010

IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

IFRS/US GAAP Comparison, **Ernst &Young**, 3rd edition, 2005

IAS 1, IFRS, Official Pronouncements as Issued at 1 January 2009, IASB edition

Jan Williams, **Miller GAAP Guide**, Level A: Restatement & Analysis of Current FASB Standarts, 2009

James Ward, Rhetoric and Railroad Origins, Journal of the Early Republic,1991

Lawrence Smith, The FASB Codification Project: A Critical Step Toward Simplification, The FASB Report, February 2009

Madray, Russel : “AICPA’s Guide to Business Combinations, Goodwill and Other Consolidation Issues”, **American Institute of Certified Public Accountants**, 2010

Newbold Paul, İşletme ve İktisat için İstatistik, **Literatür yayıncılık**, 2000

Nikolai Loren, Intermediate Accounting,

Norton Curtis, Intermediate Accounting, Houghton Mifflin, 2006

Securities and Exchange Commission, Regulation S-X Rule 5-03

Securities and Exchange Commission, Release No. August 2009

Steven Sass, Getting Down to Business: The Development of the Commercial Curriculum at Wharton.

Williams Jan, **GAAP Guide Level A**, CCH 2008

www.iasplus.com (IAS 1.79), **Deloitte**

www.xbrl.org web sitesi

ÖZGEÇMİŞ

Eğitim:

Yüksek Lisans, George Mason University, Virginia-ABD, 1995
Yüksek Lisans, Uluslararası İşletme Politikaları, İstanbul Üniversitesi, 1987
Lisans, Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü, 1986

Profesyonel Geçmişi:

- Borusan Otomotiv Şirketler Grubu, Finans Direktörü ve İcra Komitesi Üyesi, 2007- devam ediyor
- Tekfen İnşaat ve Tesisat A.Ş., Genel Müdür Yardımcısı, 2004-2007
- Tekfen Holding A.Ş., Mali ve İdari İşler Direktörü, 1999-2003
- SNL Securities LC., Chief Financial Officer, Virginia - ABD, 1997-1999
- American Mobile Satellite Corp., Director of Ops Control and Reporting, Virginia - ABD, 1994-1997
- Mazars International, Audit Manager, Virginia - ABD, 1992-1994
- Ernst & Young Türkiye - Washington DC, ABD Denetim Asistanı - Denetim Müdürü, 1986-1992